

VADERLANDSCHE
HISTORIE.
NEGENTIENDE DEEL.

VADERLANDSCHE HISTORIE,

VERVATTENDE DE

GESCHIEDENISSEN

DER

VEREENIGDE NEDERLANDEN,

INZONDERHEID DIE VAN

HOLLAND,

VAN DE VROEGSTE TYDEN AF:

Uit de geloofwaardigste Schryvers en egte Gedenkstukken samengesteld.

Met Konstplaaten opgehelderd.

NEGENTIENDE DEEL,

Beginnende in 't jaar 1729, *en eindigende met het sluiten der Vrede van Dresden, in 't jaar* 1745.

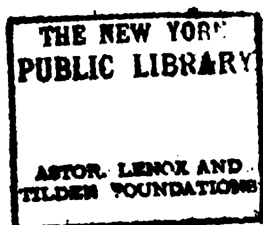

Te AMSTERDAM,

By *ISAAK TIRION.*

Met Privilegie van de Ed. Gr. Mog. Heeren Staaten van Holland en Westfriesland.

MDCCLVIII.

VADERLANDSCHE HISTORIE.

DRIE-ENZEVENTIGSTE BOEK.

INHOUD.

I. *Onvolkomenheid van 't Verdrag van Seville. Het wordt berispt, in Engeland.* II. *Handeling des Keizers, op den Ryksdag, te Regensburg.* III. *De Fransche Gezant de Chavigny verdedigt het Verdrag van Seville. De Keizer versterkt zig, in Italie. De Bondgenooten verschuiven het overvoeren der Spanjaarden derwaards.* IV. *Handeling van Spanje aan 't Fransche Hof. Uiterste voorslag van Frankryk, Groot-Britanje en de Staaten aan den Keizer. Spanje berispt dien voorslag.* V. *Inzigten van het Weener-Hof. 's Keizers Antwoord op den Uitersten Voorslag. Wederantwoord der Bondgenooten.* VI. *De Byeenkomst van Soissons scheidt genoegzaam. Dood van den Heer Sicco van Goslinga. Tweedragt in het Duitsche Ryk.* VII. *Gezantschap naar 't Russische Hof. Verandering der Regeeringe aldaar.* VIII. *Handeling met den Koning van Marokko. Oktroi der Westindische Maatschappye verlengd. Vaart op Afrika vrygesteld. Nieuwe Verponding, in Holland.* IX. *De Staaten van dit Gewest verbieden 't gebruik van den nieuwen Dienst van Paus Grego-*

rius den VII. Zy vorderen den Roomschen Priesteren belofte van onderdaanigheid af. X. *Sodomie, hier te Lande, ontdekt en gestraft. Verbeurdverklaaringen van goederen, in Holland en in Zeeland, afgeschaft.* XI. *Het Spaansche Hof dringt wederom op 't bevorderen der overvoeringe naar Italie. Vertoog van den Ambassadeur de Fenelon. Koelheid der Staaten. Spanje houdt zig ontslaagen van 't Verdrag van Seville.* XII. *George de II. handelt heimelyk met het Weener-Hof. Het Weener Verdrag tusschen den Keizer en Groot-Britanje wordt geslooten. Inhoud van het zelve.* XIII. *De Staaten worden verzogt, om 'er in te treeden. 't Wordt aan de byzondere Gewesten gezonden.* XIV. *Aanmerkingen over het zelve. Misnoegen aan 't Fransche, en vreugde aan 't Spaansche Hof.* XV. *Nader Verdrag tusschen den Keizer, Spanje en Groot-Britanje. De Spanjaards worden overgevoerd naar Italie.* XVI. *Poogingen van die van Oostende, om hunnen handel op de Indien, heimelyk voort te zetten. Zweedsche Oostindische Maatschappy opgeregt. Vernieuwing van de Vrede met Algiers. Geschillen met Deenemarke afgedaan.* XVII. *Geldverzameling in Holland, voor de vervolgde Piemonteezen.* XVIII. *Uitgeweeken' Saltzburgers in 't Land van Kadzand geplaatst. De Prins van Oranje doet eed, als Erfstadhouder van Friesland.* XIX. *De Staaten treeden in 't Weener-Verdrag, op zekere Voorwaarden.* XX. *Aanmerkingen hierover. De Hertog van Lotharingen komt in Holland.* XXI. *Verbond tusschen den Keizer, Rusland en Deenemarke. Misnoegen tusschen den Keizer en Spanje.* XXII. *Veldleger by Breda, tot oefe-*

ning

ning van 't Krygsvolk. XXIII. *Twist onder de Roomschgezinden, hier te Lande. Bulle* Unigenitus. *Antwoord der Staaten aan den Gezant van Venetie. Raadpleegingen op het gedoogen van eenen Pauselyken Vikaris. Beweegingen hierover, onder de Predikanten.* XXIV. *Ontdekking van een verderfelyk ongedierte, in 't paalwerk der Dykaadjen. Nieuwe wyze van zeeweering, door middel van steen.* XXV. *Verdrag van Verdeeling der nalaatenschap van Koning Willem, tusschen den Koning van Pruissen en den Prinse van Oranje.* XXVI. *Raadpleegingen op 't vernietigen van 't Markgraafschap van Veere en Vlissingen. Holland beweert, dat Zeeland hiertoe regt heeft.* XXVII. *'t Vertoog van Holland wordt beantwoord.* XXVIII. *De Stad Veere kant zig tegen de vernietiging van 't Markgraafschap. 't Wordt haar kwalyk genomen, door de andere Leden.* XXIX. *De Staaten van Zeeland ontheffen Vlissingen en Veere van alle Leenroerigheid, tegen voldoeninge der waarde van 't Heerlyk goed. De Prins van Oranje protesteert 'er tegen.* XXX. *De Staaten verdedigen zig, uitvoeriglyk. Zy handelen, met den Prinse; doch blyven in 't bezit van 't Markgraafschap.* XXXI. *Hoofdpunt van 't geschil, over het Regt tot het zelve.*

'T VErdrag van Seville hadt, flegts ten deele, beantwoord aan het groot oogmerk der Staaten. De Koning van Spanje hadt zig wel verbonden, om, nevens Frankryk en Groot-Britanje, de vernietiging der Oostendesche Maatschappye te bevorderen. Doch

1729. I. 't Verdrag van Seville voldoet niet ten volle, aan het oogmerk

1729. Doch de Keizer, die Oktroi verleend hadt aan deeze Maatschappye, moest nog, tot het intrekken van dit Oktroi, bewoogen worden. Hy hadt ook nog niet bewilligd, in de overvoering der zesduizend Spanjaarden naar Italie, welke, insgelyks, by dit Verdrag, vastgesteld was. Men vreesde, derhalve, dat het Verdrag van Seville niet voldoen zou aan het oogmerk, welk men 'er mede gehad hadt; en dat de oorlog, welken men gezogt hadt te voorkomen, wel haast zou ontsteken worden in Italie. De Keizerlyke Gezanten, te Parys en te Seville, kennis bekomen hebbende van 't Verdrag, zo ver men 't gemeen dagt te maaken, gelieten zig, in 't eerst, als of zy, 't gene 'er geslooten was, met onverschillige oogen, aanzagen. Doch 't leedt niet lang, of de *Graaf van Kinski*, 's Keizers Ambassadeur aan 't Fransche Hof, en de Graaf van Konigsek kreegen last, om 'er ernstelyk over te klaagen. De Kardinaal de Fleury, 't vertrouwen van 't Weener-Hof, welk hy gewonnen hadt, willende behouden, antwoordde, schriftelyk, op deeze klagten „ dat, onaangezien het gene „ 'er in Spanje voorgevallen was, men in zy„ ne gedagten niet hadt, den Keizer den oor„ log te verklaaren, blyvende hy, bestendig„ lyk, van gevoelen, om zulks, uit al zyn „ vermogen, te ontwyken (*a*):" welk schryven zeer veel toebragt, om het Weener-Hof gerust te stellen.

der Staaten.

Toebereidsels in

In Spanje, maakte men zig, midlerwyl, gereed, om de vrugten, welken men zig van 't Ver-

(*a*) Montgon *Tom*. VII. *p*. 317, 320, 321.

Verdrag van Seville voorgesteld hadt, spoedig, in te zamelen. Het Hof gaf bevel, om de troepen voltallig te maaken; om bootsvolk te huuren, en om de schepen toe te rusten, tot het overvoeren der zesduizend Spanjaarden naar Italie: 't welk men, tegen de aanstaande Lente, dagt in 't werk te stellen. Ook handelde men, te Florense, met den Groot-Hertog van Toskane; dien men zogt te beweegen, om het Spaansch Krygsvolk in zyne Staaten te ontvangen (*b*). De *Graaf Caimo*, Keizerlyke Gezant by den Groot-Hertoge, deedt zyn best, om deeze handeling te dwarsboomen, den Vorst hoop geevende, dat de Keizer, ligtelyk, te beweegen zou zyn, om de Keurvorstinne van de Palts, 's Vorsten Zuster, met Toskane te beleenen, zo hy haar tot zyne erfgenaame verklaaren wilde. De Groot-Hertog, midlerwyl, niet weetende, wat te besluiten, hieldt den Keizer en Spanje in onzekerheid, tot dat de verandering van den staat der zaaken hem, eerlang, drong, om zig te verklaaren (*c*).

1729. Spanje tot den togt naar Italie.

George de II, in Louwmaand des jaars 1730, het Parlement kennis gegeven hebbende van het Verdrag van Seville, bevondt, wel haast, dat de partyen der tegenwoordige Staatsdienaaren veel in het zelve te berispen hadden. Het overvoeren der Spanjaarden naar Italie, waarin de Koning bewilligd hadt, was, huns oordeels, eene blykbaare verbreeking van 't viervoudig Verbond, en stondt geschaapen

't Verdrag van Seville wordt, in Engeland, berispt.

1730.

(*b*) Verbaal der extraord. Ambass. *MS.*
(*c*) MONTGON *Tom.* VII. *p.* 394—398.

1730. pen eenen laſtigen oorlog voort te brengen, waardoor het evenwigt der magt in Europa, ligtelyk, zou konnen verbroken worden. Zy voegden 'er by, dat de Kroon, by dit Verdrag, ook niet genoeg verzekerd was van 't bezit van Gibraltar en Port Mahon, en dat de Koopluiden weinig grond hadden, om zig vergoeding van ſchade te belooven, uit hoofde van de punten van 't Verdrag van Seville, waarby het hun ſcheen toegezeid te worden. Doch deeze redenen werden, van de andere zyde, omſtandiglyk, wederlegd. Ook oordeelden veelen, dat men zig alleenlyk zo ſterk tegen 't Verdrag van Seville verklaarde, om de tegenwoordige Staatsdienaars en den Ridder Robert Walpole in 't byzonder in den gemeenen haat te brengen. Hiertoe diende ook, meende men, de berigten, welken men, kort hierna, aan 't Huis der Gemeenten gaf, dat het Franſche Hof de Haven van Duinkerken wederom in ſtaat zogt te ſtellen, om groote ſchepen te konnen inlaaten (*d*). Men zogt het gemeen diets te maaken, dat de tegenwoordige Engelſche Staatsdienaars, of hiervan geene kennis hadden, en, in zulk een geval, van grove agteloosheid te beſchuldigen waren; of zig, door de Franſchen, hadden laaten beweegen, om het, oogluikende, te gedoogen. Doch 't bleek haaſt anders. De Staatsdienaars beweezen, dat zy, te vooren, reeds kennis gehad hadden van 't gene te Duinkerken gebeurd was, en dat zy, daadelyk, bezig waren, om alles aldaar te doen herſtellen, op den voet der

(*d*) Verbaal der extraord. Ambaſſ. *Aug.* 1730. *MS.*

der Verdragen, waartoe zy, onder anderen, door de Ambassadeurs van den Staat, in Frankryk, pogingen deeden (e). De Hofparty, verre de meerderheid hebbende in 't Parlement, bragt, eerlang, te wege, dat de maatregels, tot hiertoe gevolgd door den Koning, by de meeste stemmen van beide de Huizen, werden goedgekeurd (f). 1730.

II. Handeling van den Keizer, op den Ryksdag te Regensburg.

De Keizer, midlerwyl, arbeidende, om de Vorsten en Stenden des Duitschen Ryks over te haalen in zyne belangen, deedt hun, in Lentemaand deezes jaars, door *Froben Ferdinand, Prinse van Furstemberg*, op den Ryksdag te Regensburg, voorhouden „ hoe hy, na de „ Vrede van Baden, alle zyne zorg besteed „ hadt, om de openstaande geschillen met „ *Spanje*, in der minne, by te leggen, tot zo „ verre zelfs, dat hy, met benadeelinge der „ Regten van zyn eigen Huis, getreden was „ in 't Verdrag van Londen van den jaare „ 1718; welk eerst door Groot-Britanje ont„ worpen, en sedert ook door Frankryk en „ Spanje aangenomen was. Hy hadt, daarna, „ van dit Verdrag kennis gegeven aan den „ Ryksdag, met naame van het vyfde punt, „ waarin de opvolging in de Hertogdommen „ Toskane en Parma geregeld was. Ook hadt „ hy, sedert, bewilligd in het Besluit, welk, „ omtrent dit punt, door de Keurvorsten, „ Vorsten en Stenden, eenpaariglyk, geno„ men was. Daarna, hadt hy, op de Byeen„ komst te Kameryk, de Akte overgeleverd, „ waar-

(e) Verbaal der extraord. Ambass. MS.
(f) Montgon Tom. VII. p. 199—446.

1730. „ waarby de Infant Don Carlos verzekerd
„ werdt van de gemelde opvolging; waarte-
„ gen Spanje, Frankryk en Groot-Britanje,
„ schriftelyk, verklaard hadden, zig aan de
„ gemaakte schikkingen te zullen houden.
„ Nogtans, hadt men niets konnen sluiten,
„ te Kameryk. Maar in 't jaar 1725, had-
„ den hy en 't Ryk zig, met Spanje in 't by-
„ zonder, verdraagen, op den voet van het
„ viervoudig Verbond van den jaare 1718,
„ in gevolge van welk Verdrag, hy, terstond,
„ de vereischte orde gesteld hadt, om Don
„ Carlos voor opvolger der Hertogen van
„ Toskane en Parma te doen erkennen. Hy
„ hadt dus, van zynen kant, voldaan aan het
„ Verdrag; en geene reden, om eenige nieu-
„ wigheid te verwagten, van de zyde van
„ Spanje. Maar Spanje hadt, onlangs, een by-
„ zonder Verdrag gemaakt, met Frankryk en
„ Groot-Britanje, waarby de wezenlykste
„ banden der menschelyke samenleevinge ver-
„ broken werden: en waarin geen opzigt ge-
„ nomen werdt, op eenige voorgaande Ver-
„ dragen, noch zelfs op de voorafgaande Pun-
„ ten, laatstelyk, van wederzyde, getekend.
„ Men maakte, by dit Verdrag, schikkingen
„ over de Regten en Landen des Keizerryks,
„ by 't leeven der tegenwoordige Bezitteren,
„ en zonder den Keizer of 't Keizerryk ge-
„ kend, of hun om hunne toestemming ver-
„ zogt te hebben. Men stak zig in de huisse-
„ lyke zaaken des Ryks, en men vergenoeg-
„ de zig, met den Keizerlyken Staatsdienaa-
„ ren, te Weenen en te Parys, slegts Af-
„ schriften ter hand te stellen van 't gene te

„ Se-

„ Seville beraamd en geslooten was. Zo zulk 1730.
„ eene wyze van doen, voortaan, standgree-
„ pe onder de nieuwe Bondgenooten; zou
„ men 't Geweld haast over 't Regt, de Wil
„ over de plegtigste Verbindtenissen zien heer-
„ schen, en 't gene de nieuwe Bondgenooten
„ slegts goedvonden zou voor billyk moeten
„ doorgaan. Het Verdrag van Seville moest
„ alleenlyk met het viervoudig Verbond ver-
„ geleeken worden, om hiervan overtuigd te
„ zyn. Zyne Keizerlyke Majesteit vertrouw-
„ de egter niet, dat de Leden des Duitschen
„ Ryks met goede oogen zouden konnen aan-
„ zien, dat hunne onbetwistbaarste regten,
„ buiten hunne kennis en toestemming, ver-
„ kort werden. Hy verwagtte, veeleer, dat
„ zy de eer van 't Ryk verdedigen, en 's Ryks
„ Leenen, in Italie, met naame die van Tos-
„ kane en Parma, beschermen zouden. Van
„ zynen kant, hadt de vrees voor 't verlies
„ van zynen Bondgenoot, den Koning van
„ Spanje, hem nog tot geenen stap gebragt,
„ die met zyne waardigheid en de waardig-
„ heid des Ryks onbestaanbaar gerekend kon
„ worden. Hy hadt, in tegendeel, in aanmer-
„ king genomen hebbende, dat men elders
„ toebereidsels maakte, om geweld te gebrui-
„ ken in Italie, reeds eenige troepen der-
„ waards gezonden, die, des noods, van
„ meer anderen gevolgd zouden worden, en
„ alleenlyk dienen, om de plegtigste Overeen-
„ komsten te handhaaven, en om te beletten,
„ dat 'er eenig geweld gebruikt werdt, tegen
„ de Landen en Leenen des Heiligen Room-
„ schen Ryks. Doch indien, tegen alle ver-

1730. „ wagting, de rust in Italie gestoord mogt „ worden, vertrouwde zyne Keizerlyke Ma„ jesteit, dat het gantsche Ryk hem, in zulk „ eene regtvaardige zaake, ondersteunen zou. „ Een moedig en eenpaarig besluit hiertoe „ was het veiligste, om niet te zeggen het ee„ nigste middel, om vreemdelingen den lust „ te beneemen, tot het aantasten van de regten „ en waardigheid des Keizerryks (*g*).'' 's Keizers redenen, die schriftelyk op den Ryksdag waren overgebragt, werden, by de Mogendheden, die 't Verdrag van Seville hadden getekend, aangezien, als eigenaartiglyk geschikt, om hun gedrag haatelyk af te schilderen voor de Leden. Ondertusschen, moet men niet vreemd vinden, dat de Keizer geen gewag gemaakt hadt van de Staaten der Vereenigde Gewesten, die egter, zo wel als Frankryk en Groot-Britanje, getreden waren in 't Verdrag van Seville; zy waren geene Leden van het viervoudig Verbond, gelyk Frankryk en Groot-Britanje; weshalve zy niet beschuldigd konden worden, dat zy, door het aanneemen van 't Verdrag van Seville, tegen dit Verbond waren aangegaan.

III. De Fransche Gezant de Chavigny beantwoordt 's Keizers Vertoog, en verde-

Het Keizerlyk Vertoog bleef niet lang onbeantwoord. *De Chavigny*, Gezant des Konings van Frankryk op den Ryksdag, leverde den Leden een Geschrift over, welk, eerlang, ook in druk kwam, en waarin 's Keizers redenen, omstandiglyk, wederlegd werden. Men wees 'er in aan „ dat, wel verre van dat „ het Verdrag van Seville eenige schikkingen „ maak-

(*g*) *Voiez* Rousset *Recueil*, *Tom.* V. *p.* 368.

„ maakte, over eens anders bezittingen, het „ alleenlyk ſtrekte, tot beter verzekeringe „ van 't gene, by het viervoudig Verbond, „ vaſtgeſteld was. De Keizer hadt, vervolg- „ de men, geen' haaſt gemaakt, om Don Car- „ los te verzekeren van de opvolging in de „ Italiaanſche Staaten, onaangezien Spanje „ hem, daar voor, Sicilie afgeſtaan hadt. Elk „ wiſt, hoe veele moeite men hadt moeten „ aanwenden, om de vereiſchte Akten te be- „ komen. Men hadtze immers den Keizer „ moeten afdringen, om dat menze, op gee- „ ne andere wyze, verkrygen kon. De toe- „ ſtemming des Ryks was, by het viervoudig „ Verbond, alleen op deeze Akten, gevor- „ derd; niet op de invoering van den Infant „ in Italie. Men hadt den Keizer, ernſtelyk, „ aangezogt, om in 't Verdrag van Seville te „ treeden, en dus den vereiſchten eerbied ge- „ toond, voor het Hoofd des Duitſchen Ryks. „ 't Byzonder belang van het Huis van Oos- „ tenryk was alleen oorzaak, dat hun iet kwa- „ lyk genomen werdt, 't gene de Keizer zelf „ niet afgekeurd zou hebben, hadt men ſlegts „ bewilligd, in de voordeelige voorwaarden, „ welken hy, by de handeling, voor zyn Huis, „ dagt te bedingen. Het zenden van Keizer- „ lyke troepen naar Italie, kon niet ſtrekken „ tot beſcherming der tegenwoordige Bezit- „ teren, wier Landen niet daadelyk leenroe- „ rig waren van 't Ryk; maar 'er alleen, in „ zeker geval, leenroerig van konden worden. „ Frankryk was, immers, tot geene daade- „ lykheden gekomen, om de Staaten der Ver- „ eenigde Geweſten, in de zaak van Ooſtfries-

1730. digt het Verdrag van Seville.

„ land,

1730. „ land, te onderſteunen. 't Zenden van krygsvolk naar Italie door den Keizer kwam, „ derhalve, gantſch niet te pas; daar 't Verdrag van Seville alleenlyk beoogde, uit te „ voeren, 't gene, by 't viervoudig Verbond, „ vaſtgeſteld was (h)." Doch op dit Geſchrift kwam wederom een antwoord van 's Keizers zyde (i): welk, van den Franſchen kant, andermaal, beantwoord werdt. In dit laatſte antwoord werdt, uitdrukkelyk, verklaard, „ dat zyne Aller-Chriſtelykſte Majeſteit niet „ voorhadt, de regten, door den Keizer, of „ door het Keizerryk, verkreegen by het vier„ voudig Verbond, in eenigerlei opzigt, te „ krenken; maar dat hy, in tegendeel, ge„ zind was, met alle de Leden des Ryks, goed „ verſtand te onderhouden." En zulk eene verklaaring, gevoegd by den kleinen trek, welken men, in Duitſchland, hadt, om zig, ter bevorderinge van 's Keizers belangen alleen, te ſteeken in eenen laſtigen oorlog, was oorzaak, dat men 's Keizers eerſte Vertoog wel aannam; maar te gelyk eenige maanden verloopen liet, eer men onderzogt, of men 'er op behoorde te raadpleegen. De Prins van Furſtemberg toonde zig ook niet eens geſtoord, over deeze onverſchilligheid. 't Scheen, dat men, meer en meer, begreep, dat het Verdrag van Seville Mogendheden verbonden hadt, wier belangen te zeer tegen elkanderen aanliepen, dan dat men zou konnen verwagten, dat zy, eenpaariglyk, iet van gewigt

Frankryk verklaart, goed verſtand te willen houden met het Duitſche Ryk.

(h) *Voiez* ROUSSET *Recueil*, *Tom*. V. *p*. 401.
(i) *Voiez* ROUSSET *Recueil*, *Tom*. V. *p*. 407.

wigt zouden konnen onderneemen (*k*). Ondertusschen, hadt de Keizer, zo men wil, een heimelyk Verdrag geslooten met den Koning van Sardinie; waarby deeze zig verbondt, tot het leveren van twaalfduizend man, ten behoeve van zyne Keizerlyke Majesteit; die hem, tot het werven deezer manschap, door het verleenen van eenen aanzienlyken onderstand in geld, in staat stellen zou (*l*). Het Weener-Hof droeg ook byzondere zorg, voor het beschermen van 's Keizers bezittingen, in Italie. Men stelde middelen in 't werk, om den Spanjaarden de landing, te Napels, of in Sicilie, te beletten. De *Graaf van Mercy*, die de Keizerlyke troepen in Italie geboodt, maakte eene *Linie*, van Ostiglia, langs Cremona, tot aan Pavia; door middel van welke, en van de Stad Mantua, hy de gemeenschap met Duitschland open hieldt. Men leide ook bruggen over de Po, om, langs dezelven, des noods, in 't Land van Parma, Toskane en Genua te konnen dringen. De Vestingwerken van verscheiden' Steden werden hersteld. Sicilie, alwaar de *Graaf van Wallis* geboodt, werdt rykelyk voorzien van Krygsvolk. Ook arbeidde men aan eene Sterkte te Reggio, door middel van welke, men gemeenschap houden kon met Kalabrie. Het Spaansche Hof maakte wel eenige toebereidsels, tot de overvoering; doch ziende den Keizer zig zo sterk wapenen in Italie, verflaauwde het, allengskens, in zynen yver. Alleenlyk, deeden de Ko-

1730.

De Keizer versterkt zig in Italie.

Spanje

(*k*) Montgon *Tom.* VII. *p.* 486—490.
(*l*) Montgon *Tom.* VII. *p.* 484, 485.

1730. Koning en de Koningin hun best, om Frankryk, Groot-Britanje en de Staaten te beweegen, tot het spoedig in 't werk stellen van 't gene, by 't Verdrag van Seville, beraamd was. Men antwoordde hun, eenpaariglyk „ dat „ men dit Verdrag getrouwelyk dagt naar te „ komen, op zulk een' tyd, en met zo veel „ spoed, als de gelegenheid der zaake vor„ deren zou; doch dat men hoop hadt, om „ den Keizer, allengskens, te brengen tot „ bewilliging in de overvoering der Spanjaar„ den, zonder dat het tot eene vredebreuk „ behoefde te komen (*m*)." Ondertusschen, raadpleegde men, te Parys, werwaards ook de Generaal Majoor Grovestins, in Lentemaand, vertrokken was, op het regelen van de beweegingen des oorlogs, indien, onverhoopt, de vrede niet mogt konnen behouden worden (*n*). Doch 't jaar verliep, zonder dat het tot eene Vredebreuk kwame, en zonder dat de overvoering der Spanjaarden ondernomen werdt.

dringt de Bondgenooten, tot het bevorderen van de overvoering der Spanjaarden. De Bondgenooten zoeken uitstel.

IV. Handeling van Spanje aan 't Fransche Hof.

Hunne Katholyke Majesteiten hadden, ondertusschen, niet verzuimd, de Bondgenooten aan te spooren tot meerder yver. *Don Lucas Spinola, Markgraaf van Alconcher*, die benoemd was, om 't gebied te voeren over 't Krygsvolk, welk naar Italie geschikt was, werdt, ten deezen einde, afgezonden naar Parys, daar hy, in Grasmaand, aankwam. Doch de Kardinaal de Fleury hieldt hem op, met goede woorden; hem, onder anderen, voorhoudende „ dat de „ overvoering der Spanjaarden zo zeer van „ Groot-

(*m*) MONTGON *Tom.* VIII. *p.* 1, 2, 184—189.
(*n*) Verbaal der extraord. Ambass. *MS. Byl. N.* 134. Europ. Merc. *Jan.*—*Juny* 1730. *bl.* 163, 187.

„ Groot Britanje en de Staaten afhing als 1730.
„ van Frankryk; en dat deeze twee Mogend-
„ heden nog niet gereed waren, om, 't gene
„ zy, desaangaande, beloofd hadden, in 't
„ werk te ſtellen." De Engelſche en Staatſche Gezanten vertoonden hem, daarentegen
„ dat hunne Meeſters zig begonden in ſtaat
„ te ſtellen, om de overvoering te bevorde-
„ ren; doch dat alles tyd noodig hadt." In Frankryk, werden, midlerwyl, de Regementen benoemd, die tot den togt naar Italie geſchikt waren. 't Zelfde geſchiedde, eerlang, te Londen. Spinola ſchreef naar Spanje, dat men nu, met den eerſten, het Verdrag van Seville zou zien ter uitvoeringe brengen. Doch de uitkomſt leerde, dat hy zig met eene al te onzekere hoope gevleid hadt (*o*). Hy merkte het zo dra niet, of hy vertoonde den Franſchen, Engelſchen en Staatſchen Staatsdienaaren, te Parys, hoe zeer het gedrag der Bondgenooten den Koning, zynen Meeſter, mishaagen zou. „ Men ſcheen, zeide hy, 't Ver-
„ drag van Seville niet ter uitvoeringe te wil-
„ len brengen, en het Spaanſche Hof ſlegts
„ met woorden te willen paaijen, om, onder-
„ tuſſchen, tyd te winnen, en eenige heime-
„ lyke oogmerken te bevorderen." Men verzekerde hem, hierop, van de zyde der Bondgenooten, dat de Franſche en Engelſche troepen, die zig by de Spaanſchen ſtonden te voegen, genoegzaam gereed waren tot den togt: dat de ſchepen, die de troepen naar Italie ſtonden te voeren, ook waren uitgeruſt; en dat de

(*o*) Montgon *Tom*. VIII. *p*. 22, 32—38.

1730. de Bondgenooten alleenlyk nog moeften overeenkomen, wegens het getal der fchepen, welk, door ieder van hun, zou moeten geleverd worden. Doch over dit punt bleef men lang oneenig. De Kardinaal de Fleury hieldt Spinola, eindelyk, voor, dat de Keizer, veelligt, in de overvoering der Spanjaarden bewilligen zou, wanneer de Bondgenooten hem hunne uiterfte gedagten, duidelyk, openden, met bygevoegde verklaaring, dat zy 'er niet in veranderen zouden. Spinola, zig verzekerd houdende, dat de overvoering, ten laatften, op de eene of de andere wyze, zou gelukken, nam deezen voorflag aan (*p*). En terftond hierna, ontwierpen de Franfchen, Engelfchen en Staatfchen eene Verklaaring, die zy het *Ultimatum*, of den *Uiterften Voorflag der Bondgenooten van Seville* noemden. Zy werdt, op 't einde van Bloeimaand, gezonden naar de Hoven van Weenen en Spanje, en behelsde „ dat Frankryk, Engeland en de Staaten der Vereenigde Gewesten ongaarne gezien hadden, dat men hun gantfch andere oogmerken toefchreef, dan zy, in 't fluiten van 't Verdrag van Seville, gehad hadden. Dat zy, hierom, niet langer konden uitftellen, zig omtrent het oogmerk van dit Verdrag, duidelyk, te verklaaren, en den Keizer, daardoor, wegens de zekerheid zyner bezittingen in Italie, geruft te ftellen. Deeze verklaaring, by welke blyken zou, dat men, met het overvoeren der Spanjaarden, geen ander oogmerk

Frankryk, Groot-Britanje en de Staaten doen hunnen uiterften Voorflag aan 't Weener-Hof.

(*p*) Verbaal der extraord. Ambaff. *MS.* Montgon *Tom.* VIII. *p.* 76—81.

„ merk hadt, dan het gene met de onzydige 1730.
„ troepen bedoeld was, moest, meendenze,
„ den Keizer beweegen, om te bewilligen in
„ de uitvoering van een Verdrag, waardoor
„ hem geen nadeel toegebragt, noch eenig
„ ander Verdrag gekrenkt werdt. Zo de Kei-
„ zer dan, van nu af aan, bewilligde in het
„ overvoeren van Spaansche bezettingen; zo
„ hy de zaak van Oostende ten einde bragt;
„ zo hy de Oostfriesche en Mekelemburgsche
„ zaaken, met de Bondgenooten, wilde rege-
„ len; en zo hy wilde belooven, dat 'er, by
„ 't uithuwen zyner Dogteren, niets zou wor-
„ den vastgesteld, waardoor het evenwigt van
„ Europa, zo noodig tot behoudenis der al-
„ gemeene ruste, zou konnen verbroken wor-
„ den; tot alle welke punten, zyne Keizer-
„ lyke Majesteit verklaard hadt genegen te
„ zyn; in zodanig een geval, zouden Frank-
„ ryk, Engeland en de algemeene Staaten
„ zig verbinden, tot ééne van de volgende
„ twee maatigende voorwaarden. 1. Men zou,
„ by een geheim Punt, belooven, zig niet te
„ zullen verzetten, tegen de schikkingen, wel-
„ ken de Keizer, omtrent de opvolging in zy-
„ ne Italiaansche Staaten, zou mogen goed-
„ vinden te maaken, en die in de gemelde
„ Staaten vrywilliglyk zouden aangenomen
„ worden. Zelfs zou men zig tot het hand-
„ haaven deezer schikkingen verbinden. 2.
„ Men zou, by een geheim Verdrag, vast-
„ stellen, dat men zig niet zou kanten, te-
„ gen 't gene de Keizer, ten behoeve van de
„ oudste of jongste der Aartshertoginnen,
„ zyne Dogteren, omtrent de opvolging in

1730. ſen zou. Doch men was wederom niet eens met de Spaanſchen, aan wat oord in Italie, men eerſt de wapenen voeren moeſt. De Spaanſchen meenden, dat men Livorno en Napels, voor alle andere Plaatſen, moeſt veroveren. De andere Bondgenooten neigden meer om de wapenen te voeren in Sicilie: doch hiertoe, en tot den oorlog in Italie over 't geheel, was noodig dat men zig, vooraf, verſtonde met den Koning van Sardinie. Het ontwerpen der voorwaarden, waarop dit zou behooren te geſchieden, werdt een nieuw punt van overweeginge. Ook hadt het vry wat werks en tyds gekoſt, eer men den Staaten hadt willen toeſtaan, dat zy geene manſchap naar Italie zouden behoeven te vervoeren; maar met ſchepen volſtaan konden (*t*).

V. Inzigten van het Weener-Hof.

Terwyl de handeling, die te Soiſſons aangevangen was, op deeze wyze, ſleepende gehouden werdt, raadpleegde men, aan 't Weener-Hof, eene geheele maand, of langer, over een antwoord, welk men den Bondgenooten dagt te geeven, en welk, eindelyk, ontworpen werdt. De Keizer beſpeurde, zo men wil (*u*), reeds ten deezen tyde, dat de Koning van Groot-Britanje en de Staaten der Vereenigde Geweſten de maatregels, van welken zy, ſedert eenige jaaren, afgeweeken waren, wederom begonden te volgen; en dat zy, om deeze reden, 't voltrekken van 't Verdrag van Seville, zo ver het opzigt op Spanje hadt, zogten te verwylen, en met hem in onderhan-

(*t*) Verbaal der extr. Ambaſſ. *MS. Byl. N.* 134, 139, 140, 145, 149, 161, 172, 177, 198, 202.
(*u*) *Voiez* MONTGON *Tom.* VIII. *p.* 89.

handeling te komen. Hy besloot, hierom, zig, voorzigtiglyk, te bedienen van de gelegenheid, om deeze twee Mogendheden te beweegen, tot het handhaaven der *Pragmatike Sanctie*. Ten deezen einde, betoonde hy niet veel drift, om zig nader met Groot-Britanje en de Staaten te verbinden. Hy voer voort, met den Kardinaal de Fleury te vleijen, op dat deeze geen' argwaan hebben zou, op eenigen heimelyken handel met het Engelsche Hof, terwyl hy George den II, allengskens, meester maakte van 't gene, tusschen hem en Spanje, nog te vereffenen stondt (*v*). De voorslag der Bondgenooten baande den weg tot deeze verandering. In 't antwoord, welk op deezen voorslag gegeven werdt, las men, „ dat de Keizer veel gedaan hadt, tot behoudenis der algemeene Vrede; dat hy alles „ hadt willen afstaan, mids men maar zorg „ droege, dat de Oostenrykſche Nederlan- „ den hem niet tot eenen last waren. Hy „ hadt alleenlyk gedrongen op eene belofte „ van handhaavinge, welke hy zelf op zig ge- „ nomen hadt ten behoeve van anderen; zon- „ der immer af te wyken van de Verdragen, „ met zyne Bondgenooten aangegaan. Zelfs „ hadt hy hunne eischen ondersteund, op de „ Byeenkomst, in zaaken, die niet tot dezel- „ ve behoorden, en welken hy hadt getragt „ te vereffenen, door allerlei middelen, die „ met zyne waardigheid, en met de Regten „ van anderen bestaanbaar waren. Desonaan- „ gezien, hadt men een byzonder Verdrag „ ge-

1730.

De Keizer beantwoordt den uitersten voorslag der Bondgenooten van Seville.

(*v*) Montgon *Tom.* VIII. p. 89, 90.

1730. „ gemaakt, te Seville; van eenige punten van
„ welk men hem eerst kennis gegeven hadt;
„ na dat het geslooten was. En evenwel hadt
„ hy verklaard, dat hy de hand leenen wilde
„ tot alles, wat Don Carlos van de opvolging
„ in Toskane en Parma verzekeren kon; mids
„ 'er maar het Regt van anderen en de voor-
„ gaande Verdragen niet by verkort werden.
„ Met deeze verklaaring, welke zyne Keizer-
„ lyke Majesteit nog vernieuwde, behoorden
„ de Bondgenooten van Seville te vrede te
„ zyn. Zo zy niets beoogden, waardoor iemants
„ Regt of eenig voorgaand Verdrag gekrenkt
„ werdt; zou men, ligtelyk, overeen konnen
„ komen, omtrent een middel, om Don Car-
„ los van de opvolging te verzekeren. Doch
„ 't invoeren van Spaansche bezettingen in
„ Toskane en Parma streedt te zeer, tegen 't
„ gene, by het viervoudig Verbond, was be-
„ raamd, tot handhaaving van het evenwigt,
„ onder de voornaamste Mogendheden van
„ Europa. Verdragen verlooren hunne kragt,
„ als de voornaamste punten derzelven over-
„ treden werden. Zo 't invoeren van Spaan-
„ sche bezettingen onverschillig voorgeko-
„ men ware aan de Mogendheden, die 't
„ Verdrag van Londen geslooten hadden;
„ waarom zouden zy 't zo ernstelyk verboo-
„ den hebben? Frankryk en Engeland had-
„ den, by 't geheim punt van den jaare 1721,
„ bepaald, dat de verandering in de bezet-
„ tingen, niet dan met 's Keizers bewilliging,
„ zou mogen geschieden: 't welk genoeg deedt
„ zien wat men te houden hadt van 't gene,
„ te Seville, buiten 's Keizers kennis, be-
„ raamd

„ raamd was. Het Besluit van den Ryksdag 1730.
„ des jaars 1722, welk, bekragtigd zynde,
„ tot eene Rykswet geworden was, bondt den
„ Keizer ook de handen, en gedoogde niet,
„ dat hy afweeke van 't viervoudig Verbond,
„ en van de Vrede des jaars 1725. Nogtans,
„ wilde hy toonen, dat hy goed verstand hou-
„ den wilde met de Bondgenooten. En schoon
„ hy zig de Wet niet wilde laaten stellen, in
„ 't gene hy voorhadt te doen voor zyne Dog-
„ teren; wilde hy nog wel verklaaren, gelyk
„ hy reeds meermaalen gedaan hadt, dat hy
„ niet dagt aan te gaan, tegen het begrip,
„ welk men, by 't sluiten van 't Verdrag van
„ Londen, van 't evenwigt van Europa ge-
„ had hadt. Maar wanneer hy zo veel toe-
„ gaf, meende hy ook regt te hebben, om de
„ handhaavinge der *Pragmatike Sanctie* te vor-
„ deren van de andere Mogendheden. By deeze
„ *Sanctie*, was de opvolging in alle 's Keizers
„ erflanden geregeld, niet slegts die van zy-
„ ne Italiaansche Staaten, gelyk men, in den
„ voorslag, scheen te onderstellen. Men be-
„ geerde, hierom, ten onregte, dat de Kei-
„ zer dezelve alleen aan zyne Italiaansche
„ Staaten bepaalde. Doch zo Frankryk, En-
„ geland en de Staaten, hierin, voldeeden
„ aan 's Keizers billyke begeerte, zou de zaak
„ van Oostende, ligtelyk, konnen afgedaan
„ worden. Indien ook, gelyk de Hertog van
„ Bournonville, dikwils, verklaard hadt, het
„ overvoeren der Spanjaarden alleenlyk die-
„ nen moest, om den Groot-Hertog van Tos-
„ kane en de Keurvorstin, zyne Zuster, te
„ beweegen, om Don Carlos voor opvolger

1730. „ te erkennen; was zulks thans t'eenemaal „ onnoodig, alzo deeze erkentenis bereids ge- „ ſchied was. De Keizer bleef egter gezind, „ om de opvolging voor Don Carlos nog ver- „ der te verzekeren, mids zulks geſchiedde, „ in overeenkomſt met de voorige Verdragen, „ en zonder benadeeling van eens anders Reg- „ ten, vooral niet, van die des Keizerryks. „ Wyders, bleef 'er, tot voltrekking der al- „ gemeene Bevrediging, niets anders overig, „ dan dat men 's Keizers Bondgenooten vol- „ doening gave: omtrent welk punt, men, „ met de Ruſſiſche en Holſteinſche Gezanten, „ zou moeten handelen (w)."

Merkwaardige taal van den Kardinaal de Fleury. De aanmerkingen van 't Weener-Hof op den uiterſten Voorſlag der Bondgenooten te Parys overwoogen zynde, vondt men ongeraaden, dezelven, omſtandiglyk, te beantwoorden. De Staatſchen toonden zig niet ongezind, om eenig nader aanzoek te doen, aan 't Weener-Hof. Doch de Kardinaal de Fleury oordeelde, dat zulks te veel zwakheid vertoonen, en de Bondgenooten veragt maaken zou. Hy verklaarde, daarenboven „ dat Frankryk „ nooit zou konnen beſluiten, om den Keizer „ geruſt te ſtellen, wegens alle de eiſchen, „ die verſcheiden' Duitſche Vorſten, t'eeni- „ gen tyde, op zyne Staaten zouden konnen „ vormen. Men zou ook, zyns oordeels, 's „ Keizers magt te zeer ſterken, zo men de „ opvolging in alle zyne Staaten beloofde te „ handhaaven; en dan wel, voor altoos, mo- „ gen afzien van alle verbindtenis met Vor- „ ſten,

(w) Voiez ROUSSET Recueil, Tom. V. p. 456.

„ ften, die eenigen eifch op den Keizer hadden. In Italie, vervolgde hy, zou de handhaaving der opvolginge niet veel zwaarigheid ontmoeten. Ook hieldt hy zig niet vreemd van 't bezetten der Italiaanfche Staaten, die aan Don Carlos komen moesten, met onzydige, in de plaats van Spaanfche troepen. Doch men zou, dagt hy, de Koningin van Spanje, hierin, niet ligtelyk doen bewilligen (x)." Uit welke redenen, klaarlyk te befpeuren was, dat het Franfche Hof niet voorhadt, de Ooftenrykfche Staaten onverdeeld te laaten, fchoon het zulks, eenige jaaren laater, beloofde. De Engelfchen verftonden ook, dat men den Keizerfchen thans geene nadere voorflagen doen moeft. De Franfchen, Engelfchen en Staatfchen verklaarden, derhalve, alleenlyk, in 't korte, en by Gefchrifte „ dat zy vaftelyk vertrouwd hadden, dat hun redelyke voorflag ingang gevonden zou hebben, aan 't Keizerlyk Hof; dat zy, met leedwezen, het tegendeel vernamen; dat de redenen der Keizerfchen, ligtelyk, waren te wederleggen; doch dat de drie Mogendheden voorhadden, by bekwaame gelegenheid, gantfch Europa te overtuigen, dat zy, van hunne zyde, alles, wat in hun vermogen was, hadden toegebragt, om tot eene algemeene Bevrediging te geraaken (y)."

1730.

Wederantwoord der Bondgenooten, op 's Keizers antwoord.

VI. De Byeenkomft

Het wiffelen deezer Gefchriften was het Befluit der verflaauwde Byeenkomft van Soisfons.

(x) Verbaal der extraord. Ambaff. *MS.* en Miffive der Heeren Hop, Hurgronje en Goslinga, van 31 *July* 1730.

(y) *Voiez* Rousset Recueil, *Tom.* V. *p.* 463.

1730. — te Soissons scheidt genoegzaam.

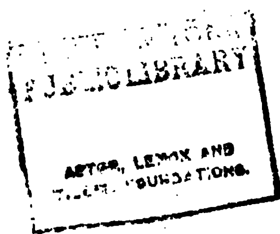
sons. 't Jaar was nu, tot in Herfstmaand, verloopen, en de Keizer hadt, geduurende het zelve, zo veele troepen gezonden naar Italie, dat het overvoeren der Spanjaarden, zyns ondanks, niet zou hebben konnen geschieden, zonder eenen algemeenen oorlog te ontsteeken: waarby niemant dan Spanje belang rekende. Verscheiden' Gevolmagtigden verlieten het Fransche Hof, werwaards nu de Byeenkomst van Soissons overgebragt was, voor het einde van Herfstmaand: en eer 't jaar verloopen was, waren zy genoegzaam allen naar huis gekeerd. De Heeren Hop en van Goslinga vertrokken, in Slagtmaand. De Heer Hurgronje bleef nog tot in Grasmaand des volgenden jaars in Frankryk (z). De Heer van Goslinga overleefde dit zyn Gezantschap niet lang. Hy stierf, te Franiker, den twintigsten van Herfstmaand des jaars 1731, eenen losfelyken naam by zyne Landsluiden, de Friezen, en by allen, die hem gekend hebben, nalaatende. Hy was, in den jongsten oorlog, Afgevaardigde te velde geweest, en hadt den slag van Malplaquet, in 't jaar 1709, zo van naby gezien, dat hem 't paard onder 't lyf bezweek, en hy eenigen, die hem naast waren, dood ter aarde zag storten. Sedert, werdt hy op de Utrechtsche Vredehandeling en tot andere gewigtige Staatsdiensten gebruikt, waarin hy zig altoos eerlyk gekweeten heeft. Hy was niet alleen in de meeste hedendaagsche, maar ook in de Latynsche en Grieksche taalen, bedreeven, en las Horatius en Polybius met genoe-

Dood van den Heer Sicco van Goslinga.

(z) Verbaal der extraord. Ambass. *MS.*

SICCO VAN GOSLINGA,
Grietman van Franekeradeel
Gedeputeerde te Velde.
Ambassadeur van den Staat in Frankryk enz.

LIBRARY
ASTOR, LENOX AND
FOUNDATIONS.

noegen (*a*). Keizer Leopold heeft hem tot den Ryksgraaven-ſtand willen verheffen, en die van Bern hebben hem het groot Burgerregt hunner Stad aangebooden. Doch hy, te vrede met zyne oud-adelyke geboorte, en niet willende uitſteeken boven de andere Edelen zyner Provincie, heeft de eene en de andere eer van de hand geweezen. Maar 't geſchenk van eenen gouden beker hem, nevens de Heeren Fagel en Hoornbeek, aangebooden, door de Staaten van Gelderland, na 't byleggen van eenigen hunner geſchillen over 't aandeel der byzondere Kwartieren in de gemeene laſten, heeft hy wel willen aanvaarden. Van zyne poogingen om den Prins van Oranje tot Stadhouder van Groningen te doen aanſtellen, hebben wy, reeds by eene andere gelegenheid (*b*), gewaagd. 1730.

't Verdrag van Seville, en de oorlog, die 'er door gedreigd werdt, maakten genoegzaam een einde van de kwynende handelingen der vermaarde Vergaderinge van Soiſſons (*c*). De Keizer, de Leden des Ryks willende beweegen, tot het handhaaven der *Pragmatike Sanctie*, vertoonde hun, midlerwyl, den voorſlag der Bondgenooten, met zyn antwoord en hun wederantwoord. Hy zogt hen, door de blyken van zynen yver voor de Regten des Keizerryks, te bereiden tot het gunſtig aanhooren van het voorſtel, welk hy hun dagt te doen. Doch men begreep zynen toeleg, dien eenige voornaame Ryks-Vorſten, veeleer, zog-

Tweedragt in het Duitſche Ryk.

(*a*) Vide P. Wesselingii Orat. funebr. in Mem. S. a Goslinga.
(*b*) XVIII. *Deel*, *bl.* 196.
(*c*) Montgon *Tom.* VIII. *p.* 91, 93.

1730. zogten te dwarsboomen, dan te begunstigen. De Leden waren ook verdeeld, over 't regt tot de opvolginge in de Hertogdommen van Gulik en Berg, en over andere byzondere geschillen: 't welk te wege bragt, dat men tot geen eenpaarig besluit kwame, omtrent 's Keizers voorslagen. Het Fransche Hof stookte 't vuur der verdeeldheid, en ving, eerlang, eene heimelyke onderhandeling aan met Augustus den I, Koning van Poolen en Keurvorst van Saxen, die zig, hierdoor, verdagt maakte by den Keizer; waaruit merkelyk misnoegen ontstondt, tusschen de twee Vorsten. De Koning van Pruissen vereerde, omtrent deezen tyd, den Koning van Poolen ook met een bezoek, waaronder, zo men meende, eene geheime handeling over zaaken van Staat bewimpeld werdt. De geschillen over den Godsdienst, waarin de Koning van Pruissen zig diep gesteken hadt, veróorzaakten, daarenboven, zo groot eene tweedragt onder de Duitsche Vorsten, dat de Ryksdag, in geduurig twisten, gesleeten werdt (*d*). De bevordering van 's Keizers oogmerk werdt, hierdoor, sterk agter uit gezet.

VII. Gezantschap der Staaten naar 't Russische Hof.

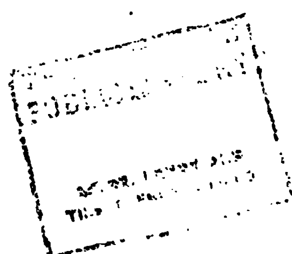
De Staaten der Vereenigde Gewesten hadden, vroeg in 't voorjaar, besslooten, eenen buitengewoonen Gezant te zenden naar 't Russische Hof. De Heer *Daniel de Dieu*, Oud-Schepen der Stad Amsterdam, was, reeds in 't voorleeden jaar (*e*), benoemd, tot het bekleeden deezer waardigheid. Hy nam de reize

(*d*) Montgon Memoir. *Tom.* VIII. *p.* 93, 94, 99—103.
(*e*) Resol. Holl. 10 *May* 1729. *bl.* 368.

Mr. DANIEL DE DIEU,
Burgermeester en Raad der Stad
Amsterdam,
eertyds Ambassadeur van den Staat aan
het Russische Hof.

Is. Tirion excudit.

ze aan, in de Lente deezes jaars (*f*), en kwam, niet voor 't einde van Hooimaand, aan 't Hof te Muskow aan (*g*). De merkwaardige verandering, onlangs, aan dit Hof voorgevallen, gaf gegronde reden, om te verwagten, dat het, eerlang, van maatregels veranderen zou. De jonge Keizer, Peter de II, was, in Louwmaand te vooren, aan de kinderpokjes, overleeden, ruim zes weeken, na dat hy pleggtiglyk ondertrouwd was, met de oudste Dogter van zynen voornaamsten Staatsdienaar, den Prinse *Alexis Gregorowitz Dolgoruki*. Volgens den uiterslten wil van Peter den I, moest de Kroon komen aan de Prinsesse *Elizabet*, zyne Dogter. Doch de Senaat of Raad van Regeeringe, waarin het Huis van Dolgoruki 't voornaamste gezag hadt, vondt geraaden, de Regeering op te draagen aan *Anna*, Dogter van *Iwan Alexowits*, Broeder van Peter den I. Zy was thans Weduwe van *Fredrik Willem*, Hertog van Koerland, en beloofde, by 't aanvaarden der Kroone, den Senaat veel deels te zullen geeven in 't bewind. Dolgoruki, die dit bedongen, en, by 't leeven van den minderjaarigen Vorst, 't roer der Regeeringe schier alleen in handen gehad hadt, beoogde, op deeze wyze, het verkreegen gezag te behouden, en de Keizerin, slegts in naam, te laaten regeeren. Doch zyn oogmerk mislukte hem. Anna Iwanowna was maar weinige weeken te Muskow geweest, toen zy, met heimelyke hulp van eenige vyanden van den Huize van Dol-

1730.

Verandering aldaar.

(*f*) Resol. Holl. 9 *Febr.* 1730. *bl.* 110.
(*g*) Europ. Merc. *Jan.—Juny* 1730. *bl.* 210. *July — Dec.* 1730. *bl.* 80.

1730. Dolgoruki, wist te wege te brengen, dat de voorwaarden, op welken zy de Regeering aanvaard hadt, gelyk als op verzoek van 't volk, te niet gedaan werden. De Senaat verloor toen het grootste gedeelte van zyn gezag. De Keizerin heerschte, sedert, zo volstrekt, als een' haarer Voorzaaten. De Dolgorukis, in haare ongenade vervallen zynde, werden van hunne waardigheden beroofd, en in ballingschap verzonden. Eenige jaaren laater, geraakten de meesten, op eene deerlyke wyze, aan hun einde (*b*). Het Weener-Hof was kwalyk te vrede, over de verandering in Rusland. Men vreesde, dat de Keizerin, wier Zuster, met Karel Leopold, Hertoge van Mekelemburg, gehuwd was, de streng haars Zwagers te zeer trekken zou tegen den Keizer, en dat, hieruit, merkelyke verkoeling in de vriendschap tusschen de twee Hoven mogt ontstaan. Doch de Keizerin deedt den Keizer, kort na haare komst tot de Kroon, verzekeren, dat zy 't Verdrag, ten tyde van Keizerinne Katharina, met hem geslooten, naarkomen zou, en dat hy, in geval van oorloge, op den beloofden onderstand vasten staat maaken kon: welke verzekering veel toebragt, om den Keizer tot het zenden van meerder troepen naar Italie te doen besluiten (*i*). De Heer de Dieu, die eerst aan Peter den II. geschikt geweest was; doch wiens Geloofsbrieven en Instructie, na 't afsterven van deezen Vorst, welk nog voor zyn vertrek van hier voorviel, veranderd wa-

(*b*) MONTGON *Tom.* VII. *p.* 384—388, 446—478. Europ. Merc. *Jan.*—*Juny* 1730. *bl.* 38, 96, 151, 204, 255.
(*i*) MONTGON *Tom.* VII. *p.* 481—483.

waren, bleef aan 't Russische Hof, tot in den nazomer des jaars 1732, wanneer hy, op zyn aanhoudend verzoek, te rug geroepen werdt. Hy hadt, voornaamlyk, gehandeld, over een Verdrag van Vriendschap en Koophandel, en over eene nieuwe Tollyst in 't Russische Ryk (k). Doch het Verdrag werdt niet tot volkomenheid gebragt. De Resident *Marcelis de Swart* zondt, in 't jaar 1735, een Ontwerp van een Verdrag herwaards, welk hy den Graave van Osterman ter hand gesteld hadt (l). Doch men kwam niet tot sluiten. Ook scheen het Verdrag, hier te Lande, sommigen Gewesten niet naar den zin te zyn (m).

VIII. Handeling met den Koning van Marokko.

Mulei Abdalah, Koning van Marokko, hadt, in 't voorleeden jaar, zynen Admiraal *Perez* herwaards gezonden, om met de Staaten te handelen van vrede. Ook kwam men, in Slagtmaand deezes jaars, eindelyk, overeen, wegens de punten van een Verdrag, welk wederzyds getekend werdt (n). De Gezant verwierf toen ook openbaar gehoor, in de Vergadering der algemeene Staaten. Kort hierna, keerde hy naar zyn Land te rug. Doch de Koning van Marokko vondt ongeraaden, 't

(k) Resol. Holl. 15 *Sept.* 1730. *bl.* 1133. 28 *Apr.* 30 *May*, 27 *Juny*, 23 *Aug.* 12 *Sept.* 7 *Dec.* 1731. *bl.* 208, 253, 361, 696, 773, 934. 11 *Jan.* 14 *Febr.* 28 *Nov.* 1732. *bl.* 14, 44, 856. Missiven *van den* extr. Envojé DE DIEU *van* 22 *Maart en* 5 *April* 1731. *met de* Bylagen.

(l) Resol. Gener. *Vener.* 11 *Nov.* 1735. Secr. Resol. Holl. 2 *Dec.* 1735. IX. *Deel*, *bl.* 73. Resol. Holl. 21 *Dec.* 1735. *bl.* 764.

(m) Notul. Zeel. 13, 20 *Dec.* 1735. *bl.* 265, 292.

(n) Tract. van Vrede en Commercie met Marokko *van* 8 *Novemb.* 1730. *Zie* Resol. Holl. 15 *Sept.* 15 *Nov.* 1730. *bl.* 790, 1074.

1730. 't geslooten Verdrag te bekragtigen. Men bleef, derhalve, in oorlog, met zyne onderdaanen (o). In Oogstmaand te vooren, hadt de Kapitein Schryver een Saleeschen Kaaper veroverd, en te Kadix opgebragt, te gelyk een Hollandsch Fluitschip, met Zout gelaaden, welk door den Kaaper veroverd was, verlossende (p).

't Oktroi der Westindische Maatschappye wordt verlengd: de Vaart op Afrika voor elk geopend.

Het Oktroi der Westindische Maatschappye, met Wintermaand deezes jaars, zullende ten einde loopen, vonden de algemeene Staaten geraaden, het zelve, in Oogstmaand, voor nog dertig jaaren, te verlengen; mids de Vaart en Slaavenhandel op de kust van Afrika, voor een' iegelyk, vry gesteld werdt, onder betaaling van zekere *Recognitie* aan de Maatschappye, volgens een Reglement, hierop, door de Maatschappye, ontworpen, en door de algemeene Staaten goedgekeurd en bekragtigd. Volgens dit Reglement, waarin Zeeland, in 't eerst, merkelyke zwaarigheid gemaakt hadt (q), moest een schip, welk zeventig voeten over steven lang was, en op vyfenveertig lasten gesteld werdt, drieduizend guldens betaalen. Grooter schepen betaalden, van de eerste vyfenveertig lasten, ook drieduizend guldens, en van de overigen, zestig guldens ieder last. Ondertusschen was, by 't openstellen der Vaarte op Afrika, wel uitdrukkelyk gelast, dat niemant eenigen handel zou mogen dryven, langs of op de Kasteelen, Sterkten en Logien der Maatschappye, gelegen in eene streek van omtrent

(o) Europ. Merc. *July* — *Dec.* 1730. *bl.* 256.
(p) Europ. Merc. *July* — *Dec.* 1730. *bl.* 104.
(q) Resol. Holl. 3 *Febr.* 22 *April* 1730. *bl.* 53, 309.

trent zeftig mylen, van de Kaap Apollonia af, tot aan Rio de la Volta (*r*). De Maatschappy begeerde den handel op deeze ftreek alleen aan zig te houden. Doch in 't jaar 1734 vondt zy geraaden, de Vaart op dit uitgezonderde gedeelte van Afrika, ook, voor den tyd van twintig jaaren, voor ieder open te ftellen (*s*). 1730.

Vernieuwing der Verpondinge in Holland.

De Staaten van Holland, in aanmerking neemende de menigvuldige veranderingen, welken, in den tyd van honderd jaaren omtrent, gekomen waren in de waarde der Huizen, in de Steden en Dorpen van hun Gewest, beslooten, in deezen jaare, de Huizen en gebouwen, alomme, van nieuws, te doen opneemen, volgens een Reglement, welk, in Bloeimaand, vaftgefteld was, en eerlang ter uitvoeringe gebragt werdt. De Staaten ftelden negen Gemagtigden aan, om de huur van elke wooning of gebouw op te neemen, of te begrooten; die zig egter, hiertoe, ook van de hulp van anderen bedienen mogten (*t*). 't Gantsche werk werdt, in den jaare 1732, voltrokken. Men bevondt toen, dat het Zuider-kwartier, in den tyd van eene eeuw, in getal en waarde van Huizen, toegenomen; het Noorder-kwartier, daarentegen, merkelyk afgenomen was. Uit het Zuider-kwartier, waren *honderd zesentwintigduizend agthonderd negenentagtig*, en uit het Noorder-kwartier, *zevenendertigduizend vyfhonderd drie-enzeventig nume-*

(*r*) *Zie* Groot-Plakaatb. VI. *Deel*, *bl.* 1401.
(*s*) *Zie* Groot-Plakaatb. VI. *Deel*, *bl.* 1414.
(*t*) Refol. Holl. 20 *May* 1730. *bl.* 359. *Zie* Groot-Plakaatb. VI *Deel*, *bl.* 1112, 1114, 1117, 1110.

1730. *meros* van gebouwen, op de Lysten der Verpondinge, gebragt.

IX. De Staaten van Holland verbieden den Roomschgezinden 't gebruik van den nieuwen Dienst van Paus Gregorius den VII.

De tegenwoordige Paus, *Benedictus de XIII*, in 't jaar 1728, goedgevonden hebbende, eenen nieuwen dienst in te stellen; ter eere van zynen voorzaat, Paus Gregorius den VII, die, in de Roomsche Kerke, als Heilig gevierd werdt, op den vyfentwintigsten van Bloeimaand; veroorzaakte, hierdoor, verscheiden bewegingen, onder Roomschgezinde Mogendheden, en ook hier te Lande. Wy hebben, in 't voorig gedeelte deezer Historie, kortelyk, gewaagd van de geschillen, welken deeze Paus, die in de elfde eeuwe leefde, met Keizer Henrik den IV, gehad hadt, en die zo hoog geloopen waren, dat de Paus den Keizer in den ban gedaan, hem de Regeering over het Duitsche Ryk verbooden, en alle Christenen van den eed, dien zy hem gezwooren hadden, ontslaagen hadt (*u*). Deeze daad in 't byzonder werdt, in den nieuwen Dienst van Paus Gregorius, als iet loffelyks, aangemerkt; en dit was de reden, waarom men, reeds in 't voorleeden jaar, den Dienst, in Frankryk en in Duitschland, openlyk, verbooden hadt (*v*). In Holland, hadt men egter ondernomen, dien te doen voegen, agter de Getydeboeken, die, by de Roomschgezinden deezer Landen, in gemeen gebruik waren. Doch de Staaten van Holland zagen het leezen en gebruiken van zulk een' Dienst aan, als zo nadeelig voor het hoog gezag der Burger-

(*u*) *Zie* II. *Deel*, *bl.* 183, 184.
(*v*) Europ. Merc. *July—Dec.* 1729. *bl.* 63.

gerlyke Overheid, dat zy 't byzonder en openbaar gebruik daarvan, by Plakaate, verbooden. De Priesters, die 'er zig, na deezen, van bedienden, zouden als verstoorders der algemeene ruste gestraft, en de Kerken, Kapellen of andere Vergaderplaatsen, daar men deezen Dienst gebruikte, voor zes maanden, gesloten worden. Nog werdt bevolen, dat men den Dienst noch hier te Lande drukken, noch gedrukt, van elders, herwaards voeren zou. Ook zou men 'er geheel geen gewag van mogen maken, in de Getydeboeken: alles op eene boete van duizend guldens (w). 1730.

Zy vorderen den Roomschen Priesteren eene nieuwe belofte van onderdaanigheid af.

Wat laater, kwam 'er nog een Plakaat der Staaten van Holland uit, beveelende „ dat „ geene Roomsche Priesters eenigen Priesterlyken dienst zouden doen, voor dat zy, daartoe, schriftelyk, verlof bekomen hadden van „ de Overheid der Stad of Plaatse, alwaar zy zig „ dagten neder te zetten: aan welke zy, zo wel „ als alle de Priesters, die reeds in daadelyken „ dienst waren, op hun Priesterlyk woord, in „ de plaats van eede, zouden hebben te verklaaren, dat zy een' hertelyken afkeer hadden van het gevoelen dergenen, die leerden, „ dat de Paus of eenige andere Kerkelyke Overheid magt hadt, om de onderdaanen, om „ Ketterye of eenige andere oorzaak, te ontslaan van den eed en de gehoorzaamheid aan „ de Burgerlyke Overheid; en dat men zulken, die in den ban, of buiten den schoot „ der Roomsche Kerke waren, geene gehoorzaam-

(w) Resol. Holl. 29 *Juny*, 19 *July*, 20, 21 *Sept.* 1730. *bl.* 430, 653, 811, 833. *Zie* Groot-Plakaatb. VI *Deel*, *bl.* 366.

1730. Te Utrecht, daar men 't, in den aanvang deezes jaars, eerst ontdekte, werden eenige schuldigen egter, in 't eerst, heimelyk, in de gevangenisse, aan paalen geworgd. Doch deezen hadden, voor hunnen dood, ook anderen, en zelfs ingezetenen van andere Gewesten betigt. Hierop volgde een algemeen onderzoek, in de voornaamste Steden van Holland, en van andere Gewesten. Eenigen raakten, hier en daar, en onder anderen in den Haage en te Amsterdam in hegtenis. Veele anderen ontvlooden de banden. 't Bleek, eerlang, dat luiden van allerlei staat, rang en gezindheid, met dit euvel, besmet geweest waren: ook zulken, die, door de aanzienlykste ampten, in de Kerk en in den Staat, voorwerpen van de gemeene agting behoorden geweest te zyn.

Straf over deeze misdaad. In 't begin van Zomermaand, werden, in den Haage, zeven misdaadigen, in 't openbaar, opgehangen: waarna de lyken van twee derzelven tot assche verbrand werden. De anderen vyf werden in zee geworpen. Diergelyke straf werdt, aldaar, wat laater, aan vyf anderen uitgevoerd. Te Amsterdam werden, nog in Zomermaand, twee schuldigen geworgd, en met stroo in 't aangezigt geblakerd: twee anderen, met het hoofd nederwaards, in eene ton met water gesteken en gesmoord. De Lyken werden, met gewigt aan de beenen, in 't Y gesmeeten. In Herfstmaand, werdt 'er nog een geworgd en naar zee gebragt. Te Rotterdam, werden 'er drie geworgd en geblakerd, en daarna in zee gezonken. Te Delft, werden 'er, insgelyks, drie gestraft, met de galge, en ook naar zee gevoerd. Te Haarlem,

werdt

werdt dezelfde ſtraf aan een' misdaadige uitgevoerd. In andere Steden van Holland, zag men ook verſcheiden' ſchuldigen, op gelyke wyze, ſtraffen. Te Kampen en te Zwolle in Overyſſel, werden, insgelyks, vyf of zes Perſoonen geworgd of gehangen, en onder de galge begraaven. In de eerſtgemelde Stad, werdt 'er een, dien men minder ſchuldig hieldt, met den ſtrop om den hals, gegeeſſeld en gebrandmerkt, en vervolgens ten Lande uit gebannen. In andere Steden, werden, ten deezen tyde en ſedert, diergelyke ſtrafoefeningen, meer dan eens, uitgevoerd; doch wy agten noodeloos, daarvan byzondere melding te maaken. Alleenlyk tekenen wy, met een enkel woord, aan, dat 'er, in 't volgende jaar, te Zuidhorn, in de Ommelanden, eenentwintig Perſoonen, op éénen tyd, om Sodomie, ter dood gebragt zyn. De Heer *Mepſche van Faan*, toen Regter van Ooſterdeel-Langewold, waar onder Zuidhorn behoort, is, onlangs, in openbaare ſchriften, zwaarlyk beſchuldigd, als hadt hy, in deeze ſtrenge ſtrafoefening, de maate des Regts te buiten gegaan. Doch men heeft deeze beſchuldiging ſlegts gegrond op 't gene, van de zyde der veroordeelden, in 't licht gekomen is, zonder dat blyke, dat men eenig gebruik gemaakt heeft van eene menigte van ſtukken, welken, tot verdediging des Heeren van Faan, te berde gebragt zyn. Al 't welke ligtelyk zou konnen getoond worden, zo de zaak niet te byzonder was, om 'er, in eene algemeene Hiſtorie onzes Vaderlands, omſtandiglyk, op ſtil te ſtaan; hoewel de gevolgen, die deeze regtspleeging gehad heeft, 1730.

 ons

1730. ons verpligten zullen, om 'er, in 't volgende Boek, nog een enkel woord van te melden.

De verdagte voorvlugtigen worden gebannen. Plakaat der Staaten van Holland tegen de Sodomie.

Ondertusschen, werden de verdagte voorvlugtigen, alomme, in grooten getale, openlyk, ingedaagd; en zulken, die, op de derde of vierde indaaging, niet verscheenen, voor altoos, ten Lande uit gebannen. In Holland, geschiedde zulks, in gevolge van een uitvoerig Plakaat der Staaten, welk, op verzoek van 't Hof van Justitie (z), vastgesteld, en den eenenwintigsten van Hooimaand, gedagtekend was. By dit Plakaat, werdt ook belast „ dat de misdaad van Sodomie, voortaan, altoos openlyk en met de dood zou „ gestraft worden; doch dat de wyze van „ doodstraffe staan zou aan den Regter. Dat „ zy, die anderen tot deeze gruweldaad verleid, of hunne huizen tot het pleegen derzelve verhuurd hadden, al bleekenze zelven niet schuldig geweest te zyn aan de „ daad van Sodomie, ook met de dood zouden gestraft worden. Dat de Lyken der „ gestraften verbrand, in zee geworpen, of „ op 't Galgeveld opgehangen zouden worden, „ als der begraafenisse onwaardig zynde. En „ dat de vonnissen, tegen de voorvlugtigen „ geweezen, gedrukt, en ter gewoonlyker „ plaatse aangeplakt zouden worden (a)." De strenge uitvoering van welk Plakaat oorzaak geweest is, dat men, naderhand, hier te Lande, veel minder van 't kwaad, welk men 'er door zogt te weeren, vernomen heeft. Onder-

(z) Resol. Holl. 14 *Juny*, 7, 21 *July* 1730. *bl.* 430, 486, 666.
(a) *Zie* Groot-Plakaatb. VI. *Deel*, *bl.* 604.

dertusschen, verspreidde men van de regtspleeging hier te Lande, over de misdaad, van welke wy spreeken, verscheiden' verzierde en nadeelige gerugten buitens Lands, met naame in Engeland, werwaards eenige voorvlugtigen geweeken waren: 't welk zo ver ging, dat 'er de Staaten kennis van namen, en tegen waakten (*b*). Men raadpleegde, omtrent deezen tyd, ook by de Staaten, over de verbeurdverklaaring der goederen van de schuldigen en voorvlugtigen. Doch de meesten verklaarden zig hiertegen. Zelfs gaven deeze raadpleegingen, eerlang, aanleiding, tot een besluit (*c*), by raade van beide de Geregtshoven genomen, in gevolge van welk, allerlei verbeurdverklaaringen, om welke oorzaak ook, de misdaaden van verraad en gekwetste Majesteit zelven niet uitgezonderd, voortaan, afgeschaft werden, in Holland (*d*). Men merkte aan, dat het werk der Verbeurdverklaaringen, altoos, haatelyk geweest was hier te Lande, en gelegenheid tot veele verschillen gegeven hadt. Ook was 't, al voorlang, aangezien, als onbestaanbaar met de Vryheid (*e*). Men werdt dan, door deeze redenen, en veelligt ook, door het byzonder belang van eenigen, bewoogen, om eene oude en lastige gewoonte te niet te doen. De Staaten van Zeeland volgden, eerlang, het voorbeeld van die van Holland, insgelyks, alle verbeurdverklaaringen, volstrektelyk, afschaffende (*f*). Het

1730.

Verbeurdverklaaringen in Holland afgeschaft.

Ook in Zeeland.

(*b*) Resol. Holl. 7, 21 *July* 1730. *bl.* 490, 663.
(*c*) *Zie* Decis. en Res. van den Hove. *gedr.* 1751. *bl.* 150.
(*d*) Resol. Holl. 1 *May* 1732. *bl.* 242.
(*e*) *Zie* HEEMSKERK Batav. Arcadia, *bl.* 358 *enz.*
(*f*) Notul. Zeel. 1 *Nov.* 1734. *bl.* 424. 16 *Dec.* 1735. *bl.* 275.

1730. XI.

Spanje doet nieuwe poogingen, om de Bondgenooten tot het bevorderen der overvoeringe van 't Krygsvolk naar Italie te beweegen.

Het Spaansche Hof, misnoegd over 't draalen der Bondgenooten, die 't jaargetyde geheellyk hadden laaten verloopen, zonder ernstelyk de hand te leenen tot het overvoeren der Spanjaarden naar Italie, vaardigde, in 't najaar, den *Markgraaf de Castelar* af naar Frankryk, om den Kardinaal de Fleury te beweegen, tot het neemen van andere maatregels, tegen de aanstaande Lente (g). De Kardinaal gaf, in een geheim gesprek met den Markgraave, al de schuld aan den Koning van Groot-Britanje en aan de Staaten der Vereenigde Gewesten. „ 't Haperde, gaf hy voor, niet aan „ 't Fransche Hof, dat men den Keizer niet „ door de wapenen noodzaakte, om in het „ overvoeren der Spanjaarden te bewilligen." En om de Castelar hiervan te beter te overtuigen, deedt hy, door den Graave van Broglio, te Londen, en door den Markgraave de Fenelon, in den Haage, kragtige Vertoogen doen, om Koning George en de Staaten over te haalen, tot het neemen van moediger besluiten tegen den Keizer (h).

De Ambassadeur de Fenelon dringt, in den Haage, op het aanneemen der wapenen.

De Fenelon hieldt den Afgevaardigden der Staaten, op den vierden van Wintermaand, voor „ dat de Koning, „ zyn Meester, tegen verwagting, de algemeene Vrede nog niet bevestigd ziende, „ hem belast hadt, hun te vermaanen, om „ zig te bereiden tot den oorlog, die, door „ de onbuigzaamheid van het Weener-Hof, „ eindelyk, onvermydelyk scheen. Uitstellen „ en toegeeven hadt dit Hof slegts opgeblaa-

„ ze-

(g) Verhaal der extr. Ambassad. *MS. Byl. N.* 204.
(h) MONTGON *Tom.* VIII. *p.* 281—284.

„ zener gemaakt. Ook konden de Staaten 1730.
„ niet vergeten zyn, dat de gemaatigdheid
„ van het Fransche Hof hun, hoe vreêdzaam
„ zy ook zyn mogten, meermaalen, gelegen-
„ heid gegeven hadt, om Frankryk voor te
„ houden, dat men zig, door eene gezind-
„ heid, zo redelyk in zig zelve, niet te ver-
„ re moest laaten vervoeren. De tyd was nu
„ gekomen, dat de Koning, zyn Meester,
„ met den zelfden yver, de wapenen kon op-
„ vatten, als hyze te vooren geschuwd hadt:
„ niet tot bevordering van zyne eigene belan-
„ gen, maar van de belangen zyner Bondge-
„ nooten, met naame der Staaten: die im-
„ mers geene vrugt verwagten konden van
„ eenig Verbond, wanneer 't Verdrag van
„ Seville niet uitgevoerd, of gekrenkt werdt.
„ Hoog tyd was 't dan, dat men samen mid-
„ delen beraamde, om de gemeene poogin-
„ gen van kragt te doen zyn. Hy stondt toe,
„ dat deeze middelen, naar de kragten van
„ ieder der Bondgenooten, moesten geregeld
„ worden. Doch over deeze evenredigheid,
„ wilde hy met de Staaten in onderhandeling
„ treeden, hun de ontwerpen zyns Mees-
„ ters openleggende; alzo Frankryk den Staa-
„ ten, in allen deele, met naame in 't stuk
„ van den Koophandel, voldoening zogt te
„ bezorgen. Ondertusschen begeerde de Ko-
„ ning, dat deeze zyne verklaaring, in der
„ Staaten Registers, aangetekend zynde, een
„ altoosduurend gedenkteken verstrekken zou
„ van zyne belangeloosheid. Ook verwagtte
„ hy, dat hunne Hoog-Mogendheden hem in
„ staat zouden stellen, om zyne Majesteit te

„ on-

1730. „ onderregten van de middelen, welken men „ hier oordeelde in 't werk te moeten ftellen, „ om 't Verdrag van Seville ter uitvoeringe „ te brengen, en het Weener-Hof te nood„ zaaken, tot erkentenis, dat het zig zelf „ den moeilyken toeftand, waarin het zig be„ vondt, te wyten hadt (i)."

Koelheid der Staaten.

Doch op deeze driftige Vertoogen, kwam, beide te Londen en in den Haage, koel en verwylend antwoord. De Staaten gaven te verftaan „ dat alle middelen van minzaame on„ derhandeling nog niet te werk gefteld wa„ ren, aan 't Weener-Hof; dat men 'er zig, „ nog eenigen tyd, van bedienen, en den uit„ flag, met geduld, afwagten moeft." De Markgraaf de Caftelar, zig geheel wat anders beloofd hebbende van de drift tot oorlog, die de Kardinaal de Fleury vertoond hadt, deedt, eindelyk, op uitdrukkelyken laft van het Spaanfche Hof, aan de Franfche, Engelfche en Staatfche Staatsdienaars, te Parys, den agtentwintigften van Louwmaand des jaars 1731, eene Verklaaring van deezen inhoud: „ Dat de „ Koning, zyn Meefter, terftond na dat de „ Keizer geweigerd hadt, te bewilligen in de „ vreedzaame maatregels, by 't Verdrag van „ Seville, op de overvoering der zesduizend „ Spanjaarden, beraamd, niet zonder be„ vreemding, gezien hadt de onverwagte be„ fluiteloosheid der Bondgenooten, omtrent „ de uitvoering van dit Verdrag. Dat zyne „ Katholyke Majefteit, hierop, hem, Mark„ graaf de Caftelar, naar Frankryk hadt ge„ zon-

Spanje rekent zig ontflaagen van de verbindtenis des Verdrags van Seville.

1731.

(i) Rousset Recueil, *Tom.* VI. *p.* 5.

„ zonden, om ernſtelyk aan te dringen op de 1731.
„ onverwylde voltrekking van 't gene, by 't
„ Verdrag van Seville, beloofd was. Dat hy
„ zig, hiermede, ſedert Wynmaand laatſt-
„ leeden, hadt bezig gehouden; doch dat zy-
„ ne poogingen vergeefs waren geweeſt. Dat
„ men zelfs willekeurige uitleggingen begon
„ te maaken over 't Verdrag van Seville, en
„ dat de Staatsdienaars der Bondgenooten
„ ſcheenen overeengekomen te zyn, om, door
„ een geduurig en gevaarlyk uitſtel, te doen
„ zien, hoe ongeneigd zy waren, om dit Ver-
„ drag, en vooral het *zesde* der geheime Pun-
„ ten ter uitvoeringe te doen brengen. Dat 's
„ Konings waardigheid niet gedoogde, dat
„ hy, zig nu langer dan een jaar hebbende
„ *laaten* ophouden, gelegenheid gave, tot
„ verder uitſtel. Dat hy, hierom, verklaar-
„ de, dat hy zig t'eenemaal ontſlaagen hieldt
„ van alle verbindtenis, welke hy, by 't Ver-
„ drag van Seville, op zig genomen hadt, en
„ in volkomen' vryheid, om zulk eene zyde
„ te kiezen, als hy meeſt met zyn eigen be-
„ lang zou oordeelen overeen te komen. Dat
„ hy, Ambaſſadeur, zig ook, van nu af aan,
„ onthouden zou van alle onderhandelingen,
„ en alleenlyk aan 't Franſche Hof vertoeven,
„ om de laatſte bevelen, waarmede de Ko-
„ ning, zyn Meeſter, hem zou gelieven te
„ vereeren, af te wagten (*k*)."

De Staatsdienaars der Bondgenooten, dee- ze Verklaaring gehoord hebbende, gaven, vol-

De Franſchen, Engel-

(*k*) Verbaal der extraord. Ambaſſ. *MS. Byl. N.* 216. *Voiez* Rousset Recueil, *Tom.* VI. *p.* 1. Suplem. *au* Corps Diplom. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 287.

1731. volgens gewoonte, elkanderen de schuld van 't verwylen der uitvoeringe des Verdrags van Sevilje. De Franschen weeten al 't uitstel aan Groot-Britanje en aan de Staaten. De Engelschen en Staatschen bragten hiertegen in, dat de Vereenigde Vloot van Groot-Britanje en de Staaten lang te Spithead zeilreede gelegen hadt, en dat derzelver vertrek alleen door 't Fransche Hof opgehouden geweest was. Midlerwyl, bevorderde de Verklaaring van den Markgraave de Castelar het sluiten van een Verdrag tusschen den Keizer, Groot-Britanje en de Staaten, waarover men, sedert eenigen tyd, in heimelyke onderhandeling geweest was.

Franschen en Staatschen wyten elkanderen het verwylen der overvoeringe.

XII. George de II. handelt heimelyk met het Weener Hof.

De Koning van Groot-Britanje, zo wel als de Staaten, bespeurende, dat het Huis van Bourbon, eerlang, te magtig zou worden in Italie, zo men de oude maatregels niet wederom aanname, en zig nader verbonde met den Keizer; hadt den Heer *Thomas Robinson* gezonden naar Weenen, om over een nieuw Verdrag te handelen. Men hieldt deezen handel egter zeer bedekt voor het Fransche Hof: doch men gaf 'er aan 't Spaansche eenige kennis van, der Koninginne in 't byzonder voorhoudende, dat 'er kans zou zyn, om den Keizer in 't overvoeren der Spanjaarden te doen bewilligen, zo men, zonder Frankryk, welk niet bewoogen kon worden, om de handhaaving der *Pragmatike Sanctie* op zig te neemen, met hem sluiten wilde. De Keizer, zyn voordeel willende doen, met de begeerte tot handeling, die Groot-Britanje en de Staaten vertoonden, zogt het handhaaven der *Pragmatike*

ke

ke Sanctie, door deeze twee Mogendheden, te doen maaken tot eene der voorwaarden van het aanstaande Verdrag. Frankryk hadt deeze handhaaving van de hand geweezen (*l*), en bleef, hierom, gesslooten buiten de handeling. Maar Spanje hadtze, reeds in 't jaar 1725, op zig genomen: waarom men oordeelde, deeze Kroon ligtelyk te zullen konnen overhaalen tot een nader Verdrag met den Keizer, mids de overvoering der Spanjaarden, daarby, werdt vastgesteld. Doch men maakte, te Weenen, nog zwaarigheid, in deeze overvoering. Het Engelsche Hof, om den Keizer te doen besluiten, kwam toen, zo men wil, heimelyk, met het Spaansche, overeen, dat de Markgraaf de Castelar de Verklaaring doen zou, van welke wy, zo even, gewaagd hebben. Zo dra dezelve geschied was, bespeurde men, te Weenen, dat de Keizer, zo hy sluiten wilde, eindelyk, zou moeten bewilligen in de overvoering (*m*). Doch de dood van den Hertoge van Parma, die op den twintigsten van Louwmaand voorgevallen was, hieldt 's Keizers besluit nog eenige weeken op. Men verspreidde, terstond na 's Hertogs afsterven, dat zyne Weduwe drie maanden zwanger was. De *Graaf Borromeo*, 's Keizers Gevolmagtigde in Italie, vaardigde, zonder uitstel, eenig Krygsvolk af, welk zig van Parma en Piacenza meester maakte, uit den naam, zo openlyk verklaard werdt, van den toekomstigen Opvolger, den Infant Don Carlos, indien de

1731.

De Hertog van Parma sterft.

(*l*) Verbaal der extraord. Ambassad. *Febr. Apr. July, Aug.* 1730. *MS.*
(*m*) Montgon *Tom.* VIII. *p.* 319—325.

1731. de Hertogin niet van eenen Prins bevallen mogt (*n*). Doch deeze ſtap verwekte argwaan aan 't Spaanſche Hof, en deedt hunne Katholyke Majeſteiten te ligter beſluiten, om de belangen van den Infant geheellyk te vertrouwen aan de heimelyke handeling des Konings van Groot-Britanje (*o*), die zo wel ſlaagde, dat 'er, eindelyk, op den zeſtienden van Lentemaand, te Weenen, een Verdrag geſlooten werdt, tuſſchen den Keizer en den Koning van Groot-Britanje, waarin egter de Staaten der Vereenigde Geweſten, als voornaame handelende Partyen, genoemd waren. Het was van deezen inhoud: „ De voorige Verdragen, zo „ verre, door het tegenwoordige, niet veranderd waren, werden, by het zelve, bekragtigd. Men beloofde, elkanderen in zyne regten en bezittingen te zullen handhaaven. Groot-Britanje en de Staaten namen de handhaaving van 's Keizers *Pragmatike Sanctie* op zig; beloovende, 's Keizers oudſte Dogter, by mangel van Zoonen, van de opvolging in de Ooſtenrykſche Staaten te zullen verzekeren. De Keizer verklaarde, daarentegen, zig niet te zullen ſtellen, tegen de vreedzaame overvoering van zesduizend Spanjaarden in de Staaten van Toskane, Parma en Piacenza. Ook zou de Keizer alle Vaart op de Indien, uit de Ooſtenrykſche Nederlanden, en uit alle anderen, die, ten tyde van Karel den II, tot de Spaanſche heerſchappye behoord hadden, „ van

'tVerdrag van Weenen tusſchen den Keizer en Groot-Britanje wordt geſlooten. Inhoud van het zelve.

(*n*) Verbaal der extraord. Ambaſſ. *Febr.* 1731. *MS.*
(*o*) MONTGON *Tom.* VIII. *p.* 326—330.

„ van nu af aan, voor altoos, doen ophou- 1731.
„ den; de Oostendesche Maatschappy, die
„ alleenlyk nog twee schepen, voor eene en-
„ kele reis, naar Oostindie zou mogen zen-
„ den, voor altoos vernietigende. Men zou, we-
„ gens eene Lyst der Regten in de Oosten-
„ rykfche Nederlanden, onderling, overeen-
„ komen, waartoe Gemagtigden, die, binnen
„ twee maanden, te Antwerpen, zouden ver-
„ gaderen, benoemd zouden worden; die, daar-
„ enboven, zouden vereffenen, 't gene, uit
„ hoofde der Verdragen van 1715 en 1718,
„ nog te vereffenen stondt; alles binnen den
„ tyd van twee jaaren. De Verdragen, die de
„ handelende Mogendheden, onderling, of
„ met andere Mogendheden, geslooten had-
„ den, zouden stand grypen, zo verze met
„ dit niet streeden. De Koning van Groot-
„ Britanje en de Staaten zouden hunnen Koop-
„ handel in Sicilie mogen dryven, op den voet,
„ als ten tyde van Koning Karel den II. Al-
„ len, die binnen zes maanden na de bekrag-
„ tiging van dit Verdrag, welke, binnen zes
„ weeken, geschieden zou, door de eene of
„ de andere der handelende Mogendheden,
„ zouden voorgesteld worden, zouden, met
„ gemeene bewilliging, in het zelve worden
„ ontvangen." By 't Verdrag, waren nog twee afgezonderde Punten en vier Verklaaringen gevoegd. In de afgezonderde Punten, werdt verklaard „ dat, indien de Keizer, door
„ de Turken, mogt aangetast worden, de be-
„ lofte van bystand, hem, by 't Verdrag ge-
„ daan, geene plaats hebben zou. Dat,
„ naardemaal de Staaten hunnen Gezant,

en van de bygevoegde Punten en Verklaaringen.

1731. „ te Weenen nog geenen last hadden konnen „ geeven, om dit Verdrag aan te neemen; de „ Keizer en de Koning van Groot-Britanje, „ van nu af aan, alle poogingen zouden aan- „ wenden, om hen, als voornaame hande- „ lende Party, in het zelve te doen treeden."

De Verklaaringen hielden in „ dat Groot-Bri- „ tanje en de Staaten, omtrent de overvoe- „ ring der Spanjaarden naar Italie, by 't Ver- „ drag van Seville, waarvan zy de punten „ den Keizerschen hadden voorgelegd, niet „ beoogd hadden, iet vast te stellen, welk „ aanliep tegen de veiligheid van 's Keizers „ overige bezittingen in Italie, of tegen 't „ Verdrag van Londen van den jaare 1718. „ Dat, onaangezien de onverwagte dood van „ Antonio Farnese, Hertog van Parma, en de „ vermeende zwangerheid zyner nagelaatene „ Weduwe, alles, wat, by dit Verdrag, om- „ trent de overvoering der Spanjaarden, vast- „ gesteld was, plaats behouden zou; zullen- „ de den Infant Don Carlos, onmiddelyk, in „ 't bezit van 't genoemde Hertogdom ge- „ steld worden, zo de hoop op de zwanger- „ heid der Hertoginne verdwynen, of zo zy „ eene Prinses ter weereld brengen mogt: in „ welke gevallen, en zelfs indien de Herto- „ gin eenen Zoon mogt baaren, de Keizer, „ terstond, zyne troepen uit Parma en Pia- „ cenza te rug zou ontbieden. Dat de Spaan- „ sche bezettingen egter uit Toskane, Parma „ en Piacenza zouden worden geligt, zo dra „ de Infant Don Carlos, of zyn regt ver- „ krygende, in het vreedzaam bezit dier Her- „ togdommen, bevestigd zou zyn. Dat, naar-

„ de-

1731.

„ demaal de Staaten der Vereenigde Gewesten, dikwils, verklaard hadden, dat zy, schoon deel neemende in de zaaken van Oostfriesland, geene inbreuk altoos hadden gedagt te doen op de regten des Keizerryks; zyne Keizerlyke Majesteit, insgelyks, wel wilde verklaaren, dat de algemeene vergiffenis, aan de Stad Embden en derzelver aanhang verleend, van kragt zyn zou; dat de bezwaarnissen van die van Embden, ten spoedigsten, onderzogt, en, volgens de overeenkomsten, Verdragen en uitspraaken, die 't byzonder Regt van Oostfriesland uitmaakten, zouden afgedaan worden: mids daarvan bleeven uitgezonderd overeenkomsten, welken, door 's Keizers voorzaaten, waren te niet gedaan, of waarby 't hoogste regt van 't Keizerryk, eenigszins, gekrenkt werdt; dat die van Embden, wederom, tot de Landschapsvergaderingen zouden toegelaaten worden, en dat, eindelyk, 't verschil over de vergoeding der schade, welke, door de wederhoorigen, geschieden moest, door zyne Keizerlyke Majesteit, in der minne, zou worden bygelegd (p)."

't Verdrag van Weenen was zo dra niet getekend, of men kreeg 'er tyding van aan 't Fransche Hof, daar men te vooren niets met zekerheid van de handeling geweeten hadt. Het sluiten van dit Verdrag veranderde de natuur der handelinge, die te Soissons begonnen, en aan 't Fransche Hof vervolgd was, zo t'eenemaal

(p) Suplem. au Corps Dipl. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 288, 292. Rousset Recueil, *Tom.* VI. *p.* 13. Europ. Merc. *Jan.* — *Juny* 1731. *bl.* 162.

1731. maal van gedaante, dat de Heer Hurgronje, die tot nu toe in Frankryk gebleeven was, zo dra hy dit gewigtig nieuws vernomen hadt, in 't begin van Grasmaand, naar den Haage keerde (q). En toen eerst mogt men de Byeenkomst te Soissons, uit welke de Verdragen van Seville en Weenen waren voortgekomen, voor geheellyk geëindigd rekenen.

XIII. De Staaten worden verzogt, om 'er, als voornaame handelende Party, in te treeden.

De Keizer en de Koning van Groot-Britanje gaven den Staaten kennis van 't geslooten Verdrag, door hunne buitengewoone Gezanten, *François Wenseslaus, Graaf van Sinzendorff*, en *Filips, Graaf van Chesterfield*, hen, ernstelyk, verzoekende, om 'er, als voornaame handelende Party, deel in te willen neemen (r). De Graaf van Sinzendorf merkte, in 't byzonder, aan „ dat, hierdoor, de oude „ en naauwe vriendschap, tusschen den Kei„ zer, den Koning van Groot-Britanje en de „ Staaten, zou konnen geagt worden, volko„ menlyk, hersteld te zyn." Wegens 't sluiten van dit Verdrag, buiten kennis van hunne Hoog-Mogendheden, verschoonden beide de Gezanten zig, ten beste mogelyk, aanwyzende, dat zulks vereischt was geworden, om de handeling te beter geheim te konnen houden (s). Ondertusschen, is het ten hoogste waarschynlyk, dat een of twee voornaame Amptenaars van den Staat, en veelligt ook eenige weinige Leden der Regeeringe kennis gehad hadden van 't gene, te Weenen, gehan-

deld

(q) Verbaal der extr. Ambassad. *Dec.* 1730. *Jan.* 1731. *MS. Byl. N.* 218.

(r) Resol. Gener. *Sabb.* 5 *May* 1731.

(s) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* VI. *p.* 99.

deld werdt. De algemeene Staaten besloolen, terstond, het Verdrag, waarvan hun een Afschrift was overgeleverd, te zenden aan de byzondere Gewesten. Ook schreeven zy den Staaten derzelven, op den zevenden van Grasmaand „ dat de Graaf van Chesterfield hun „ verklaard hadt, dat de Koning van Groot-„ Britanje, als Keurvorst van Hanover, een „ byzonder Verdrag gemaakt hadt met den „ Keizer, waarin hy beloofd hadt, de *Prag-„ matike Sanctie*, ook in deeze hoedanigheid, „ te zullen handhaaven." Voorts, de byzondere Staaten verzogt hebbende, dat zy, ernstelyk, wilden raadpleegen op de aanneeming van het Weener Verdrag, merkten zy aan, „ dat zy nergens meer naar verlangden, dan „ naar de bevestiging der algemeene Vrede, „ waarvan ook die van den Staat afhing; en „ na de herstelling der bezwaarnissen, die den „ Staat bewoogen hadden te treeden in de „ Verdragen van Hanover en Seville; zonder „ dat men zig behoefde te steeken in eenen „ kostbaaren en onzekeren oorlog. Dat zy „ deeze einden gaarne zouden willen bereiken, zonder te treeden in het Weener-Ver-„ drag; waaruit, gewisselyk, ook zwaarigheid „ zou konnen ontstaan voor den Staat; doch „ dat zy 'er, tot hiertoe, naauwlyks kans toe „ zagen. Dat zy, hierom, de Bondgenooten „ verzogten, wel te willen overleggen, of de „ zwaarigheid, die uit het aanneemen van het „ Weener-Verdrag zou konnen ontstaan, zo „ groot ware, dat men, om dezelve te ont-„ wyken, de voordeelen behoorde van de „ hand te wyzen, welken, door dit Verdrag,

1731.

'tVerdrag van Weenen wordt aan de byzondere Gewesten gezonden, met eenen uitvoerigen brief der algemeene Staaten.

 „ te

1731. „ te verwerven waren. Dat zy 't onderzoek
„ van de byzondere Punten des Verdrags
„ voor de Bondgenooten overlieten; doch dat
„ zy niet konden nalaaten, omtrent de alge-
„ meene belofte van handhaaving, welke,
„ daarby, gevorderd werdt, en byzonderlyk
„ omtrent de handhaaving der *Pragmatike*
„ *Sanctie*, waarin de meeste zwaarigheid ge-
„ legen scheen, aan te merken, 1. Dat het
„ Verdrag van Barriere, welk, in 't Weener-
„ Verdrag, bekragtigd was, tot een' grond-
„ slag stelde, dat de Oostenrykſche Staaten
„ in ééne hand blyven zouden; en dat de
„ Staaten reeds verbonden waren, dat ge-
„ deelte van 's Keizers bezittingen, welk het
„ eerst stondt aangetast te worden, te be-
„ schermen. 2. Dat de Staaten ook zouden
„ getreden zyn in 't viervoudig Verbond van
„ den jaare 1718, waarby men zig tot eene
„ veel uitgebreider handhaavinge zou hebben
„ moeten verpligten: dat zulks wel, op ze-
„ kere voorwaarden, geschied zou zyn; doch
„ dat deeze voorwaarden niets gemeens had-
„ den met de tegenwoordige zaaken, en dat
„ de Staaten, om zig te redden uit de ver-
„ warring, waarin men zig bevondt, nog on-
„ langs, besllooten hadden, den Keizer te
„ handhaaven, in 't bezit zyner Staaten in
„ Italie. 3. Dat het oogmerk der handhaa-
„ vinge, zynde de Oostenrykſche Staaten in
„ ééne hand te bewaaren, en daardoor het
„ evenwigt van Europa te behouden, zeer
„ wel overeenkwam met het groot belang van
„ den Staat, en met de jongste Verdragen
„ van Vrede. 4. Dat, gelyk de Staaten den
„ Kei-

„ Keizer de handhaaving toezeiden; de Keizer het zelfde deedt aan de Staaten: 't welk „ van veel gewigts voor hun zyn moest, om „ den grooten invloed, dien hy hadt, op de „ raadpleegingen der Vorsten en Stenden des „ Duitschen Ryks. 5. Dat, eindelyk, de „ belofte van handhaavinge, in een onzeker „ toekomend geval, van minder belang scheen „ te moeten gerekend worden, dan de tegenwoordige verwarring der zaaken, die, „ na 't verloop der zeven jaaren, by de voorafgaande Punten des jaars 1727 bepaald, „ nog stondt toe te neemen, zo men zig, „ vooraf, niet verdroege met den Keizer, „ waartoe, zonder de gemelde handhaaving, „ geen middel scheen. Over 't Verdrag in 't „ algemeen, viel nog aan te merken, dat, „ gelyk men, by het zelve, voldoening bezorgd hadt aan Spanje, overeenkomstig „ met het viervoudig Verbond en het Verdrag van Seville, men niet het minste hadt „ vastgesteld, waarby Frankryk belang hadt, „ veel min zig beledigd kon agten: welke „ aanmerking van te meer gewigt was, om „ dat, onaangezien de verzoening met den „ Keizer, de vriendschap met Frankryk niet „ te sterk kon aangekweekt worden. Op al „ 't welke, zy verzogten, dat de Bondgenooten, in derzelver byzondere Staatsvergaderingen, behoorlyk agt wilden slaan (t)." 1731.

De brief, van welken wy spreeken, stelde de zwaarigheden, welken de Staaten vinden kon- XIV. Aanmerkingen

(t) Missiven van haare Hoog-Mog. van 7 April en 2 Juny 1731. Voiez Rousset Recueil, Tom. VI. p. 176.

1731. over 't Weener-Verdrag, met opzigt op 't belang der Staaten.

konden, in 't aanneemen van 't Weener-Verdrag, duidelyk voor. De handhaaving van 's Keizers *Pragmatike Sanctie* kon hen, in gevolg van tyd, ligtelyk, inwikkelen in eenen oorlog, en scheen kwalyk te moeten genomen worden aan 't Fransche Hof, welk belang hadt, by de verdeeling van 's Keizers nalaatenschap, waardoor de magt van 't Huis van Oostenryk merkelyk verzwakken moest. Ook was te verwagten, dat eenige Duitsche Vorsten, die aanspraak maakten op de Oostenrykische nalaatenschap, ongaarne zouden zien, dat de Staaten eene schikking handhaafden, waarby zy van hunnen eisch op deeze nalaatenschap verstesteken werden. Doch van de andere zyde, hadden de Staaten ook wederom reden, om het evenwigt tusschen de Huizen van Oostenryk en Bourbon te bewaaren, door het handhaaven der *Pragmatike Sanctie*. De loop der gemeene zaaken hadt hen verpligt, om te bewilligen in de overvoering der zesduizend Spanjaarden, waardoor de magt van 't Huis van Bourbon in Italie grooter zou worden, dan zy geweest was. 't Was dan niet onbillyk, dat zy ook zorg droegen, dat het Huis van Oostenryk niet verzwakt werdt, na 't afsterven des Keizers: 't welk best, door 't handhaaven der *Pragmatike Sanctie*, by 't Weener-Verdrag vastgesteld, geschieden kon (*u*). En dit Verdrag verzekerde hun, daarenboven, van de vernietiging der Oostendesche Maatschappye, waarnaar zy, sedert eenige jaaren, sterk gestaan

(*u*) *Voiez* Lettre de D. M. a L. C. D. *dans le* Recueil *de* ROUSSET, *Tom.* VI. *p.* 64.

ſtaan hadden, behalve dat de zaak van Ooſt-friesland, by het zelfde Verdrag, gebragt werdt op eenen voet, waarin zy, naar reden, genoegen neemen moeſten (*v*). De redenen om in 't Weener-Verdrag te treeden ſcheenen, derhalve, naar 't oordeel der algemeene Staaten, gewigtiger dan de redenen, om zig te houden buiten de verbindteniſſen van dit Verdrag. Evenwel, draalden de Geweſten, zulken in 't byzonder, die geen groot belang by den Koophandel hadden, nog eenige maanden, eer zy beſlooten: voor welk draalen, de vrees om Frankryk te mishaagen tot een bekwaam voorwendſel verſtrekte. 1731.

De Kardinaal de Fleury, het ſluiten van het Verdrag van Weenen vernomen hebbende, hadt zig egter gelaaten als of hy deezen ſtap der Bondgenooten van Frankryk, met onverſchilligheid, en zelfs met genoegen, beſchouwde. Doch men hieldt hem en 't Franſche Hof verdagt van 't verſpreiden van eenige gedrukte ſchriften (*w*), die enkelyk ingerigt ſcheenen, om argwaan tegen Groot-Britanje te verwekken, en de Staaten afkeerig te maaken van het Weener-Verdrag (*x*). Onder anderen, werdt hun, in deeze ſchriften, als eene zwaarigheid, voorgeworpen, dat zy, Frankryk verſtoord hebbende, zelfs met Groot-Britanje vereenigd, niet in ſtaat zouden zyn, om den Keizer te verpligten, tot het houden zyner belofte, ten behoeve van Don Carlos. Doch de uit-

Misnoegen aan 't Franſche Hof:

(*v*) Seconde Lettr. *dans le dit* Recueil, *Tom.* VI. *p.* 79.
(*w*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* VI. *p.* 54, 101, 113.
(*x*) MONTGON *Tom.* VIII. *p.* 330, 331, 336.

1731. uitkomst leerde haast, hoe ongegrond deeze zwaarigheid ware. Ook bleeven deeze Geschriften niet onbeantwoord, van de zyde der zulken, die, hier te Lande, de aanneeming van 't Weener-Verdrag zogten te bevorderen (y). Doch sommigen melden, dat de Kardinaal de Fleury, zig, sedert eenen geruimen tyd, veele vrienden hebbende weeten te verkrygen in den Vereenigden Staat, te wege bragt, dat eenige Leden der Regeeringe, van tyd tot tyd, zo veele zwaarigheden inbragten tegen 't Verdrag, dat het tot in 't volgende jaar duurde, eer de Staaten besluiten konden, om 'er in te treeden (z). Ook wist men, onaangezien de onverschilligheid, die het Fransche Hof uiterlyk vertoonde, zeer wel, dat men aldaar het Verdrag van Weenen aanmerkte als eene blykbaare verbreeking van het Verdrag van Seville, door de Engelschen (a).

Vreugde aan 't Spaansche, over 't Weener-Verdrag.

Midlerwyl, was de tyding van 't sluiten van 't Weener-Verdrag, met veel vreugde, ontvangen, aan 't Spaansche Hof. De Koning en de Koningin zagen, eindelyk, hoe veel de Koning van Groot-Britanje vermogt op den Keizer. Zy gaven, terstond, last aan den Hertog van Liria, die, uit Rusland te rug gekeerd zynde, zig thans te Weenen onthieldt, om, nevens den Engelschen Gezant, Robinson, te arbeiden aan een nieuw Verdrag, tusschen den Keizer, Spanje en Groot-Britanje. De Kardinaal de Fleury woelde vergeefs, om het Spaansche Hof van deeze handeling af te trek-

(y) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* VI. *p.* 64, 79, 132, 152, 185.
(z) MONTGON *Tom.* VIII *p.* 336.
(a) Verbaal der extr. Ambass. *Maart* 1731. *MS.*

trekken. De Koning van Spanje hadt, zo dra hem 't Weener-Verdrag vertoond was, den Markgraave de la Paz gelast, om, nevens den Engelschen Gezant Keene, eene Verklaaring te tekenen, waarby de Verklaaring, in Louwmaand gedaan door den Markgraave de Castelar, volgens welke, Spanje zig van alle verbindtenis aan 't Verdrag van Seville ontslaagen rekende (b), ten opzigte van Groot-Britanje, t'eenemaal, ingetrokken en vernietigd werdt (c). Doch ten opzigte van Frankryk en de Staaten, bleef de Verklaaring van Louwmaand nog in kragt: 't welk de laatsten sterker deedt neigen, om het Weener-Verdrag te omhelzen. 1731.

De Verklaaring, die nu geschiedde, was op den zesden van Zomermaand getekend te Seville, daar 't Hof zig nog onthieldt. En op den twee-entwintigsten van Hooimaand, sloot men, te Weenen, het nader Verdrag tusschen den Keizer, Spanje en Groot-Britanje: 't welk, in opzigt van de overvoering der Spanjaarden naar Italie, geheellyk, met dat van den zestienden van Lentemaand en met het Verdrag van Seville, overeenkwam (d). Het Spaansche Hof was, ondertusschen, in onderhandeling getreden met den Groot-Hertoge van Toskane, en met de Paltsgraavinne, zyne Zuster, om dezelven te beweegen, tot het erkennen van Don Carlos voor opvolger. De Groot-

XV. Nader Verdrag tusschen den Keizer, Spanje en Groot-Britanje.

(b) *Zie hier voor, bl.* 44.
(c) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* VI. *p.* 96.
(d) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom* VI. *p.* 193. Europ. Merc. *July—Decemb.* 1731. *bl.* 34. Suplem. *au* Corps Diplom. *Tom.* II. *P.* II. *p.* 307.

1731. Groot-Hertog, nu geenen steun meer hebbende aan den Keizer, moest zig wel laaten overhaalen (e). Men sloot eene overeenkomst, op den vyfentwintigsten van Hooimaand, die deeze erkentenis inhieldt. Ook werdt, ten zelfden dage, een voet beraamd, op welken men den Infant Don Carlos, als opvolger des Groot-Hertogs ontvangen zou (f). Doch deeze handel werdt kwalyk genomen aan 't Weener-Hof, daar men 't vreemd vondt, dat de Groot-Hertog over zyne Staaten hadt durven beschikken, buiten bewilliging van den Keizer en 't Ryk, waarvan zy leenroerig geoordeeld werden (g). Ook was de Keizer niet voldaan, voor dat de Groot-Hertog, by zyne aanneeming van het Weener-Verdrag, welke, op den eenentwintigsten van Herfstmaand, geschiedde (h), verklaard hadt, dat hy, in zyne jongste handeling met het Spaansche Hof, niet beoogd hadt, iemants Regt te benadeelen. Wyders, werdt Don Carlos, die nog minderjaarig was, van onder 't gezag zyner ouderen ontslaagen, en door den Keizer, met hunne bewilliging, gesteld onder de Voogdyschap van den Groot-Hertoge van Toskane en van de Hertoginne van Parma, eerste Weduwe, Moeder der Koninginne van Spanje (i).

De Spaan- Alles schikte zig, midlerwyl, tot de overvoe-

(e) MONTGON *Tom.* VIII. *p.* 243—248.
(f) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* VI. *p.* 233, 243. Suplem. *au* Corps Dipl. *Tom.* II. *P.* II. *p.* 311, 313.
(g) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* IX. *p.* 3.
(h) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* VI. *p.* 248. Suplem. *au* Corps Diplom. *Tom.* II. *P.* II. *p.* 310.
(i) *Voiez* ROUSSET, *Tom.* VI. *p.* 253. *Tom.* IX. *p.* 7—18. Suplem. *au* Corps Dipl. *Tom.* II. *P.* II. *p.* 316, 317, 318.

voering der Spanjaarden naar Italie, die van den Infant Don Carlos ſtonden gevolgd te worden. Vyfentwintig Spaanſche Oorlogsſchepen, en agtenveertig vaartuigen, tot het overvoeren der troepen gereed gemaakt, waren verzameld te Barcelona, alwaar ook het Krygsvolk, onder den *Graave van Charny*, byeen trok. Zeſtien Engelſche Oorlogsſchepen, onder den Admiraal Wager, vereenigden zig met de Spaanſche Vloote. In Wynmaand, gingen de troepen ſcheep, te Barcelona. De vereenigde Vlooten ſtaken, den zeventienden, van land, en kwamen, nog voor 't einde der maand, aan in de haven van Livorno, daar 't Krygsvolk ontſcheept werdt. Het werdt, daarna, in de ſterke Plaatſen van Toskane, Parma en Piacenza verdeeld. De Infant Don Carlos kwam, in Wintermaand, in Italie aan; werdt, te Florenſe, voor opvolger des Groot-Hertogs, erkend, en tradt in 't daadelyk bezit der Hertogdommen Parma en Piacenza; alzo de Hertogin, laatſte Weduwe, reeds in Oogſtmaand te vooren, verklaard hadt, dat zy zig niet bevrugt bevondt; maar door ſommigen, in dit opzigt, misleid geweeſt was (*k*). De Hertog-Infant geraakte dus aan 't bezit en de verwagting der Italiaanſche Hertogdommen, zonder dat de Staaten der Vereenigde Geweſten, die nog niet in 't Weener-Verdrag getreden waren, reden gevonden hadden, om eenige ſchepen te voegen by de Vloote, die geſchikt was, om de Spaanſche troepen te geleiden naar Italie. Op

1731. Spaanſche ſoldaaten worden overgevoerd naar Italie.

(*k*) Rousset Recueil, *Tom.* VI. *p.* 256—266. Europ. Merc. *July—Dec.* 1731. *bl.* 121, 154, 211.

1731. XVI. De Bewindhebbers der Maatschappye van Oost-ende doen heimelyke pooginen, om hunnen handel te behouden.

Op deeze wyze, werdt, eindelyk, een punt van verscheiden' Verdragen ter uitvoeringe gebragt, waar by Spanje het meeste belang hadt. De Oostendesche Maatschappy was ook, in gevolge van de voorafgaande Punten, opgeschort voor zeven jaaren, en stondt, uit kragte van het Weener-Verdrag, geheellyk, vernietigd te worden. De Staaten hadden hiernaar lang gestaan; doch de Bewindhebbers der Oostendesche Maatschappye stelden allerlei middelen in 't werk, om de schade, welke zy van de opschorting en vernietiging huns handels te dugten hadden, te voorkomen. Zy hadden verscheiden' schepen uitgerust, onder vreemde vlaggen: een van welken, met een Paspoort des Konings van Poolen voorzien zynde, in den mond der Ganges, genomen werdt, door de Engelschen. Een ander, *de Apollo* genaamd, voerde Pruissische vlaggen (*l*), en liep, onder dezelven, in Herfstmaand deezes jaars, de Elve in. Die van Oostende hadden voor, de laading van dit schip, te Hamburg, te verkoopen. De Engelsche Resident *Wich*, en de Staatsche *Joan Jakob Mauritius* gaven zig veel moeite, om dit te beletten; doch terwyl men 'er over handelde, vonden die van Oostende middel, om de goederen, met de Apollo aangebragt, te verkoopen of te verdonkeren. Een ander schip, de *Sirene* genaamd, liep, in 't volgende jaar, te Kadix in, daar de laading overgescheept werdt in een' Franschen Koopvaarder, die, insgelyks, te Hamburg aankwam. Doch de goede-

ren

(*l*) Resol. Holl. 18 *July* 1731. bl. 582.

ren werden, op 's Keizers uitdrukkelyken last, in beslag genomen, en niet dan met moeite wederom vry gekreegen. De Wethouderschap van Hamburg gaf, om aan 's Keizers begeerte, en aan 't verlangen van Groot-Britanje en de Staaten te voldoen, in Louwmaand des jaars 1734, een bevel uit, waarby aan de geweezen' Maatschappye van Oostende, en aan alle ingezetenen der Oostenryksche Nederlanden verbooden werdt, eenigen hunner scheepen, uit de Indien komende, in de Haven deezer Stad te voeren, of eenige Indische waaren, met zulke schepen aangebragt, aldaar, te verkoopen (m): waarna deeze slinksche handel te niet liep. 1731.

Oostindische Maatschappy, te Gottenburg, door den Koning van Zweeden opgeregt.

Doch de drift, welke die van Oostende toonden, tot het voortzetten der Vaarte op Oostindie, en de poogingen, welken Groot-Britanje en de Staaten aanwendden, om hun deezen handel, geheellyk, te beletten, verwekten, omtrent deezen tyd, ook andere Mogendheden tot het verleenen van nieuwe Oktrojen aan haare Onderzaaten, tot de Vaart op de Indien. De Koning van Zweeden, bewoogen door den gewezen Amsterdamschen Koopman, Jozias van Asperen (n), regtte, in Zomermaand deezes jaars, ten behoeve van *Henrik König* en de zynen, eene Indische Maatschappy op, te Gottenburg (o), en gaf 'er den Koning van Groot-Britanje en den Staaten der Vereenigde Geweesten, terstond, beleefdelyk, kennis van, hun verzoekende, dat zy de nieuwe

(m) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* VIII. *p.* 301—343, 479.
(n) *Zie* Europ. Merc. *July — Dec.* 1731. *bl.* 81.
(o) *Voiez* Suplem. *au* Corps Diplom. *Tom.* II. *P.* II. *p.* 305.

1731. we Maatschappy niet wilden hinderlyk zyn, in haaren handel. De Staaten antwoordden, „ dat de Koning ligtelyk weeten kon, dat de „ Zweedsche Maatschappy niet dan nadeelig „ kon zyn aan de Oostindische Maatschappy „ hunner Landen; dat zy dezelve, om deeze „ reden, niet zouden konnen begunstigen; „ doch dat zy, desonaangezien, gezind bleeven, om naauwe vriendschap te onderhouden met zyne Majesteit, en zynen onderdaanen allerlei hulp te bewyzen." Ook toonden zy dit, twee jaaren laater, ter gelegenheid, dat zeker Zweedsch Oostindisch schip, op de te rug reize van China, door de kruissers der Nederlandsche Maatschappye, in de Straat van Sonda genomen, en te Batavia opgebragt was; terstond orde stellende, dat het zelve wederom vry gegeven werdt (*p*). De Koning van Spanje regtte, in 't jaar 1733, ook eene Filippynsche Maatschappy op, die op de Filippynsche Eilanden in Oostindie handelen zou (*q*). Doch deeze Maatschappy, welke Groot-Britanje en de Staaten ook hielden te stryden met de oude Verdragen, ging, eerlang, van zelve, te niet (*r*). De Zweedsche Maatschappy is, daarentegen, in stand gebleeven, en duurt nog tegenwoordig. De Staaten hadden, ondertusschen, hunnen onderzaaten, het deel neemen in vreemde Maatschappyen van Koophandel, wederom, ernstelyk verbooden (*s*).

De

(*p*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* VIII. *p.* 343—368.
(*q*) Suplem. *au* Corps Diplom. *Tom.* III. *P.* II. *p* 418.
(*r*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* VIII. *p.* 369—403.
(*s*) Suplem. *au* Corps Diplom. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 413.

1731.

De Kapitein Kornelis Schryver, met drie Oorlogsschepen gezeild zynde naar Algiers, om slaaven te lossen, sloot, in Oogstmaand deezes jaars, met den Dey *Abdy Bascha*, eene vernieuwing van 't Verdrag van den jaare 1726, welk, te gelyk, met eenige punten vermeerderd werdt. Onder anderen, werdt beraamd „ dat de Oostindische schepen ook met Turksche Passen voorzien zouden zyn; die egter „ niet, gelyk de gemeene Passen, alleenlyk „ voor drie jaaren, maar voor altoos goed „ zouden wezen, mids zy voortaan gesterkt „ waren, met het groot zegel der algemeene „ Staaten (*t*)."

Vernieuwing der Vrede met Algiers.

Fredrik de IV, Koning van Deenemarke, op den twaalfden van Wynmaand des voorleeden jaars overleeden zynde, was opgevolgd door zynen Zoon, *Christiaan den VI* (*u*). En deeze Vorst hadt naauwlyks een jaar geregeerd, toen het den Heer *Gillis Coymans*, Gezant der algemeene Staaten, gelukte, de openstaande geschillen, tusschen Deenemarke en deezen Staat, waarover, zo veele jaaren, vergeefs, gehandeld was (*v*), eindelyk, tot wederzydsch genoegen, af te doen (*w*). Men kwam overeen, dat de Staaten den Koning, voor alle agterstallen der onderstandgelden, 314456 guldens en 4 stuivers betaalen zouden: de helft terstond, en de wederhelft over zes maanden; daar af trekkende 63031 guldens, zynde den beloop der waaren, welken de Kroon,

Geschillen met Deenemarke afgedaan.

(*t*) *Zie* Europ. Merc. *July* — *Dec.* 1731. *bl.* 115.
(*u*) MONTGON *Tom.* VIII. *p.* 291.
(*v*) Verbaal der extr. Ambass. *MS.* *Byl. N.* 79.
(*w*) *Zie* Europ. Merc. *July* — *Dec.* 1731. *bl.* 174.

1731. Kroon, geduurende den jongsten oorlog in 't Noorden, uit eenige Staatsche Koopvaardyschepen, hadt doen ligten. Daarbenevens, zouden de Staaten den Koning, voor agterstallige soldy zyner troepen, 531790 guldens, in vier reizen, terstond, en van drie tot drie maanden, voldoen, daar af trekkende, t'elken reize, een vierde van de schulden, die deeze troepen, hier te Lande, gemaakt hadden, en die op 162691 guldens berekend waren. De beslissing van 't geschil over 131255 guldens 10 stuivers, wegens soldye, verdiend na dat de Deensche troepen zig, in 't jaar 1713, van het Engelsche Leger afgezonderd hadden, werdt tot nadere gelegenheid uitgesteld (x).

XVII. Vervolging in Piemont geeft gelegenheid tot eene verzameling van penningen voor de verdreeven' Dalluiden.

De vervolgingen of verdrukkingen der Protestanten, aan verscheiden' oorden, hielden nog aan, ten deezen tyde. Karel Emmanuel, Koning van Sardinie, weigerde, naar 't oordeel van verscheiden' Protestantsche Mogendheden, zynen Onderzaaten in de Dalen van Piemont, de vryheid van Godsdienstoefening, welke hun, by voorgaande Overeenkomsten, vergund was. De Staaten schreeven 'er den Koning een en andermaal over (y). Doch eenige byzondere redenen van Staat verhinderden hem, thans, veel gehoors te verleenen aan der Staaten voorspraak. Hy was, in Herfstmaand des voorleeden jaars, in gevolge van den afstand zyns Vaders, Victor Amadeus den II., aan de Kroon geraakt, en volgde, ten opzigte der gemeene zaaken van Europa, andere maatregels dan zyn

(x) Convention *entre* le Roy de Dannemare & les Etats Gen. *du* 3e *Sept.* 1731.

(y) Resol. Holl. 21 *April* 1730. *bl.* 307. *Zie* Europ. Merc. *Jan.*—*Juny* 1731. *bl.* 150.

1731.

zyn Vader, die, tot op 't laatst zyner Regeeringe, immers zo veel uiterlyk bleek, naauw met den Keizer verbonden geweest was, gevolgd hadt (z). Hieruit ontstondt verkoeling in de vriendschap, tusschen hem en de Staaten. Veele Dalluiden beslooten, derhalve, de wyk te neemen naar Zwitserland. Doch alzo zy hier naauwlyks onderhoud bekomen konden, vonden verscheiden' Protestantsche Mogendheden geraaden, algemeene geldverzamelingen te laaten doen, ten behoeve deezer verdreevenen. De Staaten van Holland stelden hiertoe den tienden van Herfstmaand vast: op welken dag, in alle de Steden en Dorpen van dit Gewest, meer dan driehonderd en agtduizend guldens verzameld werdt (a). Doch deeze penningen zyn lang in bewaaringe van hunne Edele Groot-Mogendheden gebleeven; die, zo in't gemeen geloofd werdt, omtrent den nood der verdreevenen, berigten ontvangen hadden, welken niet te wel met de waarheid overeenkwaamen. In de jaaren 1733 en 1734, kwamen 'er egter eenige honderden van deeze Luiden afzakken naar Holland, alwaar zy in de kleinste Steden en ten platten Lande geplaatst werden (b).

XVIII. Verdrukking in 't Aartsbisdom Saltzburg.

In 't Aartsbisdom Saltzburg, was, al in de voorgaande eeuwe, eene heimelyke Gemeente van Lutherschen geweest, die toen, uit het Tefferenger Dal, daar zy zig onthieldt, ver-

(z) *Voiez* MONTGON *Tom.* VIII. p. 256—263.
(a) Resol. Holl. 19 *July* 1731. *bl.* 583. *Zie* Europ. Merc. *July*—*Decemb.* 1731. *bl.* 89, 283, 313.
(b) Resol. Holl. 28 *Oct.* 18, 25, 27 *Nov.* 1733. *bl.* 996, 1050, 1065, 1071. 23 *July*, 23 *Aug.* 1734. *bl.* 462, 463, 540.

1731. verdreeven was. Doch haare Leer hadt, door den tyd, zo veel opgang gemaakt, dat de bedekte belyders derzelve, tegenwoordig, zo geloofd werdt, tot agttienduizend of negentienduizend, waren aangegroeid. Zy begeerden, derhalve, vryheid van Godsdienſtoefening, en vervoegden zig, ten deezen einde, na dat hun dezelve, door den Aartsbiſſchop van Saltzburg, geweigerd was, met brieven van voorſchryvinge van de Evangeliſche Vorſten en Stenden des Duitſchen Ryks, aan den Ryksdag te Regensburg. De vervolging, die hen drukte, bewoog eenigen, zo van den kant des Aartsbiſſchops voorgegeven werdt, tot oproerige woorden en daaden, waarop zy, ſtrenger dan te vooren, gehandeld werden. De Staaten ſpraken, hierop, voor de verdrukten, te Regensburg (c). De Koningen van Deenemarke en Pruiſſen trokken zig, insgelyks, hunne zaak aan. Men begeerde, dat hun, ten minſte, het regt om 't Land te verlaaten niet mogt geweigerd worden, konnende zy het zelve vorderen, uit kragte der Weſtfaalſche Vrede. Ook werden zy, in 't volgende jaar, ten Lande uit verdreeven, zonder eenigen hunner geringe goederen te mogen mede neemen. De Koning van Pruiſſen ontving 'er veelen, in zyn Land. De Staaten der Vereenigde Geweſten booden ook aan, driehonderd Saltzburgſche Huisgezinnen te ontvangen binnen hun gebied, daar zy vryheid van Godsdienſt, en alle de voorregten der ingezetenen genieten zouden. Ook zou men hun Predikanten en

Eenige honderden uitgeweeken' Saltzburgers komen herwaards.

(c) Reſol. Holl. 14 Dec. 1731. bl. 1029.

en Schoolmeesters bezorgen, op kosten van den Staat. Zy zouden, buiten hunne kosten, herwaards gevoerd, en voor eerst van onderhoud voorzien worden, tot dat zy in staat geraakt waren, om door eigen arbeid te bestaan (*d*). De Regeering van 't Vrye van Sluis, in aanmerking neemende, dat 'er jaarlyks wel twaalf- of veertienhonderd opgezetenen van Oostenryksch Vlaanderen, in 't Land van de Vryen, kwamen arbeiden, die 't gene zy overwonnen, des Winters, buiten 't gebied van den Staat, gingen verteeren; hadden den algemeenen Staaten voorgeslaagen, dat zy gaarne een goed getal van Saltzburgsche Huisgezinnen, in 't Vrye, ontvangen, en aan werk helpen zouden (*e*). De Resident der Staaten te Regensburg *Gallieres* nam, hierop, omtrent agthonderd Saltzburgers aan, die, in de Lente des jaars 1733, te schepe, in Nieuwerhaven, by Breskens, in 't Land van Kadzand, aankwamen. Hier werden zy verdeeld, en van werk voorzien. Doch men bevondt, eerlang, dat 'er veelen onder waren, die de verwagting niet beantwoordden, welken men van hun gehad hadt. Eenigen gingen, kort na hunne aankomst, by de Roomschgezinden, ter Misse. Veelen begeerden, van tyd tot tyd, verlof, om wederom te mogen vertrekken. Sommigen verliepen, zonder verlof. 't Getal der aangekomenen dunde, allengskens, zo sterk, dat

1731.

en worden, in 't Land van Kadzand, geplaatst.

(*d*) Europ. Merc *Juny*—*Dec.* 1731. *bl.* 43, 76, 112, 224-220, 265, 281. *Jan*—*Juny* 1732. *bl.* 49, 94, 131, 18·. *July*—*Dec.* 1732. *bl* 193, 247, 274.

(*e*) Resol. Holl. 9 *July* 1733. *bl.* 798. Notul. Zeel. 7 *Nov.* 1732. *bl.* 318.

1731. dat 'er naauwlyks tweehonderd overgebleeven zyn; voor welken egter, eenige jaaren laater, eene Kerk gestigt is, in 't Dorp Groede, alwaar zig de meesten hebben nedergeslaagen. De Predikant trekt zeshonderd guldens in 't jaar van de Staaten (*f*).

De Prins van Oranje doet den eed als Erfstadhouder van Friesland.

De Prins van Oranje en Nassau, op den eersten van Herfstmaand deezes jaars 1731, twintig jaaren bereikt hebbende, deedt, drie dagen daarna, te Leeuwaarden, den eed, op den gewoonlyken * Lastbrief en † Berigtschrift, als Erfstadhouder en Kapitein-Generaal van Friesland (*g*).

* *Commissie.*
† *Instructie.*

XIX.
De Staaten treeden, eindelyk, in 't Weener-Verdrag.

De Graaven van Sinzendorff en Chesterfield handelden, midlerwyl, in den Haage, om de Staaten te beweegen, tot het aanneemen van het Weener-Verdrag, als voornaame handelende Party. Eene der zwaarigheden in dit Verdrag, de overvoering der Spanjaarden naar Italie, was reeds weggenomen, zonder dat 'er de Staaten de hand toe geleend hadden. Doch de Gewesten hadden 'er nog andere zwaarigheden in gevonden, waarom men niet besluiten kon, het Verdrag, eenvoudiglyk, te ondertekenen. Men ontwierp, van wederzyde, verscheiden' Akten van aanneeminge, daar altoos het een of het ander punt in was, waarin men niet eenpaariglyk bewilligen kon. 1732. Na veel raadpleegens en handelens (*h*), kwam men, eindelyk, overeen, wegens eene *Akte van toetreedinge* tot het Weener-Verdrag, welke, den twin-

(*f*) *Zie* Tegenwoord. Staat der Vereen. Nederl. II. *Deel*, *bl.* 475.
(*g*) Europ. Merc. *July — Sept.* 1731. *bl.* 131.
(*h*) Resol. Gener. *Vener.* 2 *Nov.* 1731

twintigsten van Sprokkelmaand des jaars 1732, getekend werdt. De Staaten verklaarden, by dezelve „ dat zy, zig verzekerd houdende, „ dat met de algemeene en wederzydsche „ handhaaving, welke, in 't *eerste* Lid van 't „ Weener-Verdrag, beloofd werdt, niet werdt „ gezien op de handhaaving van eenige onbe„ kende Verdragen, in dit Verdrag traden, „ als voornaame handelende Party. De Graa„ ven van Sinzendorff en Chesterfield verze„ kerden, daarenboven, dat de zin, welken „ de Staaten aan het gemelde eerste Lid ge„ geven hadden, de waare zin was. De on„ derstand, welken men elkanderen bewyzen „ zou, twee maanden na dat dezelve gevor„ derd was, zou, ten opzigte van den Kei„ zer en Groot-Britanje, bestaan in agtdui„ zend Knegten en vierduizend Paarden, en „ ten opzigte van de Staaten, in vierduizend „ Knegten en duizend Paarden; doch zo dee„ ze onderstand, voor Italie, Hongarye of „ eenige Landen daaromtrent, gevorderd „ werdt, zouden de Staaten, met schepen „ of geld naar evenredigheid, volstaan kon„ nen. Ook zou de Keizer, zelfs in andere „ Landen, schepen of geld, in de plaats van „ manschap, van hun mogen vorderen. En „ zo de beraamde onderstand niet voldoen „ mogt, zou men, wegens grooter onder„ stand, overeenkomen: zullende men elkan„ deren, des noods, uit al zyn vermogen, „ bystaan, en zelfs den oorlog verklaaren aan „ den vyand van éénen der Bondgenooten. „ In 't stuk van den Koophandel op Westin„ die, zou men zig gedraagen, naar de Mun-

1732. Inhoud van de Akte hunner toetreedinge.

 „ ster-

1732. „ ſterſche Vrede. De Keizer zou alle Vaart „ op Ooſtindie uit de Ooſtenrykſche Nederlanden, en uit alle anderen, welken, ten „ tyde van Karel den II, onder de Spaanſche „ heerſchappy behoord hadden, voor altoos, „ doen ophouden. Doch de Ooſtendeſche „ Maatſchappy zou de waaren, reeds uit de „ Indien aangebragt, te Ooſtende of elders, „ mogen doen verkoopen. Ook zou zy nog „ twee ſchepen, voor éénе reize, naar Ooſt-„ indie mogen zenden, die egter niet langer „ dan negenentwintig maanden, 't geval van „ ſchipbreuk alleen uitgenomen, te rekenen „ van den eerſten van Wynmaand deezes „ jaars 1732, zouden mogen uitblyven; en „ welker naamen men, vooraf, zou moeten „ opgeeven, wanneer de Staaten hun van „ vrygeleidebrieven zouden voorzien." By een afzonderlyk Punt, was nog beraamd „ dat, „ zo 't gebeuren mogt, dat ééne der Aarts-„ hertoginnen, op welke 's Keizers nalaaten-„ ſchap, in gevolge der *Pragmatike Sanctie*, „ verſterven moeſt, in de egt tradt met ee-„ nen Vorſt, zo magtig en ryk, dat zulks, „ met reden, voor de behoudenis der ruſte „ en des evenwigts van Europa, mogt doen „ vreezen; het deezen Vorſt vryſtaan zou, „ of eenigen zyner Staaten, aan eenen zyner „ naaſtbeſtaanden, af te ſtaan, of zig niet te „ behelpen met de belofte, by 't Weener-„ Verdrag gedaan, tot handhaavinge der *Prag-„ matike Sanctie*: zullende Groot-Britanje en „ de Staaten, zo zulk een Vorſt, met de „ Aartshertoginne huwende, alle zyne Heer-„ lykheden behouden wilde, niet tot de hand-

„ haa-

„ haavinge der *Pragmatike Sanctie* verbonden 1732.
„ zyn." Voorts, werdt de Verklaaring des Keizers, omtrent de zaaken van Oostfriesland, by de Akte, van welke wy spreeken, nog een weinig veranderd en vermeerderd. Onder anderen, werdt 'er nu in gezeid „ dat de
„ Overeenkomsten, waarin partyen, weder-
„ zyds, vryelyk bewilligd hadden, van kragt
„ zouden zyn; dat die van Embden en der-
„ zelver aanhangers in den zelfden staat zou-
„ den hersteld worden, als waarin zy, voor
„ de onlusten, geweest waren; dat, in alles
„ wat, sedert het jaar 1721, door den Kei-
„ zerlyken Hofraad, bevolen was, nimmer
„ was gezien, en ook nog niet gezien werdt
„ op de bezettingen der Staaten in Embden
„ en Lieroord, en dat de Keizer altoos by-
„ zondere zorg draagen zou, dat de Intrest
„ der penningen, door de Stenden van Oost-
„ friesland en de Stad Embden, van de in-
„ gezetenen der Vereenigde Gewesten, op-
„ genomen, en de Hoofdsom, volgens de
„ schuldbrieven, daarvan gemaakt, zouden
„ betaald worden (*i*)."

XX. Aanmerkingen over de toetreedinge der Staaten tot het Weener Verdrag.

Met het tekenen deezer Akte, welk, door de Graaven van Sinzendorff en Chesterfield, en door de Gevolmagtigden van alle de Vereenigde Gewesten, behalve door dien van Stad en Lande, geschiedde, werdt, eindelyk, de laatste hand gelegd aan de vernietiging der Oostendesche Maatschappye, welker opregting, sedert eenige jaaren, de voornaamste Mogend-

(*i*) *Voiez* Suplem. *au* Corps Dipl. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 291. Rousset Recueil, *Tom.* VI. *p.* 441.

1732. gendheden van Europa verdeeld gehouden hadt: hoewel het Oktroi dier Maatſchappye niet ingetrokken werdt, en de deelgenooten in dezelve nog voortgingen, met eenigen heimelyken handel te dryven op de Indien (*k*). De Oostfriesche onluſten werden, tot redelyk genoegen der Vereenigde Geweſten (*l*), bygelegd; doch de punten, omtrent welken men overeengekomen was, werden, door 't Weener-Hof, niet naargekomen, naar behooren: 't welk, naderhand, dikwils, ſtof tot klaagen gaf (*m*). De Staaten waren, om hunne oogmerken, in deeze twee opzigten, te bereiken, genoodzaakt geweeſt, zig, langer dan zy anders gedaan zouden hebben, te wederhouden van het hervatten der voorige maatregelen, volgens welken zy naauw verbonden geweeſt waren met het Huis van Ooſtenryk. De verbindtenis met Frankryk, onder de minderjaarigheid des tegenwoordigen Koning, verpligtte hen niet, om van deeze maatregels af te wyken; om dat de Hertog van Orleans, die 't Ryk, in dien tyd, regeerde, een ſtrydig belang hebbende met dat van den Koning van Spanje, zig zogt te verbinden met de oude Bondgenooten van het Huis van Ooſtenryk; die hierom Frankryks zyde konden houden, zonder hunne verbindtenis aan dit Huis te krenken. Doch toen Frankryk en Spanje, naderhand, wederom eene lyn begonden te trekken, en Groot-Britanje eerſt, en daarna ook de

(*k*) Reſol. Gener. 8, 19 *Nov.* 1732. 13 *April* 1736. *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom* XVII. *p.* 334.

(*l*) Reſol. Gener. *Jovis* 10 *May* 1731.

(*m*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVII. *p.* 334.

de Staaten, door de ſtyfzinnigheid van 't Weener Hof in 't handhaaven der Ooſtendeſche Maatſchappye, gedrongen werden te bewilligen in 't overvoeren der Spanjaarden, waardoor de magt van 't Huis van Bourbon uitgebreid werdt in Italie; zagen Groot-Britanje en de Staaten zig haaſt in de noodzaaklykheid gebragt, om, wildenze het evenwigt van magt niet te ſterk doen overſlaan naar de zyde van het Huis van Bourbon, zig, wederom, gelyk voorheen, naauw te verbinden met het Huis van Ooſtenryk. Dit geſchiedde, door het Weener-Verdrag, waarby zy zig tot het handhaaven der *Pragmatike Sanctie* verbonden. De Staaten, het misnoegen en den argwaan van Frankryk voorkomen willende, hadden egter de voorzigtigheid van te bedingen, dat men tot deeze handhaaving niet verpligt zou zyn, zo de Aartshertogin, op welke 's Keizers Staaten mogten verſterven, zig met eenen al te magtigen Vorſt in de egt begaf, ten ware deeze Vorſt een gedeelte zyner Staaten wilde afſtaan. Hieruit, was ligtelyk op te maaken, dat men ongaarne zien zou, dat 's Keizers Dogter aan eenen Spaanſchen, veel min aan eenen Franſchen Prins ten Huwelyk gegeven werdt. Ook was zulks, in de tegenwoordige omſtandigheden, om verſcheiden' redenen, niet te verwagten. Onder de Duitſche Prinſen, was 'er ook geen, aan welken men denken kon, dat de Keizer zyne oudſte Dogter ten Huwelyk zou willen beſteeden. Doch *François de III., Hertog van Lotharingen*, die zynen Vader Leopold, in de Lente des jaars 1729, op-

1732.

De Hertog van Lotharingen

1732. opgevolgd was in de Regeeringe (*n*), werdt, in 't algemeen, aangemerkt, als geschikt tot eenen Egtgenoot voor de Aartshertoginne, *Maria Theresia.* Hy hadt, in 't voorleeden jaar, eene reis gedaan naar Holland en Engeland (*o*), en, by deeze gelegenheid, gezogt, de gunst des Konings van Groot-Britanje en der algemeene Staaten te winnen. Doch Frankryk hadt, ter oorzaake der gelegenheid van Lotharingen, belang, om dit Huwelyk, ware 't mogelyk, te verhinderen. Groot-Britanje en de Staaten zagen 't, daarentegen, niet ongaarne, en de Staaten bewilligden, naar alle waarschynlykheid, te eerder in 't handhaaven der *Pragmatike Sanctie*, om dat zy van 's Keizers oogmerk, omtrent het Huwelyk zyner oudste Dogter, onderregt waren.

Komt in Holland.

XXI. Verbond tusschen den Keizer, Rusland en Deenemarke.

De Keizer, die 't van zyn belang rekende, dat veele Mogendheden de Pragmatike Sanctie beloofden te handhaaven, sloot, op den zesentwintigsten van Bloeimaand, te Koppenhagen, een Verbond met de Keizerinne van Rusland en met den Koning van Deenemarke, waarby beide deeze Mogendheden deeze handhaaving op zig namen. Doch om den Koning van Deenemarke hiertoe te beweegen, hadden de twee andere Mogendheden beloofd, hun best te zullen doen, om den Hertog van Holstein over te haalen tot den afstand van 't Hertogdom Sleeswyk, mids hem, daarvoor, door den Koning van Deenemarke, een millioen Ryksdaalers betaald werdt (*p*). De tegenwoordi-

(*n*) MONTGON *Tom.* VII. *p.* 237.

(*o*) *Zie* Europ. Merc. *July* — *Dec.* 1731. *bl.* 178, 204, 238.

(*p*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* VII. *p.* 46.

dige Keizerin van Rusland was zo geneigd 1732.
niet, om de belangen des Hertogs van Holstein te bevorderen, als men, onder de drie voorgaande Regeeringen, geweest was. Zy hadt eene andere schikking op de opvolging beraamd, volgens welke, haare Zuster of Zusters kinderen haar opvolgen moesten; in welke schikking, schoon nog niet bekend gemaakt, zy haare Onderdaanen, by plegtigen eede, hadt doen bewilligen (q). De Zoon des Hertogs van Holstein, die uit eene Dogter van Peter den I. gebooren was, werdt, derhalve, uitgesloten van het regt tot de opvolginge, welke hem, door Keizerinne Katharina, toegeschikt was (r). Hieruit bleek, hoe weinig men zig, thans, aan 't Russische Hof, de belangen des Hertogs van Holstein aantrok. De inhoud van 't Verbond met den Keizer en den Koning van Deenemarke bevestigde dit nog nader. Doch de Hertog van Holstein *protesteerde* tegen dit Verbond, zo dra hy 'er kennis van kreeg (s). Op den Ryksdag te Regensburg, werden ook, omtrent deezen tyd, van 's Keizers wege, ernstige poogingen aangewend, om de Vorsten en Stenden des Duitschen Ryks, tot het handhaaven der *Pragmatike Sanctie*, over te haalen. Doch de Keurvorsten van Beieren, Saxen en de Palts maakten 'er zwarigheid in. De Keizer nogtans, de meeste stemmen op zyne zyde hebbende, beweerde, dat men, by meerderheid van stemmen, behoorde te besluiten. Doch men kon elkanderen, hierover,

(q) Suplem. au Corps Diplom. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 325.
(r) Suplem. au Corps Diplom. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 188.
(s) Suplem. au Corps Diplom. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 334.

1732. over, niet verſtaan: waarom het beſluit van den Ryksdag geene genoegzaame kragt hebben kon (*t*).

Misnoegen tusſchen den Keizer en Spanje.

Het goed verſtand tuſſchen den Keizer en den Koning van Spanje was naauwlyks herſteld, of men kreeg reden om te vreezen, dat het van geenen langen duur zou zyn. Het Weener-Hof hadt te enge paalen geſteld aan de uitgeſtrekte oogmerken van dat van Spanje, in Italie. Het onderling mistrouwen bleef, derhalve, duuren; ſchoon men uiterlyk verdraagen was (*u*). De Keizer klaagde, dat men verre over de zesduizend Spanjaards gezonden hadt naar Italie, te gelyk vorderende, dat men het overſchot wederom te rug trok. De Markgraaf de Monteleone, Ambaſſadeur der Kroone van Spanje in Italie, vondt deeze klagte gegrond, en oordeelde, dat men den Keizer eenig genoegen behoorde te geeven. Doch dit werdt hem kwalyk genomen in Spanje (*v*). De Hertog van Liria, Spaanſche Ambaſſadeur aan 't Weener-Hof, ſcheen, nogtans, de herſtelde vriendſchap met den Keizer te willen aankweeken; en ontwierp, ten dien einde, een nieuw Verbond, tuſſchen de twee Mogendheden (*w*). Doch hierby bleef het. De Infant Don Carlos werdt, in Zomermaand, als toekomende Hertog van Toskane ingehuldigd, te Florenſe, zonder dat men, by deeze gelegenheid, gewag maakte van het regt

(*t*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* VI. p 274, 278, 315—352. Suplem *au* Corps Dipl. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 318—325.
(*u*) MONTGON *Tom.* VIII. *p.* 348.
(*v*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* IX. *p.* 18—32.
(*w*) *Voiez ce* Project *dans le* Recueil *de* ROUSSET, *Tom.* IX. *p.* 33.

regt des Keizers en des Keizerryks: 't welk nieuwe stof van misnoegen gaf aan het Weener-Hof (x). Doch het Hof van Spanje klaagde, van zynen kant, dat de Keizer, bevelen afzendende aan den Raad van Florense, gelyk hy, nog onlangs, hadt gedaan, de Oppermagt des Groot-Hertogs gehoond hadt. Ook hadt hy eenige regten, die op de Po geheeven werden, getrokken aan den Staat van Milaan, schoon men beweerde, dat zy tot het Hertogdom Parma behoorden; tot welk Hertogdom ook het Eiland Ponza gerekend werdt, welk de Keizer zig, insgelyks, hadt toegeëigend. De Koning van Groot-Britanje gaf zig veel moeite, om het misnoegen, wederzyds ontstaan, weg te neemen. Zyne Gezanten handelden, hierover, te Weenen en te Madrid, tot diep in 't volgende jaar (y). Doch hunne poogingen waren vrugteloos. Het misverstand en de argwaan vermeerderden, hand over hand. Het Fransche Hof stookte het vuur der oneenigheid aan, in Spanje. En de twee Hoven, die onlangs zo naauw verbonden scheenen, raakten haast in openbaaren oorlog tegen elkanderen, gelyk wy, in 't volgende Boek, zullen zien. 1732.

XXII. De Staaten verzamelen een Veldleger by

De Staaten der Vereenigde Gewesten, als of zy eenen naderenden oorlog verwagt hadden, onaangezien Zeeland, sedert eenigen tyd, sterk bleef dringen op vermindering van Krygsvolk (z), beslooten, tot oefening hunner troepen,

(x) Rousset Recueil, Tom. IX. p. 42—89.
(y) Voiez Rousset Recueil, Tom. IX. p. 90—129.
(z) Missive van hunne Hoog-Mog. van 18 Dec 1731. Notul. Zeel. 10 Juny 1732. bl. 177. Resol. Holl. 9 July, 24 Octob. 1732. bl. 488, 681.

1732. pen, die, in eene twintigjaarige Vrede, de voornaamste beweegingen des oorlogs ontwend waren, tegen den aanvang van Herfstmaand, een Veldleger te doen opslaan, op de vlakte van Oosterhout, naby Breda, onder 't opperbevel van den Graave van Hompesch, Generaal der Ruiterye. Het Leger bestondt uit zeventien Esquadrons Dragonders, zeven Esquadrons Ruitery, en twaalf Battaillons Voetvolk. De Prins van Oranje bevondt zig ook in 't Leger, aan 't hoofd van zyn Regement Ruitery: en vernagtte in zyne tent. De eerste dagen werden besteed, om voeder te haalen. Daarna, werden de troepen gemonsterd: voorts, hieldt men spiegelgevegten, en deedt verscheiden' andere Legeroefeningen, in 't gezigt eener talryke menigte van aanschouweren, van alle kanten herwaards samengevloeid. Het Leger scheidde, op den laatsten dag der maand: waarna de troepen zig begaven naar de Plaatsen, daar zy in bezetting lagen (*a*).

Breda, tot oefening van 't Krygsvolk.

XXIII. De Roomsche Kerk was, sedert veele jaaren, aan verscheiden' oorden, in Frankryk, in de Oostenrryksche Nederlanden, en in de Vereenigde Gewesten, met naame in Holland en in Utrecht, ontrust geworden, ter gelegenheid van eenige veroordeelde stellingen van *Kornelius Jansenius*, Bisschop van Yperen, in de voorgaande eeuwe: welke stellingen, door eenigen, omhelsd; door anderen, en door verre de meesten, verworpen werden. De eersten, welker begrippen, in verscheiden' opzigten, gelee-

Twist onder de Roomschgezinden deezer Landen, over zekere veroordeelde stellingen van Jansenius.

(*a*) *Zie* Europ. Merc. *July — Dec.* 1732. *bl.* 147.

leeken naar, of overeenkwamen met de Leere der Hervormden, werden, hier te Lande, gunstiglyk gehandeld, door de Overheid, die geenen Pauselyken Stedehouder toeliet, dan die den aanhangeren van Jansenius, meer of min, toegedaan was. Doch de Pausen, zulks bespeurende, verbleeven de zending der Priesteren deezer Landen aan hunnen Nuncius te Brussel, of te Keulen. Klemens de XI. gaf, in 't jaar 1713, eene Bulle uit, naar 't woord, waarmede zy begint, de Bulle *Unigenitus* genaamd; in welke, zekere honderd en een Stellingen van eenen Franschen Pater *Quesnel*, meest allen overeenkomende met de Leere van Jansenius, veroordeeld werden (*b*). De Nuncius te Brussel deedt zyn best, om deeze Bulle ook van de Roomschgezinden deezer Landen, en vooral van de Priesters, te doen aanneemen. 't Geschiedde, door de meesten. Doch 't werdt van zulken, die de gevoelens van Jansenius waren toegedaan, van de hand geweezen. Ondertusschen, droeg de Nuncius zorg, dat niemant, als Priester, werdt ingewyd, dan die de Bulle omhelsde. De andere party, hieruit, haaren wissen ondergang voorziende, besloot, onder oogluikinge der hooge Overheid, eenen Aartsbisschop van Utrecht te doen verkiezen, door de Roomsche Geestelykheid van Utrecht, die, grootendeels, geweigerd hadt, de Bulle te omhelzen. Van deezen ontvingen, sedert, de Priesters, die de Bulle verwierpen, of Jansenius Leere waren toegedaan, hunne zending. Doch de Paus hadt ge-

1732.

Bulle *Unigenitus*.

(*b*) *Voiez* Suplem. *au* Corps Dipl. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 115.

1732. geweigerd, zyne aanſtelling te beveſtigen: ſchoon hy, by de zynen, voor wettig verkooren Aartsbiſſchop gehouden werdt, en voortging Aartsbiſſchoppelyke dienſten te doen. De Staat van Venetie, de eer van den Roomſchen Stoel hierin geraakt vindende, hadt, in 't jaar 1725, op de Staaten begeerd, dat zy hunne Roomſch-Katholyke onderdaanen zouden verpligten, tot gehoorzaamheid aan 't Hoofd der Kerke, den Paus. Doch de Staaten antwoordden „ dat zy zulks niet zouden konnen doen, „ zonder af te wyken van een' der onverbreekbaarſte Grondregelen van hun Gemeenebeſt, hierin beſtaande, dat, in zaaken van Godsdienſt en Kerketugt, de enkele overtuiging plaats hebben moeſt, zonder den minſten dwang of geweld; dat het aan eenen iegelyken vryſtondt, in zaaken van Godsdienſt, te gelooven, 't gene hy oordeelde bekwaam te zyn, om de zaligheid te verwerven, en waarvan hy alleen, naar de verlichting, die hy hadt, aan Gode rekenſchap zou moeten geeven; dat de Staaten, den Godsdienſt, waarvan zy belydenis deeden, houdende voor den beſten, wenſchten, dat ieder hunner Onderzaaten dien, nevens hen, beleede; doch dat zy, hieromtrent, niemant zogten te dwingen; maar elk, in tegendeel, vryheid lieten, om zulk een' Godsdienſt te belyden, als hy zou goedvinden, mids hy zig gedroege, als een getrouw onderdaan, niets doende, waardoor 't gezag en de eerbied der Regeeringe, de welvaart der ſamenleevinge, de goede zeden en de algemeene ruſt zouden kon-

Merkwaardig Antwoord der Staaten aan den Gezant van Venetie.

„ nen

„ nen gestoord, of de evennaasten verdrukt 1732.
„ worden. Dat zy, op deezen voet, tot hier-
„ toe, de Roomsch-Katholyken verdraagen
„ hadden, zonder kennis te neemen van der-
„ zelver byzondere geschillen, of van het
„ meerder of minder ontzag, welk zy hem
„ toeschreeven, dien zy, gezamenlyk, voor
„ opperften Herder erkenden; dat zy zig ook
„ niet gemoeid hadden met de verkiezing en
„ inwyding van eenen zogenaamden Aarts-
„ bisschop van Utrecht, dien zy, sedert, ver-
„ staan hadden, gestorven te zyn; dat, de ge-
„ voelens hunner Roomsch-Katholyke on-
„ derzaaten, omtrent dit stuk, verschillende,
„ zy zig, volgens hunne voorgemelde grond-
„ regels, niet konden bedienen van hun ge-
„ zag, noch gedoogen, dat eenig vreemd ge-
„ zag gebruikt werdt, om iemant te verplig-
„ ten, tot het verlaaten zyner gevoelens, en
„ tot eene blinde onderwerping aan hem,
„ dien zy den opperften Herder noemden;
„ maar dat zy zig, in tegendeel, verpligt von-
„ den, beide de partyen te beschermen tegen
„ vervolging. Dat de doorlugtige Doge van
„ Venetie, ligtelyk, zou konnen bezeffen,
„ dat de Staaten nimmer zouden konnen toe-
„ staan, dat het Hof van Rome, in hunne
„ Gewesten, een onbepaald gezag oefenen
„ zou, welk zig zelfs verder zou uitstrekken,
„ dan het deedt in eenige Roomschgezinde
„ Landen; en waar door de oude weereldly-
„ ke Geestelykheid beroofd zou worden van
„ de Regten welken zy meende te hebben,
„ op dat men de Kerspels en Pastoryen van
„ vreemde zendelingen voorzien zou. Alle

1732. „ welke redenen zy vertrouwden, den Staat „ van Venetie te zullen beweegen, om, ne„ vens hunne Hoog-Mogendheden, te arbei„ den tot het byleggen der geschillen, door „ de zagtste middelen (*c*)."

De Roomschgezinden, die de Bulle *Unigenitus* hadden aangenomen, verzoeken om eenen Pauselyken Vikaris in Holland. Voorwaarden, op welken men, naar 't oordeel van de Gemagtigden der Staaten, eenen Vikaris zou konnen toelaaten.

De overleeden Aartsbisschop van Utrecht was, midlerwyl, door eenen anderen opgevolgd. De aanneemers der Bulle zagen, hierin, egter zo veele zwaarigheid, dat zy zig, eerlang, vervoegden by de Staaten van Holland, begeerende dat men, hier, wederom, gelyk voorheen, eenen Apostolischen Stedehouder toeliete (*d*). De Staaten stelden, volgens gewoonte, de overweeging van dit verzoek aan eenige Gemagtigden uit hunne Vergadering, die van gevoelen waren „ dat, om „ de zwaarigheden, spruitende uit buiten„ landsche zendingen van den Internuncius te „ Brussel, of van eenen anderen, te voorkomen, „ het Plakaat van den jaare 1709, waarby „ bevolen was, dat geene zending zou wor„ den erkend, dan die, by Gecommitteerde „ Raaden, aangenomen was, naar de letter, „ behoorde te worden agtervolgd; dat de aan„ neemers der Bulle, of de zogenaamde Paus„ gezinden of Jezuitschgezinden, binnen drie „ maanden, den Gekommitteerden Raaden, „ een' of meer Persoonen zouden voorslaan, „ om, uit dezelven, eenen, als Pauselyken „ *Vicaris* of Stedehouder, toe te laaten; of „ dat, anders, tegen de Priesters, die, zon„ der behoorlyke zending, dienst deeden,

„ zou

(*c*) *Zie* Europ. Merc. *Jan.*—*Juny* 1732. *bl.* 141.
(*d*) Resol. Holl. 11 *Aug.* 1725. *bl.* 572.

„ zou gehandeld worden, zo als men zou 1732.
„ vinden te behooren; dat niemant als Vika-
„ ris zou worden gedoogd, die niet aannam,
„ zig, in 't ſtuk der zendinge, en in andere
„ deelen van zyn ampt, te gedraagen, naar
„ 's Lands Plakaaten; dat de Vikaris een ge-
„ booren Hollander zou moeten zyn, en zy-
„ ne vaſte woonplaats houden, binnen dit Ge-
„ weſt; dat hy zou moeten belooven, zig nim-
„ mer te zullen moeijen, met de *Statien* of
„ Kerken, die thans, door Prieſters, welken
„ men Janſeniſten noemde, of welken *Korne-
„ lius Joannes Barchman Wuytiers*," [zynde te-
genwoordig zogenaamden Aartsbiſſchop van
Utrecht] „ voor hunnen Kerkvoogd hielden;
„ dat men den Gekommitteerden Raaden ee-
„ ne Lyſt van deeze Kerken zou moeten le-
„ veren, op dat deezen zorg droegen, dat 'er
„ geene andere Prieſters in werden toegelaa-
„ ten, dan die hunne zending hadden van
„ Barchman Wuytiers, of deszelfs opvol-
„ gers; mids dezelven zig, in geenerlei Ak-
„ ten, die onder 't oog der Regeeringe moes-
„ ten komen, den titel gaven van Aartsbis-
„ ſchop van Utrecht, of van eenig ander
„ Bisdom, welk, voor de Hervorminge, al-
„ hier beſtaan hadt; dat daarna niemant toe-
„ vlugt zou mogen neemen tot eenige buiten-
„ landſche zendingen, 't zy van den Nun-
„ cius te Keulen, van den Internuncius te
„ Bruſſel, of van iemant anders: en dat gee-
„ ne Prieſters dienſt zouden mogen doen,
„ buiten hun Kerſpel, dan by opengevallen'
„ Plaats, ziekte, of noodige afwezendheid,
„ en dan nog niet dan met kenniſſe der Re-

1732. „ geeringe, uitgenomen alleenlyk, dat zy, in „ ſtilte, de Sakramenten der Roomſche Ker- „ ke zouden mogen toedienen aan bedlege- „ rige kranken van hunne partye, die zulks „ zouden verzoeken (*e*)."

Eenige Predikanten berispen de raadpleegingen der Staaten van den Predikstoel.

't Gevoelen der Gemagtigden, ter Staatsvergaderinge ingebragt zynde, werdt, door die van Haarlem en verſcheiden' andere Leden, overgenomen, om, in de Vroedſchappen, verder te raadpleegen, op het toelaaten van eenen Vikaris; waartoe eenigen ſcheenen te neigen, hoewel anderen, gelyk Leiden en Rotterdam, zig 'er ernſtelyk tegen verklaarden. De zaak begon, van deezen tyd af, gerugt te maaken, onder 't gemeen. Eenige Predikanten gewaagden 'er van, op den Predikſtoel, niet zonder den toehoorderen in te ſcherpen 't gevaar, welk men van de aanſtellinge van eenen Jezuitſchgezinden Vikaris te dugten hadt. Ook ſtreeken ſommigen eenige Leden der hooge Regeeringe door, als of hun 't belang van den gezuiverden Godsdienſt niet diep genoeg ter herte ging.

Sommigen leveren Vertoogen in, tegen 't gedoogen van eenen Vikaris.

De Leidſche en Rotterdamſche Predikanten leverden zelfs ſchriftelyke Vertoogen in aan de Wethouders deezer Steden, waarin zy aanweezen „ dat „ de Vikaris, over wiens toelaating, thans „ geraadpleegd werdt, het hoofd der Jezuitſch- „ gezinden zyn zou, die altoos voor de ge- „ vaarlykſte ingezetenen gehouden, en door „ verſcheiden' Plakaaten, uit deeze Landen „ geweerd waren. Dat de aanneemers der „ Bul-

(*e*) Reſol. Holl. 19 *July* 1730. *bl.* 648. 29 *Juny*, 18 *Dec.* 1731. *bl.* 308, 1036. *Zie ook* Europ. Merc. *July* — *Dec* 1732. *bl.* 153.

„ Bulle *Unigenitus* niet minder gevaarlyk wa- 1732.
„ ren te agten, om dat, in deeze Bulle, den
„ Paus de magt werdt toegeschreeven, om
„ de onderdaanen van den eed van gehoor-
„ zaamheid te ontslaan. Dat de Vikaris, op
„ den voorslag van Jezuitschgezinde Priesters
„ alleen, en niet op den voorslag der Kapit-
„ telen, wordende toegelaaten, te gevaarly-
„ ker worden zou voor den Staat; vermogen-
„ de zulk een' Vikaris de Priesters weg te zen-
„ den, naar zyn welgevallen; daar de Vika-
„ rissen, door de Kapittelen gekooren, zulks
„ niet dan om wettige redenen, en met ken-
„ nis der Kapittelen, doen mogten. Dat de
„ Vikaris, schoon een gebooren Hollander,
„ egter Jezuitschgezind zou zyn: 't welk de
„ inboorlingen aanzetten zou, om, op hoope
„ van bevordering, ook Jezuitschgezind te
„ worden. Dat het gedoogen van eenen Vi-
„ karis 't Land niet bevryden zou van de
„ geordende Priesters en Zendelingen van het
„ Roomsche Hof; die te gevaarlyker gere-
„ kend moesten worden, om dat zy inboor-
„ lingen waren, ter oorzaake van den meer-
„ deren invloed, dien zy op andere inboor-
„ lingen hadden. Dat het aanstellen van ee-
„ nen Vikaris de party der zulken, die de
„ gruwelyke Bulle *Unigenitus* niet aannamen,
„ en die reeds meer dan tweehonderd *Sta-
„ tien*, hier te Lande, verlooren hadt, nog
„ meer zou doen verzwakken; waaruit niet
„ dan een geweldige aanwas van 't Pausdom,
„ en 't bederf van den gezuiverden Gods-
„ dienst te dugten was." Beide de Vertoogen
werden besllooten, met dankzeggingen aan de

1732. Wethouders der twee Steden, dat zy, tot hiertoe, het aanstellen van zulk een' schadelyken Vikaris hadden helpen weeren; en met ernstige beden, dat zy in deezen hunnen yver volharden wilden (*f*).

De Staaten doen de Predikanten beter onderregten en tot hunnen pligt vermaanen.

Maar in den Haage, verstondt men, dat de Predikanten, uit misverstand, of by gebrek van behoorlyke onderregting, de raadpleegingen der Staaten, ten onregte, hadden berispt, op den Predikstoel. De Gekommitteerde Raaden gaven, hierom, in Grasmaand deezes jaars, den Staaten te bedenken, of men hen niet, door bekwaame middelen, behoorde te houden tot hunnen pligt? Zy sloegen, wyders, voor „ of 't niet raadzaamer ware, eenen Vikaris, die onder 't bedwang der Staaten stondt, voor den tyd van drie jaaren „ alleen, te gedoogen, dan het bestier der „ Roomsche Kerke te laaten in de handen van „ 's Pausen Internuncius te Brussel, eenen „ Italiaan, over wien de Staaten geheel geen „ gebied hadden? En zo men elkanderen, „ gelyk te wagten was, over dit punt, niet „ mogt konnen verstaan, gaven zy te bedenken, of men, hangende de raadpleegingen „ over het zelve, geene middelen behoorde „ in 't werk te stellen, om den aanwas van „ 't Pausdom te beletten; en vooral, om de „ Jezuiten en de geordende Priesters te weeren?" Zy sloegen eenigen van deeze middelen voor, en de Staaten besllooten, eerlang, op het voorstel der Gekommitteerde Raaden, „ dat men den Burgemeesteren der Steden

„ zou

(*f*) *Zie* Europ. Merc. *July* — *Dec.* 1732. *bl.* 155, 158.

„ zou aanschryven, dat zy, voor zo veel zy „ zulks noodig mogten oordeelen, de Pre- „ dikanten zouden onderregten van de waa- „ re meening en het heilzaam oogmerk der „ Heeren Staaten, in derzelver raadpleegin- „ gen op 't stuk van den Vikaris; en dat zy „ zulken, die, desonaangezien, die raadplee- „ gingen zouden blyven bedillen, zouden „ houden tot hunnen pligt. Dat men den „ Kommissarissen Politicq, op beide de Si- „ noden van Holland, gelyken last geeven „ zou, hun, onder anderen, vermaanende, „ om, by bekwaame gelegenheden, den Pre- „ dikanten voor te houden, dat de Hooge „ Overheid alleen in staat was, om te oor- „ deelen, wat, naar omstandigheden van ty- „ den en zaaken, behoorde te worden ge- „ daan, tegen den aanwas van 't Pausdom; „ waar voor hunne Edele Groot-Mogendhe- „ den niet minder dan de Sinoden bezorgd „ waren, zo wel als om den waaren Hervorm- „ den Godsdienst en deszelfs belyders te be- „ schermen, tegen de woeleryen van het Hof „ van Rome, en deszelfs aanhang. Dat de „ Plakaaten, op de bevoegdheid der Room- „ sche Priesteren uitgegaan, stiptelyk zouden „ agtervolgd worden. En dat, by 't openval- „ len van Statien, die thans, door zoge- „ naamde Jansenisten, bediend werden, gee- „ ne Priesters in dezelven zouden worden toe- „ gelaaten, dan die beloofden, de Sakramen- „ ten niet te zullen weigeren, uit hoofde der „ zweevende verschillen, tusschen de Janse- „ nisten en de andere Roomschgezinden; of „ om dat iemant zwaarigheid maakte, om de 1732.

1732. „ Pauſelyke Conſtitutie *Unigenitus* te erkennen, voor een' regel van zyn geloof (*g*).”

De toelaating van eenen Pauſelyken Vikaris blyft agter.

Over 't gedoogen van eenen Vikaris, bleeven de Leden, ondertuſſchen, van verſchillende gedagten. Ook vreesde men, in ſommige Steden, voor eene opſchudding onder 't gemeen, zo men 't ſtuk ſterker hadt willen doorzetten, ter Vergaderinge van Holland. Het bleef, derhalve, ſteeken: en de zending der Roomſche Prieſteren, die de Bulle hadden aangenomen, geſchiedde, op den voorgaanden voet. De algemeene Staaten toonden, nogtans, dat zy niet gedoogen wilden, dat deeze Bulle iemant onder hun gebied opgedrongen werdt. De Prins en Biſſchop van Luik, die, nevens de Staaten, Heer van Maaſtricht is, hadt, onlangs, het aanneemen der Bulle, openlyk, bevolen, aan de Roomſchgezinden deezer Stad; doch de Staaten vertoonden, dat zulk een bevel ſtreedt met het regt, welk hun, als Mede-Heeren van Maaſtricht, toekwam, en bragten, eerlang, door ernſtig en minzaam ſchryven, te wege (*h*), dat het wederom ingetrokken werdt.

XXIV. Ontdekking van een ſchaadelyk gewormte, in 't Paalwerk der

Wy hebben, in 't voorgaande gedeelte deezer Geſchiedeniſſe, gewaagd van de gelegenheid, by welke men de Zeedyken, hier te Lande, en byzonderlyk in Weſtfriesland, heeft begonnen, met balken en paalwerk, te beſchutten (*i*). Deeze wyze van zeeweeringe, nog geene drie eeuwen in gebruik geweeſt zynde, begon, om-

(*g*) Reſol. Holl. 30 *April* 1732. *bl.* 234. *Zie ook* Europ. Merc. *July—Dec.* 1732. *bl.* 151.
(*h*) *Zie* Groot-Plakaatb. VI. *Deel*, *bl.* 372.
(*i*) IV. *Deel*, *bl.* 92.

omtrent deezen tyd, hier en daar, buiten gebruik te raaken; ter gelegenheid dat men een schadelyk ongedierte, in 't paalwerk der dykaadjen, ontdekt hadt, welk het hout doorboorde, en van binnen uithoolde: waardoor veroorzaakt werdt, dat het paalwerk, met den minsten slag van 't water, om verre gerukt, en de weerlooze zeedyken, aan verscheiden' oorden, by storm en hoogen vloed, voor een zigtbaar gevaar van doorbraak, bloot gesteld werden. 't Bederf in 't paalwerk werdt allereerst ontdekt, in den Herfst des jaars 1730, aan den Westkappelschen dyk in 't Eiland Walcheren; en omtrent een jaar laater, aan den Westfrieschen dyk by Medemblik, ook aan de Helder, op Texel (*k*), en langs de kust van Friesland. Een groot getal van paalen, by den grond afgebroken, werden, op den dyk gehaald zynde, geheel doorboord bevonden van een' weeken en slymerigen worm, die een' harden schelpagtigen kop hadt, uit twee rasp- of zaagswyze gevormde deelen bestaande, waarvan het diertje zig bediende, om vuuren-, greenen-, en zelfs eeken-hout uit te hoolen. Ter wederzyde van den weeken staart, hadt de worm ook twee schelpagtige schaaren, die, veeltyds, buiten 't hout uitstaken, en den staart, door welken het dier ademde, beschermden (*l*). De geweldige schade, die zulk een ongeagt schepsel, in korten tyd, aan 's Lands zeeweeringen toegebragt hadt, en 't gevaar van over-

1732.
zeedyken.

(*k*) *Zie de* Verbaalen *in de* Resol. Holl. 29, 31 *May* 1732. *bl.* 247 *enz.* 353.

(*l*) *Zie* C BELKMEER Natuurk. Verhand. *gedr.* 1733. Z. L'EPIE van de Gesteldh. van Holl. *Hoofdst.* III. IV. V.

1732. overstroominge, waar voor Holland inzonderheid, geduurende den gantschen voorgaanden Winter, bloot gesteld geweest was, deedt veelen onderzoeken naar de oorzaak van 't kwaad, en uitzien naar middelen, om het te herstellen (*m*). Schandere natuurkenners waren van oordeel, dat de Paalworm, uit Oost- of Westindie, of van nader by, uit de Noordzee, herwaards gebragt was in de schepen, waaraan menze, al voorlang, ontdekt hadt. Doch bekwaame middelen, om dit ongedierte te vernielen, vondt men niet; of ze waren te kostbaar; of niet geschikt, om aan 't paalwerk voor de dyken in 't werk gesteld te worden.

Nieuwe wyze van zeeweering door middel van steen.

Men sloeg, derhalve, verscheiden middelen voor, om de dyken, tegen den drang en slag van 't water, te beschermen, zonder zig van hout te bedienen. Eindelyk, bedagten *Pieter Straat* en *Pieter van der Deure*, in 't volgende jaar, het leggen van eene schuine glooijing van kei- en klipsteen, buitenwaards, tegen den dyk: 't welk, kort hierop, in 't werk gesteld werdt. De uitvinders verbeterden hun Ontwerp, naderhand, nog een weinig, om de gevaarlykste plaatsen aan den Westfrieschen zeedyk, op eene spoediger en min kostbaare wyze, tegen de zee te beschutten. Zy deeden de wieren, voor den aarden dyk, tot op eene zekere laagte, afspitten, en nieuwe wiervakken zetten tegen den dyk, die met paalwerk, in de oude wier geslaagen, geschoord werden. Voor dit paalwerk, lietenze eene schuine glooijing van steen leggen, tot op den grond der

(*m*) *Zie* onder anderen Resol. Holl. 20 *Maart* 1734. *bl.* 180.

der zee, waardoor de paalen tegen de wormen beveiligd bleeven, en de dyk weinig van den drang en ſlag des waters te lyden hadt (*n*). Op deeze en diergelyke wyzen, heeft men, van deezen tyd af, begonnen, de dykaadjen, aan verſcheiden' oorden, veel beter te beſchermen, dan eertyds, door middel van 't paalwerk alleen, plagt te geſchieden. De plaag der zeewormen, om welker afwending, de Hemel, op bevel der Hooge Overheid, in de Kerken deezes Lands, ernſtelyk, geſmeekt werdt (*o*), is, by de uitkomſt, gebleeken, tot eenen zegen voor de ingezetenen geweeſt te zyn.

1732.

XXV. 't Geſchil over de nalaatenſchap van Koning Willem wordt eindelyk afgedaan.

Het geſchil, over 't regt tot de nalaatenſchap van Willem den III, Koning van Groot-Britanje, tuſſchen den Koning van Pruiſſen en den Prinſe van Oranje en Naſſau, tot hiertoe, geduurd hebbende, werdt, eindelyk, in Bloeimaand deezes jaars, in der minne, afgedaan. Wy hebben, in 't voorig gedeelte deezer Hiſtorie, gewaagd van den grond van dit geſchil (*p*). Ook hebben wy gemeld, dat het, ſlegts by voorraad, bemiddeld werdt, na de dood van Prinſe Jan Willem Friſo, in den jaare 1711 (*q*). De andere Vorſten en Heeren uit den Huize van Oranje, welken aanſpraak maakten op de nalaatenſchap van Koning Willem, konden, ondertuſſchen, by gebrek van regt of vermogen, hunnen eiſch niet doen gelden; hoe-

(*n*) *Zie* 't Ontwerp *van* P. STRAAT *en* P. VAN DER DEURE *gedrukt* 1733 *en* 1735.

(*o*) Notul. Zeel. 7 *Nov.* 1732. *bl.* 176. Europ. Merc. *July—Decemb.* 1732. *bl.* 193.

(*p*) XVII. *Deel*, *bl.* 131.

(*q*) XVII. *Deel*, *bl.* 406.

1732. hoewel de Prins van Nassau-Siegen, zig, voor eenige jaaren, nog vervoegd hadt aan 't Spaansche Hof, daar hy den titel van *Prinse van Oranje* voerde, en, als erfgenaam van Koning Willem, de agterstallen vorderde, welken deeze Vorst van de Kroone van Spanje te eischen hadt gehad (*r*). Doch zyne poogingen waren vergeefs geweest. De Koning van Pruissen en Prins Willem Karel Henrik Friso bleeven dan de voornaamste mededingers. Men hadt, laatstelyk, in 't jaar 1722, te Berlyn, gehandeld over een vergelyk, zonder elkanderen te hebben konnen verstaan. Doch 's Prinsen meerderjaarigheid hadt, onlangs, gelegenheid gegeven, tot het hervatten der onderhandelingen, waartoe, van 's Prinsen zyde, gemagtigd werden *Diderik*, *Baron van Lynden*, Heere van de Park, 's Prinsen Opper-Hofmeester, *Hobbe*, *Baron van Ailua*, 's Prinsen Opper-Stalmeester en Drossaard van 't Graafschap Buuren, en *Joan Duncan*, 's Prinsen gewoonlyke Raad en Requestmeester, en Raad en Rekenmeester zyner Domeinen. Zy vereffenden, te Berlyn, met 's Konings Gevolmagtigden, in korten tyd, 't gene, in 't jaar 1722, onvereffend gebleeven was, en flooten een Verdrag van Verdeelinge, welk, den veertienden van Bloeimaand, aldaar, door 's Konings Gevolmagtigden, en den zestienden van Zomermaand, te Dieren, door die des Prinsen, getekend werdt. By het zelve, werdt „ het Prinsdom „ Oranje, met de goederen van Chalons en „ Chatel-Belin, aan den Koning van Pruis- „ sen

Inhoud van het Verdrag van Ver-

(*r*) *Voiez* MONTGON *Tom.* I. *p.* 291. *Tom.* VI. *p.* 422.

„ sen afgestaan, in dier voege, als hy dit 1732.
„ Prinsdom en deeze goederen, by de Utrecht- deelinge
„ sche Vrede, aan den Koning van Frankryk tusschen
„ afgestaan hadt: welke afstand de Prins van den Ko-
„ Oranje en Nassau zig liet welgevallen, zig ning van
„ te vrede houdende met het gene hem, daar- Pruissen
„ tegen, by dit Verdrag, werdt aanbedeeld. en den Prinse
„ Doch hy zou de vryheid hebben, om den van O-
„ naam van *Oranje* te geeven aan zodaanig ranje en
„ eene van zyne Heerlykheden, als hy zou Nassau.
„ goedvinden. Ook zou hy den titel en wa-
„ pens van dit Prinsdom blyven voeren, zo
„ wel als de Koning van Pruissen, die zyn
„ best zou doen, om zyne Allerchristelykste
„ Majesteit, hierin, te doen bewilligen. De
„ Koning van Pruissen zou, daarenboven, be-
„ houden het Prinsdom Meurs, het Graafschap
„ Lingen, het Ampt Montfoort, de Heerlykhe-
„ den de Hooge en Laage Zwaluwe, Naaldwyk,
„ Hoenderland, Wateringen, Oranje-Polder
„ en 's Graavenzande; den Tol van Gennep,
„ de geheele Barony van Herstal, de Heer-
„ lykheid Turnhout, het Huis in den Haage,
„ het oude Hof genaamd, en het Huis van
„ Honsholredyk (1). De Prins van Oranje
„ en

(1) De Zoon en Opvolger des Konings van Pruissen, Fredrik de III., heeft, in 't jaar 1754, alles wat zynen Vader, by dit Verdrag, in de Provincie van Holland aanbedeeld was, zynde de Heerlykheden van de Hooge en Laage Zwaluwe met Klein Waspik en Twintighoeven, en de Heerlykheden van Naaldwyk, Hoenderland, Wateringen, Oranje-Polder, 's Graavenzande en Zand-Ambagt, het Huis in den Haage, het *oude Hof* genaamd, en het Huis te Honsholredyk, ten behoeve van den Zoon en Opvolger des Prinsen van Oranje, Prinse Willem den V., voor zevenhonderdduizend guldens verkogt. Voiez *Traité d'Achat* &c. du 11 Janvier 1754.

1732. „ en Nassau zou, daarentegen, in vollen ei-
„ gendom, behouden alle de andere goe-
„ deren, tot de nalaatenschap van Oranje
„ behoorende; zo die hem reeds waren over-
„ gegeven, als die nog onder 't bewind der
„ algemeene Staaten of in vreemde handen
„ waren; als, het Ampt van Breedevoort,
„ de tienden van Buuren, de Heerlykheid Ze-
„ venbergen, het Hondenhuis in den Haage,
„ de tienden onder Delft en Monster, het
„ Huis de Kruidberg, Kolynsplaate en de an-
„ dere goederen in Noord-Beveland, de Ba-
„ rony van Ysselstein, de goederen in Hul-
„ ster-Ambagt, 't Paleis te Brussel, de Baro-
„ ny van Diest, de Heerlykheid Sichem en
„ Scherpenheuvel, de Heerlykheden Rozen-
„ daal, Nispen, Oosterhout en Dongen, de
„ Heerlykheid Steenbergen, de Heerlykheid
„ Prinsen-Land, de Barony van Kraanendonk
„ en de Heerlykheid Eindhoven: alle welke
„ goederen den Prinse reeds waren overge-
„ geven: voorts, het Huis te Dieren, het
„ Huis het Loo, de Klundert of Niervaart,
„ de Heerlykheid Geertruidenberg, het Mark-
„ graafschap van Veere en Vlissingen, de
„ Heerlykheid S. Maartensdyk en Scherpe-
„ nisse, het Huis te Soestdyk, het Graafschap
„ Buuren, het Graafschap Leerdam en Ac-
„ quoi, de Heerlykheden Grimbergen, Meer-
„ hout en Voorst, het Burggraafschap van
„ Antwerpen, de Barony van Breda, de Kom-
„ manderygoederen van Braque, de Barony
„ van Graave en den Lande van Kuik, de
„ Heerlykheid Willemstad en Ruigenhil, de
„ goederen van Weernhout, S. Vit, Vian-

„ den,

„ den, Butgenbag, Daasburg en Warneton: 1732.
„ alle welken nog onder 't bewind der alge-
„ meene Staaten, of in vreemde handen wa-
„ ren. Tegen de halve Barony van Herſtal,
„ welke hy, tot hiertoe, bezeten hadt, wer-
„ den hem afgeſtaan de Heerlykheden Mon-
„ ſter, Ter Heide, Half-Loosduinen, de Lee-
„ nen van Polanen, en de Hoeve, agter 't
„ Huis van Nieuwburg, by Ryswyk. Ook
„ zou de Koning den Prinſe, ten byzonderen
„ blyke van vriendſchap, het gemelde Huis
„ van Nieuwburg, en het Huis in 't Boſch,
„ genaamd de Oranje-Zaal, overlaaten. De
„ Koning en de Prins, en derzelver manne-
„ lyke en vrouwelyke nakomelingen zouden
„ alle de titels van den Huize van Oranje
„ blyven voeren, buiten benadeelinge der
„ deugdelykheid van den tegenwoordigen af-
„ ſtand. Alleenlyk, ſtondt de Prins af van
„ den titel en wapens van het Prinsdom Meurs,
„ en de Koning van den titel en wapens van
„ het Markgraafſchap van Veere en Vliſſin-
„ gen. De Koning ſtondt ook af van 't gene
„ hy nog, uit hoofde van 't beſluit der Staa-
„ ten van den jaare 1711, te vorderen hadt,
„ laatende het zelve aan de nalaatenſchap in
„ 't gemeen, ten behoeve van welke het
„ reeds beſteed was. De Koning en de Prins
„ beloofden elkanderen, door allerlei midde-
„ len, behalve die der wapenen, te zullen hand-
„ haaven, tegen zulken, die voorgaven, regt te
„ hebben op een gedeelte der nalaatenſchap,
„ met naame tegen den Prinſe van Naſſau-
„ Siegen. De Prins nam de ſchulden van het
„ Huis van Oranje ten zynen laſte: waar te-
„ gen hy genieten zou alles, wat het gemel-

1732. voldoening der waarde, aan hem, wien dit Markgraafſchap, uit de nalaatenſchap van Koning Willem, zou worden aanbedeeld. Die van Goes hadden, hiertoe, reeds in 't jaar 1706, eenen voorſlag gedaan (*w*): doch men was tot geen eindelyk beſluit gekomen. De Prinſeſſe Weduwe van Oranje vernam zo dra niet, dat de zaak, op nieuws, beweeging maakte in Zeeland, of zy ſchreef eenen Brief aan de algemeene Staaten, gedagtekend den tweeden van Sprokkelmaand des jaars 1723, dezelven verzoekende „ dat zy, als Executeurs „ van den Uiterſten Wille van Koning Wil„ lem, zorg geliefden te draagen, dat het „ regt van haaren Zoon, in Zeeland, niet „ verkort werdt." Aan de Staaten der byzondere Geweſten ging diergelyk ſchryvens af (*x*). De Landgraaf van Heſſen-Kaſſel, Vader der Vorſtinne, deedt gelyk verzoek aan de beiderlei Staaten. Gelderland, Friesland en Stad en Lande verklaarden, eerlang, dat men gehouden was, aan dit verzoek te voldoen: en de twee eerſtgenoemde Geweſten drongen 'er, ſedert, ernſtelyk op, ter algemeene Staatsvergaderinge. Utrecht hieldt zig by zyne voorige meening, en Overyſſel verklaarde zig niet (*y*). In Zeeland, waren alle de Leden, op Veere na, voor de vernietiging van 't Markgraafſchap (*z*). Ook hadden de Staaten van Hol-

De Prinſeſſe Weduwe ſchryft, deswege, aan de algemeene Staaten.

De Staaten van

(*w*) XVII. *Deel*, *bl.* 296.
(*x*) Reſol. Holl. 10 *April* 1723. *bl.* 356. Notul. Zeel. 21 *Jan* 1723. *bl.* 19.
(*y*) Reſol. Holl. 2, 15, 27 *April*, 23 *Octob.* 1723. *bl.* 331, 376, 397, 761. *Voiez* Suplem. *au* Corps Diplom. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 351, 353, 354, 355, 356, 370, 373.
(*z*) Notul. Zeel. 4 *Febr.* 26 *April*, 3 *May* 1723. *bl.* 40, 64, 81.

Holland, reeds in Grasmaand, een wydloopig Vertoog overgeleverd ter algemeene Staatsvergaderinge, waarin beweerd werdt „ dat „ de Staaten van Zeeland, uit kragte der * uit- „ steekende Heerschappye of opperften eigen- „ dom, allen Oppermagten toekomende, regt „ hadden om het Markgraafschap van Veere „ en Vlissingen te vernietigen, tegen voldoe- „ ninge der waarde. Deeze uitsteekende Heer- „ schappy of opperste eigendom werdt, zei- „ denze, gebruikt in het aanleggen van Ves- „ tingwerken, Dykaadjen, en openbaare ge- „ bouwen, wanneer men zig, hiertoe, van „ den grond van byzondere Persoonen bedien- „ de: voorts ook, in 't opleggen van schat- „ tingen, en in veele andere gelegenheden. „ Men stondt toe, dat de Hooge Overheid „ dit uitsteekend regt misbruiken kon. Doch „ dit hadt ook omtrent andere deelen der „ opperste Magt plaats, die desonaangezien „ der Hooge Overheid wezenlyk toebehoor- „ den. Zy was, een Verdrag van Koop, by „ voorbeeld, geslooten hebbende met de on- „ derzaaten, wel gehouden, over de gevol- „ gen van den Koop, te regt te staan, voor „ den gewoonlyken Regter; doch behielt de „ magt, om het verkogte, om goede redenen, „ ten gemeenen nutte, en tegen voldoenin- „ ge der waarde, wederom naar zig te nee- „ men. Zo 't anders ware, zou men moeten „ willen beweeren, dat byzondere Persoo- „ nen, met de Hooge Overheid handelende, „ zig een gedeelte der Opperste Magt zouden „ konnen verkrygen: 't welk ongerymd was. „ 't Kwam 'er alleenlyk op aan, dat de Hoo-

1732.

Holland beweeren dat die van Zeeland regt hebben om het Markgraafschap te vernietigen.

* *Dominium eminens.*

1732. „ ge Overheid zig niet, dan in gevallen van „ genoegzaam gewigt, bediende van het regt „ van opperften eigendom. Onder welke ge„ vallen, ook onzekere toekomende te reke„ nen waren: zynde, by voorbeeld, de Hoo„ ge Overheid bevoegd, dykaadjen te leggen „ op den grond van byzondere Perfoonen eer „ 'er nog doorbraak gefchied ware; mids de„ zelve alleenlyk met reden gevreesd wierdt. „ Tot het Markgraaffchap van Veere en Vliffin„ gen nu, werdt geoordeeld te behooren het „ regt tot het beftellen der Wet in de twee „ Steden, waardoor de weg gebaand werdt, „ tot het gantfche beleid der Regeeringe, en „ tot de magt over een derde der ftemmen „ in de Staats-Vergaderinge. En deeze magt „ zou men moeten opdraagen aan een' Vorft, „ die een vreemd Vorft zou konnen zyn. Men „ hadt ook altoos verftaan, dat ftemmende „ Steden niet onder byzondere Heeren; maar „ alleen onder de Graaflykheid behoorden te „ ftaan. Gouda en Purmerende waren niet „ befchreeven, dan na datze van de onder„ hoorigheid aan byzondere Heeren ontflaa„ gen waren. Thoolen zelf in Zeeland, in „ de zeftiende eeuwe, aan den Heere van Ber„ gen op Zoom verpand zynde, werdt, zo „ lang het pandfchap niet afgeloft was, niet „ ter Staatsvergaderinge befchreeven. Filips „ den II., in 't jaar 1567, Vliffingen en Veere „ gekogt hebbende, en de twee Steden dus „ wederom met de Graaflykheid vereenigd „ zynde, hadden zy, hierom ook, van Prinfe „ Willem, in den jaare 1574, Oktroi ver„ kreegen, op 's Konings naam, om ter Staats-

„ ver-

„ vergaderinge te mogen verschynen. Ook 1732.
„ werdt, by 't zelfde Oktroi, beloofd, dat
„ deeze Steden nimmer vervreemd zouden
„ worden van de Graaflykheid. Sedert, hadt
„ Prins Willem weeten te wege te brengen,
„ dat hy, door koop, Heer der twee Steden
„ geworden was, terwylze, desonaangezien,
„ haare stem behielden op de Dagvaart. Doch
„ zulks liep aan tegen het Oktroi, en tegen
„ de grondregels van de Regeeringe deezer
„ Landen. Ook was eene aanzienlyke party
„ voor het Huis van Oranje, in de twee Ste-
„ den, oorzaak geweest, dat zy niet in vol-
„ komen' vryheid hersteld geworden waren.
„ 't Regt van bezittinge scheen niet zo veel
„ te moeten weegen, als de verpligting om
„ het Oktroi der Graaflykheid gestand te doen,
„ en de Steden niet wederom te vervreemden:
„ te minder, om dat zy, t'eenigen tyde, aan
„ een' Vorst, die niet van den Protestant-
„ schen Godsdienst was, zouden konnen ko-
„ men. Alle welke redenen toonden, dat het
„ tegenwoordig geval gewigtig genoeg was,
„ om zig, in het zelve, van het regt van op-
„ persten eigendom te bedienen. Op de be-
„ grooting der waarde van 't Markgraafschap,
„ kwam het, derhalve, alleenlyk aan: en zo
„ deeze, niet slegts naar de inkomsten, maar
„ ook naar de uitsteekendheid van 't Heerlyk
„ Regt, geschiedde, zou niemant klaagen kon-
„ nen over onregt. Men hernam, 't was
„ waar, een verkogt goed; maar men keerde
„ 'er de waarde van uit; behalve, dat 'er, op
„ de wettigheid van den koop, veel zou kon-
„ nen te zeggen vallen. Leenheer en Leen-

1732. „ man waren aan elkanderen verbonden; doch „ niet zo, dat de Leenheer, Souverain zynde, 't goed van den Leenman, ten gemeenen nutte, en tegen de voldoening der „ waarde, niet zou mogen naar zig neemen. „ De algemeene Staaten waren ook, als Executeurs, alleenlyk gehouden, de nalaatenschap van Koning Willem te beschermen, „ tegen onregt: en zo men eenig Land uit „ deeze nalaatenschap, tot dykaadjen of vestingwerken vergraaven wilde, zouden zy „ alleen op behoorlyke vergoeding moeten „ dringen: 't welk ook, in dit geval, alleen „ hun pligt was. Zeeland mogt dan het Markgraafschap vernietigen, en Holland behoorde daartoe de hand te leenen. Gelderland, „ Friesland en Stad en Lande, die nu zo zeer „ yverden voor de behoudenis van dit Heerlyk regt, hadden immers, tot beter bewaaringe hunner Vryheid, hunnen Stadhouder „ zeer bepaald, by zyne Instructie. Waarom „ namen zy dan kwalyk, dat Zeeland ook voor „ zyne Vryheid zorgde? Zy zouden, in 't „ zelfde geval zynde, waarschynlyk eveneens „ handelen. Nu begeerdenze, dat men voor „ den onmondigen Prinse zorg droege. Maar „ waren alle de onderzaaten niet als zo veele onmondigen te agten; voor welker vryheid en welstand, men, insgelyks, zorgen „ moest? Zou niet een Vorst, en vooral een „ magtig Vorst, Heer wordende der twee „ Steden, Zeeland, en Holland zelf konnen „ ontrusten, en merkelyken invloed verkrygen in de Geregtshoven, in de Vergadering der algemeene Staaten en in de ande-

„ re

„ re Generaliteits Kollegien, wanneer hy Hee- 1732.
„ ren uit de twee Steden derwaards deedt af-
„ vaardigen? Men verzogt dan, ten besluite,
„ dat der Prinsesse Weduwe en den Land-
„ graave van Hessen-Kassel geene hoop mogt
„ gegeven worden, dat men Zeeland zou zoe-
„ ken af te maanen van de vernietiging van
„ 't Markgraafschap; maar dat men deezen
„ Vorst en Vorstinne, veeleer, zou tragten
„ te beweegen, om 'er, op den voorgemel-
„ den voet, in te bewilligen (*a*)."

XXVII. De Prinsesse Weduwe en de Vorstelyke Voogden beantwoorden 't Vertoog der Staaten van Holland, uitvoeriglyk.

't Vertoog der Staaten van Holland ter algemeene Staatsvergaderinge overwoogen zynde, bleeven die van Gelderland, Friesland en Stad en Lande by hun gevoelen. Die van Utrecht en Overyssel namen 't Vertoog over, om 'er nader op te raadpleegen. Midlerwyl, werdt het, van wege de Prinsesse Weduwe en van wege de Vorstelyke Voogden, omstandiglyk, beantwoord (*b*). Men merkte, in deeze Antwoorden, aan „ dat, de Staaten van Zee-
„ land zig, kort na de dood van Koning Wil-
„ lem, het regt hebbende aangemaatigd, om
„ de Wet te bestellen in de twee Steden, de
„ Staaten van Holland geoordeeld hadden,
„ dat de Hooge Raad, voor welken 't geschil
„ hierover gebragt was, in deeze zaak, han-
„ delen moest, zo als dezelven, in goed Regt,
„ zou bevinden te behooren. Dat zy, nader-
„ hand, de Geregtshoven wel hadden ont-
„ heeven van het oordeel over 't bestellen
„ der

(*a*) Resol. Holl. 4 *Juny* 1723. *bl.* 434. *Voiez* Suplem. au Corps Diplom. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 358.
(*b*) Notul. Zeel. 12 *July* 1723. *bl.* 119.

1732. „ der Wet; doch egter verstaan, dat hy, die,
„ t'eenigen tyde, het regt tot het Markgraaf-
„ schap verkrygen zou, zyne zaak geregte-
„ lyk zou mogen vervolgen, daar en zo 't be-
„ hoorde. Dat de Staaten van Zeeland ver-
„ klaard hadden, dat zy van 't zelfde verstand
„ waren. Dat Holland en Zeeland, in 't jaar
„ 1708, Prinse Joan Willem Friso hadden laa-
„ ten voorslaan, om 't Markgraafschap aan
„ Zeeland of aan de twee Steden te verkoo-
„ pen, of daarover, op eenige andere gevoeg-
„ lyke wyze, te handelen. Dat, zyne Hoog-
„ heid zulks van de hand geweezen hebben-
„ de, de zaak daarby gebleeven was, zonder
„ dat den Staaten toen in de gedagten was ge-
„ komen, om het Markgraafschap, uit hoofde
„ van het regt van opperſten eigendom, te niet
„ te doen. Dat dit Heerlyk goed egter, sedert,
„ niet van natuure veranderd was, en dat
„ men het, desonaangezien, tegenwoordig
„ zogt te vernietigen. Dat zy toestonden, dat
„ de Hooge Overheid dit regt van opperſten
„ eigendom bezat. Doch dat, van de andere
„ zyde, ook erkend werdt, dat het ligtelyk
„ misbruikt kon worden, en dat men 'er zig
„ niet, dan in gevalle van hooge noodzaak-
„ lykheid, of blykbaare en groote nuttigheid,
„ van behoorde te bedienen. Maar dat het
„ tegenwoordig geval van eenen gantsch an-
„ deren aart was. Dat de Staaten van Holland
„ wel voorgaven, dat het Markgraafschap van
„ Veere en Vlissingen onbestaanbaar was, met
„ de vryheid en onafhangkelykheid van Zee-
„ land, om den grooten invloed des Mark-
„ graafs op de Regeeringe der twee Steden,

„ op

„ op de Staatsvergadering van Zeeland, op 1732.
„ die der algemeene Staaten, en op de ver-
„ dere Generaliteits Kollegien; te meer, om
„ dat het Markgraafschap zou konnen komen
„ aan een' Vorst, aan een' vreemd' Vorst, en
„ wel aan zulk een', die niet was van den
„ Protestantschen Godsdienst: doch dat zulk
„ een overweegend gezag, geenszins, vloei-
„ de uit de Regten des Markgraafs. Deeze
„ regten hadden niets gemeens met de Re-
„ geering van 't Gewest, veel min, met die
„ der algemeene Staaten. Zy strekten slegts
„ tot handhaaving van 't Regt en van 't bur-
„ gerlyk bestier, binnen de twee Steden. De
„ eed der inhuldiging, die aan den Mark-
„ graave gedaan werdt, nam niet weg de ver-
„ pligting tot getrouwheid aan de Staaten;
„ die beide op den Heer, en op de ingezete-
„ nen der twee Steden leggen bleef. 't Regt
„ om ter Staatsvergaderinge te verschynen,
„ was, in den jaare 1574, niet den Mark-
„ graave, maar den twee Steden gegeven,
„ die, in zaaken, de hooge Regeering des
„ Lands betreffende, niet af hingen van den
„ Markgraave, noch tot rekenschap aan hem
„ gehouden waren. Ook zou men niet kon-
„ nen toonen, dat de twee Steden, zo lang zy
„ ter Staatsvergaderinge verscheenen waren,
„ minder vry, in 't stemmen en raadpleegen,
„ waren geweest, dan ééne der vier andere
„ Steden. Veere hadt zig zelfs, bestendiglyk,
„ verklaard, tegen de opdragt der Graaflyk-
„ heid aan Prinse Willem den I. De voor-
„ beelden van Steden of Gemeenschappen,
„ die deel hadden aan de opperste Regeeringe,

„ en

1732. „ en egter in eenigerlei afhanglykheid waren, „ in een ander opzigt, waren niet ongemeen, „ onder de nabuuren, noch zelfs in deezen „ Staat. Voorts, hadden de Steden nooit meer „ ruſt, eendragt en koophandel gehad, dan „ onder de oude wyze van Regeeringe. Dat, zo „ al de twee Steden van 't Markgraafſchap gee- „ ne vryheid genoeg mogten hebben, om ter „ Staatsvergaderinge te ſtemmen, hieruit niet „ volgde, dat men 't Markgraafſchap behoor- „ de te vernietigen, welk reeds, voor dat de „ Steden Privilegie om te ſtemmen kreegen, „ met alle zyne regten, in wezen geweeſt „ was; maar veeleer, dat de twee Steden „ zouden moeten geweerd worden uit de „ Staatsvergaderinge. De belofte, by 't Ok- „ troi van den jaare 1574 geſchied, dat de „ twee Steden nimmer zouden vervreemd „ worden van de Graaflykheid, ruſtte, alleen- „ lyk op den eerſten koop, door Koning Fi- „ lips gedaan. Zo 't dan ooit tyd geweeſt ware, „ om zig tegen de vervreemding te kanten, „ moeſt zulks, by den naderen verkoop, ge- „ ſchied zyn. Nu 't Leen reeds op den zes- „ den Leenvolger gekomen was, ſcheen 't „ veel te laat, hiervan te reppen. De Leen- „ roerigheid was, wyders, geenszins wegge- „ nomen, om dat het Leen, door den Leen- „ heer zelven, gekogt was; alzo Filips nooit „ voorgehad hadt, het Leen der Graaflykheid „ in te lyven, maar het zelve als een byzon- „ der Domein te bezitten. De Staaten van „ Holland hadden, wyders, Prins Willem, „ in den jaare 1581, ſterk aangezet, tot het „ koopen van het Markgraafſchap. In allen ge-

„ val,

„ val, was 't geschil over de wettigheid van 1732.
„ den koop een stuk, dat geregtelyk moest
„ afgedaan worden. Men stondt toe, dat het
„ Markgraafschap stondt te komen aan eenen
„ Prins, en wel, in de eerste plaatse, aan den
„ jongen Prinse, Willem Karel Henrik Friso.
„ Doch 't was ongehoord, en van gevaarly-
„ ken gevolge, iemant, om dat hy van hoo-
„ ge geboorte was, te ontzetten van zyne
„ goederen. De jonge Prins hadt zig, im-
„ mers, nog by niemant verdagt konnen maa-
„ ken, dat hy zyn gezag ooit misbruiken zou.
„ Veeleer, was 't te wagten, dat hy 't, ten
„ gemeenen nutte, zou aanleggen. Men was,
„ in vroeger' tyd, niet bekommerd geweest,
„ of 't ook nadeelig mogt zyn aan de vryheid,
„ wanneer het Markgraafschap, door eenen
„ Prins, bezeten werdt; waarom behoefde
„ men 't nu te zyn? Men zou 't Markgraaf-
„ schap immers ook hebben konnen vernie-
„ tigen, na de dood van Willem den I.; zo
„ men 'er toen eveneens over gedagt hadt,
„ als tegenwoordig. Toen waren 'er ook, zo
„ wel als nu, verscheiden' erfgenaamen: en
„ onder deezen, een Paapsch Prins, die in de
„ magt van Spanje was. Nogtans, hadt men
„ niet gedagt, om eene vernietiging van 't
„ Markgraafschap. Geene reden was 'er ook,
„ om te dugten, dat dit Leen, t'eenigen ty-
„ de zou konnen komen aan een' uitheemsch'
„ Prins, en wel aan een' Prins van de Paap-
„ sche Religie. De bloote mogelykheid hier-
„ van gaf geen regt, om iemants eigendom
„ naar zig te neemen. Zo de jonge Prins,
„ zonder nazaaten, overlyden, en zyne Zus-

„ ter

1732. „ ter met een' uitheemsch' Prins getrouwd zyn „ mogt, die 't Leen mogt willen misbruiken, „ was 't nog tyds genoeg om zig van 't regt van „ opperften eigendom te bedienen. 't Mark„ graafschap was tot een onverfterflyk erfleen „ uitgegeven, en by 't Groot-Privilegie van „ Vrouwe Maria was beloofd, dat de Graa„ ven niemants Leen tot hunne Tafel leg„ gen zouden, dan by wege van Regten. Iet „ diergelyks was, by de Keure van den jaare „ 1495, vastgesteld. Zulke wetten, onder „ eene eenhoofdige Regeering gemaakt, be„ hoorden, onder de tegenwoordige vrye „ Staats-Regeering, niet gekrenkt te worden, „ inzonderheid niet, ten koste van eenen min„ derjaarigen Prins, voor wien, de algemee„ ne Staaten, als Executeurs van den Uiter„ ften Wille van Koning Willem, ook byzon„ dere zorg behoorden te draagen, niet ge„ doogende, dat hy, door Mede-Executeurs, „ benadeeld werdt. Men vertrouwde dan, „ dat de Staaten van Zeeland, door alle dee„ ze redenen, zouden bewoogen worden, om „ van de voorgenomen' vernietiging van 't „ Markgraafschap af te zien: te meer, daar „ men geneigd was, hun omtrent hunne op„ gevatte vrees voor 't komen van dit Heer„ lyk goed aan eenen Prins, zoveel mogelyk „ en redelyk ware, gerust te stellen. Doch „ zo zulks, onverhoopt, anders verstaan „ mogt worden, zouden zy hunne toevlugt „ moeten neemen tot de algemeene Staaten, „ als Executeurs van den Uiterften Wille van „ Koning Willem niet alleen, maar ook als „ handhaavers van het eeuwig Verbond, welk

„ dee-

„ deeze Landen verknogt hieldt, en waarby „ vastgesteld was, dat men vreemden en in- „ boorlingen, ten allen tyde, goed regt doen „ zou (c)."

XXVIII. De Stad Veere doet een wydluftig Vertoog ter Dagvaart tegen de vernietiging van 't Markgraafschap.

't Bleef niet by deeze Vertoogen, tot beantwoordinge van dat der Staaten van Holland; de algemeene Staaten oordeelden, dat men de raadpleegingen op de vernietiging van 't Markgraafschap behoorde te staaken (d), en de Stad Veere zelve, nu, zo men meende, anders gezind dan in den jaare 1706, stemde tegen de vernietiging van 't Markgraafschap, waartoe de andere Leden neigden; haare Afgevaardigden ter Dagvaart belastende, der Vergaderinge voor te houden (e) „ dat zy volkomenlyk ge- „ zind bleef, den tegenwoordigen vorm der „ Regeeringe buiten de Stadhouderlyke waar- „ digheid, te helpen verzekeren, naar haar „ vermogen; en dat zy, om dit oogmerk te „ beter te bereiken, wel gewenscht hadt, dat „ men, in den jaare 1706, het Markgraaf- „ schap van hun, die deel hadden in de na- „ laatenschap van Koning Willem, by koop „ of handeling, hadt konnen verkrygen. Doch „ naardemaal zulks ondoenlyk geweest was, „ oordeeldeze, voor 't neemen van het ge- „ wigtig besluit tot de vernietiging, te moe- „ ten onderzoeken 1. of men zulk een Besluit, „ naar de orde der Regeeringe en de gemee- „ ne Lands Wetten, wel vermogt te neemen? „ 2. of 't Besluit, al genomen zynde, wel „ zou

(c) *Voiez* Suplem. *au* Corps Diplom. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 379, 388.
(d) Notul. Zeel. 2 *Aug.* 1723. *bl.* 126.
(e) Notul. Zeel. 21 *Juny* 1723. *bl.* 111.

1732. „ zou konnen uitgevoerd worden? en 3. wat
„ goede en kwaade gevolgen daaruit, in tyd
„ en wyle, te wagten waren? Omtrent het
„ *eerste* punt, verstonden die van Veere, dat
„ alle willekeurige beschikking, over het goed
„ en den eigendom van gemeene ingezetenen,
„ met 's Lands vryheid, met het Groot-Pri-
„ vilegie van Vrouwe Maria, en met de Keu-
„ re van 't jaar 1495 streedt. De *Crimineele*
„ *Ordonnantie* des Hertogs van Alva, die 'er
„ alleen eenigen grond toe gaf, was, by het vyf-
„ de Lid der Gendsche Bevrediging, uitdruk-
„ kelyk, wederroepen. 't Regt van oppersten
„ eigendom, in zaaken van zulk een' aart als
„ deeze, te willen oefenen, scheen hun van
„ gevaarlyker uitzigt dan de zwaarigheden,
„ die men, daardoor, voorkomen wilde. Ook
„ liep het aan, tegen het Leenregt deezer
„ Landen, welk niet toeliet, dat een Leen-
„ heer zyne magt tegen zynen Leenman mis-
„ bruikte, zonder zyn regt te verliezen. De
„ belofte van de twee Steden niet te zullen
„ vervreemden, by 't Oktroi van 't jaar 1574
„ geschied, berustte alleen op den eersten koop.
„ Men moest zig, derhalve, onder aanbieding
„ van betaaling der kooppenningen, door den
„ Graave onbetaald gelaaten, tegen de twee-
„ de verkooping verzet hebben. Nu, na een
„ verloop van meer dan honderd en dertig jaa-
„ ren, scheen zulks geheel ontydig, en volgde
„ niet uit de eerste verkooping; alzo daardoor,
„ gelyk men meende, de Leenroerigheid niet
„ weggenomen was, schoon de Leenheer zelf
„ Kooper werdt. Filips hadt het Markgraaf-
„ schap, naar allen schyn, als een byzonder

„ Do-

„ Domein willen blyven bezitten, zonder het 1738.
„ der Graaflykheid in te lyven. Dat, onder-
„ tusschen, de beloften van eenig goed niet
„ te vervreemden de verkooping van het zel-
„ ve niet verhinderde, kon aan de Heerlyk-
„ heid Poortvliet blyken, die, in 't jaar 1704,
„ verkogt was, onaangezien zy Privilegie hadt
„ van niet te zullen vervreemd worden. Ten
„ opzigte van het *tweede* punt, oordeelden-
„ ze, dat het Besluit in geschil, al werdt het
„ eenpaariglyk genomen, niet langer zou kon-
„ nen stand grypen, dan tot dat de geschil-
„ len, onder de twistende erfgenaamen van
„ Koning Willem, waren vereffend, en 't
„ Regt de handen geopend. Ook plagten
„ Besluiten van zulk een ver uitzigt niet dan
„ haat en wraaklust te ontsteeken; gelyk uit
„ de gevolgen van het eeuwig Edict van den
„ jaare 1667 gebleeken was; schoon, by het
„ zelve, niets was vastgesteld, dan waartoe
„ de Staaten van Holland volkomen' magt
„ hadden; heel anders dan by het tegenwoor-
„ dig Besluit zou moeten geschieden; als waar-
„ door iemant, zyns ondanks, zou ontzet
„ worden van zyn Leengoed, eene zaak, waar-
„ over men, in tyd en wyle, voor een Leen-
„ hof zou moeten te regt staan. Omtrent het
„ *derde* punt, moestenze aanmerken, dat hun
„ van het tegenwoordig Besluit geene andere
„ nuttigheid voorgekomen was, dan dat, daar-
„ door, de tegenwoordige vorm der Regee-
„ ringe buiten eenen Stadhouder beter zou
„ konnen bewaard worden. Zy waren ook ge-
„ zind, om, naar hun vermogen, mede te
„ werken tot het handhaaven van den tegen-

1752. „ woordigen vorm der Regeeringe. Doch zy „ meenden, dat men, ten onregte, verstondt, „ dat de vernietiging van het Markgraafschap „ van Veere en Vlissingen daartoe vereischt „ werdt. Men begreep de natuur van dit Mark- „ graafschap kwalyk. Men meende, dat de „ Stadhouders, Markgraaven zynde, meer „ invloed gehad hadden op Vlissingen en Vee- „ re, dan op de vier andere Steden: 't welk „ zy nimmer zouden konnen toestaan. 't Bur- „ gerlyk bestier van Veere stondt, sedert het „ jaar 1651, aan een Kollegie van vieren- „ twintig altoos aanblyvende Raaden, die zig „ zelven verkooren, en ongehouden waren den „ Markgraave rekenschap te geeven. 't Regt „ van stemminge ter Dagvaart was niet aan „ den Markgraave, maar aan het lighaam der „ Gemeente gegeven, welke in die hoedaanig- „ heid zo min den Markgraaf verbeeldde, als „ de Graaflyke Steden, van ouds, den Graaf te „ verbeelden plagten. De Markgraaf stelde „ de Schepens: men deedt hem hulde; doch „ zulks hadt niets gemeen met het burgerlyk „ bestier der Stad, noch krenkte den eed, „ waarmede beide de Stad en de Markgraaf „ aan 't Gewest waren verbonden. De stem- „ mende Steden waren immers ook, van ouds, „ by eede verbonden aan den Graave, die de „ Wethouders derzelven aanstelde. Doch zy „ bleeven, desonaangezien, Leden van den „ Staat, verbeeldende niet den Graaf, maar „ het lighaam haarer Gemeenten, in de Staats- „ vergaderingen. Op gelyke wyze, waren som- „ mige Steden in Duitschland, in zekere op- „ zigten, Leenroerig, en in andere opzigten,

„ we-

„ wederom vrye Leden van den Staat. De 1732.
„ Stad en 't Graafschap Montfoort kwam, by
„ koop, den Staaten van Utrecht toe, die 'er
„ de Wethouders stelden; en desonaangezien
„ maakte deeze Stad een gedeelte uit van de
„ opperste magt van 't Gewest. Willem de
„ III, Prins van Oranje, was, in het onge-
„ lukkige jaar van 1672, niet door * heimelyke * Intri-
„ bewerking van de Regeering; maar *alleenlyk* gue.
„ *door eene overstroomende beweeging der Ge-*
„ *meente*, byna op éénen tyd door Holland
„ en Zeeland, tot Stadhouder verkooren, zon-
„ der dat zulks, met eenigen schyn, aan 't
„ beleid van Vlissingen en Veere kon toege-
„ schreeven worden. 't Was dan ook nu niet
„ te wagten, dat de twee laatst stemmende
„ Leden aan hunne vier Mede-Leden eenen
„ Stadhouder zouden konnen opdringen. Zy
„ zagen derhalve geene noodzaakelykheid al-
„ toos, voor de vernietiging van het Markgraaf-
„ schap. Zoze doorging, stonden 'er, meen-
„ denze, verscheiden' zwaarigheden uit te
„ volgen. Men zou 'er uitheemsche Vorsten
„ mede hoonen; 't welk aanliep tegen het ze-
„ ventiende Lid der Utrechtsche Unie. Fries-
„ land, en waarschynlyk ook Gelderland en
„ Stad en Lande zouden 'er zig gevoelig over
„ toonen, en veelligt tot daadelykheden ko-
„ men. Men zou het Regt niet altoos de
„ handen konnen binden, en derhalve steens
„ vervallen moeten in een kostbaar Regtsge-
„ ding, tot agterdeel der twee Steden. De
„ oude twist, tusschen Middelburg, Vlissingen
„ en Veere, over 't Regtsgebied, zou herlee-

1732. „ ven: alle welke zwaarigheden van meer „ belang waren, dan de voordeelen, welken „ men zig van de vernietiging belooven kon. „ Ook waren zy overtuigd, dat het wezen„ lyk oogmerk der vernietiging, het weeren „ van eenen Stadhouder, niet door de *doode* „ *letter* van deeze of gene ontworpen' Re„ folutie, te bereiken was; maar alleen, door „ de Gemeente, by bevinding, te doen zien, „ dat de tegenwoordige Regeeringsvorm, in „ allen deele, beter, geruster en veiliger „ was voor de gemeene Vryheid, dan de „ Stadhouderlyke: waartoe zy nogmaals be„ tuigden, van hunnen kant, alles, wat in „ hun vermogen was, te willen toebren„ gen (*f*)."

'tVertoog van Veere wordt kwalyk genomen van de vyf andere Leden.

De vyf andere Steden, Middelburg, Zierikzee, Goes, Thoolen en Vlissingen, 't *Advys* van Veere gezien hebbende, toonden 'er zig ten hoogste misnoegd over, en konden zig niet onthouden van te verklaaren, dat het haar gantsch niet onpartydig voorkwam. Ook hieldenze 't vervulsel te zyn, met veele dwaalingen des gemeenen volks, behalve, dat zy 'er merkelyk gebrek van kennisse van zaaken van Regeeringe in meenden te konnen bespeuren (*g*). Ten voorbeelde hiervan, bragten zy by, dat, in 't Advys, onderfteld werdt, dat de Staaten zig niet verzet hadden, tegen de tweede verkooping van het Markgraafschap, in den jaare 1581, daar het tegendeel, uit

(*f*) *Zie* Suplem. *au* Corps Diplom. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 400. Europ. Merc. *Jan.*—*Juny* 1733. *bl.* 80.
(*g*) Notul. Zeel. 9 *Aug.* 1723. *bl.* 148. *Byl. bl.* * 50.

uit de *Notulen*, blyken kon. Maar boven al hadt hun gestooten, dat die van Veere hadden konnen goedvinden „ de Regenten van „ Zeeland *te dreigen*, met de gevoeligheid „ van deeze of gene uitheemsche Mogendheid; van de drie Gewesten, Gelderland, „ Friesland en Stad en Lande; en zelfs van „ *eenen aanstaanden Stadhouder*, als haddenze „ vergeten, dat zy, nog in Wynmaand laatstleeden, plegtiglyk beloofd hadden, den tegenwoordigen Regeeringsvorm te zullen „ handhaaven. Men scheen ook," merkten de vyf Leden, wyders, aan „ te vreezen voor „ oneenigheid onder de Steden, als 't Markgraafschap vernietigd werdt; daar elk wist, „ dat dit Markgraafschap, altoos, een twistappel in Zeeland geweest was." De aanmerking, met welke het Advys beslooten werdt, kwam, eindelyk, den vyf Leden bedenkelyk, immers duister voor. „ Die van Veere behoorden zig, dagtenze, wel wat nader te „ verklaaren, of zy der Staaten Vergadering „ beoogden te dreigen, met eene oproerige „ beweeging der Gemeente, en of zy voor „ een' grondregel hielden, dat de Resolutien „ der Staaten, ten dienste van 't Gemeen genomen, slegts *eene doode Letter* waren, zo „ langze, by de Gemeente, niet waren goedgekeurd. De andere Leden wisten, zo wel „ als die van Veere, dat de Regeering, door „ eendragt, zagtheid en goed bestier, waarby men ook wel voegen mogt de onbesprooken' leevenswys der Regenten, bestendig „ behoorde gemaakt te worden. Doch wensch-

1732.

1732. „ ten wel te weeten, hoe zulk eene aanmerking hier te passe kwame, en met welk een „ oogmerk zy gemaakt wierdt. Ten besluite, begeerdenze, dat Veere zig by de andere Leden wilde voegen, en in de vernietiging van 't Markgraafschap bewilligen (*b*). Doch die Stad kon hiertoe, ten deezen tyde, niet verstaan. Men besloot, derhalve, in 't volgende jaar, op den voorslag van Tholen, den Raaden en Rekenkamer, benevens den Rentmeester van Bewester-Schelde by voorraad te belasten, geene Verlybrieven van het Markgraafschap aan iemant te verleenen (*i*): in welk besluit de Staaten van Holland die van Zeeland versterkten (*k*).

XXIX. De Staaten van Zeeland ontheffen Vlissingen en Veere van alle Leenroerigheid tegen aanbieding van vergoeding der waarde.

In deezen staat, bleeven de zaaken, tot in 't jaar 1730; wanneer de Staaten van Gelderland, Friesland en Stad en Lande, ter algemeene Staatsvergaderinge, arbeidden, om zitting in den Raad van Staate te verwerven, voor hunnen Stadhouder, den Prinse van Oranje: 't welk egter niet gelukken wilde. Uit den naam van zyne Hoogheid, werdt toen, by de Staaten van Zeeland, verlof verzogt, om beschikking te mogen maaken over de Leengoederen van 't Huis van Oranje. Doch ik vind niet, dat hierop iet beslooten werdt. Maar in 't jaar 1732, bragten de Staaten van Holland te wege, dat den byzonderen Stadhouderen de toegang tot den Raad van Staate ontzeid werdt, hoe zeer die van Friesland 'er voor geyverd had-

(*b*) Zie Suplem au Corps Diplom *Tom.* III. *P.* II. *p.* 408. Europ. Merc. *Jan.*—*Juny* 1733. *bl.* 170.
(*i*) Notul. Zeel. 27, 31 *Jan.* 1 *Febr.* 1724. *bl.* 33, 41, 46.
(*k*) Resol. Holl. 23 *May* 1724. *bl.* 282.

hadden (*l*). En naardemaal, in dit zelfde jaar, de verdeeling der nalaatenschap van Koning Willem, tusschen den Koning van Pruissen en den Prinse van Oranje en Nassau, die nu meerderjaarig was geworden, gemaakt was; en beide de partyen zig aan de algemeene Staaten, en de Prins ook aan die van Holland en Zeeland vervoegd hadden, om de uitkeering der goederen, die nog onder derzelver bewind waren; vonden de Staaten van Zeeland, aangezet door die van Holland, geraaden, een einde te maaken van de raadpleegingen, op de vernietiging van het Markgraafschap van Veere en Vlissingen (*m*). Dit Markgraafschap was den Prinse van Oranje aanbedeeld, die reeds Stadhouder van drie Gewesten was, en derhalve kans hadt, om t'eenigen tyde Stadhouder van Zeeland te worden, 't welk de tegenwoordige Regeering, door het vernietigen van het Markgraafschap, dat den Prinse, dagt men, te veel gezags in Zeeland geeven zou, voorkomen wilde. Veere was nu tot het gevoelen der meerderheid overgegaan. De Staaten beslooten dan, op den zeventienden van Slagtmaand, met eenpaarige bewilliging van alle de Leden „ uit kragte van hunne hooge *Souverainiteit* en onbetwistbaare magt, de Steden Vlissingen en Veere, van nu af, voor „ altoos en ten eeuwigen dage, * met der daad „ en † 1732.

* *de facto* † *& de jure.*

(*l*) Resol. Holl. 14, 15 *April*, 10 *May* 1730. *bl.* 270, 279, 341 24 *April*, 20 *Juny*, 24 *Octob.* 1732. *bl.* 216, 393, 681. Notul. Zeel. 12 *Juny*, 27 *July* 1730 *bl* 128, 140. 13 *Juny* 1732. *bl.* 181. Missive *van* Stad en Lande *van* 17 *Aug* 1730. *van* Friesland *in dato* 17 *Maart* 1732. *van* Holland *in dato* 29 *April* 1732. *van* Zeeland *in dato* 25 *April* 1732.

(*m*) Notul. Zeel. 11 *Sept.* 1732. *bl.* 263.

1732. „ en van regtswege, te ontheffen van alle
„ Leenroerigheid, dezelven verklaarende voor
„ vrye Graaflyke Steden, als andere stemmen-
„ de Steden der Provincie, alleen onderwor-
„ pen aan de Souveraine Vergadering van
„ hunne Edele Mogendheden." Voorts, werdt
den algemeenen Ontvanger gelast, tot „ schaa-
„ deloosstelling van hem, die tot de Heerlyk-
„ heid van Veere en Vlissingen zou bevonden
„ worden geregtigd te zyn, op te neemen
„ honderdduizend Ryksdaalders, die in de
„ Bank te Middelburg zouden worden be-
„ waard; hoewel de Staaten gezind waren, dee-
„ ze somme te verhoogen, wanneer zulks re-
„ delyk mogt geoordeeld worden. Ook zou
„ men de Wethouders van Vlissingen en Vee-
„ re verzoeken, om alles, wat opzigt op den
„ Markgraave hadt, te ligten uit de Burger-
„ brieven, en uit alle andere Akten. Den Ge-
„ kommitteerden Raaden zou worden aange-
„ schreeven, dat zy geene Brieven van Verhef-
„ finge of overdragt van Vlissingen en Veere
„ zouden hebben te verlyden; en men zou
„ den Leenmannen Bewester-Schelde waar-
„ schuwen, dat zy over zulk eene overdragt
„ niet zouden hebben te staan; maar op de
„ steenrolle der Leenen aantekenen, dat de
„ twee Steden, ten eeuwigen dage, van alle
„ Leenroerigheid ontheeven waren. De Staa-
„ ten van Holland, den Staaten van Zeeland, in
„ Wynmaand laatstleeden, eene beleefde en
„ edelmoedige aanbieding, betrekkelyk tot de
„ vernietiging van het Markgraafschap, ge-
„ daan hebbende, zouden, by eene plegtige
„ bezending, bedankt worden. Zeven Heeren
„ uit

„ uit de Vergadering, benevens den Raadpensionaris, werden benoemd, om te onderzoeken, wat verder vereischt werdt, om 't werk der ontheffinge van de twee Steden van alle Leenroerigheid te voltooijen (*n*)." 1732.

De Prins van Oranje schryft eenen *protesteerenden* brief aan de Staaten van Zeeland.

De Staaten van Zeeland gaven den algemeenen Staaten, eerlang, kennis van dit merkwaardig Besluit, met bygevoegd verzoek, dat zy, begeerig zynde, de nalaatenschap van Koning Willem uit te keeren aan de erfgenaamen, Vlissingen en Veere daarvan zouden gelieven uit te zonderen, en in derzelver Plaatse honderdduizend Ryksdaalders aan te bieden (*o*)." De Prins van Oranje kreeg 'er insgelyks kennis van, en alzo hy 'er zig zeer door hieldt verongelykt, besloot hy eenen *protesteerenden* Brief te laaten afgaan aan de Staaten van Zeeland, die, op den tienden van Louwmaand des volgenden jaars, uit den Haage, gedagtekend was (*p*). In deezen Brief, beklaagde zyne Hoogheid zig „ dat de Staaten hadden konnen goedvinden, hem, zonder eenige reden te geeven, voor altoos, te versteeken van het erfgoed zyner Vaderen, by een enkel besluit van hun welbehaagen, onder de benaaming van hunne hooge Souverainiteit en onbetwistbaare magt." Voorts gaf hy *agt* redenen, waarom hy zig verpligt vondt, te *protesteeren* tegen het Besluit der Staaten. „ 1. Om dat „ hunne Edele Mogendheden, eertyds, zo „ wel 1733.

(*n*) Notul. Zeel. 17 *Nov.* 1732. *bl.* 329. *in de* Europ. Merc, *Jan* —*Juny* 1733. *bl.* 78. Suplem. *au* Corps Diplom. *Tom.* III. *P.* II *p.* 340.

(*o*) Notul. Zeel. 11 *Dec.* 1732. *bl.* 371, 401. *Byl. bl.* *69, *108, *109

(*p*) Notul. Zeel. 5 *Maart* 1733. *bl.* 302.

1733. „ wel als nu, kennis gehad hebbende van
„ hunne opperste magt, nu eerst gedagt hadden, om zig van dezelve te bedienen, tot
„ vernietiging van het Markgraafschap van
„ Veere en Vlissingen. 2. Om dat zy zynen
„ Voogden, geduurende zyne minderjaarigheid, aanleiding gegeven hadden, om te
„ verwagten, dat zy, na dat de geschillen over de nalaatenschap van Koning Willem
„ zouden zyn vereffend, geene verandering
„ omtrent het Markgraafschap zouden tragten
„ te maaken. 3. Om dat de Staaten, te vooren
„ verklaard hebbende, dat het uitstel van 't
„ verly den regthebbenden niet zou benadeelen, nu tot de vernietiging van 't Markgraafschap hadden beslooten, na dat zy gezien hadden, dat het hem ten deel gevallen was. 4. Om dat hunne Edele Mogendheden, goedgevonden hebbende de bestelling der Wethouderschap, in de Steden Vlissingen en Veere, aan zig te trekken, te gelyk verklaard hadden, dat zy, daardoor, het
„ regt des Markgraafs niet beoogden te benadeelen, onderstellende dus altoos, dat het
„ Markgraafschap in wezen blyven zou. 5. Om
„ dat zy hun Besluit alleen bouwden op hunne hooge Souverainiteit en onbetwistbaare
„ magt, dat is, op den zogenaamden * oppersten eigendom, van welken de hooge Overheid zig alleen zeldzaam en niet dan in gevallen van de dringendste noodzaaklykheid,
„ die hier geene plaats hadt, behoorde te bedienen. 6. Ook streedt zulk een Besluit met
„ verscheiden' Privilegien: 7. behalve dat men
„ 'er, hier te Lande, geene wedergade van

* *Dominium eminens.*

„ too-

„ toonen kon. 8. 't Liep, daarenboven, regel- 1733.
„ regt aan, tegen de Leenwetten deezer Lan-
„ den, volgens welken, de Leenheer zo wel
„ aan zynen Leenman verbonden was, als de
„ Leenman aan zynen Leenheer; om niet te
„ zeggen, dat de Staaten van Zeeland niet eens
„ Leenheeren waren van het Markgraafschap,
„ welk, by de Brieven van den jaare 1555,
„ bleek te zyn een Hollandsch goed onversterf-
„ lyk Erfleen." By deeze redenen, voegde zy-
ne Hoogheid, ten besluite „ dat, zo de Staaten
„ redenen meenden te hebben, om hem van
„ zyn erfgoed te ontzetten; deeze redenen
„ voor eenen bevoegden Regter zouden moe-
„ ten onderzogt en beoordeeld worden; of, zo
„ zy zig van 't regt van opperften eigendom
„ konden bedienen, behoorden zy zulks ge-
„ daan te hebben, in 't jaar 1585, toen Vlis-
„ singen den Engelschen werdt ingeruimd: 't
„ welk egter niet geschied was, zonder uit-
„ drukkelyke bewilliging der Voogden van
„ Prinse Maurits, toen nog minderjaarig. Dat
„ de algemeene Staaten, met bewilliging der
„ Staaten van Zeeland, het Executeurschap
„ van den Testamente van Koning Willem
„ op zig genomen hebbende, gehouden waren,
„ de nalaatenschap te bewaaren in haar geheel,
„ verre van dat zy, veel min een derzelven,
„ zig van dezelve, gedeeltelyk, mogten mees-
„ ter maaken. Hy vertrouwde dan, dat hunne
„ Edele Mogendheden, door alle deeze rede-
„ nen, bewoogen zouden worden tot andere
„ gedagten, en 't genomen Besluit intrekken.
„ Doch zo 't anders uitviel, moest hy betuigen,
„ dat hy daarin geenszins zou konnen bewil-

„ li-

1733. „ ligen, maar zig het regt voorbehieldt, om „ daartegen zodanige middelen in 't werk te „ ſtellen, als hy zou bevinden te behooren (*q*)."

Zyne Hoogheid zondt een affchrift van deezen Brief aan de Staaten van Holland (*r*): ook een aan de algemeene Staaten, op welken hy begeerde, dat zy de handelwyze van die van Zeeland niet zouden billyken; maar, als Executeurs van Koning Willems Uiterſten Wil, te wege brengen, dat hy in 't bezit van 't Markgraafſchap geſteld werdt (*s*).

XXX. De Staaten van Zeeland geeven eene Verdediging van hun gedrag in 't licht.

Beide de Brieven werden openlyk in 't licht gegeven. Ook verzuimde de Prins niet, het oordeel, door verſcheiden' Advokaaten, in den jaare 1707, over 't regt tot het Markgraafſchap, ten behoeve zyns Vaders geveld, in 't begin deezes jaars, door eenige andere Advokaaten, te doen bekragtigen (*t*). Maar de Staaten van Zeeland, niet gezind om 't genomen Beſluit te veranderen, gaven, omtrent deezen tyd, eene wydluftige Verhandeling in 't licht, die, reeds voor eenige jaaren, opgeſteld was (*u*), en waarby zy hun Regt om de Steden Vliſſingen en Veere, voortaan, niet ter Leen uit te geeven, onder aanbieding van de waarde in gelde aan den belanghebbenden te zullen voldoen, uitvoeriglyk, verdedigden.

Inhoud derzelve.

De Verhandeling beſtondt uit *vyf* deelen. In het *eerſte* Deel of Lid, werdt het Markgraafſchap van Veere beſchreeven „ als een goed Zeeuwſch Leen, welk „ van

(*q*) *Zie* deezen Brief *in de* Europ. Merc. *Jan.* — *Juny* 1733. *bl.* 31.
(*r*) Reſol. Holl. 14 *Jan.* 1733. *bl.* 48.
(*s*) *Zie* Europ. Merc. *Jan.* — *Juny* 1733. *bl.* 20.
(*t*) *Voiez* Suplem. *au* Corps Dipl. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 341.
(*u*) Notul. Zeel. 23 *Nov.* 1724. *bl.* 277 en *Bylag.*

„ van de Graaflykheid verheeven werdt." In het *tweede*, werdt verhaald, hoe het, in 't jaar 1567, om schuld, verkogt moetende worden, door Koning Filips, genaast was (*v*). Voorts, werdt ondersteld „ dat het Leen, door deeze „ naasting, van Leenroerigheid ontslaagen, en „ in den boezem der Graaflykheid gevallen „ was, waaruit het, oudtyds, was voortgeko- „ men. Of Filips de II, ondertusschen, iet tot „ de kooppenningen betaald hadt, bleek niet; „ hoewel men voor waarschynlyk hieldt, dat „ hyze, ter oorzaake der opkomende beroer- „ ten, niet geheel betaald zou hebben. In „ deeze beroerten, hadden Vlissingen en Vee- „ re de zyde des Prinsen van Oranje gekooren, „ en waren, op 's Konings naam, in't jaar 1574, „ voorzien geworden van nieuwe Privilegien, „ waar by haar regt verleend werdt, om ter „ Dagvaart te verschynen en te stemmen, ge- „ lyk andere Zeeuwsche stemmende Steden." Men onderstelde „ dat de Steden deeze Pri- „ vilegien niet verkreegen hadden, dan om „ dat zy, sedert de naasting, als vrye Graafly- „ ke Steden werden aangemerkt: waarom ook „ nu beloofd werdt, dat zy nimmer, op eeni- „ gerhande wyze, vervreemd zouden worden. „ Maar onaangezien deeze belofte, waren de „ twee Steden," zo als in het *derde* Lid aange- merkt werdt „ in den jaare 1581, by onwillig „ *Decreet* van den Hove van Holland, te koop „ geveild, en door Willem, Prinse van Oran- „ je, gekogt: 't zy dat zyn oogmerk was, een „ Markgraafschap voor zynen Zoon Maurits „ te koopen, waartoe hy zig, zegt men, by Hu-

1733.

(*v*) Zie VII. Deel, bl. 382.

1733. „ Huwelyks-voorwaarden, verbonden hadt; 't „ zy dat hy meer invloed zogt te hebben in „ de Regeering van Zeeland. Eenige Renthef„ fers, samen honderd drie-entwintig ponden „ vlaams agterstallige Renten van de twee „ Steden te vorderen hebbende, hadden, zo „ hier verhaald werdt, de Steden doen aan„ slaan en verkoopen. De verkooping geschied„ de, met alle de voorregten, oudtyds en ook „ in 't jaar 1574, aan de Steden verleend: en „ Veere in 't byzonder, met het regt, om „ den gantschen Adel van Zeeland te mogen „ verbeelden; welk regt men, in Zeeland, al„ toos verstaan hadt, aan geen byzonder ge„ slagt of goed gehegt te zyn. De Aartshertog „ Matthias en de Staaten van Zeeland had„ den getragt, de verkooping te beletten, im„ mers te doen opschorten voor eenen tyd; „ doch 't was hun mislukt. De Prins werdt „ zelfs, in de twee Steden, gehuldigd, eer de „ Staaten byeen konden komen, om hierop „ te raadpleegen. Men onderstelde, dat zyne „ Doorlugtigheid, door deezen koop van twee „ stemmende Steden, de genegenheid der „ Zeeuwen van dien tyd verlooren hadt. Ook „ werdt, wat laater, by de ontwerpen op de „ opdragt der Graaflykheid van Holland en „ Zeeland, bedongen, dat de Steden Veere en „ Vlissingen wederom onder het lighaam van „ Zeeland zouden gebragt worden." In het *vierde* Lid, zogt men te bewyzen „ dat de „ jongste koop van Vlissingen en Veere gebrek„ kelyk en zelfs nietig was. Om dit te doen zien, „ werdt wederom ondersteld, dat het Leen, na „ den eersten koop van den jaare 1567, ver-

„ nie-

„ nietigd, en de twee Steden met de Graaf- 1733.
„ lykheid vereenigd waren. Hierby werdt aan-
„ gemerkt, dat men, by 't Oktroi van den jaa-
„ re 1574, beloofd hadt, de twee Steden niet
„ te zullen vervreemden: waaruit besloten
„ werdt, dat zy niet op nieuws konden ver-
„ kogt worden, vooral niet, buiten bewilliging
„ der Staaten van Zeeland. Op 't gene hierte-
„ gen ingebragt was, dat Filips de II. scheen
„ voorgehad te hebben, het Leen te bewaaren;
„ en dat hy, hierom, den Graaf van Megen
„ naar Zeeland gezonden hadt, om, van zy-
„ nentwege, als Markgraaf, in Vlissingen en
„ Veere gehuldigd te worden; werdt geant-
„ woord, dat zulks niet bleek, en dat Megen,
„ veeleer, in Zeeland gekomen scheen te zyn,
„ om de Steden in 's Konings eed, als Graaf
„ van Zeeland, te ontvangen. En op de aan-
„ merking dat, Filips de kooppenningen niet
„ voldaan hebbende, de koop van den jaare
„ 1567 moest gehouden worden als niet ge-
„ schied, werdt geantwoord, dat het niet vol-
„ doen der kooppenningen aan de opgekomen'
„ beroerten te wyten was. Men stondt egter
„ toe, dat de voldoening deezer kooppennin-
„ gen, met regt, kon gevorderd worden; doch
„ hiertoe hadden de schuldeischers zig moeten
„ vervoegen aan de Staaten van Zeeland. 't
„ Stondt hun, dagt men, niet vry, de Steden,
„ door 't Hof, te doen verkoopen. Men hadt
„ zelfs aan hunnen eisch konnen voldoen, door
„ 't verkoopen van eenige Heerlyke en vrye ei-
„ gen' goederen, zonder 't Markgraafschap
„ zelf aan te spreeken. Steden, die stem in Staat
„ hadden, te verkoopen streedt ook, verstondt

1733. „ men, tegen de bekende gronden der Regee-
„ ringe. Men mogt de opperste magt, of een
„ gedeelte derzelve niet te koop veilen. Deedt
„ men't, zo gaf men byzonderen Persoonen ge-
„ legenheid, om een Lid der opperste magt af-
„ hangkelyk te maaken. En dit was egter met
„ Vlissingen en Veere geschied, geheel buiten
„ bewilliging der Staaten van Zeeland, die niet
„ alleen niet geweigerd hadden, den schuldei-
„ scheren te voldoen; maar by welken zelfs
„ niet bleek, dat de schuldeischers eens om
„ voldoening hadden aangehouden. Zelfs twy-
„ felde men, of de Prins van Oranje, zynde
„ Stadhouder van Zeeland, wel bevoegd was,
„ om de twee Steden te koopen. Hy moestze,
„ veeleer, gehandhaafd hebben by haare Privi-
„ legien van niet te mogen vervreemd wor-
„ den. Hy en zyne Opvolgers waren wel ge-
„ steld en gebleeven in 't vreedzaam bezit van
„ het Markgraafschap, tot op het overlyden
„ van Koning Willem den III. Doch zulks was
„ alleenlyk aan hun uitsteekend vermogen en
„ groot gezag toe te schryven. Hierdoor wa-
„ ren de Staaten van Zeeland verhinderd ge-
„ worden, om 't Regt van den Lande voor te
„ staan naar behooren. De voorregten der op-
„ perste magt waren aan geene Verjaaringe
„ onderworpen. De Staaten van Zeeland meen-
„ den, derhalve, reden t'over te hebben, om
„ den jongsten koop te doen vernietigen. Doch
„ zy waren niet gezind, hier over in geschil te
„ treeden. 't Was hun genoeg, en dit werdt, in
„ 't *vyfde* Lid der Verhandelinge, aangemerkt,
„ dat het Regt van * oppersten eigendom hun
„ magt liet, om het Markgraafschap, tegen
„ re-

* *Dominium eminens.*

„ redelyke vergoeding, te niet te doen. Men 1733.
„ was 't wederzyds eens, dat de Staaten dit
„ Regt van opperften eigendom bezaten. Men
„ erkende ook, wederzyds, dat de hooge O-
„ verheid zig van dit Regt, alleen zeldzaam,
„ en niet dan om gewigtige redenen, behoorde
„ te bedienen. 't Kwam 'er dan flegts op aan, of
„ 'er gewigtige redenen waren, om 't Mark-
„ graaffchap van Veere en Vliffingen, in ge-
„ volge van dit Regt van opperften eigen-
„ dom, te niet te doen? Maar wie zou van
„ 't gewigt deezer redenen oordeelen? Im-
„ mers waren de Staaten, in 't ftuk van de
„ hooge Regeeringe van hun Geweft, niet
„ gehouden aan iemant dan aan Gode reken-
„ fchap te geeven van hun gedrag. Zy wil-
„ den 't egter, ten overvloede, doen. Stem-
„ mende Steden behoorden onafhangkelyk
„ te zyn van eenen Heer. Zy konden, ligte-
„ lyk, door Huwelyken en Verfterf, in vreem-
„ de handen vallen: 't welk dikwils nadeelig
„ geweeft was voor eenen Staat. Thoolen
„ was, oudtyds, van de Graaflykheid ver-
„ vreemd zynde, in de handen van Lodewyk
„ van Châtillon, Graave van Blois, en on-
„ derdaan van Frankryk, geraakt; by welke
„ verandering, men zig zo kwalyk bevonden
„ hadt, dat men op Hertoge Albrecht ver-
„ wierf, dat hy zig verbondt, om de Stad,
„ voortaan, nimmer te zullen weggeeven,
„ dan aan eenen jonger' Broeder van zynen
„ Huize. Vliffingen en Veere zelven, van
„ ouds, aan den Huize van Borfelen ter leen
„ gegeven zynde, waren, door Huwelyk, o-
„ verbragt in het Huis van Bourgondie, welk
„ Zeeland niet aanging. Het Graaffchap van

1733. „ Holland en Zeeland was van 't eene vreem-
„ de Huis in 't andere overgegaan, en einde-
„ lyk gekomen aan Filips den II, een' vreem-
„ deling, die geene zugt tot deeze Landen
„ hadt; die 's Lands Privilegien schondt, en
„ de ingezetenen drong tot het opvatten der
„ wapenen, ter bescherminge van Godsdienst
„ en Vryheid. Wie wist, hoe 't met het Mark-
„ graafschap, in tyd en wyle, gaan kon? De
„ Staaten waren, eindelyk, verpligt, tot hand-
„ haavinge der Privilegien aan de twee Ste-
„ den verleend, en waarby beloofd was, de-
„ zelven niet te zullen vervreemden. Deeze
„ redenen bewoogen hen, om zig van 't Regt
„ van opperften eigendom te bedienen, en
„ de twee Steden van alle Leenroerigheid te
„ ontheffen. Hier voor booden zy den be-
„ langhebbenden billyke vergoeding aan. Zy
„ wilden, in 't waardeeren deezer vergoe-
„ dinge, niet slegts op de inkomsten van het
„ Markgraafschap, maar op het Heerlyk regt
„ zelf agt gegeven hebben; en de begrooting
„ der somme aan de uitspraak van goede man-
„ nen verblyven. Hierdoor meendenze zig
„ voor alle verdenking van geweld en onregt
„ te hoeden. De oefening van het Regt van
„ opperften eigendom kon geen voorwerp zyn
„ voor den gewoonlyken Regter, gelyk som-
„ migen wilden. Ook streedt het gebruik van
„ dit Regt niet met het Groot-Privilegie van
„ Vrouwe Maria, welk alleen zag op *execu-*
„ *tien*, by wege van Regten, op eenig goed
„ ondernomen, die de Graavin beloofde, niet
„ by voorraad, maar alleen na geregtelyke
„ uitwinning te zullen laaten gelden. De Keur
„ van 't jaar 1495 sprak alleen van het bezit-

„ regt

„ regt van byzondere Persoonen, ten opzigte van elkanderen. De Unie van Utrecht vermaande de Leden wel, om uitheemschen Vorsten geene billyke reden tot misnoegen te geeven; maar vorderde niet, dat men de regten en vryheden des Lands aan 't belang van uitheemsche Vorsten opofferde. Men stondt toe, dat een Leenheer zo wel aan zynen Leenman, als deeze aan dien verbonden was; maar men beweerde, dat de Staaten aan deeze verbindtenis voldeeden, als zy, 't Leen naar zig neemende, den Leenman vergoeding van schade aanbooden. Zy hadden, eindelyk, niet voor, den ouden Regeeringsvorm van Vlissingen en Veere te veranderen. Zulks was geschied, by den tweeden koop, in den jaaren 1581. Hun toeleg was alleen, de twee Steden te herstellen, in het genot der Privilegien van den jaare 1574. Zy vertrouwden, hierom, dat de Bondgenooten en alle onpartydigen overtuigd zouden zyn, dat zy, in deezen, niets gedaan noch beoogd hadden, dan 't gene met de gronden eener goede Staatkunde, welgestelde Regeeringe en tevens met de billykheid overeenkwame (*w*)."

1733.

Zy blyven in 't bezit van 't Markgraafschap van Veere en Vlissingen.

De Staaten van Zeeland deeden, wat laater, den Prinse van Oranje de somme aanbieden, welke zy hem, in vergoeding van schade, voor zyn vernietigd Leen hadden toegelegd. Doch hy weigerde dezelve te ontvangen (*x*): waarom zy, ten zynen dienste, in de

(*w*) *Zie deeze* Deductie *in de* Europ. Merc. *Jan.* — *Juny* 1733. *bl.* 41 — 77.

(*x*) Notul. Zeel. 27 *Maart*, 7 *May* 1736. *bl.* 90, 241, * 57.

1733. de Bank van Middelburg, leggen bleef. De Prins vervoegde zig, sedert, nog wel aan de algemeene Staaten, welken hy verstondt, dat hem in 't bezit van het Markgraafschap behoorden te doen stellen. Doch de zaak kon hier niet afgedaan worden, ter oorzaake van het verschillend begrip der Gewesten (*y*). Holland en eenige anderen waren 't met Zeeland eens, oordeelende, dat 'er reden genoeg was, om het Markgraafschap, tegen billyke schade-betering, te niet te doen. Gelderland, Friesland en Stad en Lande verstonden, daarentegen, dat men den Prinse van Oranje, grootelyks, verongelykt hadt, in Zeeland: vooral, om dat men hem, niet slegts van de heerlyke regten, maar zelfs van de inkomsten des Markgraafschaps hadt versteken (*z*). De Koning van Groot-Britanje zelf schreef, hierover, aan de Staaten van Zeeland, en aan de algemeene Staaten. Doch Zeeland bleef by zyn gevoelen (*a*). *Charles Louis Antoine d'Alsace*, *Graaf van Boussu* en *Prins van Chimai*, afstammende van Maximiliaan d'Alsace, die, door Maximiliaan van Bourgondie, Markgraaf van Veere, tot erfgenaam verklaard was, hadt, reeds in 't jaar 1732, beweerd, regt te hebben op het Markgraafschap, en de bewyzen van zyn regt den Staaten van Zeeland, door den Ambassadeur van Hoey, toegezonden (*b*). Men hadt 'er toen luttel agts

op

(*y*) Missive *der* Staat. van Holl. *aan* die van Zeel. *van* 23 *Dec.* 1733 *en* Notul. Zeel. 4 *Febr.* 1734. *bl.* 29, 63.

(*z*) Missive *der* Staat. van Gelderl. *aan* die van Zeel. *van* 24 *May* 1736. *in de* Notul. Zeel. *van* 1736. *bl.* 153.

(*a*) Notul. Zeel. 29 *Novemb.* 12 *Decemb.* 1736. *bl.* 265, 299. 14 *Maart* 1737. *bl.* 25.

(*b*) Memoire pour prouver que Vere & Vlissingue appartiennent au Prince de Chimai. Notul. Zeel. 28 *April* 1733. *bl.* 348.

op geslaagen. Doch in 't jaar 1737, vernieuwde hy zynen eisch; aanbiedende, zyn regt aan het Gewest, ten redelyken pryze, te willen verkoopen. En men vondt, eerlang, geraaden, in onderhandeling te treeden met zynen Gevolmagtigde. De Prins van Oranje en Nassau kreeg hier haast kennis van, en 't bewoog hem, de Staaten, insgelyks, tot handeling aan te zoeken. Hy verklaarde zig gezind „ om „ hun zo veel genoegen te geeven, als hy, „ eenigszins, voor zig zelven en voor zyne „ nakomelingschap, zou konnen verantwoor- „ den." De Staaten benoemden, daarna, drie Heeren, om met zyne Hoogheid te handelen (c). Zy schreeven, midlerwyl, naar 't Hof in den Haage, om de stukken, de verkooping van Veere en Vlissingen, in den jaare 1581, betreffende. Doch zyne Hoogheid vondt middel, om het overzenden deezer stukken, tot in de Lente des jaars 1738, op te houden (d). En 't leedt tot in den volgenden Herfst, eer de Prins den Heer *Gemme Onuphrius*, *Baron van Burmania*, zynen Opperstalmeester, naar Zeeland zondt, om met de Staaten te handelen. Burmania bleef eenigen tyd in Zeeland. Hy vorderde „ dat men zyne Hoogheid herstelde in het bezit van het Markgraafschap, zul- „ lende hy egter, in eenige opzigten, tegen „ behoorlyke schadeloosstelling, alle verant- „ woordelyke toegeeflykheid voor de Staaten „ gebruiken, en zelfs, van nu af, het Mark- „ graafschap aan de Staaten afstaan, in geval „ hy 1733.

(c) Resol. Holl. 9 *Jan.* 1737. *bl.* 10. Notul. Zeel. 26, 28 *Maart*, 8, 22 *Aug.* 3, 5, 6 *Dec.* 1737. *bl.* 68, 76, 122, 160, 195, 204, 207. * 28.

(d) Notul. Zeel. 29 *Nov.* 1737. *bl.* 18. 17 *Maart* 1738. *bl.* 28.

1733. „ hy zonder kinderen overleedt, zonder eenige vergoeding voor zyne erfgenamen te vorderen, of, zo hy alleenlyk eene of meer Dogters naliet, tegen behoorlyke vergoeding in geld, ten behoeve deezer Dogteren." De Gemagtigden der Staaten merkten, op deezen voorslag, aan „ dat het te rug geeven van het „ Markgraafschap vierkant aanliep tegen het „ besluit van den jaare 1732, waarvan zy niet „ gelast waren af te gaan:" voorts, vraagende, in welke opzigten, de Prins den Staaten zou willen genoegen geeven? De Heer Burmania verklaarde „ dat zulks zou bestaan, in het af„ staan van eenige Heerlyke regten, den Mark„ graaven toebehoord hebbende." Doch alzo hy niet afgaan kon van de te rug vordering des Markgraafschaps, bleeven de onderhandelingen opgeschort (*e*). De Staaten van Holland vermaanden, midlerwyl, die van Zeeland, by verscheiden' brieven, dat zy zig stipt moesten houden aan het besluit van den jaare 1732; en men verklaarde hun, eerlang, dat men geene gezindheid altoos hadt, om hiervan in 't minste af te wyken (*f*). Burmania, ondertusschen, den Prinse gesproken hebbende, kwam, in 't begin des jaars 1739, wederom te Middelburg. Doch Goes en Thoolen verstonden toen, dat men de handeling niet behoorde te hervatten, dan voor zo ver zy de schadeloosstelling in geld betrof. Men hoorde 's Prinsen Gevolmagtigde egter, die nu aanboodt „ dat zyne Hoogheid, „ tegen schadeloosstelling, van alle de * Hee„ ren-regten zou afstaan, mids men hem de „ † voor-

* *Regalia.*

(*e*) Notul. Zeel. 15 *Sept.* 1738. *bl.* 175 env.

(*f*) Resol. Holl. 25 *Oct.* 1738. *bl.* 577. 5 *Febr.* 1739. *bl.* 149. Notul. Zeel. 25, 28 *Nov.* 4, 9 *Dec.* 1738. *bl.* 223, 238, 252, 269. 23, 26 *Jan.* 6 *April* 1739. *bl.* 38, 39, 72.

„ † voordeelige beheering van 't Leen alleenlyk behouden liete." Doch deeze voorslag, die nog al aanliep tegen het besluit van den jaare 1732, behaagde niet aan de meesten. En alzo men, wederzyds, betuigd hadt, niet verder te konnen komen, werdt de handeling, door de meeste Leden, in Hooimaand, verklaard voor afgebroken. Vlissingen hadt alleenlyk gezeid, hierop ongelast te zyn, en Veere, 't *Advis* van Vlissingen te zullen afwagten (*g*). Midlerwyl, bleeven de Staaten van Zeeland, of eigenlyk de twee Steden Vlissingen en Veere in 't bezit van alle de regten des Markgraafs (*h*), in gevolge van een Oktroi der Staaten van den twintigsten van Oogstmaand des jaars 1733 (*i*), tot op de merkwaardige verandering des jaars 1747; wanneer zyne Hoogheid in 't vol genot van zyn erfgoed gesteld werdt.

1733.

† *Dominium utile.*

XXXI. Hoofdpunt van 't geschil, over 't Regt tot dit Markgraafschap.

't Gewigt van 't geschil over 't Regt tot het Markgraafschap van Veere en Vlissingen heeft ons bewoogen, om de redenen, welken men, van wederzyde, voortgebragt heeft, omstandiglyk en onpartydiglyk, ter neder te stellen, op dat de Leezer te beter van de kragt en zwakheid derzelven zou konnen oordeelen. Opmerkzaamen zullen ligtelyk hebben konnen zien, dat het, in dit merkwaardig geschil, voornaamlyk hierop aankwam „ of de redenen, waarom „ de Staaten van Zeeland goedvonden, het „ Leen

(*g*) Notul Zeel. 15, 19, 20, 22, 27 *Jan.* 2 *Febr.* 13, 17, 21 *April*, 9 *July* 1739. *bl.* 13, 24, 28, 34, 41, 45, 103, 115, 124, 159. * 27.

(*h*) Notul. Zeel. 9 *Aug.* 16, 20 *Sept.* 1734. *bl.* 394, 407, 412 en 12 *May*, 13 *Juny*, 16 *Dec.* 1735. *bl.* 103, 125. 283. C. v. BYNKERSHOEK Quest. Jur. publ. *Libr.* II. *Cap.* XV. *p.* 294.

(*i*) Reglem. op de bestelling der Magistr. van Vlissingen en Veere *van* 20 *Aug.* 1733.

1733. „ Leen van Vlissingen en Veere, tegen billyke „ vergoedinge, te vernietigen, gewigtig ge„ noeg waren?" De Staaten oordeelden van ja. Maar de Prins van Oranje, en de Gewesten, die zyne zyde hielden, begreepen 't anders. Men betwistte den Staaten het Regt van opperften eigendom niet; maar men beweerde, dat zy 'er zig zeldzaam, en niet dan om dringende redenen, van behoorden te bedienen. Ook werdt dit, van hunne zyde, toegestaan. Maar zulke gewigtige redenen meenden zy, in het tegenwoordig geval, te zien. Hunne vryheid liep, dagtenze, gevaar, als zy 't Leen in wezen lieten. De Prins van Oranje kon, zo hem 't Leen opgedraagen was, zig, meendenze, van 't gezag, welk het hem geeven zou, bedienen, om deeze vryheid te besnoeijen (*k*). En zo hunne vrees hiervoor gegrond was, kon niemant hun kwalyk neemen, dat zy gebruik maakten van 't Regt van opperften eigendom. Maar dat hunne vrees gegrond was, werdt, van de andere zyde, ontkend; gelyk, uit verscheiden' egte stukken, en onder anderen, uit het aangehaalde Advis van Veere, te bespeuren is. Aan wien stondt nu de beslissende uitspraak tusschen dit tweeërlei oordeel? De Staaten beweerden, datze hun toekwam. Doch de uitkomst heeft geleerd, dat zy hunne uitspraak niet hebben konnen doen gelden, en dat die van Veere, welken hun, reeds in 't jaar 1723, tegen verandering van tyden, gewaarschuwd hadden, beter dan zy geraaden hebben, 't gene, naderhand, gebeurd is.

(*k*) C. V. BYNKERSHOEK *ubi supra*.

VA-

VADERLANDSCHE HISTORIE.

VIERENZEVENTIGSTE BOEK.

INHOUD.

I. *Oorlog om de Poolsche Kroone.* II. *De Staaten verklaaren, dat zy 'er zig niet in denken te steeken. Handeling hierover, met den Keizer.* III. *De Staaten handelen met Frankryk, over de onzydigheid der Oostenrykſche Nederlanden. Zy geeven 'er den Keizer kennis van.* IV. *Staat der Poolsche zaaken.* V. *Frankryk, Spanje en Sardinie verklaaren den Keizer den oorlog.* VI. *Krygsbedryven aan den Ryn en in Italie.* VII. *De Keizer verzoekt de Staaten om onderstand. Vergeefs. Overeenkomst met Frankryk, wegens de onzydigheid der Oostenrykſche Nederlanden.* VIII. *Huwelyk tusschen den Prinse van Oranje en de Kroonprinsesse van Groot-Britanje. George de II. geeft 'er den Staaten kennis van. Hun merkwaardig antwoord.* IX. *Beweeging, ter gelegenheid van den Sakraments- en S. Jansdag.* X. *Genootschap der Vrye Metselaaren, in Holland verbooden. Onlusten in Stad en Lande.* XI. *Dantzig belegert en ingenomen, door de Russen. Staat des oorlogs in Italie en aan den Ryn.* XII. *De Staaten arbeiden tot herstelling der Vrede. Hun Ontwerp. 's Keizers antwoord*

op het zelve. Frankryk, Spanje en Sardinie keuren 't af. XIII. *George de II. en de Staaten bewerken eene Wapenschorsing.* XIV. *Veldtogt aan den Ryn. In Italie.* XV. *Men tragt de Staaten te dringen, tot het neemen van ernstiger maatregels. Frankryks voorslag, door 't Weener-Hof, verworpen.* XVI. *De Staaten beantwoorden den Keizer, ernstelyk. Het Weener Hof houdt 'er zig over gebelgd. Verklaaring van Frankryk op de Wapenschorsing.* XVII. *Afzonderlyke handeling, tusschen het Weener- en Fransche Hof. Voorafgaande Punten geslooten. Aanmerkingen op dezelven. De Wapenschorsing wordt afgekondigd. De Prins van Oranje voorgeslaagen tot Generaal van 't Voetvolk.* XVIII. *Onlusten tusschen Spanje en Portugal, door bemiddeling der Staaten, bygelegd.* XIX. *De Hertog van Lotharingen trouwt met 's Keizers oudste Dogter. Nadere overeenkomsten tusschen den Keizer en Frankryk. De Staaten weigeren de voorafgaande Punten te handhaaven. Zy verminderen hunne Krygsmagt.* XX. *Handeling over de vernietiging van zeker beding, in 't vierde Lid der Ryswykschè Vrede. De Staaten neemen 'er deel in.* XXI. *Handeling met den Koning van Marokko. Twist met den Bisschop van Roermonde.* XXII. *George de II. zoekt, vergeefs, de vernietiging van het Markgraafschap van Veere en Vlissingen te voorkomen.* XXIII. *De Raadpensionaris van Slingeland sterft. De Thesaurier Generaal Anthony van der Heim wordt Raadpensionaris.* XXIV. *Uitvoering van eenigen der voorafgaande Punten.* XXV. *Handeling over een Verdrag van Koophandel met de Oostenrykschè Nederlanden.*

De

De Protestantsche Godsdienstige Gestigten in Holland vry verklaard van Verpondingen. Wetten omtrent de Roomschgezinden. XXVI. *Geschil over de Hertogdommen Gulik en Berg. De Staaten zoeken 't by te leggen. De handeling blyft steeken* XXVII. *Algemeen Verdrag van Vrede tusschen den Keizer en Frankryk, te Weenen gesloten.* XXVIII. *Aanmerkingen over het zelve. Spanje, Sardinie en Napels treeden 'er in.* XXIX. *Staat en uitslag des oorloge tusschen den Keizer en Rusland en de Porte.* XXX. *Onlusten tusschen Spanje en Groot-Britanje. Klagten der Engelschen en Staatschen over de Spaansche Kustbewaarders.* XXXI. *Het Spaansche Hof belooft en geeft den Staaten eenige voldoening. Spanje en Groot-Britanje verklaaren elkanderen den oorlog. De Staaten houden zig onzydig.* XXXII. *Vernieuwing van 't Verdrag van Koophandel, tusschen Frankryk en de Staaten.*

WY hebben, in 't voorgaande Boek, gezien (*a*), hoe Frankryk en Spanje beide op den Keizer misnoegd geworden waren, na 't sluiten van 't Verdrag van Weenen; welk den Koning van Groot-Britanje en de Vereenigde Staaten naauwer verbonden hadt aan de belangen van het Huis van Oostenryk, dan bestaanbaar scheen met de inzigten der Hovens van Frankryk en Spanje, die nu wederom geheellyk verzoend waren. Men scheen, hierom, in beide deeze Ryken, alleenlyk te wagten op be-

1733.
I.
Aanleiding tot het verhaal van den oorlog om de Poolsche Kroone.

(*a*) Bladz. 58, 78.

1733. bekwaame gelegenheid, om de algemeene Vrede, die omtrent twintig jaaren geduurd hadt, te breeken, en den Keizer den oorlog te verklaaren. En deeze gelegenheid deedt zig op, in den aanvang deezes jaars. Ook liep het niet ten einde, of men zag den kryg ontsteken, aan verscheiden' oorden. De Staaten der Vereenigde Gewesten namen 'er geen ander deel in, dan dat zy de verbroken Vrede zogten te herstellen, door onderhandeling; en gelyken weg insloegen, om de wapenen verre van hunne grenzen te houden. Doch dit zelfs verpligt ons, om den aanvang, voortgang en uitslag des oorlogs, beknoptelyk, te boek te stellen. 't Verhaal hiervan is alleen in staat, om den Leezer wel te doen oordeelen, over de handelwyze der Vereenigde Staaten, met opzigt op den schier algemeenen oorlog, die, kort hierna, ontstondt.

Fredrik Augustus de II., Koning van Poolen, sterft.

Fredrik Augustus de II., Koning van Poolen en Keurvorst van Saxen, hadt, om de onlusten in Poolen by te leggen, sedert eenigen tyd, verscheiden' Ryksdagen beschreeven, die allen, vrugteloos, gescheiden waren. Thans was 'er, ten zelfden einde, wederom een buitengewoone Ryksdag byeengeroepen, die nog vergaderd was, toen de Koning, op den eersten van Sprokkelmaand, te Warschauw, overleedt. *Theodoor Potoki*, Aartsbisschop van Gnesen en Primaat van 't Ryk, de Regeering, volgens gewoonte, by voorraad, aanvaard hebbende, deedt, terstond, den Ryksdag scheiden, en beriep eenen anderen, op welken men de zaaken tot den Verkiezings-Ryksdag voorbe-

rei-

reiden zou. Doorgaans, plagten zig, in dierlyke gelegenheden, verscheiden' mededingers tot de Poolsche Kroon op te doen; doch thans werdt 'er alleen in 't heimelyk gearbeid, ten behoeve van Stanislaus Leczinski, Schoonvader des Konings van Frankryk, die, reeds in 't jaar 1704, tot Koning verkooren geweest was (*b*); doch sedert de Kroon hadt moeten afstaan. De *Markgraaf de Monti*, Ambassadeur van Frankryk, gaf zig veel moeite, om stemmen voor Koning Stanislaus te winnen. De Primaat en verscheiden' andere Poolsche Grooten lieten zig, door hem, overhaalen. Doch eenigen neigden tot den nieuwen Keurvorst van Saxen, Zoon des overleeden Konings. De nabuurige Mogendheden, de Keizer, de Keizerin van Rusland en de Koning van Pruissen, kwamen, midlerwyl, overeen, om te beletten, dat een van de twee genoemde Vorsten tot Koning van Poolen verkooren werdt. De Keizer en de Keizerin van Rusland zouden ongaarne eenen Vorst op den Poolschen troon hebben gezien, die geheel in de belangen van Frankryk was, gelyk Stanislaus zyn moest; die, daarenboven, ten tyde zyner eerste verkiezinge, een geslaagen vyand der Russen geweest was. De Keizer was ook bedugt, dat de tegenwoordige Keurvorst van Saxen, de maatregels zyns Vaders volgen, en weigeren zou, de Pragmatike Sanctie te handhaaven; weshalve hy geene reden hadt om te verlangen, dat deeze Vorst magtiger werdt, dan hy reeds was. De Koning van Pruissen, on-

1733.

Beweegingen onder de mededingers naar de Kroon.

(*b*) Zie XVII. Deel, bl. 229.

1733. oneenig geweeſt zynde met den overleeden Koning van Poolen, als Keurvorſt van Saxen, over het regt tot de opvolging in de Hertogdommen Gulik en Berg, moeſt ook ongaarne zien, dat de nieuwe Keurvorſt, door de verheffinge op den Poolſchen troon, in ſtaat geſteld werdt, om zyne eiſchen op deeze Hertogdommen beter te doen gelden. In geval van oorloge met de Turken, was 'er den Keizer en Rusland ook veel aan gelegen, dat de Koning van Poolen in hunne belangen was, en hun gelegenheid liet, om elkanderen, over den bodem zyns Ryks, welk tuſſchen Rusland en de Keizerlyke erflanden legt, met manſchap en krygsbehoeften, te onderſteunen. Doch 't leedt niet lang, of de Keurvorſt van Saxen verzekerde het Weener-Hof, dat hy geene zwaarigheid maaken zou, in het handhaaven der Pragmatike Sanctie, zo men zyne zaak, in Poolen, wilde onderſteunen. De Keizer verzoende zig, hierop, met den Keurvorſt (*c*). Men ſloot een Verdrag, tot wederzyds genoegen. De Keizerin van Rusland nam het, insgelyks, aan: en beide deeze Mogendheden verbonden zig om de verkiezing van den Keurvorſt, kragtiglyk, te helpen bevorderen. De Keizerin deedt eenige Ruſſiſche manſchap trekken naar de grenzen van Poolen en Litthauwen; en de Keizer, reeds te vooren, een Veldleger hebbende opgeſlaagen in Silezie, verſterkte het merkelyk, en deedt het den weg neemen naar den kant van Groot-Glogau (*d*).

Men

(*c*) Memoir. pour ſervir a l'Hiſt. de l'Europe, *Tom.* I. *p.* 12.
(*d*) MASSUET Hiſt. de la dern. Guerre, *Tom.* I. *P.* I. *p.* 2—14.

Men verspreidde, ten zelfden tyde, een naamloos Geschrift te Warschauw, waarin, als uit 's Keizers naam, beweerd werdt, dat, met het optrekken deezer manschap, niets anders werdt beoogd, dan te beletten, dat men den Poolen Stanislaus of iemant anders, huns ondanks, tot Koning opdronge. Het Fransche Hof, de beweegingen der Keizerschen en Russen met geene onverschillige oogen konnende aanzien, verklaarde, schriftelyk, aan verscheiden' Hoven, dat menze hieldt voor nadeelig aan de vryheid der verkiezinge, die de Koning voorhadt te handhaaven (*e*). Midlerwyl, hadt de Primaat te wege gebragt, dat een aanzienlyk getal van Poolsche Grooten zig, in Grasmaand, by plegtige ondertekening, verbonden hadt, om niemant tot Koning te verkiezen, dan die een gebooren Pool was (*f*): waarna alles zig schikte tot de verkiezinge van Koning Stanislaus. 1733.

II. De Staaten verklaaren den Keizer, dat zy zig, ter oorzaake van de verkiezinge eens Konings van Poolen, in geenen

De Staaten der Vereenigde Gewesten, niet zonder reden, bedugt, dat de verkiezing eens Konings van Poolen, hoe zy ook uitviele, gelegenheid geeven mogt, tot eenen oorlog tusschen den Keizer en Frankryk; en dat de Oostenrykſche Nederlanden, in zulk eene gelegenheid, den eersten aanstoot, van den Franschen kant, te wagten hadden; waren, terstond, op middelen bedagt geweest, om de wapenen te houden van hunne grenzen. Het Fransche Hof toonde zig niet ongezind, om hierin aan hunne begeerte te voldoen, zo zy na-

(*e*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* IX. *p.* 181, 185.
(*f*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* IX. *p.* 137.

1733. nalieten, den Keizer, in geval van oorloge, te onderſteunen. Zy zagen haaſt, dat zy hiertoe zouden moeten komen. Doch eer zy beſlooten, vonden zy dienſtig, den negenden van Hooimaand, aan den Keizer te ſchryven „ dat zy „ zig, door geenerlei Verdragen, verbonden „ rekenden, om zig te ſteeken in eenen oorlog, die, ter oorzaake der verkiezinge van „ eenen Koning van Poolen, zou mogen ontſtaan: en dat zy zig verpligt vonden tot „ zulk eene verklaaring, om dat zyne Keizerlyke Majeſteit niet goedgevonden hadt, met „ den Koning van Groot-Britanje en met hen, „ te raadpleegen, over het deel, welk hy in „ deeze verkiezing dagt te neemen." Wyders, ſloegen zy hem voor „ of 't, naardemaal niet „ donkerlyk bleek, voor wien de Poolen meeſt „ neigden, niet geraaden ware, dat zyne Keizerlyke Majeſteit zig niet bediende van geweldige middelen, om de verkiezing op iemant in 't byzonder te doen vallen; maar „ liever den weg van zagtheid en onderhandling insloege, om den aanſtaanden Koning, „ wie hy ook zyn mogt, te beweegen tot eene „ belofte, om de Verbonden, die, tuſſchen „ den Keizer en de Republyk van Poolen, „ in wezen waren, heiliglyk, te onderhouden?" Ook meendenze „ dat men den zelfden weg „ van handeling behoorde in te ſlaan, om de „ Ooſtenrykſche Nederlanden voor het dreigend gevaar te beveiligen." Doch zy bekenden, te gelyk „ dat zy, hierop, minder dringen konden, indien de Keizer zig, by Verdrag, verpligt hadt, om het regt van iemant „ der Mededingeren naar de Poolſche Kroon

Oorlog denken te ſteeken.

„ voor

„ voor te ſtaan, door de wapenen; waarvan 1733.
„ zy egter verklaarden, niet te konnen oor-
„ deelen (g)." De Keizer, zonder den Staa- 's Keizers
ten, omtrent dit laatſte, eenig nader licht te Antwoord.
geeven, antwoordde hun „ dat de zorg voor
„ de beſcherming der Ooſtenrykſche Neder-
„ landen hem, niet minder dan hun, ter her-
„ te ging. Dat het Verdrag van Barriere hen
„ beide verbondt, om de bezettingen, in de
„ gemelde Nederlanden, des noods, merke-
„ lyk te verſterken. Dat hy hiertoe, van zy-
„ ne zyde, gezind was, en dat hy hun gelyke
„ gezindheid toevertrouwde. Dat hy de vrye
„ verkiezing van eenen Koning van Poolen
„ niet dagt te hinderen, maar veeleer te be-
„ vorderen; en alleenlyk wenſchte, dat de
„ keuze vallen mogt op eenen Vorſt, die tot
„ de behoudenis der algemeene ruſte en des
„ evenwigts van Europa zou willen medewer-
„ ken. Ondertuſſchen, hadden anderen, ver-
„ volgde hy, reeds eenen aanvang gemaakt
„ van het bepaalen der vrye keuze, en Tur-
„ ken en Tartaaren, ſchoon vrugteloos, te
„ hulp geroepen. Zulke uiterſten alleen zogt
„ hy te voorkomen. En hy hadt deeze zyne
„ oogmerken, reeds zo dikwils, in openbaa-
„ re ſchriften, bekend gemaakt, dat hy vaſt-
„ geſteld hadt, dat 'er de Staaten ten volle
„ van onderregt zouden geweeſt zyn. De
„ Verdragen, met hen gemaakt, verbonden
„ hen tot byſtand, en maakten geen onder-
„ ſcheid, tuſſchen de oorzaaken van den oor-
„ log. Hy verwagtte, derhalve, van hun al-
„ les,

(g) *Voiez* Rousset *Recueil*, *Tom.* IX. *p.* 441.

1733. „ les, waartoe de erkentenis van 't gene voorheen gebeurd was, en de pligt eens trouwen Bondgenoots hen behoorden te beweegen (*b*)."

Verdere handeling tusschen de Keizerschen en Staatschen.

De Keizer opende zig niet duidelyker, in deezen brief; doch zyne Staatsdienaars hadden, kort te vooren, te Weenen, een Geschrift overgeleverd aan de Engelsche en Staatsche Gezanten, Robinson en Hamel Bruininx, waarby, in 't breede, vertoond werdt „ dat „ zyne Keizerlyke Majesteit, van alle kanten, „ berigten ontvangen hadt, dat Frankryk de „ Vrede met hem dagt te breeken, en zig van „ den twist over de verkiezing van eenen Ko„ ning van Poolen, als van een bekwaam voor„ wendsel hiertoe, zou zoeken te bedienen. „ Dat de Keizer zulk een' oorlog aanzag, als „ een geval, waarin het jongste Weener-Ver„ drag de Zee-Mogendheden verpligtte, „ hem te ondersteunen, en dat hy vastelyk „ vertrouwde, dat zy zig van hunne verbind„ tenis kwyten zouden." De Graaf Wenzelaus van Sinzendorff sprak, op gelyke wyze, met den Raadpensionaris van Slingeland en met andere Afgevaardigden der Staaten, in den Haage. Doch men antwoordde hem en den Keizerschen Staatsdienaaren, te Weenen, „ dat hunne Hoog-Mogendheden, al sedert „ eenige maanden, bedugt geweest waren, „ dat de strydige begrippen des Keizers en „ des Konings van Frankryk, omtrent het „ werk van Poolen, ligtelyk, eene Vrede„ breuk zouden konnen veroorzaaken. Dat „ zy

(*b*) *Voiez* Rousset Recueil, *Tom.* IX. *p.* 446.

„ zy noch verpligting noch regt hadden, om 1733.
„ zig met dit werk te moeijen; en hierom van
„ meening waren, eene ſtipte onzydigheid te
„ bewaaren, zo lang zy geen regtſtreeks be-
„ lang hadden by de gevolgen van den twiſt.
„ Dat niemant beter dan de Keizer en 's Kei-
„ zers Staatsdienaars wiſt, welke maatregels
„ zyne Keizerlyke Majeſteit, over 't werk van
„ Poolen, met andere Mogendheden geno-
„ men hadt; doch dat de Verdragen, welken
„ men, deswege, mogt gemaakt hebben, bui-
„ ten overleg met hen, waren gemaakt, en
„ hierom, met regt, door hen, werden ge-
„ plaatſt onder de *onbekende Verdragen*, aan
„ welken zy zig, volgens het eerſte punt van
„ de Akte hunner toetreedinge tot het Wee-
„ ner-Verdrag, niet behoefden verbonden te
„ rekenen. Dat zy, voor 't overige, zeer wel
„ onderregt waren van de verbindteniſſen,
„ welken zy, by verſcheiden' Verdragen,
„ met den Keizer gemaakt, op zig genomen
„ hadden: ook dagten zy, dezelven, heilig-
„ lyk, naar te komen: en om zyne Keizerly-
„ ke Majeſteit hiervan te overtuigen, wilden
„ zy, van nu af aan, de bezettingen in de
„ Ooſtenrykſche Nederlanden, met vierdui-
„ zend man, verſterken, in geval de Keizer
„ zesduizend man naar Bergen in Henegou-
„ wen en andere Grensplaatſen wilde ſchik-
„ ken, buiten belaſting dier Nederlanden,
„ welken reeds veel te zwaar belaſt waren.
„ Doch zy zagen, uit het Geſchrift, door den
„ Heere Hamel Bruininx, aan hun toegezon-
„ den, dat, onaangezien men te Weenen den
„ oorlog hieldt voort kort aanſtaande, den

1733. „ Keizer nog geen' haast maakte, om eenige
„ troepen te schikken naar de Nederlanden;
„ maar Groot-Britanje en de Staaten wees
„ naar de Regeeringe te Brussel, die noch
„ troepen, noch krygsbehoeften, noch geld
„ in voorraad hadt: te gelyk, in bedenking
„ geevende, of de Staaten, op het voorbeeld
„ van Frankryk, geen Veldleger zouden kon-
„ nen opregten: even of zy thans zo veel
„ krygsvolks in dienst hadden, dat zy Frank-
„ ryk, daardoor, verlegen zouden konnen maa-
„ ken. De Keizer hadt, 't was waar, Luxem-
„ burg van meerder bezetting voorzien; maar
„ hy hadt, ten deezen einde, verscheiden' an-
„ dere Nederlandsche Plaatsen, die zo wel
„ gevaar liepen als Luxemburg, van man-
„ schap ontbloot: byzonderlyk Bergen in He-
„ negouwen, en eenige andere Sterkten, die
„ den weg naar de Oostenrykschè Nederlan-
„ den openden, en, overmeesterd zynde, de
„ Barriere nutteloos maaken zouden voor
„ Groot-Britanje en voor de Staaten: zynde
„ Luxemburg eerder als eene Grensvesting
„ voor Duitschland aan te merken, dan als
„ eene Grensvesting voor de Oostenrykschè
„ Nederlanden (*i*)." Doch de Keizer, de zorg
voor deeze Nederlanden geheellyk laatende
aankomen op Groot-Britanje en de Staaten,
liet zig niet beweegen, om meerder troepen
derwaards te zenden. Luxemburg alleen werdt,
tegen den Herfst, in behoorlyken staat van
tegenweer gebragt (*k*).

Men

(*i*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom* IX. *p.* 450—455.
(*k*) *Zie* Europ. Merc. *July—Decemb.* 1733. *bl.* 109, 148.

Men bleef, hier te Lande, midlerwyl, zo ongezind, om zig, ter gelegenheid van het werk van Poolen, te laaten inwikkelen in eenen lastigen oorlog, dat de Staaten, eerlang, den Markgraave van Fenelon, Ambassadeur van Frankryk, voorhielden „ dat zy zig, tot hier- „ toe, op geenerlei wyze, gemoeid hadden „ met de Poolsche zaaken; doch bedugt wa- „ ren, dat de twist daarover, ligtelyk, tot „ daadelykheden zou konnen uitbarsten, waar- „ in ook de Oostenryksche Nederlanden zou- „ den konnen ingewikkeld worden. Dat zy, „ hierom, by den Keizer, gearbeid hadden, „ om de gevreesde daadelykheden te voor- „ komen. En schoon zy geen antwoord naar „ volkomen genoegen ontvangen hadden, „ vertrouwden zy, nogtans, dat zyne Aller- „ christelykste Majesteit overtuigd zou zyn, „ dat zy de vrye verkiezing van eenen Ko- „ ning van Poolen niet dagten te stremmen; „ ja, dat zy zelfs geen deel dagten te nee- „ men in de onlusten, welken, ter gelegen- „ heid deezer verkiezinge, zouden mogen ont- „ staan. Zy meenden, hierom, met reden, „ te mogen vertrouwen, dat de Koning van „ Frankryk hun gedrag niet alleen zou goed- „ keuren, maar hun zelfs verzekering gee- „ ven, dat de Oostenrykschė Nederlanden, „ die thans door den Keizer bezeten werden, „ doch tot eene Barriere moesten verstrekken „ voor Groot-Britanje en voor den Veree- „ nigden Staat; en waarby de Koning van „ Groot-Britanje en zy, derhalve, meer be- „ lang hadden dan de Keizer; ter oorzaake „ van den twist, over de verkiezing van ee-

1733. III. Handeling der Staaten met Frankryk, over de onzydigheid der Oostenrykſche Nederlanden.

1733. „ nen Koning van Poolen, tusschen den Keizer en Frankryk, niet met de wapenen zouden worden aangetast: welke verzekering zy dan met vertrouwen begeerden van zyne Allerchristelykste Majesteit, hunnen Vriend en Bondgenoot." Tot verklaaring van dit hun verzoek, deeden zy, wyders, zeggen „ dat zy gezind waren, de Verdragen, tusschen den Keizer en hen gesflooten, zo wel als de Verdragen, met Frankryk gemaakt, heiliglyk te onderhouden; en dat, alzo 't niet in hunne magt stondt, in geval van Vredebreuk tusschen den Keizer en Frankryk, te beletten, dat 'er vyandlykheden tegen Frankryk gepleegd werden, zy zig alleenlyk konden verpligten, om hunne goede diensten aan te wenden by den Keizer, dat de rust der Oostenrykſche Nederlanden niet gestoord werdt, en om zorg te draagen, dat de Keizer, zo hy, van deezen kant, eenige vyandlykheden wilde aanvangen, niet door hunne troepen werdt bygestaan (l)."

Zy geeven 'er den Keizer kennis van.

Terwyl de Fenelon aannam, den Koning, zynen Meester, verslag te doen van 't gene hem, van wege de Staaten, was voorgehouden, verzuimde men niet, van al 't gehandelde met den Ambassadeur van Frankryk kennis te geeven aan den Keizerlyken Gezant, Graave van Sinzendorff. Men vertoonde deezen, daarenboven „ dat het eenig middel tot behoudenis der Oostenrykſche Nederlanden, door den Keizer voorgeslaagen, het versterken der bezettingen, van wege den Keizer,

(l) ROUSSET Recueil, Tom. IX. p. 455—458.

„ zer, en, zo men vertrouwde, ook van we- 1733.
„ ge den Koning van Groot-Britanje, in den
„ staat, waarin de zaaken, thans, buiten ken-
„ nis der Staaten, gebragt waren, niet kon
„ in 't werk gesteld worden. 's Keizers troe-
„ pen waren veel te verre van de hand, en de
„ Koning van Groot-Britanje hadt nog niet
„ anders gedaan, tot bescherming der Oos-
„ tenrykfche Nederlanden, dan dat hy, on-
„ langs, den Heere Finch, zynen Gezant by
„ de Staaten, last gegeven hadt, om met hen,
„ hierover, in onderhandeling te treeden. On-
„ dertusschen werdt het gevaar, welk deeze
„ Nederlanden liepen, dagelyks, grooter:
„ weshalve 'er geene middelen overschooten,
„ om dit gevaar af te wenden dan deezen
„ twee: of dat de Keizer, ten opzigte der
„ zaaken van Poolen, veranderde van maat-
„ regels; of dat de Staaten verzekering tragt-
„ ten te bekomen, dat de Oostenrykfche Ne-
„ derlanden niet zouden aangetast worden,
„ al ontstondt 'er eene Vredebreuk tusschen
„ den Keizer en Frankryk, ter oorzaake van
„ de verkiezing van eenen Koning van Poo-
„ len. 't Bleek genoegzaam, uit 's Keizers ant-
„ woord, dat hy niet gezind ware, om het
„ eerste middel in 't werk te stellen. Maar de
„ Staaten zouden de voorgeslaagen' verzeke-
„ ring van Frankryk niet konnen bekomen,
„ zonder dat zy beloofden, dat zy zig, in gee-
„ nen deele, zouden moeijen met de onlus-
„ ten, die uit het werk van Poolen mogten
„ ontstaan. In zulk eene belofte, lag wel ee-
„ nig gevaar; doch 't was den Staaten niet
„ te wyten, dat men, zonder hunne kennis,

1733. „ de zaaken tot zulke uiterſten gebragt hadt, „ dat de Nederlanden niet dan door het doen „ van zulk eene belofte konden behouden worden. Ook ſtak 'er, in 't doen deezer belofte, minder zwaarigheid dan in 't weigeren, „ welk de Ooſtenrykſche Nederlanden voor „ een onvermydelyk gevaar blootſtelde. De „ Staaten voldeeden, op deeze wyze, aan het „ Verdrag van Barriere, welk alleen verdedigend was, en opzigt hadt op deeze Nederlanden. Zy kenden geen Verdrag, welk „ hen verpligtte, om de verkiezing van eenen „ Koning van Poolen, in oorlog te treeden. „ De Keizer zelf ſcheen dit, ſtilzwygends, te „ erkennen, alzo hy 'er, in het antwoord op „ hunnen brief, geene de minſte aanmerking „ op gemaakt hadt. Ook hadt hy 't Verdrag, „ met den Keurvorſt van Saxen, lang na dat „ de verſchillen over 't werk van Poolen rugtbaar geworden waren, geſlooten, aan verſcheiden' Hoven, doch niet aan hun bekend „ gemaakt. Zy vertrouwden dan, dat zyne „ Keizerlyke Majeſteit den voorſlag, door hen „ aan den Ambaſſadeur van Frankryk gedaan, „ zo wel als zy, zou aanzien als het eenige „ middel, om, in de tegenwoordige omſtandigheden, de Ooſtenrykſche Nederlanden „ te behouden; ſchoon zy, zo lang zy niet „ wiſten, hoe deeze voorſlag opgevat zou worden aan 't Franſche Hof, overboodig waren, „ om met den Keizer en den Koning van Groot-Britanje te raadpleegen over alles, wat, volgens de Verdragen, tot verdediging en veiligheid der Nederlanden, behoorde in 't „ werk geſteld te worden; hebbende zy vaſt-

„ ge-

„ gesteld, hunne verbindtenissen te voldoen, 1733.
„ zo het hun, buiten hunne schuld en bewil-
„ liging, niet onmogelyk gemaakt werdt (*m*)."

IV. Staat der Poolsche zaaken.

Dus stondt het met de handeling, waarin de verwagting van eenen aanstaanden oorlog de Staaten hadt ingewikkeld, omtrent het einde van Oogstmaand. Midlerwyl, hadt de Keizer, ziende den Primaat van Poolen gezind, om de verkiezing van Stanislaus te bevorderen, verscheiden' Brieven met hem gewisseld, om hem te doen veranderen van gedagten (*n*). Doch zyne poogingen waren vrugteloos. De Verkiezings-Landdag werdt, eindelyk, byeengeroepen, en geopend, op den vyfentwintigsten van Oogstmaand. Weinige dagen hierna, trok de Generaal' *Lascei*, die de Russische manschap geboodt, in Litthauwen, zig spoedende naar Warschauw, daar de Landdag gehouden werdt. Op zynen togt, verspreidde hy een gedrukt Geschrift, strekkende om te verklaaren, dat hy niet voorhadt, de vrye verkiezing te hinderen, maar alleen te beletten, dat men iemant tot Koning verhief, die, voor altoos, van 't regt tot de Kroone versteeken was (*o*). Doch de aantogt der Russen werdt zo euvel genomen van de meeste Leden der Vergaderinge, dat zy, by een plegtig besluit, allen zulken, die vreemd Krygsvolk naar Poolen gelokt hadden, verklaarden voor vyanden des Vaderlands. De Koning van Frankryk verzuimde, ondertusschen, niet, de Poolen te ver-

(*m*) ROUSSET Recueil, *Tom.* IX. *p.* 458—461.
(*n*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* IX. *p.* 188, 190, 195, 197, 199, 202, 206, 208.
(*o*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* IX. *p.* 219.

1733.

verzekeren van zynen byſtand, zo zy beſluiten mogten, zynen Schoonvader met de Koningklyke waardigheid te vereeren. Maar eenigen, die hem tegen waren, verlieten het Verkiezingsveld, in 't begin van Herfſtmaand, zig begeevende over den Weiſſel, omtrent Praag, zonder zig, door de herhaalde nodigingen des Primaats, te laaten beweegen, om te rug te keeren. De Primaat, ſedert, de ſtemmen der tegenwoordige Leden hebbende opgenomen, welker meeſten zig voor Staniſlaus verklaard hadden; en, door veele Grooten, ſterk aangemaand zynde, om den verkooren Koning bekend te maaken, verklaarde, eindelyk, op den twaalfden van Herfſtmaand, Staniſlaus Leczinski voor Koning van Poolen en Groot-Hertog van Litthauwen (p).

Staniſlaus wordt tot Koning verkooren.

Doch des anderendaags, begaven eenige Grooten zig over den Weiſſel by de geweekenen: welker getal wel haaſt zo zeer aanwies, dat zy, op den veertienden, ten getale van drieduizend, een Proteſt tekenden, tegen de gedaane verkiezing (q); en, op den vyfden van Wynmaand, onder de beſcherming van het Ruſſiſche Leger, te Kanzinowska, byeen gekomen zynde, den tegenwoordigen Keurvorſt van Saxen, onder den naam van *Fredrik Auguſtus den III.*, voor Koning van Poolen en Groot-Hertog van Litthauwen, uitriepen. Staniſlaus, die, kort te vooren, zeer heimelyk, uit Frankryk, te Warſchauw gekomen was (r), geen

Eene andere party verkieſt den Keurvorſt van Saxen.

(p) MASSUET Hiſt. de la dern. Guerre, *Tom.* I. *P.* I. *p.* 14 — 18.

(q) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom* IX. *p.* 228.

(r) *Zie* Europ. Merc. *July — Dec.* 1733. *bl.* 112, 113, 114. MASSUET *Tom.* I. *P.* I. *p.* 18.

geen Krygsvolk by der hand hebbende, om zig tegen de Russen te verzetten, werdt, terstond hierna, genoodzaakt, de wyk te neemen naar Dantzig. De Primaat en eenige Grooten verzelden hem derwaards. Koning Augustus, te Dresden, kennis van zyne verkiezing gekreegen hebbende, begaf zig, eerlang, naar Poolen, en werdt, in Louwmaand des volgenden jaars, te Krakau gekroond (*s*).

1733. onder den naam van Augustus den III., tot Koning.

V. De Koning van Frankryk beweegt die van Spanje en Sardinie, om, nevens hem, den Keizer den oorlog te verklaaren.

De Koning van Frankryk, uit den optogt der Russen en Keizerschen, reeds voorzien hebbende, wat 'er gebeuren zou; of, gelyk men vermoedde, om andere redenen, hebbende vastgesteld, den Keizer den oorlog aan te doen, hadt, reeds voor eenigen tyd, aan de Hoven van Madrid en Turin gearbeid, om de Koningen van Spanje en Sardinie te doen treeden in zyne maatregels. In Spanje, was men misnoegd op den Keizer; waarom het Koning Lodewyk niet moeilyk viel, hunne Katholyke Majesteiten over te haalen tot een besluit, om den Keizer te beoorloogen. De Koning van Sardinie vlamde op 't bezit van Milaan, en spande, hierom, ligtelyk aan met het Fransche Hof. De Koning van Frankryk, zig dan van den bystand deezer twee Mogendheden verzekerd hebbende, verklaarde den Keizer den oorlog, op den tienden van Wynmaand, om geene andere reden, dan om dat hy zig gekant hadt, tegen de verkiezing van Stanislaus, 's Konings Schoonvader, tot Koning van Poolen (*t*). Op deeze Oorlogsverklaa-

(*s*) Massuet *Tom.* I. *P.* I. *p.* 21, 26, 144, 146.
(*t*) *Voiez* Rousset Recueil, *Tom.* IX. *p.* 279, 281.

1733. klaaring, volgden die der Koningen van Spanje en Sardinie. De eerste nam, in een Vertoog, welk hy naar 't Hof van Groot-Britanje zondt, ook kwalyk „ dat het Weener Hof de „ verkiezing van Stanislaus hadt willen beletten. Voorts, haalde hy op, 't gene de Keizer, voorheen, in 't werk gesteld hadt, om „ den Infant Don Carlos te versteeken van „ het bezit der Italiaansche Staaten;" 't welk egter, na 't sluiten van 't Weener-Verdrag, scheen te moeten gehouden worden voor vereffend. „ De weigering der Akte tot dit bezit; de bedreiging, om de Spanjaards, kort „ na dat zy geland waren, wederom te ver„ dryven uit Toskane; het bemagtigen van „ eenige Landeryen en Heerlykheden, den „ Infant toebehoorende, en het veroordeelen „ der inhuldiging des Infants te Florense wer„ den insgelyks zwaar gewoogen, in de Oor„ logsverklaaring des Konings van Spanje. Ein„ delyk, hieldt men zig ook gebelgd, dat de „ Keizer zig, door de tusschenspraak des Ko„ nings van Groot-Britanje, wien Filips de „ V. zyne belangen en de belangen zyns Zoons „ toevertrouwd hadt, niet hadt willen laaten „ beweegen, tot een minnelyk vergelyk. De „ Koning van Spanje was, zeide hy, door alle „ deeze redenen, bewoogen geworden, om zy„ ne wapenen te voegen by die des Konings van „ Frankryk, en om den hoon, den doorlugti„ gen Huize van Bourbon aangedaan, op den „ Keizer te wreeken: 't welk hy vertrouwde, „ dat hem, door zyne Majesteit van Groot„ Britanje, die zo lang op den tuil gehouden „ was door 't Weener Hof, niet kwalyk zou

„ kon-

„ konnen genomen worden (*u*)." De Koning van Sardinie trok zig den hoon ook aan, dien de Keizer Koning Stanislaus aangedaan hadt. Voorts, bragt hy by „ dat het Weener-„ Hof hem nog veele agterstallen schuldig „ was, uit hoofde van het Verbond van den „ jaare 1703; dat het Koning Viktor, na 't „ sluiten der Utrechtsche Vrede, gedrongen „ hadt, om Sicilie te verwisselen tegen Sar-„ dinie; dat men hem, sedert, in verschei-„ den' opzigten, behandeld hadt als eenen „ enkelen Leenman van den Keizer, en hem „ geduurige moeijelykheden veroorzaakt, in „ het gedeelte van Milaan, welk hy, voor „ zyn geld, van den Keizer verkreegen hadt: „ en dat men, by 't ontvangen der hulde, „ wegens deeze Landen, eenige beledigende „ nieuwigheden hadt ingevoerd, welken men „ niet verschoond hadt, naar behooren (*v*)." 1733.

VI. Krygsbedryven aan den Ryn

Terstond na 't uitkomen der Oorlogsverklaaringe des Konings van Frankryk, werden de vyandlykheden tegen den Keizer begonnen, aan den Rynkant en in Italie. De Maarschalk van Berwik, die 't Fransche Leger, welk, by Straatsburg, verzameld was, geboodt, trok, tusschen den twaalfden en dertienden van Wynmaand, over den stroom, en sloeg, terstond, het beleg voor de Vesting Kehl, welke zig, den agtentwintigsten, by verdrag, overgaf (*w*). De Koning van Frankryk hadt, ondertusschen, den Vorsten en Stenden des Ryks, schrif-

(*u*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* IX. *p.* 291.
(*v*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* IX. *p.* 302.
(*w*) *Zie* Europ Merc. *July — Decemb.* 1733. *bl.* 209, 225. MASSUET *Tom.* I. *P.* I. *p.* 28 *&* *suiv.*

1733. ſchriftelyk, doen verklaaren, dat hy zig van deeze Veſting, die den Keizer niet toekwam, meeſter zogt te maaken, om zig te verzekeren van den overtogt over den Rynſtroom; niet uit eenigen haat tegen het Duitſche Ryk, met welk hy de Vrede zogt te bewaaren, onaangezien hy met den Keizer in oorlog was (x). De Hertog van Villars was ook, aan 't hoofd van een aanzienlyk Leger, getrokken naar Piemont, daar hy zig met de Savooiſche troepen vereenigde, en eerlang de Stad Milaan innam: ten zelfden tyde, het Kaſteel, werwaards de Keizerlyke bezetting geweeken was, benevens de Steden Novara en Tortona, inſluitende. Pizighitone, 't Kaſteel van Kremona en verſcheiden' andere Plaatſen hieromtrent vielen het vereenigd Leger in handen, voor het einde deezes jaars. In Spanje, werden ook ſterke toebereidſels gemaakt tot den krygstogt naar Italie; werwaards, in Slagtmaand, een Leger, onder den Graave van Montemar, werdt ingeſcheept. Ten zelfden tyde, hadt de Koning van Frankryk zyne troepen doen trekken in de meeſte Steden van Lotharingen (y).

en in Italie.

VII. De Keizer begeert onderſtand van de Staaten.

De Keizer, zig ziende overvallen in Duitſchland en in Italie, verzuimde niet by de Leden des Duitſchen Ryks aan te houden, om onderſtand (z). Ook vervoegde hy zig, ten zelfden einde, by de Staaten der Vereenigde Gewesten, die, zo hy dagt, uit hoofde der Verdragen, verpligt waren, hem by te ſtaan. Doch zy

(x) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* IX. *p.* 309.
(y) MASSUET *Tom.* I. *P.* I. *p.* 25, 46—60, 104.
(z) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* IX. *p.* 311.

zy verstonden 't anders. Zy merkten den tegenwoordigen oorlog aan, als veroorzaakt, door de verkiezing van eenen Koning van Poolen; tegen den zin van Frankryk; welke verkiezing de Keizer, zo wel als Rusland, bevorderd hadt, door de wapenen. Ook strekte tot versterking van dit hun gevoelen, dat Spanje en Sardinie, zo wel als Frankryk, het werk van Poolen geteld hadden, onder de oorzaaken, waarom zy den Keizer den oorlog aanzeiden. Zy oordeelden, daarenboven, dat de Keizer, zo hy hulp van hun begeerde, zig zo diep niet moest gesteken hebben in het werk van Poolen, zonder hen te kennen. Hier door, en door het sluiten van een Verdrag met den Keurvorst van Saxen, zonder hunne kennis, hadt hy hen, dagtenze, ontslaagen van de verpligting, om hem by te staan in eenen kryg, die hem, uit hoofde van zulk een Verdrag, werdt aangedaan: behalve dat zy, gelyk wy reeds gemeld hebben, 't Verdrag met regt meenden te mogen rekenen onder de onbekende Verdragen, welken zy niet gehouden waren te handhaaven. Zy weezen, derhalve, 's Keizers aanzoek om hulpe, beleefdelyk, van de hand. Ondertusschen, werdt de onderhandeling met het Fransche Hof tot beveiliging der Oostenrykſche Nederlanden voortgezet: en op den vierentwintigsten van Slagtmaand, werdt, in den Haage, eene Overeenkomst getekend, die, op den drie-entwintigsten van Wintermaand, bekragtigd werdt. By dezelve, verklaarde de Koning van Frankryk „, dat hy de Oostenrykſche Nederlanden, zo „ alsze thans door den Keizer bezeten wer-

1733.

Hy wordt afgeweezen.

Overeenkomst tusschen Frankryk en de

„ den

1733. „ den, en dienen moesten tot eene Barriere „ voor den Vereenigden Staat, niet zou aan„ tasten: schoon hy de magt aan zig behieldt, „ om de vyandlykheden, die door 's Keizers „ troepen, in de Oostenrykfche Nederlanden, „ tegen hem, mogten gepleegd worden, af te „ weeren, tot bescherming zyner grenzen al„ leen, en zonder toeleg, om zig uit te brei„ den in de gemelde Nederlanden, die voor „ t'eenemaal onzydig zouden gehouden wor„ den. De Staaten verklaarden, daarentegen, „ dat zy zig geheel niet moeijen zouden met „ de zaaken van Poolen, noch met geschillen, „ waartoe deeze zaaken aanleiding gegeven „ hadden, of, in vervolg van tyd, aanleiding „ geeven mogten, buiten benadeeling, nog„ tans, van de Verbonden, welken zy, zo „ wel met den Keizer als met Frankryk, had„ den gemaakt; op welken zy niet verstonden „ eenige inbreuk te doen. Wyders zouden zy „ hunne goede diensten aanwenden tot af„ keeringe van alles, wat de rust der Oosten„ rykfche Nederlanden zou konnen stooren: „ waartoe zy den Keizer, noch door hunne „ troepen, noch op eenige andere wyze, de „ hand zouden leenen (*a*)." Het sluiten van deeze Overeenkomst, die, in den aanvang des jaars 1735, voor nog een jaar, verlengd werdt, hieldt den kryg van de grenzen van den Vereenigden Staat, en bespaarde den Gewesten de kosten van eenen lastigen en onzekeren oorlog. De Staaten lieten 'er, terstond, kennis van geeven aan den Koning van Groot-Bri-

Staaten, wegens de onzydigheid der Oostenrykfche Nederlanden.

(*a*) *Volez* ROUSSET *Recueil*, *Tom.* IX. *p.* 461.

Britanje, die met deeze tyding niet zeer ingenomen scheen. Wat laater, sloegenze hem voor, om, te gelyk met hen, te arbeiden, tot bemiddeling en bylegging der gereezen' onlusten, waartoe hy zig, allengskens, beweegen liet. 1733.

VIII. Huwelyk tusschen den Prinse van Oranje en de Kroonprinsesse van Groot-Britanje.

Sommigen hebben vermoed, dat George de II. niet wel te vrede was over het bedingen van de onzydigheid der Oostenrykſche Nederlanden, doordien de Staaten zig, hierdoor, hielden buiten den oorlog, welken hy, wanneer zy 'er in gemengd geweest waren, zou hebben aangezien als bevorderlyk tot de verheffinge van den Prinse van Oranje, die, tot hiertoe, alleenlyk tot Stadhouder van drie Gewesten was, op zeer bepaalden last. Doch ik heb geenen genoegzaamen grond konnen vinden voor dit vermoeden. Alleenlyk is 't zeker, dat Koning George thans byzondere reden hadt, om naar de verdere verheffing van zyne Hoogheid te verlangen. Hy hadt, reeds in Bloeimaand, bewilligd in een Huwelyk, tusschen de Kroon-Prinsesse *Anna*, zyne oudste Dogter, en den Prinse van Oranje: waarover, sedert eenigen tyd, gehandeld was. Kort hierna, hadt hy den Prins vereerd met de Ridderorde van den Kousseband, die hem, op den vyfentwintigsten van Hooimaand, in de groote zaale van 't Huis in 't Bosch by den Haage, met de gewoonlyke plegtigheden, was omgehangen. Het Huwelyks-Verdrag werdt, sedert, door den Prinse, getekend, en in 't begin van Wynmaand, door den Heere Duncan, die, uit 's Prinsen naam, over 't Huwelyk gehandeld hadt, naar Londen te rug gebragt.

1733. Het Huis der Gemeenten hadt den Koning tagtigduizend ponden sterlings toegestaan, tot eene Bruidschat voor de Prinsesse, waarby zyne Majesteit een jaargeld van twaalfduizend ponden gevoegd hadt, welk, uit de inkomsten van zyn Keurvorstendom Hanover, betaald zou worden. De Prins stak, in Slagtmaand, over naar Engeland, en werdt, met ongemeene staatsie, ingehaald, te Londen. Alles was gereed gemaakt tot het voltrekken der Huwelyksplegtigheden, toen zyne Hoogheid schielyk onpasselyk werdt, en eenige dagen het bedde houden moest. Hierna, werdt hem geraaden, de wateren te Bath te gebruiken, tot zyne volkomene herstelling.

1734. 't Liep aan, tot in 't begin van Lentemaand des volgenden jaars, voor hy van Bath te rug keerde. Hy bezogt toen nog verscheiden' Steden, eer hy te Londen kwam. Te Oxford, werdt hem de waardigheid van Doktor in de Regten opgedraagen. Ook verkoor het Koningklyk Genootschap te Londen hem tot een Medelid. De Huwelyksplegtigheden, tot hiertoe zynde uitgesteld, werden, op den vyfentwintigsten van Lentemaand, eindelyk, voltrokken, in de Kapelle van S. James. De Prins, sedert, met het regt van inboorlingschap beschonken zynde, keerde, in 't begin van Bloeimaand, verzeld van de Prinsesse, zyne Gemaalinne, naar Holland te rug (*b*). Te Rotterdam, werdt het doorlugtig Paar, door de Burgemeesters, in 't Jagt, begroet. Van hier, vertrokken de Prins en

de

(*b*) Resol. Holl. 7 *April*, 11, 12, 18 *Juny* 1734. *bl.* 189, 290, 291, 302.

de Prinsesse, met rytuig, naar Amsterdam, daar zy, terstond na hunne aankomst, in 't Jagt traden, welk hen naar Friesland voeren zou. De Burgemeesters begroetten hen hier niet, om dat zy naauwlyks een uur aan de Stad vertoefden, en hierom voor deeze eer bedankt hadden. Te Harlingen aan land getreden zynde, reeden hunne Hoogheden, den elfden, naar Leeuwaarden, daar zy, met veele plegtigheden, werden ingehaald. In Hooimaand, keerde de Prinses wederom naar Engeland. De Prins begaf zig, weinige dagen na haar vertrek, naar 't Keizerlyk Leger aan den Rynkant. Na 't einde van den veldtogt, vertrok hy naar Calais, daar hy zyne Gemaalin vondt, die, te lande, met hem, naar den Haage keerde. 1734.

George de II. geeft den Staaten kennis van dit Huwelyk.

De Koning van Groot-Britanje hadt niet verzuimd, den Staaten der Vereenigde Gewesten, terstond na 't voltrekken van het Huwelyk zyner oudste Dogter met den Prinse van Oranje, kennis van het zelve te geeven. In den brief, dien hy hun, ten deezen einde, toezondt, schreef hy „ dat de Koningen, zyne „ voorzaaten, hunne Verbindtenissen met den „ Vereenigden Staat, gelukkiglyk, hadden „ bevestigd, door het sluiten van Huwelyken „ met de Prinsen van Oranje: en dat hy hun „ voorbeeld hadt willen volgen." Voorts, verklaarde hy „ dat de voornaamste oogmer„ ken, die hem in het voltrokken Huwelyk „ hadden doen bewilligen, geweest waren 't „ welzyn van den Protestantschen Godsdienst, „ de verzekering der opvolginge in zyne Ko„ ningkryken, en de hoop om het vertrouwen „ en de vriendschap tusschen hem en den Staat,

 „ daar-

1734. „ daardoor, te doen vermeerderen. Eindelyk, „ twyfelde hy niet, of de Staaten zouden zy„ ne Dogter ontvangen, op eene wyze, welke „ beantwoordde aan de goede gevoelens, die „ hy altoos omtrent hun Gemeenebest hadt „ aangekweekt." Doch het antwoord der Staaten op 's Konings Brief was, in verscheiden' opzigten, aanmerkelyk. Zy wenschten niet alleen „ dat het voltrokken Huwelyk beant„ woorden mogt aan de groote oogmerken „ van zyne Majesteit. Maar zy merkten 't „ ook aan, als een blyk van 's Konings gene„ genheid te henwaards, dat hy tot zynen „ Schoonzoon verkooren hadt eenen Prins, die „ zo naauw aan hun verknogt was, en wiens „ Persoonlyke verdiensten by hen in eere wer„ den gehouden, te gelyk, met de diensten „ zyner voorouderen. En, beslootenze, naar„ demaal uwe Majesteit *eene vrye Republik*, „ *als de onze is*, verkooren heeft, tot eene ver„ blyfplaats voor zyne teder beminde Dog„ ter; hoopen wy, dat zy daar vinden zal al „ 't genoegen, welk de gelegenheid der Plaat„ sen en *de tegenwoordige gesteldheid onzer Re„ geeringe, welker behoudenis ons ter herte gaat*, „ aan haar zullen konnen geeven (*c*)."

Merkwaardig antwoord der Staaten.

Uit het slot van dit antwoord, maakten sommigen op, dat men den Koning van Groot-Britanje alle gedagten beneemen wilde, om zynen Schoonzoon verheeven te zien tot Stadhouder dier Gewesten, welken de Stadhouderlooze Regeering verkooren hadden. Ook meenden

(*c*) *Zie* de Brieven *in de* Europ. Merc. *Jan.—July* 1734. *bl.* 179, 181.

den zy, dat hiertoe te meer reden was, om dat zy voor zeker hielden, dat de vrienden des Prinsen van Oranje niet nalaaten zouden, zig, na 't voltrekken van zulk een aanzienlyk Huwelyk, van de eerste gelegenheid te bedienen, om hem tot Stadhouder van Holland en van de drie andere Gewesten te doen verheffen. Zelfs, werdt verspreid, en by eenigen geloofd, dat men, hiertoe, dagt gebruik te maaken van zekere beweeging onder 't gemeen, die, in den Zomer deezes jaars, verwekt werdt, en waarvan wy hier een kort berigt moeten geeven. 1734.

IX. Beweeging onder 't gemeen, hier te Lande, ter gelegenheid van den Sakraments- en S. Jansdag.

Onder de bygeloovigste Roomschgezinden van deeze en andere Landen, was, al voor lang, geloofd, dat men vreemde veranderingen te wagten hadt, wanneer, t'eenigen tyde, de Sakramentsdag, een' der verschietende Feesttyden der Roomsche Kerke, vallen zou op den Feestdag van S. Jan, die altoos op den vierentwintigsten van Zomermaand gevierd wordt. Deeze byzonderheid nu hadt men, dit jaar, te wagten. 't Verwekte opmerking by veelen, onder de Roomschgezinden. Terwyl de dubbele Feestdag te gemoet gezien werdt, verspreidden zig, door de meeste Gewesten, verschrikkelyke gerugten van de geweldige omkeeringen, welken men, op dien dag, in de groote Steden en ten platten Lande, te dugten hadt. Hier, zouden geheele Steden het onderst boven worden gekeerd. Elders, zouden de Roomschgezinden een bloedbad aanregten onder de Protestanten, de openbaare Kerken wederom inneemen, en de Wethouders ombrengen, of van hunne waar-

1734. digheid berooven. Te Amsterdam in 't byzonder, maakte men elkanderen diets, dat de Roomschgezinden reeds, heimelyk, Schout, Burgemeesters en Schepens onder zig hadden aangesteld: die, op den noodlottigen dag, de Regeering aanvaarden zouden. Eenigen der Wethouderen waren, zeide men, in hun hert Roomschgezind. Voorts, strooide men uit, dat de Roomschgezinden, aan verscheiden' oorden, wapenen en buskruid byeen gebragt hadden, om 'er zig van te bedienen, tegen de Gereformeerden. Hier en daar, waren, zo verspreid werdt, stroppen gevonden in de Kerken, en byzonderlyk in de gestoelten der Wethouderen. Zulke en diergelyke gerugten, schoon zy op de verstandigsten kleinen indruk maakten, verwekten egter zo veel schriks onder de domme menigte in sommige Steden en Dorpen, dat de Wethouders besllooten, eenige voorzorg te gebruiken tegen den berugten Feestdag. Op sommige Plaatsen, heeft men de wagt verdubbeld: op anderen, heeft men verdagtte Persoonen ontwapend; doch op de meesten, is geene byzondere voorzorg in 't werk gesteld. Te Leeuwaarden, reedt de Prins van Oranje, in persoon, door de Stad; doch hy vernam geenen den minsten onraad. Ook liep de gevreesde dag, ten avond, zonder dat 'er eenige opschudding ontstondt: 't zy dat de voorzorg der Wethouderen hiervan, op sommige Plaatsen, oorzaak geweest zy; 't zy ook, dat het volk, in 't gemeen, niet bygeloovig genoeg was, om op losse gerugten vuur te vatten en oproer te verwekken. Of ondertusschen, gelyk sommigen willen, eenige yverige

ge vrienden van den Prinse van Oranje deeze bewegingen verwekt of gevoed hebben, om zig, zo dra zy tot merkelyken opstand uitliepen, van dezelven te bedienen, om zyne Hoogheid tot Stadhouder te doen verklaaren; en of men, gelyk eenigen geloofd hebben, ten deezen einde, reeds Oranje-vendels, op sommige Kerktoorens, in gereedheid hebbe gehouden, zou ik, by mangel van genoegzaame kennisse, niet durven verzekeren. Vast gaat het, dat de Sakraments- en S. Jansdag zo dra niet voorby was, of de bygeloovige hoop en vrees, die eenigen ingenomen hadt, verdween geheellyk, en werdt by elk belacht. Ook hadden de verspreidde gerugten geheel geen' invloed op den staat der tegenwoordige Regeeringe. Een Walsch Predikant in den Haage (1), ter gelegenheid van 't volgende nieuwjaar, openlyk gebeeden hebbende voor den Prinse en de Prinsesse, werdt daarom gedreigd met inhouding zyner wedde; doch, op zyne verklaaring, dat hy, in zyn gebed, alleenlyk op den welstand der hooge Personaadjen, en op het belang van den Protestantschen Godsdienst gezien hadt, werdt hy verschoond (d).

1734.

X. Genootschap der vrye Metselaaren in Holland gestoord en

Doch omtrent deezen tyd, of wat laater, werden, in Holland, eenige samenkomsten ontdekt en gestoord, die sommigen, 't zy met of zonder grond, ook hielden te strekken tot bevordering van misnoegen over, of verandering in de Regeering. Men plagt, van ouds, in

(d) Resol. Holl. 14 *Jan.* 11 *Febr.* 1735. *bl.* 41, 112.

(1) *Jean Roijer*, sedert tot Hofprediker van zyne Hoogheid aangesteld.

1734. in verſcheiden' Ryken en Staaten, zekere Genootſchappen te hebben, onder den naam van *vrye* of *vrywillige Metſelaars*, die ook, omtrent deezen tyd, in Frankryk, in Italie, en vooral in Groot-Britanje, ſcheenen te herleeven. Hier te Lande, warenze, zo ver my gebleeken is, nimmer voor deezen bekend geweeſt; doch, in 't volgende jaar of eerder, zag menze, in verſcheiden' Steden van Holland, en onder anderen, te Amſterdam en in den Haage, opregten. Men ontving, in deeze Genootſchappen, luiden van allerlei rang, ſtaat en gezindheid; doch het eigenlyk oogmerk derzelven, en derzelver geſprekken en bedryven, als zy vergaderd waren, bleeven zeer bedekt. Zelfs wil men, dat elk, die een Lid deezer Genootſchappen werdt, zig, by zyne aanneeming, die met veele vreemde plegtigheden geſchiedde, door eenen zwaaren eed of belofte, tot deeze geheimhouding verbinden moeſt. Ondertuſſchen, gaven de Leden deezer Broederſchap voor, dat hunne oogmerken noch met den Godsdienſt, noch met de goede zeden, noch met de welvaart van den Staat ſtreeden. De Regeering van Holland nam eerſt kennis van het Genootſchap der vrye Metſelaaren, in Slagtmaand des jaars 1735, ter gelegenheid, dat men, in zeker openbaar Nieuwspapier, vermeld gevonden hadt „ dat 'er, op „ de nieuwe Doele in den Haage, den vier„ entwintigſten van Wynmaand, eene Hol„ landſche Logie van de oude Broederſchap „ der Vrywillige Metſelaaren opgeregt was, „ in de tegenwoordigheid van den Groot„ Meeſter *Joan Kornelis Radermacher*, The-

Verbooden.

„ ſau-

„ saurier-Generaal van zyne Hoogheid, den „ Heere Prinse van Oranje, van den Afge- „ gevaardigden Groot-Meester *Joan Keunen* „ en van verdere Amptenaaren en aanzienly- „ ke Leden: in welke Logie, men, ten zelf- „ den tyde, verscheiden' nieuwe Broeders „ aangenomen hadt." Men ontdekte haast, dat dit berigt gekomen was uit den koker van *Louis Dagran*, Lakenkooper in den Haage, die, van wege de Gekommitteerde Raaden, ondervraagd zynde, erkende, dat hy 't, op last van de Broederschap, waarvan hy zelf een Lid was; doch buiten kennis van den Groot-Meester, naar Amsterdam hadt overgeschreeven. Wyders, gevraagd zynde naar het oogmerk en de natuur der Broederschap, wees hy de Heeren tot zeker Boekje, welk, reeds in 't jaar 1723, te Londen, gedrukt was. Men onderzogt dit Geschrift, en men vondt 'er, onder anderen, twee Punten in, welken ten hoogsten bedenkelyk voorkwamen. Volgens het eerste, werden „ Luiden van allerlei gevoe- „ len in 't stuk van den Godsdienst, die de „ verpligting aan de zedelyke Wet erkenden „ en eerlyk leefden, in de Broederschap ont- „ vangen; doch geene Godloochenaars of „ Vrygeesten." Volgens het andere „ waren „ de Broeders wel gehouden, zig te gedraa- „ gen als vreedzaame onderdaanen van de „ burgerlyke Overheid; doch iemant, die zig „ alleenlyk aan wederspannigheid tegen den „ Staat, en aan geene andere misdaad schul- „ dig gemaakt hadt, mogt niet uit de Broe- „ derschap gezet worden. Alleen werdt hy „ verpligt, zyne wederspannigheid te looche- 1734.

1734. „ nen, en geen' argwaan te geeven aan de „ Regeeringe." De Staaten, hiervan onderregt door den Raadpensionaris van Slingeland, beslooten den Hove en den Burgemeesteren der Steden, den Haage daar onder begreepen, aan te schryven, dat zy de Genootschappen der vrye Metselaaren, daarze ingevoerd mogten zyn, terstond zouden doen ophouden (*e*). De Vergaderingen deezer Luiden werden toen, in verscheiden' Steden', openlyk, verbooden, en te Amsterdam, daar zy in de Stilsteeg gehouden werden, met der daad, gestoord (*f*). En sedert hebben de vrye Metselaars, hier te Lande, niet veel gerugts gemaakt, hoewel zig, in sommige Steden, nog luiden onthouden, die geene zwaarigheid maaken, om te erkennen dat zy tot dit Genootschap behooren. In andere Gewesten, met naame in Frankryk en in Italie, heeft men deeze Genootschappen ook strengelyk verbooden. In Engeland, zynze in stand gebleeven. Doch wat men 'er, inzonderheid hier te Lande, mede bedoeld hebbe, is nooit met volle zekerheid geweeten.

Onlusten in Stad en Lande. In het Gewest van Stad en Lande, waren sedert eenigen tyd, merkelyke onlusten gereezen, die, eerlang, door Gemagtigden der algemeene Staaten, werden bygelegd. Zes Onderkwartieren (2) in de Ommelanden raakten, in 't begin des jaars 1732, in hevig geschil met

(*e*) Resol. Holl. 30 *Nov.* 1735. *bl.* 702. Groot-Plakaatb. VI. *Deel*, *bl.* 566.

(*f*) Resol. Holl. 21 *Dec.* 1735. *bl.* 763. 26 *Jan.* 1736. *bl.* 55. Groot-Plakaatb. VI. *Deel*, *bl.* 642. Europ. Merc. *July — Dec.* 1735. *bl.* 201, 202.

(2) Marnstederadeel, Half-amsteradeel, Duurwolsteradeel, Oosteradeel, Vredewolsteradeel en Middagsteradeel.

met drie andere Onderkwartieren (3), ter gelegenheid, dat zeker Verzoekschrift, ten behoeve van eenige gevangenen om Sodomie (4), den zes Onderkwartieren in handen gesteld was, tegen den zin der drie anderen, met magt, om daarop, volstrektelyk, te besluiten. De *Baron van Lintelo*, *Heer van Stedum*, zig, onder het twisten hierover, uitgelaaten hebbende in woorden, welken den zes Kwartieren stootelyk scheenen, werdt gelast, zig uit de Ommelander Vergadering te onthouden. De regtspleeging, die, midlerwyl, door den Heere van Faan, over de beschuldigden, gehouden was, werdt, by de zes Onderkwartieren, afgekeurd. Doch de drie andere Onderkwartieren hielden zyne zyde. Beide de partyen vervoegden zig, sedert, aan de algemeene Staaten, die eene uitspraak deeden over 't geschil (*g*), waarin de zes Onderkwartieren genoegen namen. Doch de Stad trok zig aan, dat de algemeene Staaten eenige schikking scheenen te willen maaken op de Regtspleeging in de Ommelanden, die, haars oordeels, door de twee Leden van't Gewest, kon geregeld worden (*h*). Maar die van de zes Onderkwartieren der Ommelanden verstonden, dat zy, op zig zelven, konden huishouden, zelfs in 't stuk van Regtspleeginge (*i*); zonder dat zy verbon- 1734.

(*g*) Resol. Gener. *Mart* 2 *Sept.* 1732.
(*h*) Missiven *van* Burgerm. en Raad van Gron. *van* 12, 20 *Sept.* 1732
(*i*) Resol. Stad en Lande 17, 18 *Sept.* 1732.

(3) Oosteramsteradeel, Hoogelandsteradeel en Oostlangewolsteradeel.

(4) De zelfden, waarvan wy hiervoor (bl. 39) kortelyk gewaagd hebben.

1734. bonden waren zig te onderwerpen aan de ſchikkingen van der Hoofdmannen-Kamer, by welke, de regtspleeging over de beſchuldigden van Sodomie was goedgekeurd. De zes Onderkwartieren voeren, ondertuſſchen, voort met het maaken van ſchikkingen op de regtspleeging in de Ommelanden, tragtende dezelven in te voeren, onder 't gezag der algemeene Staaten, zeer tegen den zin der Stad, die verſtondt, dat, hierdoor, de hoogheid der Staaten van 't Geweſt, meer of min, gekrenkt werdt (*k*). Ook oordeelden de drie Onderkwartieren, dat de Landſchaps-Vergadering onwettig was, zo lang zy, gelyk tegenwoordig, alleen uit de Stad en uit de zes Onderkwartieren beſtondt (*l*). De Vergadering werdt, derhalve, opgeſchort. De algemeene Staaten verzuimden niet, de Stad te vermaanen, tot het hervatten der Vergaderinge, alzo de gemeene zaaken niet weinig leeden, door het opſchorten derzelve. Doch de Stad, de zyde der drie Onderkwartieren houdende, was, hiertoe, niet te beweegen, zo lang de drie Kwartieren van de Vergadering bleeven. Ondertuſſchen, kon men de bewilliging der Staaten van 't Geweſt in de Overeenkomſt wegens de onzydigheid der Ooſtenrykſche Nederlanden niet bekomen. De algemeene Staaten beſlooten, derhalve, in Wintermaand des jaars 1733, de geſchillen in de Ommelanden, die, behalve 't ſtuk der regtspleeginge, ook 't begeeven der Ampten betroffen, door hunne uitſpraak, te

(*k*) Miſſiven *van* Burgerm. en Raad *van* 25 *Nov.* 1732. *en* 7 *Maart* 1733.

(*l*) Landd *Vener.* 20 *Maart* 1733.

te besliſſen (*m*). De Stad nogtans, ſchoon de algemeene Staaten erkennende voor handhaavers van 't Ommelander-Reglement, waartoe zy, weleer, door beide de Leden, verzogt waren, vondt geen genoegen in hunne uitſpraak (*n*). Ook wasze niet uitgevallen naar den zin der drie Onderkwartieren. De Landdag werdt, andermaal, afgebroken (*o*). De verwydering werdt, dagelyks, grooter in de Ommelanden, en tuſſchen de Stad en de zes Onderkwartieren. De Regtspleeging van den Heere van Faan, onder anderen ook over negen van zyne Eigen-erfden, die hem, naar zyn eigen zeggen, in de kuiperye, lang waren tegen geweeſt, werdt, door de zes Onderkwartieren, verdagt gemaakt by de algemeene Staaten (*p*). De Stad, daarentegen, verdedigde deeze regtspleeging, beweerende, dat men den Heere van Faan veele valſchheden aangewreeven hadt(*q*). Ondertuſſchen, werdt de Landdag, in Grasmaand hervat zynde, andermaal, vrugteloos afgebroken, door die van de Stad. De algemeene Staaten zagen zig, derhalve, eindelyk, in de noodzaakelykheid gebragt, om tot eene bezending naar Groningen te beſluiten, zo dra de Stad en de Ommelanden wederom in ééne Vergadering byeen gekomen zouden zyn. De Staaten van Holland, aan welken de Stad zig, ſedert, ook vervoegde, keurden 't beſluit der algemeene Staaten goed, en ſchreeven 't aan Bur-

1734.

(*m*) Reſol. Gener. *Vener.* 18 *Decemb.* 1733.
(*n*) Miſſiven *van* Burgerm. en Raad *van* 5 *Jan.* 2 *Febr.* 1734.
(*o*) Landd. *Sabb.* 30 *Jan.* 1734.
(*p*) Miſſive der Ommel. *van* 24 *Febr.* 1734.
(*q*) Miſſive *van* Burgerm. en Raad *van* 20 *Maart* 1734.

1734. Burgemeesteren en Raad. Doch op dit schryven volgde geene verandering (*r*). De bezending kwam, eerlang, te Groningen; doch keerde onverrigter zaake te rug. Alleenlyk, werdt 'er eenige orde gesteld op het voldoen der Lyfrenten ten laste der Provincie, waarby die van Holland veel belang hadden (*s*). Doch 't verschil over 't begeeven der ampten bleef nog een' geruimen tyd duuren (*t*).

XI. De Russen belegeren Dantzig.

De oorlog, die, ter gelegenheid van de verkiezing eens Konings van Poolen, was ontsteken, was, ondertusschen, van den aanvang des jaars 1734 af, wakkerlyk voortgezet, aan verscheiden' oorden. Stanislaus Leczinsky, die, gelyk wy te vooren verhaald hebben, kort na dat hy verkooren was, genoodzaakt werdt, de wyk te neemen naar Dantzig, gedroeg zig aldaar, in allen deele, als Koning van Poolen. Doch het Leger der Russen, onder den *Graave van Munnich*, floeg, in Sprokkelmaand, het beleg voor deeze Stad, die, eerlang, vinnig beschooten en gebombardeerd werdt. Een Russisch Esquader, onder den Admiraal *Gordon*, in 't begin van Zomermaand, op de reede verscheenen zynde, tastte men de vesting Weisselmonde, die de Stad van den zeekant dekt, zo geweldig aan, dat zy zig, den twee-entwintigsten, by Verdrag, opgaf (*u*). De Stad kon het toen ook niet lang meer houden. Zy verdroeg zig, op den negenden van Hooimaand, met den Graa-

De Stad geeft zig over.

(*r*) Resol. Holl. 5 *May*, 5, 9 *Juny*, 19 *Octob.* 1734. *bl.* 233, 283, 645.
(*s*) Resol. Holl. 26 *Jan.* 1735. *bl.* 70.
(*t*) Resol. Holl. 22 *Febr.* 1737. *bl.* 107.
(*u*) MASSUET *Tom.* I. *P.* I. *p.* 150—195.

Graave van Munnich (*v*), beloovende, tot vergoeding der kosten van 't beleg, een millioen Daalers aan de Keizerinne te zullen betaalen. De Stad nam, hierop, Poolsche en Saxische bezetting in. Doch eer zy overging, was Stanislaus, heimelyk en met groot gevaar, geweeken (*w*). De Markgraaf de Monti werdt, daarentegen, vastgehouden, beweerende het Russische Hof, dat hy zyne hoedanigheid van Ambassadeur des Konings van Frankryk te buiten gegaan was, en daarom niet naar het gewoone regt der volken verdiende gehandeld te worden (*x*). Hy werdt egter, eerlang, op voorspraak van Groot-Britanje en de Staaten, op vrye voeten gesteld. De Poolsche Grooten, die, ten getale van omtrent zestig, in Dantzig betrapt waren, deeden, sedert, den eed van getrouwheid aan Koning Augustus den III., die, kort na 't overgaan van Dantzig, in 't Leger gekomen was (*y*). De Stad Dantzig hadt, haare ongelegenheid voorziende, reeds in 't voorleeden jaar, by de Staaten der Vereenigde Gewesten, aangehouden om ondersteuning (*z*): en verwierf, eerlang, by die van Holland, verlof, om zesmaalhonderdduizend guldens, op goede verzekering, te mogen doen ligten (*a*). Naderhand, werdt haar, op gelyke voorwaarden, in drie reizen, eene ligting van vyftienhonderd vierendertigdui- 1734.

(*v*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XI. *p.* 3.
(*w*) MASSUET *Tom.* I. *P.* I. *p.* 195.
(*x*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* IX. *p.* 464, 469.
(*y*) ROUSSET Recueil, *Tom* XI. *p.* 12, 13.
(*z*) Resol. Gener. *Jov.* 12 *Nov.* 1733. Resol. Holl. 19 *Nov.* 1733. *bl.* 1052.
(*a*) Resol. Holl. 14, 20 *Octob.* 1734. *bl.* 636, 642.

1734. duizend guldens toegeſtaan (*b*). Staniſlaus hieldt zig, na zyn vertrek uit Dantzig, nog eenen geruimen tyd, te Koningsbergen, op: doch hy werdt, door 't Franſche Hof, niet naar behooren onderſteund, om zynen eiſch op de Poolſche Kroon te konnen doen gelden: 't welk veelen verſterkte in de gedagten, dat Lodewyk de XV. den oorlog aangevangen hadt, meer om den Keizer afbreuk te doen, dan om zynen Schoonvader te beveſtigen, op den troon van Poolen.

Staat des oorlogs in Italie.

Ook was dit, meende men, te beſpeuren aan 't geweld, waarmede de kryg gevoerd werdt in Italie, daar men 'er Staniſlaus geen voordeel altoos mede doen kon. 't Kaſteel van Milaan was, in Wintermaand, aan de Franſche en Sardiniſche troepen overgegaan. Tortona en Novara werden, in Sprokkelmaand, veroverd. De Spaanſche troepen in den Kerkelyken Staat geland zynde, ſtelde de Infant Don Carlos zig, terſtond, aan 't hoofd derzelven, verſpreidende, ten zelfden tyde, een Geſchrift, waarin hy te kennen gaf, dat hy, in gevolge van eene Volmagt, hem, door den Koning van Spanje, zynen Vader, verleend, de Koningkryken van Napels en Sicilie kwam verloſſen van de overheerſching der Duitſchers. Ook trok hy, in Grasmaand, naar Napels, van waar hem de ſleutels der Stad te gemoet gedraagen werden. 't Kaſteel S. Elmo aldaar werdt hem, wat laater, opgegeven. Ook Caſtel Nuevo: waarna hy, door den Koning, zy-

(*b*) Reſol. Holl. 24 *Febr.* 15 *Nov.* 1735. *bl.* 166, 658. 11 *July* 1736. *bl.* 407.

zynen Vader, en door de Koningen van Frank-ryk en Sardinie, verklaard en erkend werdt voor Koning van Napels en Sicilie. Den gewezen Onderkoning van Napels, Graave van Visconti, sedert, door Don Carlos geslaagen zynde, werdt Gaëta belegerd, en, op den zesden van Oostmaand, door de Spanjaards, bemagtigd. De Stad en 't Kasteel van Modena was, reeds te vooren, aan de Franschen, onder den Markgraave de Maillebois, opgegeven. De Keizerschen, onder den Graave van Konigsek, verrastten, daarentegen, omtrent het midden van Herfstmaand, den Maarschalk van Broglio aan de Secchia, welken stroom zy, onverhoeds, waren overgetrokken. Het Kasteel van Gonzaga en de Stad Capua vielen, daarna, ook den Spanjaarden in handen: die, sedert, Syracusa en het Kasteel van Messina, op het Eiland Sicilie, ingeslooten hielden, na dat hun de meeste Plaatsen van dit Eiland in handen gevallen waren. Ook veroverdenze 't Kasteel van Messina nog voor 't einde des jaars. De zwaare regen hadt de wederzydsche Legers dikwils gehinderd in 't optrekken, zo dat 'er, tusschen dezelven, geen beslissend gevegt voorgevallen was; doch de veldtogt was egter, ter oorzaake van het verlies van veele Steden en Sterkten, ten hoogste nadeelig voor den Keizer ten einde geloopen (c). 1734.

Aan den Rynkant, werdt, daarentegen, de oorlog flaauwer gevoerd, door den Koning van Frankryk, die de Ryksvorsten en Stenden niet en aan den Ryn.

(c) Massuet *Tom.* I. *P.* I. *p.* 56—65, 104—133, *Tom.* I. *P.* II. *p.* 260—263

1734. niet te zeer tegen zig wilde verbitteren. De *Graaf van Bel-isle*, die 't Fransche Leger geboodt, hadt zig, in Grasmaand, van Trier en van verscheiden' Plaatsen, in 't Keurvorstendom van dien naam, meester gemaakt. Worms werdt, insgelyks, in 't najaar, met Fransche troepen, bezet. In Bloeimaand, trok het Leger over den Ryn, en sloeg, eerlang, 't beleg voor de Vesting Filipsburg. De Hertog van Berwik geboodt over 't beleg, en 't gelukte hem, de Vesting te veroveren, by verdrag, welk den zeventienden van Hooimaand getekend werdt. Doch hierby bepaalden zig de krygsbedryven, in deezen oord. Het Keizerlyk Leger, welk, onder den Prinse Eugenius van Savoje, verzameld was, en lang by Heilbron gelegen hadt, was te zwak, om iet van belang tegen de Franschen te onderneemen(*d*). De Vorsten en Stenden des Duitschen Ryks hadden, in Sprokkelmaand, wel besllooten, den Keizer te ondersteunen. Doch de Keurvorsten van Keulen, Beieren en de Palts hadden, in dit besluit, niet bewilligd (*e*). Hier op was eene Oorlogsverklaaring van 't Ryk tegen Frankryk gevolgd, en eene wederlegging der redenen, waarop Frankryk, Spanje en Sardinie hunne Oorlogsverklaaringen gegrond hadden. Maar de daadelyke hulp der Leden des Duitschen Ryks kwam zo traaglyk by, dat 'er niets mede verrigt kon worden, tegen 's Keizers vyanden (*f*).

De

(*d*) MASSUET *Tom.* I. *P.* I. *p.* 218—222, 231. *Tom.* I. *P.* II. *p.* 233—260.
(*e*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* IX. *p.* 324, 328.
(*f*) ROUSSET Recueil, *Tom.* IX. *p.* 337, 346, 367, 434.

De Staaten der Vereenigde Gewesten, bedugt voor 't verlies van 't evenwigt van Europa, wanneer de Keizer niet beter ondersteund werdt, waren, al kort na 't uitbersten des oorlogs, op middelen bedagt geweest, om de Vrede te herstellen, door minzaame onderhandeling. De Koning van Groot-Britanje hadt zig ook laaten beweegen, om hiertoe de hand te leenen, en Horatio Walpole, in Hooimaand, herwaards gezonden, om met de Staaten, deswege, te raadpleegen. De beide Mogendheden booden, sedert, haare bemiddeling den oorloogenden Vorsten aan. Zy werdt eerlang, ter wederzyde, aanvaard: en terstond hierna, begon men, in den Haage, met de Gezanten der oorloogende Vorsten, ernstelyk, te handelen over een ontwerp der voornaamste punten eener aanstaande Vrede (*g*). De Koning van Frankryk stondt, in 't eerst, op de herstelling zyns Schoonvaders op den Poolschen troon. Doch men zag geen' kans, om hem hierin genoegen te geeven. Koning Augustus was, na 't bemagtigen van Dantzig, meester gebleeven van 't Ryk, en vorderde dagelyks aan eene volkomen' bevestiging in 't verkreegen gebied. Men hieldt dan voor onmogelyk, hem tot het afstaan der Kroone te verpligten. Ook was men verzekerd, dat men 't Weener Hof, hierin, niet zou hebben konnen doen bewilligen. Van den anderen kant, verstondt men egter, dat men den Koning van Frankryk en zynen Bondgenooten ook eenige voldoening bezorgen moest; zou men het Fransche Hof eerst, en

1734.

XII. De Staaten arbeiden, nevens den Koning van Groot-Britanje, aan de bevrediging der oorloogende Mogendheden.

(*g*) Massuet. *Tom.* I. *P.* II. *p.* 425, 426.

1734. en daarna de Hoven van Madrid en Turin, die voorspoediglyk oorloogden in Italie, beweegen, tot het afleggen der wapenen. Men handelde, derhalve, verscheiden' maanden, eer men een Ontwerp kon opstellen, welk men beide den partyen durfde voorleggen. Eindelyk, kwamen de Engelschen en Staatschen overeen we-
1735. gens zulk een Ontwerp, welk, in den aanvang des jaars 1735, aan de belanghebbende Mogendheden medegedeeld werdt en van deezen inhoud was: „ Zyne Groot-Britannische Majesteit en hunne Hoog-Mogendheden, onnoodig oordeelende, te onderzoeken, of de onlusten, die, uit het openvallen van den Poolschen Troon, waren ontstaan, voor de voornaamste, of zelfs voor de eenigste oorzaak van den tegenwoordigen oorlog moesten gehouden worden, dan of zy 'er slegts gelegenheid toe gegeven hadden; verstonden, alleenlyk, dat men behoorde aan te merken, *vooreerst*, dat men, in den tegenwoordigen staat der dingen, vergeefs zou arbeiden aan de bevrediging der oorloogende Mogendheden, zo men niet begon met Poolen; en *ten tweeden*, dat men, de Poolsche onlusten willende byleggen, het onderzoek over het regt der twistende partyen, en veele andere verschillen van diergelyken aart, zorgvuldiglyk, vermyden moest. Deeze twee aanmerkingen, vooraf, hebbende laaten gaan, verstonden zyne Groot-Britannische Majesteit en hunne Hoog-Mogendheden, dat het beste, zo niet het eenige middel, om een einde van deeze onlusten te maaken, op eene wyze, waardoor de ongerust- „ heid

Inhoud van het Ontwerp, door hen, ten deezen einde overgeleverd.

„ heid van den Keizer en van Rusland weg- 1735.
„ genomen, de eer van Frankryk en van Ko-
„ ning Stanislaus bewaard, en te gelyk de weg
„ tot eene algemeene Bevrediging gebaand
„ zou worden, hierin bestondt, dat Koning
„ Stanislaus, met Frankryks toestemming, by
„ eene Akte, aan de Poolen gerigt, verklaar-
„ de, *dat hy, ter oorzaake zyner hooge jaaren,*
„ *de rust stellende boven het heerlykste, dat de*
„ *weereld geeven kon, vrywilliglyk afstondt van*
„ *de Poolsche Kroon, zyne Onderdaanen ontslaan-*
„ *de van den eed, dien zy hem, als hunnen wet-*
„ *tigen Vorst, hadden gedaan, of behoord te doen,*
„ *in verwagting, dat gantsch Europa, en vooral*
„ *de Koning van Frankryk, zyn Schoonzoon, dit*
„ *zyn gedrag zouden aanzien, als blykbaarlyk*
„ *strekkende tot herstelling der ruste in Poolen, en*
„ *der algemeene Vrede, onder de oorloogende Mo-*
„ *gendheden.* Doch uit aanmerking der teder-
„ heid van 't punt van eere in Opper-Vor-
„ sten, verstonden Groot-Britanje en de
„ Staaten, dat men Koning Stanislaus deezen
„ afstand niet vergen moest, dan onder de
„ volgende voorwaarden: 1. Dat hy de titels,
„ rang en eer van *Koning van Poolen* en *Groot-*
„ *Hertog van Litthauwen* behouden zou, zo
„ lang hy leefde. 2. Dat hy en de Koningin,
„ zyne Gemaalin, het vry gebruik hunner goe-
„ deren zouden hebben. 3. Dat al 't voorlee-
„ dene vergeven en vergeten, en alle Gewes-
„ ten en Steden des Ryks, met naame de Stad
„ Dantzig, in hunne Voorregten en Vryhe-
„ den, hersteld zouden worden: dat men de
„ Vesting Weisselmunde aan deeze Stad te
„ rug geeven zou, en haar het onbetaalde ge-

 „ deel-

1735. „ deelte der schattingen die haar door de „ Saxers was opgelegd, kwytschelden. 4. Dat „ de afstand van geener waarde zyn zou, zo „ de Poolen Koning Stanislaus geene plegtige bezending deeden, om dien dankelyk te „ aanvaarden; en zo de Russische troepen, „ terstond daarna, Poolen en Litthauwen niet „ ruimden. 5. Dat Koning Stanislaus zynen „ afstand bekend maaken zou aan de Mogendheden, aan welken hy zyne verkiezing bekend gemaakt hadt, met naame aan den „ Keizer, den Koning van Groot-Britanje en „ de Staaten, die hem, in hunne antwoorden, voor Koning van Poolen zouden erkennen. 6. Dat de oorloogende Mogendheden dit middel van bevrediging zouden „ handhaaven, en hunne goede diensten aanwenden by de Keizerinne van Rusland, om „ haare Majesteit te beweegen tot het te rug „ trekken haarer troepen uit Poolen. 7. Dat, „ indien, geduurende de handeling, tegen „ verwagting, mogt bevonden worden, dat „ de afstand van Koning Stanislaus het beste „ middel niet ware, tot bevordering der ruste in Poolen, de overige punten egter van „ kragt zouden blyven." Hierop volgden eenige punten, welken, op deeze wyze, werden voorgesteld: „ Den loop des oorlogs, die, „ van 't begin af, hevigst gevoerd was in Italie, de voornaamste Staaten des Keizers in „ dit Gewest hebbende doen vallen in de handen van Frankryk en deszelfs Bondgenooten; zo zou de Keizer, uit zugt tot eene „ duurzaame Vrede in Europa, de Koningkryken van Napels en Sicilie aan den Infant

„ Don

„ Don Carlos, en Tortona en Novarra, in het 1735.
„ Milaneesche, met derzelver onderhoorig-
„ heden, aan den Koning van Sardinie af-
„ staan; mids Frankryk en deszelfs Bondge-
„ nooten alles, wat zy, in den tegenwoordi-
„ gen oorlog, op den Keizer en het Keizer-
„ ryk veroverd hadden, te rug gaven, en de
„ Infant Don Carlos zyn regt op Toskane en
„ op de Hertogdommen Parma en Piacenza
„ aan den Keizer afstondt; Livorno, welk tot
„ eene vrye Stad en haven verklaard zou
„ worden, alleenlyk uitgenomen. Ook zou
„ Don Carlos, als Koning van Napels en Si-
„ cilie, zig verbinden, dat de Koophandel
„ van Groot-Britanje en de Vereenigde Staa-
„ ten in deeze Ryken gehandhaafd zou wor-
„ den, op den zelfden voet, als ten tyde van
„ Karel den II., Koning van Spanje. En voor
„ zo ver de Keizer geen genot van Toskane
„ zou konnen hebben, zo lang de Groot-Her-
„ tog leefde, terwyl Don Carlos, terstond, in
„ 't bezit zyn zou van Napels en Sicilie, zou
„ men den Keizer, daartegen, eene vergoe-
„ ding in geld toeleggen. Nademaal de be-
„ houdenis van het evenwigt in Europa vor-
„ derde, dat de Staaten van het Huis van
„ Oostenryk onverdeeld bleeven, zou Frank-
„ ryk, insgelyks uit zugt tot eene bestendige
„ Vrede, belooven, 's Keizers Pragmatike
„ Sanctie van den jaare 1713 te zullen hand-
„ haaven, overeenkomstig met dit Ontwerp
„ van Bevrediging, en op gelyke wyze als
„ zulks, reeds door andere Mogendheden,
„ geschied was. Spanje, zig reeds tot deeze
„ handhaaving verbonden hebbende, zou,

1735. „ vertrouwde men, geene zwaarigheid maaken, om het andermaal te doen. Ook zou „ Sardinie het voorbeeld zyner Bondgenooten wel willen volgen. Groot-Britanje en de „ Staaten verwagtten op dit Ontwerp, welk „ zig, huns oordeels, van zelf den belanghebbenden Mogendheden aanprees, zulk „ een spoedig, duidelyk en bepaald antwoord, „ dat zy bewoogen mogten worden, om verdere voorslagen te doen, tot bevordering „ van een volkomen Verdrag; waarby alle openstaande geschillen afgedaan en vereffend „ mogten worden. Ten besluite, vonden zy „ geraaden, voor 't openen van den veldtogt, „ eene algemeene Wapenschorsing voor te „ slaan, die, zo lang als de handelingen, behoorde te duuren (*b*)."

Antwoord des Keizers op dit Ontwerp.

't Ontwerp, welk eigenlyk voor den Keizer, ter eener, en voor Frankryk en deszelfs Bondgenooten, ter anderer zyde, geschikt was, aan de Gezanten van den Keizer, van de Keizerinne van Rusland, en van de Koningen van Frankryk, Spanje en Sardinie, overgeleverd zynde, werdt, door de Keizerschen en Russischen, medegedeeld aan den Gezant van Koning Augustus, die, in deeze hoedanigheid, nog niet erkend was door de Zee-Mogendheden, en wiens Gezant geweigerd hadt, het Ontwerp, als Staatsdienaar des Keurvorsts van Saxen, zo als 't hem, door de Engelschen en Staatschen, aangebooden was, te ontvangen. De Keizer was, al in Sprokkelmaand,

(*b*) Secr. Resol. Holl. 26 *Febr.* 16 *Maart* 1735. IX. *Deel*, *bl.* 9, 18. *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* X. *p.* 458. Suplem. au Corps Diplom. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 529.

maand, gereed met een antwoord op het Ontwerp. Hy merkte aan „ dat het Ontwerp tweeledig was, en, ten deele de zaaken van Poolen, ten deele de belangen van den Keizer en het Keizerryk betrof. Dat men, ten opzigte van de eersten, niets besluiten kon, zonder voorafgaande bewilliging van de Keizerinne aller Russen en van zyne Poolsche Majesteit; en dat hy, ten opzigte van de tweeden, zyne uiterste gedagten niet openen kon, voor dat zyne vyanden, die 'er hunne rekening zo wel by vonden, zig verklaard hadden. Zo dra zulks geschied ware, en hy de gedagten zyner Bondgenooten verstaan hadt, waarnaar hy, zonder uitstel, verneemen zou, zou hy niet nalaaten, zig duidelyk te openen. Tot den voorgeslaagen stilstand van wapenen, was hy genegen, mids men, vooraf, bepaalde, in welk een' staat de sterke Plaatsen van Sicilie en Parma en Piacenza blyven zouden, geduurende den stilstand; en dat de vyandlyke troepen trokken uit onzydige Plaatsen, en uit zulken, die zouden moeten te rug gegeven worden. Maar alzo hy niet verzekerd was, dat zyne vyanden zig enkelyk, door de goede diensten van Groot Britanje en de Staaten, zouden laaten beweegen, om in het Ontwerp te bewilligen, kon hy niet nalaaten, deeze twee Mogendheden, ernstelyk, te vermaanen, om, by tyds, bedagt te zyn op de middelen, die, in zulk een geval, vereischt zouden worden, om de gemeene vryheid, welke dan groot gevaar loopen zou, met samengevoegde magt, te beschermen, 1735.

 „ in

1735. „ in gevolge van zo veele Verdragen en Be„ loften, die allen onderstelden, dat men hier„ toe noodwendig komen moest (*i*)."

'*t Ontwerp behaagt hem en zyne Bondgenooten niet kwalyk.*

Uit dit antwoord des Keizers, schoon 't slegts in algemeene woorden vervat ware, was klaar genoeg te bespeuren, dat het Ontwerp hem niet kwalyk behaagde. De nadeelen, in Italie geleeden, en de kleine kans, om zyne zaaken aldaar te herstellen, zo hy niet, door Groot-Britanje en de Staaten, ondersteund werdt, moesten hem wel doen neigen tot een Ontwerp, waarby hem, tegen Napels en Sicilie en een gedeelte van het Milaneesche, al 't welk toch zo goed als verlooren was, Toskane, Parma en Piacenza te rug gegeven werden, en waarby, daarenboven, 't verschil over de Poolsche Kroon, naar zynen zin, beslist werdt. Ook verklaarden de Keizerin van Rusland en Koning Augustus, eerlang, dat zy 'er, volkomenlyk, in bewilligden. De Keizer deedt dezelfde verklaaring in Bloeimaand; te gelyk, om Groot-Britanje en de Staaten in te neemen, beloovende „ dat „ hy de haven van Livorno zo vry verklaaren „ zou, dat men, desaangaande, ten voordee„ le van den Koophandel, niet meer zou kon„ nen begeeren." Doch hy wilde zig aan deeze Verklaaring niet langer verbinden, dan den tyd van twee maanden (*k*). Maar de aanhangers van Koning Stanislaus verstonden, dat het Ontwerp de rust in Poolen niet herstellen zou; alzo deeze Vorst geene magt hadt om de Kroon af te staan, buiten bewilliging van hun, die-

(*i*) Secr. Resol. Holl. 15 *April* 1735. IX. *Deel*, *bl.* 18. *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* X. *p.* 461.

(*k*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* IX. *p.* 484.

dieze hem hadden opgedraagen (*l*). Ook behaagde het den Koningen van Frankryk, Spanje en Sardinie niet. Het Spaansche Hof kon niet besluiten tot den afstand van Toskane, Parma en Piacenza. De verbonden' Koningen besloo-ten dan, na verloop van eenigen tyd, te antwoorden „ dat zy, altoos gezind tot eene „ spoedige, eerlyke en verzekerde Vrede, „ wel gewenscht hadden, dat het voorgestelde Ontwerp daartoe aanleidelyker geweest „ ware, dan het hun scheen te zyn. Dat men „ 'er geene voldoening in vondt, voor Frankryk, tegen de onderneeming des Keizers, „ om de Poolsche Kroon, door handeling en „ door de Legers zyner Bondgenooten, aan „ zekeren Vorst te doen opdraagen. Dat alles, in tegendeel, ingerigt was, om de uitsteekende magt van 't Huis van Oostenryk „ te vermeerderen; niets, om 'er paalen aan „ te zetten. Dat men 't, hierom, den verbonden' Koningen niet wyten moest, zo de oorlog voortgang hadt, alzo zy, zo zeer als „ de Maakers van het Ontwerp, geneigd waren, tot eene Vrede, die met hunne eer „ en belang, en met het waare evenwigt van „ Europa bestaanbaar was. Dat zy gaarne erkenden, dat een stilstand van wapenen de „ regte weg was, om tot zulk eene Vrede te „ geraaken; en dat zy, hierom, zonder misbruik te willen maaken van de voordeelen, „ welken zy reeds behaald hadden, of nog „ zouden konnen behaalen, gaarne wilden „ hoo-

1735. Doch 't wordt door Frankryk, Spanje en Sardinie afgekeurd.

(*l*) *Voiez* Lettre d'un Polonois *dans le* Recueil *de* ROUSSET, *Tom.* X. *p.* 470.

1735. „ hooren, wat men, omtrent den tyd en wyze eener algemeene Wapenſchorſinge, hadt „ voor te ſlaan (*m*)."

XIII. De Koning van Groot-Britanje en de Staaten bewerken eene Wapenſchorſing.

De Koning van Groot-Britanje en de Vereenigde Staaten zagen hun Ontwerp dus van de hand geweezen, door de verbonden' Koningen. Doch zy lieten zig hierdoor niet afſchrikken van het vervolgen der handelinge. Zy beſpeurden, dat men, van wederzyde, neigde tot eene Wapenſchorſing. De Keizer, geene kans ziende om ſpoedig genoeg in ſtaat te zyn, tot het wederſtaan van zulke magtige vyanden, in Duitſchland en in Italie, was voor grooter nadeelen bedugt, zo de oorlog voortgang hadt. En de verbonden' Koningen begreepen, dat men, volgens de leſſe van ſommige Krygskundigen (*n*), in eenen aanvallenden oorlog, eenige merkelyke voordeelen behaald hebbende, ſpoedig vrede of ſtilſtand ſluiten moeſt, eer men zig nieuwe vyanden verwekte. De Zee-Mogendheden vonden, derhalve, geraaden, te arbeiden aan het ſluiten eener Wapenſchorſinge. Zy ſloegen den Gezanten der oorloogende Mogendheden, in den Haage, eerlang, voor „ dat hun Ontwerp van „ Bevrediging hun nog zeer redelyk bleef „ voorkomen, ſchoon zy, met bevreemding, „ hadden gezien, dat het Frankryk en deszelfs „ Bondgenooten niet zo wel als den Keizer be„ haagde. Dat, wat in 't byzonder de voorge„ ſlaagen Wapenſchorſing betrof, de Keizer „ dezelve verbondt aan voorwaarden, die zulk „ een

(*m*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* X. *p.* 468.
(*n*) FEUQUIERES Mem. Hiſt. *Tom.* I. *Ch.* VII. *p.* 110.

„ een langwylig onderzoek vorderden, dat 1735.
„ men, daardoor, naar alle waarſchynlykheid,
„ de vrugt van deezen voorſlag ſtondt te ver-
„ liezen; die men, veelligt, niet minder zou
„ moeten miſſen, zo men, vooraf, volgens het
„ voorſtel van Frankryk en deszelfs Bondge-
„ nooten, zo veele byzondere ſchikkingen
„ maaken moeſt; welken nog niet eens bepaal-
„ delyk beſchreeven werden. Dat men hier-
„ om onmogelyk beſluiten kon, welke van de
„ twee partyen gereedſt waren, om den voor-
„ ſlag van Groot-Britanje en de Staaten te
„ omhelzen. Dat men zig gevleid hadt, dat
„ beide de Partyen zig zouden verbonden
„ hebben, om, by voorraad, alle vyandlyk-
„ heden te doen ophouden, en ten zelfden
„ tyde hunnen Gezanten gelaſt, om, wegens
„ de voorwaarden eener geregelde Wapen-
„ ſchorſinge, overeen te komen, en dus den
„ weg te baanen tot handeling, over de voor-
„ naamſte punten, die in geſchil ſtonden. Dat
„ men, hierom, aanhouden moeſt op een
„ meer voldoend antwoord, van de' eene en
„ de andere zyde, vooral ten opzigte der voor-
„ geſlaagen' Wapenſchorſinge, waaromtrent
„ men Partyen te bedenken gaf, of zy niet
„ zou konnen vaſtgeſteld worden, op zulk
„ een' voet, dat de zaaken in Italie blyven
„ zouden in den ſtaat, waarin zy waren, en
„ dat Frankryk zyn Leger te rug trekken zou
„ van den bodem des Duitſchen Ryks, de ſter-
„ ke Plaatſen alleenlyk uitgenomen." Wy-
ders, beſlooten de Zee-Mogendheden, aan den
eenen kant, by Frankryk en deszelfs Bondge-
noo-

1735. nooten, aan te houden, om voldoend antwoord, binnen den tyd, die, door den Keizer, bestemd was; en aan den anderen, den Keizer te beweegen, om deezen bepaalden tyd te verlengen (*o*).

XIV. Veldtogt aan den Ryn. Doch eer deeze voorslag nog geschieden kon, was de veldtogt wederom geopend. Aan den Rynkant werdt egter niets uitgevoerd. Het Keizerlyke Leger, met een' aanzienlyken hoop Russische manschap versterkt, evenaarde of overtrof nu, in magt, het Fransche; welk zig, hierom, aan de linkerzyde des Rynstrooms, binnen zyn voordeel hieldt, terwyl Prins Eugenius, aan den anderen kant der Riviere, leggen bleef. Maar in Italie, behaalden de Bondgenooten verscheiden' gewigtige voordeelen op de Keizerschen. Mantua werdt ingeslooten door den Koning van Sardinie: Mirandola, na een beleg van zes weeken, veroverd, door de Spanjaards, die, Napels, en na 't veroveren van Syracusa, ook Sicilie geheellyk hebbende te ondergebragt, naar Lombardye trokken, en onder weg Orbitello, Monte Philippo, Porto Hercole en den gantschen Staat degli Præsidii, welke met Keizersche troepen bezet was, ligtelyk, veroverden. Voorts, zogten zy, wat laater, in Tirol te dringen; doch zy werden, by Rovarede, gestuit door den Graave van Konigsek, die, kort te vooren, gevaar geloopen hebbende van in het Mantuaansche ingeslooten te worden, een braaven aftogt derwaards gedaan hadt (*p*).

en in Italie.

Het

(*o*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* IX. *p.* 486.
(*p*) MASSUET *Tom.* II. *P.* II. *p.* 1—101, 102—140, 166—188.

Het openen van den veldtogt hadt, onder-tusschen, den Koning van Groot-Britanje doen besluiten, dat men andere middelen in 't werk stellen moest, dan goede diensten, om het evenwigt in Europa te bewaaren, en de oorloogende Mogendheden te dringen tot Vrede. Hy deedt dan, in Zomermaand, de Staaten vermaanen, tot het vermeerderen hunner Land- en Zeemagt: 't welk hy zelf reeds gedaan hadt (q). De Keizerlyke Gezant, *Graaf van Uhlefeld*, hieldt hun ook voor, dat hy, sedert Lentemaand, volmagt gehad hadt, om in het Ontwerp, door hen voorgeslaagen, en in eene algemeene Wapenschorsing te bewilligen; doch dat Frankryk en deszelfs Bondgenooten toonden, geene vrede in den zin te hebben; waarom hy verzogt, dat hunne Hoog-Mogendheden eens ernstiger besluiten namen, om mede te werken tot de behoudenis van een billyk evenwigt in Europa, waar van, buiten tegenspraak, hunne eigen' rust en veiligheid afhingen (r).

1735. XV. Groot-Britanje en de Keizer dringen de Staaten tot het neemen van ernstiger maatregels.

De Staaten, zo sterk gedrongen, niet slegts van 's Keizers zyde, maar ook van die van Groot-Britanje, en inderdaad gevaar voorziende in 't voortzetten des oorlogs, begonden ernstelyk te raadpleegen, op het vermeerderen van hun Krygsvolk, met tienduizend man (s), en op het gene zy den Keizer en den Koning van Groot-Britanje zouden antwoorden; toen het Fransche Hof, bedugt, naar 't schynt, voor eenig geweldig besluit der Staaten,

Frankryk en deszelfs Bondgenooten bewilligen in eene Wapenschorsing, onder zekere voorwaarden.

(q) Voiez ROUSSET Recueil, Tom. X. p. 494.
(r) Voiez ROUSSET Recueil, Tom. X. p. 509.
(s) Missiven van hunne Hoog-Mog. aan de byzond. Provincien 2 July, 30 July, en 2 Aug. 1735.

1735. ten, hun, door den Markgraave de Fenelon, uit den naam der verbonden' Koningen, op den twintigſten van Hooimaand, deedt aanzeggen „ dat de verbonden' Koningen, inder-
„ daad, de Vrede begeerden; maar eene vas-
„ te en eerlyke, en waardoor het algemeen
„ welzyn van Europa mogt konnen bevorderd
„ worden. Dat de zaaken van Poolen gelegen-
„ heid gegeven hadden tot den tegenwoordi-
„ gen oorlog, en dat Groot-Britanje en de
„ Staaten zelven erkend hadden, dat de eer
„ des Konings van Frankryk daarin geraakt
„ was. Dat de verbonden' Koningen te regt
„ drongen op eene redelyke voldoening, waar-
„ by de regten en vryheden van Poolen be-
„ waard bleeven. Dat 's Keizers magt gantſch
„ Europa, niet minder dan de verbonden' Ko-
„ ningen, behoorde te ontruſten; en dat, zo
„ men ſtaan bleeve op de punten, by 't Ont-
„ werp voorgeſlaagen, de Keizer magtiger
„ worden zou, dan hy geweeſt was, en meer
„ in ſtaat, om Italie niet ſlegts, maar zelfs
„ het overig gedeelte van Europa de wet te
„ ſtellen. Dat men, om deeze reden, zulke
„ ſchikkingen maaken moeſt, waardoor de ge-
„ meene ruſt, op vaſten grond, geveſtigd
„ werdt, waarover de verbonden' Koningen,
„ gaarne, op eene algemeene Byeenkomſt,
„ wilden handelen. Dat zy bewilligden in
„ eenen ſtilſtand van wapenen, waartoe de
„ behaalde voordeelen hen niet beletten zou-
„ den de hand te leenen, mids dezelve al-
„ gemeen ware; wel verzekerd wierdt, en
„ dat de zaaken, geduurende den zelven,
„ blee-

„ bleeven in den ſtaat, waarin zy waren (t)." 1735.

De Staaten, de Verklaaring, hun, door den Ambaſſadeur de Fenelon, ſchriftelyk, overgeleverd, ontvangen en overwoogen hebbende, deeldenze, terſtond, den Engelſchen Gezant Walpole mede, en beſlooten, weinige dagen hierna, den Ambaſſadeur van Frankryk te antwoorden „ dat hun de Verklaaring der „ verbonden' Koningen nog te algemeen, en „ weinig klaarder voorkwam, dan de voorgaande. Dat het Ontwerp hun, in Sprokkelmaand laatſtleeden, door Groot-Britanje en de Staaten, ter hand geſteld, in deeze Verklaaring, niet eens genoemd werdt; „ waarom men niet wiſt, of zy, op den voet „ van dit Ontwerp, in nadere onderhandeling begeerden te treeden, of niet. Dat de „ Wapenſchorſing, in 't Ontwerp voorgeſlaagen, wel aangenomen werdt in de Verklaaring; doch niet dan onder beding, dat zy „ *algemeen* en *wel verzekerd* zou zyn, en dat „ de *zaaken*, geduurende dezelve, *blyven zouden in den ſtaat, waarin zy waren*; drie voorwaarden, die wel verdienden, naauwkeuriglyk overwoogen te worden. Dat Groot-Britanje en de Staaten de Wapenſchorſing, „ vyf maanden geleeden, reeds hadden voorgeſlaagen, na welken tyd, merkwaardige „ veranderingen waren voorgevallen. Dat „ menze zo vroeg voorgeſlaagen hadt, om „ deeze veranderingen te voorkomen, en wel „ aan den Keizer ter eener, en aan Frankryk en „ des-

Aanmerkingen der Staaten op deeze voorwaarden.

(t) *Voiez* Rousset Recueil, *Tom.* X. *p.* 497. Europ. Merc. *July*—*Dec.* 1735. *bl.* 44.

1735. „ deszelfs Bondgenooten ter anderer zyde:
„ dat men, hierom, niet wist, wat met eene
„ *algemeene Wapenschorsing* gemeend werdt,
„ konnende zulks niet zien op Poolen, daar,
„ noch de Keizer, noch Frankryk of deszelfs
„ Bondgenooten eenige troepen hadden; wel-
„ ken, nogtans, de eenigste Mogendheden
„ waren, aan welken men de Wapenschor-
„ sing voorgeslaagen hadt; hebbende men zig
„ niet willen moeijen, met het aandeel, welk
„ andere Mogendheden in de zaaken van Poo-
„ len mogten gehad hebben. Dat de *verze-*
„ *kerdheid* der Wapenschorsinge, welke men,
„ daarenboven, vorderde, ongehoord was,
„ vol zwaarigheden stak, en veel tyds verei-
„ schen zou, eer men 'er elkanderen over zou
„ konnen verstaan. Dat 'er, eindelyk, na dat
„ de Wapenschorsing eerst voorgeslaagen was,
„ zulke groote veranderingen in 's Keizers
„ nadeel waren voorgevallen, dat, te vorde-
„ ren, dat de *zaaken bleeven in den staat, waar-*
„ *in zy waren*, de Wapenschorsing bezwaar-
„ lyk zou doen aanneemen, aan 't Weener
„ Hof. Dat men, hierom, nadere opheldе-
„ ring verzogt van alle deeze punten, op dat
„ Groot-Britanje en de Staaten met te meer-
„ der vrugt mogten arbeiden aan de bevorde-
„ ring van het oogmerk, waartoe zy hunne
„ goede diensten den oorloogenden Mogend-
„ heden hadden aangebooden (*u*)."

Zy worden aan 't Men bespeurde, uit dit antwoord, dat de Staaten gantsch niet voldaan waren, over de na-

(*u*) Resol. Gener. *Mart.* 26 *July* 1735. *by* ROUSSET Recueil, *Tom.* X. *p.* 499.

nadere Verklaaring der verbonden' Koningen. Ook werdt dezelve, sedert, t'eenemaal van de hand geweezen, door het Weener Hof. De Graaf van Uhlefeld verklaarde den Staaten, rondelyk „ dat de Keizer deeze Verklaaring „ aanzag, als ingerigt, om den Zee-Mogend- „ heden en gantsch Europa zand in de oogen „ te strooijen, en onder eenen vreedzaamen „ schyn te zekerder te arbeiden aan de ver- „ grooting der magt van het Huis van Bour- „ bon: waarom hy geene andere voorwaar- „ den van Wapenschorsing zou konnen aan- „ neemen, dat die overeenkwamen met het „ Ontwerp van Bevrediging (v)."

1735. Weener Hof verworpen.

XVI. Ernstig antwoord der Staaten, op een Vertoog van den Keizerlyken Gezant.

Weinig tyds te vooren, hadt men deezen Graave, op zyn ernstig Vertoog, waarvan wy, boven (w), gewaagden, geantwoord „ dat de „ Staaten zig te vrede gehouden zouden heb- „ ben, met het betuigen van hunne erkentenis, „ voor de vreedzaame gevoelens, welken zy „ in zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit „ bespeurd hadden, zo zy niet gewaar gewor- „ den waren, dat men zo sterk op 's Keizers „ vredelievendheid boogde, om 'er een be- „ wys uit te trekken, dat de gevaarlyke toe- „ stand zyner zaaken geweeten moest worden „ aan het weigeren van tydige hulpe, die zy- „ ne Bondgenooten, gelyk men van zyne zy- „ de voorgaf, hem, volgens de Verdragen, „ schuldig waren; en niet aan zyn eigen ge- „ drag. Dat hunne Hoog-Mogendheden egter „ voor ten hoogste waarschynlyk hielden, dat „ men den tegenwoordigen oorlog zou heb- „ ben

(v) Voiez Rousset Recueil, Tom. X. p. 514.
(w) Bladz. 191.

1735. „ ben konnen voorkomen, zo de Keizer goedgevonden hadt, wat meer te luisteren naar den getrouwen en welmeenenden raad, hem, toen de zaaken nog in haar geheel waren, door hen gegeven; en zo hy zelfs maar by tyds gebruik hadt willen maaken van de goede diensten, hem, door Groot-Britanje en hen, aangebooden, zonder te wagten, dat de uitkomst van eenen veldtogt de bevrediging moeijelyker gemaakt hadt. 't Scheen hun, wyders, ook uit andere uitdrukkingen van den Graave van Uhlefeld, toe, dat men de oorzaak der ongelukken, welken den Keizer waren overgekomen, geheellyk, zogt te schuiven op de schouders der Bondgenooten, op welker hulp de Keizer, zo men voorgaf, zig verlaaten hadt, schoon hy 'er van versteken gebleeven was. Doch zy hielden zig verzekerd, dat elk, die den staat der zaaken kende, hun van deezen blaam zou zuiver schouwen. Voor tegenwoordig, zouden zy den Keizer alleenlyk bidden, dat hy zig gerust geliefde te stellen, dat zy, naar hun vermogen, zouden arbeiden aan een redelyk Verdrag tusschen de oorloogende Mogendheden, en ondertusschen, in aanmerking genomen zynde, 't gene behoorde in aanmerking genomen te worden, voldoen aan hunne Verbindtenissen; waaromtrent zy te raade zouden gaan met den Koning van Groot-Britanje, met wien zy, te vooren, geraadpleegd hadden, over 't gene hun, in 't gemeen, betrof (x)."

Doch

(x) Resol. Gener. *Mart.* 26 *July* 1735. *by* ROUSSET Recueil, *Tom.* X. *p.* 509.

Doch het Weener-Hof hieldt zig zeer gebelgd over dit antwoord. Den Resident Hamel Bruininx werdt, te Weenen, een Geschrift ter hand gesteld, waarin, uit 's Keizers naam, geklaagd werdt „ dat de Staaten, 's Keizers „ gedrag veroordeelende, gelyk zy deeden, „ Frankryk en deszelfs Bondgenooten onhan„delbaarder zouden maaken, en de bemid„deling der Zee-Mogendheden vrugteloos. „ Indien, merkte men verder aan, de gewel„dige magt van 't Huis van Bourbon zo ligt „ te bepaalen ware, als het gedrag van het „ Weener-Hof te regtvaardigen; de vryheid „ van Europa zou thans zo veel gevaars niet „ loopen. De Keizer hadt voor de goede dien„sten der Zee-Mogendheden meer agting be„toond, dan men zou hebben konnen ver„wagten. Hy hadt, op den eersten voorslag „ daarvan, in 't voorleeden jaar, spoedig ge„antwoord, en alleenlyk voorspeld, 't gene, „ uit het verwylen van 't voldoen der Ver„bindtenissen, tot behoudenis van 't even„wigt van Europa aangegaan, stondt te vol„gen, en naderhand met der daad gevolgd „ was. Wyders, zag men, dat Frankryk en „ deszelfs Bondgenooten, in hunne tweede „ Verklaaring, den Zee-Mogendheden nog „ minder voldeeden dan in de eerste; en zulks „ moest wel volgen, als men den voet hieldt, „ dien men, tot hiertoe, gehouden hadt. „ Het Keizerlyk Hof kon dan niet nalaaten, „ het ernstig aanzoek, door den Graave van „ Uhlefeld, laatstelyk, by de Staaten gedaan, „ wederom te vernieuwen. 't Was nog tyd, „ om het evenwigt van Europa te behouden.

1735.

Het Weener-Hof houdt 'er zig over gebelgd.

1735. „ Aan de middelen hiertoe ontbrak het niet.
„ De Keizer was gereed, omze aan te wyzen,
„ zo dra men met hem in onderhandeling
„ tradt over maatregels, welker uitvoering
„ niet verschooven kon worden, zonder den
„ Vereenigden Staat bloot te stellen voor het
„ grootste gevaar, welk dezelve, veelligt, im-
„ mer geloopen hadt (y)."

Verklaaring van Frankryk op de voorwaarden der Wapenschorsinge.

Doch eer men, in den Haage, nog kennis hebben kon van dit Vertoog, hadt de Markgraaf de Fenelon, aan eenige Afgevaardigden der algemeene Staaten, in vertrouwen, zo hy voorgaf, verklaard „ dat, schoon de ophelderingen, wel-
„ ken men begeerd hadt, tusschen de Bond-
„ genooten van zyne Allerchristelykste Ma-
„ jesteit, behoorden beraamd te worden, de
„ verbonden' Koningen nogtans niet ongene-
„ gen waren, om, in eene algemeene Byeen-
„ komst, te handelen van alle punten, die 't
„ onderwerp der Bevrediging moesten uitmaa-
„ ken. Dat zy over 't Ontwerp hunne gedag-
„ ten reeds geuit hadden. Dat de Wapen-
„ schorsing zig ook over Poolen moest uit-
„ strekken; en dat Frankryk zig zou laaten
„ welgevallen, dat men, in de Akte daarvan,
„ verklaarde, dat alles wat in Poolen voorge-
„ vallen was aangemerkt zou worden als niet
„ geschied, en als geen nadeel konnende doen
„ aan iemants regten, veel min aan de schik-
„ kingen, welken men zou konnen goedvin-
„ den te maaken, om de rust in Poolen te
„ herstellen, en 's volks vryheden te verze-
„ keren. Dat hy, Ambassadeur, zig verzekerd
„ hieldt,

(y) Voiez ROUSSET Recueil, Tom. X. p. 111.

„ hieldt, dat men, op deezen voet, in de Wapenschorsing bewilligen zou. Dat dezelve, wyders, door de Middelaars, moest gehandhaafd worden, gelyk te vooren meermaalen geschied was. Dat de uitdrukking, dat de zaaken blyven moesten in den staat, waarin zy waren, gepast moest worden op den staat, waarin zy zouden zyn, op den dag, waarop de Overeenkomst wegens eene Wapenschorsing zou geslooten worden (z)." 1735.

XVII. Het Weener-Hof treedt in afzonderlyke onderhandeling met het Fransche.

Met deeze nadere opheldering van de jongste Verklaaring der verbonden' Koningen, moesten de Zee-Mogendheden zig te vrede houden. Zy deeden wel veele moeite, om eenig meerder licht te trekken uit den Ambassadeur de Fenelon. Doch hunne poogingen waren vrugteloos. Frankryk, welk niets gewonnen hadt by den oorlog, en geen' kans zag, om Stanislaus op den Poolschen Troon te herstellen, zogt 'er zig egter met eere van te ontslaan; te meer, na dat Koning Lodewyk, vergeefs, gearbeid hadt, om Zweeden te beweegen tot het ondersteunen van Koning Stanislaus (a); en na dat Rusland, in Oogstmaand, een Verbond geslooten hadt met Zweeden (b). Maar Spanje en Sardinie, die merkelyke voordeelen behaald hadden by den oorlog, waren nog ongezind, om de wapenen af te leggen. De Keizerin van Rusland hadt, na 't sluiten van 't Ver-

(z) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* X. *p.* 516.

(a) *Voiez* les Lettr. & Memoir. *dans le* Recueil *de* ROUSSET, *Tom.* XI. *p.* 392, 396, 399.

(b) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XI. *p.* 415. Suplem. *au* Corps Diplom. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 536.

1735. Verbond met Zweeden, verklaard, dat zy, in geen Verdrag bewilligen zou, waarby Koning Augustus alleen niet voor Koning erkend werdt; en dat zy eerder alles aanwenden zou, wat in haar vermogen was, om de Vrede in 't Noorden te bewaaren, het evenwigt van Europa te handhaaven, en de belangen van den Roomschen Keizer voor te staan, dan dat zy, in dit opzigt, veranderen zou van besluit (c). En deeze verklaaring overtuigde het Fransche Hof nog meer, dat 'er op de herstelling van Koning Stanislaus niet te hoopen was. De Keizerschen, weetende dat men, in Frankryk, verlangde naar vrede, gebruikten heimelyke middelen, om het Fransche Hof in te wikkelen in eene afzonderlyke handeling. Hierdoor, maakte Frankryk zig verdagt by zyne Bondgenooten, die toen ook begonden te denken, om zig afzonderlyk te verdraagen met den Keizer. De onderlinge argwaan tusschen de Bondgenooten bragt, eindelyk, te wege, 't gene, door de aanhoudende poogingen der Zee-Mogendheden, niet hadt konnen te wege gebragt worden. De heimelyke handeling tusschen den Keizer en Frankryk werdt, ernstelyk, voortgezet te Weenen (d). De grootste zwaarigheid, die zig in deeze handeling opdeedt, was het uitvinden van een middel, om Koning Stanislaus schadeloos te stellen, voor zynen afstand van de Poolsche Kroon. Doch het Weener-Hof bewilligde, eerlang, in een Ontwerp, waarby Frankryk zeer zyne rekening

(c) Rousset Recueil, *Tom.* X. *p.* 515.
(d) *Voiez* Massuet Hist. de la dern. Guerre. *Tom.* II. *P.* II. *p.* 212.

ning vondt. De Hertog van Lotharingen, die op 't punt ſtondt, om met de Aartshertogin- ne Maria Thereſia, Dogter des Keizers, te trouwen, liet zig beweegen, om Bar en Lotha- ringen af te ſtaan aan Koning Staniſlaus: waar- tegen hem het Groot-Hertogdom Toskane toegelegd werdt. En zo dra men 't over dit gewigtig punt eens was, werden, nog voor 't einde van Wynmaand, de voorafgaande Pun- ten tot eene algemeene Bevrediging tuſſchen den Keizer en Frankryk, te Weenen, gete- kend. Zy liepen op deezen zin: „ 1. De Ko- „ ning, Schoonvader van zyne Allerchriſte- „ lykſte Majeſteit, zou afſtand doen van de „ Poolſche Kroone; doch egter den titel en „ eer van Koning van Poolen en Groot-Her- „ tog van Litthauwen behouden. Men zou „ hem, en de Koningin, zyne Gemaalin, in „ 't bezit hunner goederen herſtellen. 't Voor- „ leedene zou, door eene algemeene vergif- „ fenis, uitgewiſcht, en Poolen in 't bezit zy- „ ner regten en vryheden herſteld worden. De „ Keizer ſtondt toe, dat de Koning, Schoon- „ vader van zyne Allerchriſtelykſte Majeſteit, „ geſteld werdt in 't vreedzaam bezit van 't „ Hertogdom Bar; en, zo dra het Groot-Her- „ togdom van Toskane aan 't Huis van Lotha- „ ringen gekomen zou zyn, ook in het vreed- „ zaam bezit van het Hertogdom Lotharin- „ gen: welke Hertogdommen egter, na zyn „ overlyden, voor altoos, gehegt zouden wor- „ den aan de Kroone van Frankryk: waarin „ de Keizer, ten opzigte van dat gedeelte, „ welk onder het Duitſche Ryk behoorde, van „ nu af aan, bewilligde; ſtaande, daarente-

1735.

De voorafgaande punten eener algemeene Bevrediging tusſchen den Keizer en Frankryk worden getekend. Inhoud derzelven.

 „ gen,

1735. „ gen, den Koning van Frankryk, zo voor zig „ zelven, als voor den Koning, zynen Schoonvader, af van het gebruik, om zitting en „ ftem te hebben op den Ryksdag. Koning „ Auguftus zou voor Koning van Poolen en „ Groot-Hertog van Litthauwen erkend worden, door alle de Mogendheden, die deel „ zouden neemen aan de Bevrediging. 2. Het „ Groot-Hertogdom van Toskane zou, na de „ dood van den tegenwoordigen bezitter, den „ Huize van Lotharingen toebehooren, om „ het zelve fchadeloos te ftellen, wegens de „ Hertogdommen, die het tegenwoordig bezat. De Spaanfche troepen zouden dit „ Groot-Hertogdom ruimen, welk, op gelyke wyze, als, by het viervoudig Verbond, „ omtrent de onzydige troepen, vaftgefteld „ was, door Keizerlyke troepen, zou bezet „ worden, tot dat het Huis van Lotharingen „ in 't bezit van het zelve zou getreden zyn, „ overeenkomftig met het Verdrag van Ryswyk; neemende zyne Allerchriftelykfte Majefteit aan, den Huize van Lotharingen, geduurende dien tuffchentyd, de inkomften „ van het Hertogdom Bar goed te doen. Livorno zou eene vrye haven blyven, gelyk „ het tegenwoordig was. 3. De Koningkryken „ van Napels en Sicilie zouden toebehooren „ aan den Vorft, die dezelven tegenwoordig „ bezat, en die voor Koning erkend zou worden, door alle de Mogendheden, die de „ Bevrediging zouden aanneemen. Ook zou „ hy de Plaatfen hebben, die de Keizer op de „ Toskaanfche kuft bezeten hadt: nevens Porto Longone en 't gene de Koning van Span-

„ je,

„ je, ten tyde van het viervoudig Verbond, 1735.
„ van het Eiland Elbe bezeten hadt. Men
„ zou eene algemeene vergiffenis afkondigen,
„ ten behoeve van allen, die, geduurende den
„ tegenwoordigen oorlog, de eene of de an-
„ dere zyde gevolgd hadden. 4. De Koning
„ van Sardinie zou bezitten of het Novarree-
„ sche en Tortoneesche, of het Tortoneesche
„ en Vigevanaskosche, ter zyner keuze; wel-
„ ke twee streeken aan zyne andere Staaten
„ zouden gehegt worden, mids zy, zo wel als
„ de gantsche Staat van Milaan, altoos er-
„ kend werden voor leenroerig van het Kei-
„ zerryk. Ook zou hy bezitten het opperst
„ grondgebied over de Landeryen van Lan-
„ ghes, en de vier Landen van S. Fedele,
„ Terra di Fasti, Gravedo en Campo Mag-
„ giore, met vryheid, om zulke Plaatsen als
„ hy goedvondt sterk te maaken. 5. Alle an-
„ dere Plaatsen, welken de Keizer, voor den
„ tegenwoordigen oorlog, in Italie bezeten
„ hadt, zouden hem te rug gegeven worden,
„ benevens de Hertogdommen Parma en Pia-
„ cenza. Doch hy zou zig verbinden, om de
„ hereenigingen van Castro en Ronciglione
„ niet te vervolgen, en om het Huis van Gua-
„ stalla, wegens deszelfs eischen op het Her-
„ togdom van Mantua, regt te doen, over-
„ eenkomstig met het Verdrag van Baden.
„ De Koning van Frankryk zou aan den Kei-
„ zer en 't Ryk ook alles, zonder uitzonde-
„ ring, te rug geeven, wat hy, in den tegen-
„ woordigen oorlog, veroverd hadt. 6. De
„ Koning van Frankryk zou belooven, de Prag-
„ matike Sanctie van den jaare 1713 te zul-

„ len

1735. „ len handhaaven, ten opzigte van de Staaten, die de Keizer reeds bezat, of, uit hoofde der bovenstaande punten, bezitten zou.
„ 7. Men zou, wederzyds, Gevolmagtigden benoemen, om de grenzen in de Elzas en de Nederlanden, tusschen den Keizer en den Koning van Frankryk, te regelen overeenkomstig met de voorgaande Verdragen, in 't byzonder met het Verdrag van Baden."
By deeze *zeven* punten, waren nog *vyf* afzonderlyken gevoegd, waarin beraamd werdt „dat de Keizerin van Rusland en Koning Augustus, als voornaame handelende Partyen, zouden genodigd worden, tot de aanstaande Byeenkomst. Dat men deeze Byeenkomst, zo spoedig als mogelyk ware, zou doen eindigen, geene andere zaaken op dezelve brengende, dan die de tegenwoordige oorloogende Mogendheden betroffen. Dat de Keizer de toestemming des Keizerryks op het geslootene zou tragten te verwerven; 't gene hy, tot hiertoe, niet hadt konnen doen, ter oorzaake van de kortheid des tyds. Dat de taal en titels, in de voorafgaande Punten, of in de Volmagten gebruikt, geene van de handelende Mogendheden tot voordeel of tot nadeel zouden mogen geduid worden. En, eindelyk, dat men de Zee-Mogendheden nodigen zou, om deel aan dit Verdrag te neemen, en daarvan eene gemeene zaak te maaken (*e*)."

Aanmerkingen

Op deeze wyze, werden de grondslagen gelegd

(*e*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* X. *p.* 519. MASSUET Hist. de la dern. Guerre. *Tom.* II. *P.* II. *p.* 191.

legd tot de algemeene Vrede, zonder tusschenkomst van Groot-Britanje en de Staaten, welker Ontwerp men egter genoegzaam geheel gevolgd hadt, met dit onderscheid alleenlyk, dat, by de voorafgaande Punten, meerder zorg voor de belangen van Frankryk en van Koning Stanislaus gedraagen was, dan by het Ontwerp. Koning Stanislaus verwisselde de Poolsche Kroon, tegen de Hertogdommen Bar en Lotharingen, welken egter, na zynen dood, aan de Kroone van Frankryk komen moesten, die 'er, sedert eene eeuw omtrent, op gevlamd hadt. De Keizer verwierf, tegen den afstand van Lotharingen, de belofte der handhaavinge zyner Pragmatike Sanctie van Frankryk, waarnaar hy lang, vergeefs, gestaan hadt: en schoon hy Napels en Sicilie, een gedeelte van het Milaneesche en eenige andere Plaatsen in Italie moest afstaan; hy gaf niets over, dan 't gene hy reeds genoegzaam verlooren hadt, en verkreeg nog, tegen 't gene hy afstondt, Parma en Piacenza, nevens alles wat, behalve het gemelde, in den tegenwoordigen oorlog, zo in Duitschland als in Italie, op hem en 't Ryk veroverd was. De voorafgaande Punten waren, derhalve, voordeelig voor de twee Mogendheden, die dezelven gesloten hadden. Doch Spanje en Sardinie meenden 'er hunne rekening niet by te vinden. Hunne Katholyke Majesteiten vonden, inzonderheid, vreemd, dat men hun vergde, tegen de Koningkryken van Napels en Sicilie, die reeds door hunne wapenen veroverd waren, het regt tot de opvolging in het Groot-Hertogdom Toskane, en de Hertogdommen Parma en Piacenza, die

1735.

op de voorafgaande Punten.

de

1735. de Infant Don Carlos reeds bezat, wederom over te geeven. Ook hielden zy, zo dra zy kennis van het sluiten der voorafgaande Punten gekreegen hadden, sterk aan by Groot-Britanje en by de Staaten, om in het bezit deezer Hertogdommen gehandhaafd te worden, in gevolge van het viervoudig Verbond, en van het Verdrag van Seville. Doch men antwoordde hun, dat de Zee-Mogendheden geene mindere verpligting hadden, om den Keizer te handhaaven in 't bezit van Napels en Sicilie; welke Ryken, door Spanje, waren veroverd; en dat deeze wederzydsche verpligting hun niets anders overliet, dan den weg van minnelyke handeling, tusschen de verschillende Partyen, tot bevordering eener algemeene Vrede. Het Hof van Turin scheen ook kwalyk te vrede over den inhoud der voorafgaande Punten, hebbende den Koning van Sardinie, zo men meende, rekening gemaakt, op het bezit van het Hertogdom Milaan. Doch men twyfelde niet, of Sardinie zou de voorafgaande Punten aanneemen, zo dra Spanje dezelven aangenomen hadt.

Oordeel van Groot-Britanje en de Staaten over dezelven.

De Koning van Groot-Britanje en de Vereenigde Staaten waren ook niet zeer vergenoegd, over 't sluiten der voorafgaande Punten, buiten hunne kennis en bemiddeling: want schoon hun Ontwerp, in de voornaamste opzigten, gevolgd was, waren 'er egter de punten uitgebleeven, die hunnen Koophandel te Livorno en in de Koningkryken van Napels en Sicilie betroffen. De Staaten, in den aanvang des volgenden jaars, door den Keizer en Frankryk, verzogt wordende, om de handhaaving der

der voorafgaande punten op zig te neemen, toonden 'er zig, hierom, niet zeer gereed toe, en besloten, eerlang, zulks niet te doen dan gelykelyk met den Koning van Groot-Britanje. 1735.

Midlerwyl, hadt het tekenen der voorafgaande Punten de vyandlykheden tusschen den Keizer en Frankryk doen ophouden. De Wapenschorsing was, reeds in Wynmaand, aan den Rynkant afgekondigd. Wat laater, geschiedde zulks ook in Italie, aan 't hoofd van 't Fransche Leger. Doch alzo zulks buiten kennis van de Hoven van Spanje en Turin geschied was, besloot de Graaf van Montemar, nu tot Hertog van Bitonto verheeven, den kryg in Italie voort te zetten. Maar de Prins van Saxen-Hildburghausen tastte hem aan by Ostiglia, en verdreef hem uit het Hertogdom Mantua, welk, sedert, wederom door Keizerlyke troepen bezet werdt. Het Spaansche Hof, sterk gedrongen, door den Koning van Frankryk, en eerlang ook door den Koning van Groot-Britanje en door de Vereenigde Staaten, besloot, eindelyk, in de Lente des volgenden jaars, de voorafgaande Punten aan te neemen. De Koning van Sardinie volgde het voorbeeld des Konings van Spanje. De Wapenschorsing werdt in 't algemeen aangenomen in Italie. De Hertog van Bitonto of Montemar kreeg bevel, om met de Spaansche troepen te trekken naar het Koningkryk Napels, en Lombardye en de Hertogdommen van Parma en Piacenza te ruimen (*f*): waarna de vyandlykheden, aan alle oorden, ophielden.

De Wapenschorsing wordt afgekondigd, aan den Rynkant en in Italie.

Spanje en Sardinie neemen de voorafgaande Punten aan.

Doch

(*f*) Rousset Recueil, *Tom.* XI. *p.* 502. Massuet Hist. de la dern. Guerre. *Tom.* II. *P.* II. *p.* 214—221.

1735. Voorslag, om den Prins van Oranje tot Generaal van 't Voetvolk aan te stellen.

Doch de raadpleegingen op 't vermeerderen van 's Lands Krygsmagt, in 't voorleeden jaar, hadt den Staaten van Gelderland aanleiding gegeven, om wederom, gelyk zy, reeds in 't jaar 1727, gedaan hadden, den Prins van Oranje, hunnen Stadhouder, voor te slaan, tot Generaal van 't Voetvolk. Friesland en Stad en Lande ondersteunden den voorslag van Gelderland. En Utrecht, welk op 't benoemen van hooge Krygsbevelhebberen gesteld was, scheen 'er niet tegen. Overyssel zelf was 't met Utrecht eens. Doch Holland en Zeeland, zig bedienende van de verandering, die, door het tekenen der voorafgaande punten, in den staat der zaaken, gekomen was, bragten ligtelyk te wege, dat 'er in 't geheel geene hooge Krygsbevelhebbers werden aangesteld (*g*): weshalve de Prins van Oranje niet bevorderd werdt.

XVIII. Onlusten tusschen Spanje en Portugal.

Het Spaansche Hof hadt te meerder reden, om zig te ontslaan van den oorlog tegen den Keizer, om dat het, onlangs, in hevigen twist geraakt was met de Kroone van Portugal; die, uit geringe beginsels ontstaan, eerlang, dreigde uit te bersten tot openbaare vyandlykheden. Eenige bedienden van *Don Pedro de Cabral de Belmonte*, Ambassadeur des Konings van Portugal aan het Hof van Madrid, hadden, in Sprokkelmaand deezes jaars, eenen gevangen, dien men zeide uit eene Kerk, geligt te zyn, verlost uit de handen der Geregtsdienaaren, en

(*g*) Resol. Holl. 10 *May*, 29 *Juny*, 13, 29 *July*, 14 *Sept.* 20 *Dec.* 1735. *bl.* 357, 394, 465, 485, 536, 759. 23 *Febr.* 28 *Maart* 1736. *bl.* 72, 229. 11, 17 *July*, 15 *Aug.* 1737. *bl.* 353, 385, 478. Notul. Zeel. 12 *May*, 9 *Juny*, 18 *July*, 13, 15 *Sept.* 28 *Nov.* 1735. *bl.* 99, 123 163, 164, 187, 194, 249. *64, *65, *67. 26 *Maart* 1736. *bl.* 81. Resol. Gener. *Luna* 15 *July* 1737.

en in 't Huis des Ambassadeurs gebergd. De 1735.
Ambassadeur hadt den gevangen, sedert, uit zyn huis doen zetten, en eenigen zyner bedienden, die zig met dit werk gemoeid hadden, weggejaagd. Doch het Hof, hier mede niet voldaan, zondt, twee dagen laater, eenige soldaaten naar 't Huis des Ambassadeurs, die met geweld ter deure indrongen, en nog eenige bedienden gevangkelyk met zig te rug voerden, onder welken, zo men wil, ook de bedienden waren, die de Ambassadeur voorgaf, te hebben weggejaagd. Een voorval, in schyn van zo weinig gewigt, veroorzaakte, eerlang, merkelyke verwydering, tusschen de Hoven van Spanje en Portugal, die beide, wegens 't voorgevallene, voldoening vorderden van elkanderen. De Spaansche Ambassadeur aan 't Hof te Lisbon kreeg bevel, om 't Ryk te ruimen. Doch eenigen zyner bedienden werden in hegtenis gehouden: een van welken, ontvlugtende, de wyk nam in 't huis van den Resident der algemeene Staaten *van Til*, die nogtans de voorzigtigheid hadt van hem, terstond, wederom te doen vertrekken. 't Bleef hierby niet. De Koning van Spanje deedt, eerlang, eenig Krygsvolk trekken naar de grenzen van Portugal, en gaf bevel, om eenige Oorlogsschepen in zee te brengen. De Koning van Portugal verwierf, daarentegen, een Esquader Oorlogsschepen van den Koning van Groot-Britanje, welk, in Zomermaand, naar Lisbon onder zeil ging, en, eerlang, van een tweede Esquader gevolgd werdt. De Engelsche Gezant Keene, en de Ambassadeur der Staaten van der Meer handelden,

1735. door bemiddeling van Groot-Britanje en de Staaten bygelegd.

midlerwyl, aan 't Hof van Madrid, over een vergelyk, tusschen de twee Kroonen. Ook verklaarde de eerste, dat de Koning, zyn Meester, geene vyandlykheden altoos in den zin hadt, en alleenlyk beoogde, de kusten van Portugal en de Brazilsche Vloot te beschermen. De toerustingen ten oorloge werden, ondertusschen, voortgezet, in beide de Ryken (*b*). De Engelsche Vloot bleef, het gantsche volgende jaar, voor Lisbon leggen, en verhinderde eene volkomen' Vredebreuk. 't Liep aan tot in de Lente des jaars 1737, eer de twist tusschen de twee Hoven bygelegd, en de voorige vriendschap hersteld werdt.

XIX. De Hertog van Lotharingen trouwt met 's Keizers oudste Dogter. 1736.

Het tekenen der voorafgaande Punten tusschen den Keizer en Frankryk werdt, eerlang, gevolgd van een Huwelyk tusschen François-Steven, Hertog van Lotharingen, en 's Keizers oudste Dogter, de Aartshertogin Maria Theresia, welk, in Sprokkelmaand des jaars 1736, voltrokken werdt. De Hertog beloofde, by de Huwelyksvoorwaarden, dat hy, voor zyn hoofd, nimmer zou voorgeeven, eenig regt te hebben op 's Keizers erflanden (*i*). Ook stondt hy, kort hierna, af van de Hertogdommen Bar en Lotharingen, ten behoeve van Koning Stanislaus, die, eerlang, ook de Poolsche Kroon overliet voor Koning Augustus. Men schikte zig dus, van wederzyde, tot de uitvoeringe van 't gene, by de voorafgaande Punten, beraamd was. Ten welken einde,

Nadere Overeenkomst

zelfs, op den elfden van Grasmaand, eene na-

(*b*) Resol. Holl. 10 *May* 1735. *bl.* 360. MASSUET *Tom.* II. *P.* I. *p.* 1—53.

(*i*) MASSUET *Tom.* II. *P.* II. *p.* 234.

1736. tusschen den Keizer en Frankryk.

nadere Overeenkomst getekend werdt, te Weenen, waarby de Keizer en de Koning van Frankryk zig verbonden „ tot het stipt agtervolgen der voorafgaande Punten, in opzigte der ontruiminge van het platte Land des Duitschen Ryks, en van het Hertogdom Milaan; de twee Landstreeken, die de Koning van Sardinie toegeweezen waren, alleen uitgenomen. De Keizer verbondt zig, den Koning van Frankryk, binnen eene maand, te zullen overleveren de verklaaringen der Keizerinne van Rusland en des Konings Augustus, waarby deeze twee Mogendheden de voorafgaande punten aannamen. Ook nam hy aan, de tegenwoordige Overeenkomst, binnen zes weeken, door het Ryk te doen bekragtigen: waarna de Koning van Frankryk de Vestingen Kehl, Filipsburg en Trier ruimen zou." Wyders, werdt, by twee afgezonderde Punten, een voet beraamd, waarop Koning Stanislaus in 't bezit zou gesteld worden van het Hertogdom Lotharingen, eer nog de Groot-Hertog van Toskane overleeden zou zyn (*k*). Doch hieromtrent werdt, in Oogstmaand, nog eene byzondere Overeenkomst getekend (*l*).

De Zeemogendheden wyzen 't handhaaven der voorafs-

De Keizerlyke en Fransche Gezanten deelden de eerstgemelde Overeenkomst, kort hierna, den algemeenen Staaten mede, met verzoek, dat zy dezelve gunstiglyk wilden aanzien, en voorts de hand leenen, tot bevordering eener bestendi-

(*k*) *Voiez* MASSUET *Tom.* II. *P.* II. *p.* 329. Suplem. au Corps Dipl. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 549, 592.
(*l*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XIII. *p.* 411.

1736. dige vrede (*m*). Doch hunne Hoog-Mogendheden gaven slegts algemeen bescheid, op dit verzoek. De Koning van Spanje hieldt, sedert, ook by den Koning van Groot-Britanje en by de Staaten aan, om hen, tot het handhaaven der vooraſgaande Punten, over te haalen: doch beide de Mogendheden vonden ongeraaden, zig te verbinden tot de handhaavinge van Punten, die buiten hunne bewilliging geslooten waren, en waarby in 't geheel niet gezorgd was, voor 't belang van haaren Koophandel (*n*).

gaande Punten af.

De Staaten verminderen hunne Krygsmagt.

De algemeene Staaten, midlerwyl, de Vrede tusschen de oorloogende Mogendheden op eenen goeden voet ziende van te zullen geslooten worden, raadpleegden, terstond, op het verminderen van hun Krygsvolk, en vonden, eerlang, op 't sterk aanhouden der Staaten van Holland (*o*), geraaden, omtrent tienduizend man minder in dienst te houden: waarna men nog ruim vierenveertigduizend man op den staat van oorloge hieldt.

XX. Handeling in 't Duitsche Ryk over de vernietiging van zeker beding uit het vierde Lid der

De oorlog tusschen den Keizer en Frankryk en de handelingen over de Vrede hadden de Protestantsche Ryks-Vorsten en Stenden nieuwe aanleiding gegeven, om te dringen op de vernietiging van zeker beding omtrent den Godsdienst, uit het vierde Lid der Ryswyksche Vrede. Verscheiden' Protestantsche Mogendheden, en onder anderen de Staaten der Vereenigde Gewesten ondersteunden hunne poo-

(*m*) Massuet *Tom.* II. *P.* II. *p.* 339.
(*n*) *Voiez* Rousset Recueil, *Tom.* XI. *p.* 434.
(*o*) Resol. Holl. 28 *Maart* 1736. Resol. Gener. *Jovis* 3 *May* 1736.

poogingen: waarom 't niet ondienstig zyn zal, hier, beknoptelyk, te gewaagen van 't gene, desaangaande, ten deezen tyde, gehandeld werdt. Wy hebben, ter zyner plaatse, verhaald, hoe Frankryk, waarschynlyk met oogmerk om verdeeldheid te verwekken in het Duitsche Ryk, in 't vierde Lid der Ryswyksche Vrede, tusschen den Keizer en Koning Lodewyk den XIV, hadt weeten te bedingen „ dat de Roomsch - Katholyke Gods„ dienst, in alle Plaatsen des Duitschen Ryks, „ welken, door Frankryk, te rug gegeven „ werden, blyven zou in den staat, waarin „ dezelve ten dien tyde was (*p*)." De Staaten der Vereenigde Gewesten, veel onlust te gemoet ziende uit dit beding, hadden, al terstond, hun best gedaan, om het te doen vernietigen of verzagten; doch hunne poogingen waren vergeefs geweest (*q*). Alleenlyk hadden zy, by de Utrechtsche Vrede, met moeite, bedongen „ dat Frankryk zorg draagen zou, „ dat de zaaken van den Godsdienst in het „ Duitsche Ryk gehouden zouden worden op „ den voet van de Westfaalsche Vrede (*r*):" welke belofte, hier, zo werdt opgevat, dat zy de vernietiging van het vierde Lid der Ryswyksche Vrede insloot, of onderstelde. Doch het Fransche Hof verstondtze anders; 't welk, eerlang, klaarlyk bleek, uit de Verdragen van Radstad en Baden, waarby de Ryswyksche Vrede, zonder eenige uitzondering, bevestigd werdt (*s*). De Protestantsche Vorsten en Standen

1736.

Ryswyksche Vrede.

(*p*) *Zie* XVI. *Deel*, *bl.* 418, 424.
(*q*) *Zie* XVI. *Deel*, *bl.* 423.
(*r*) *Zie* XVII. *Deel*, *bl.* 510.
(*s*) *Zie* XVIII. *Deel*, *bl.* 14.

1736. den hadden egter, van dien tyd af, niet verzuimd, aan te houden op de vernietiging van het beding uit het vierde Lid deezer Vrede. En George de I, Koning van Groot-Britanje, ondersteunde hunne poogingen, te Weenen en aan 't Hof van Frankryk. Doch men draalde lang, eer 'er eenig besluit genomen werdt. Midlerwyl, bedienden de Roomsche Ryksvorsten zig van de vryheid, die hun, zo zy dagten, by de Ryswykſche Vrede, gegeven was, om den Roomschen Godsdienst in te voeren in Plaatsen, daar dezelve of niet of naauwlyks geoefend geweest was, voor 't sluiten der Ryswykſche Vrede. Men stigtte veele nieuwe Kerken en Kapellen, of bediende zig, beurtswyze, van de Kerken der Protestanten: 't welk omtrent deezen tyd zo sterk in zwang ging, dat men reeds over de dertienhonderd Roomsche Kerken telde, in 't Duitsche Ryk, boven 't getal, welk 'er, ten tyde van 't sluiten der Ryswykſche Vrede, geweest was, behalve nog zeshonderd, waarin het *Simultaneum* plaats hadt, of waarin de Godsdienst, beurtswyze, door de Roomsch-Katholyken en Protestanten, geoefend werdt (*t*). In deezen staat der zaaken, ontstondt de oorlog, tusschen den Keizer en Frankryk, in den jaare 1733. Den Keizer de hulp der Ryks-Leden noodig hebbende, oordeelden de Protestantschen, dat zy, by deeze gelegenheid, op nieuws moesten aanhouden op de vernietiging van het meergemelde beding der Ryswykſche Vrede. Ook verstonden de Leden, Roomschen zo wel als Pro-

(*t*) *Voiez* ROUSSET *Recueil*, *Tom.* XI. *p.* 492—502.

Proteſtantſchen, dat men het onderling vertrouwen behoorde te herſtellen, door de vernietiging van dit beding. De Proteſtantſchen beſlooten, ſedert, zo dra de voorafgaande Punten getekend waren, hierop, ernſtelyk, aan te houden, by de aanſtaande Vredehandeling. De Koning van Zweeden drong 'er ook op, aan 't Weener-Hof (*u*), en ſpoorde den Koning van Groot-Britanje en de Staaten der Vereenigde Geweſten aan, om zig, hierin, nevens hem te voegen. George de II. en de Staaten toonden zig hiertoe terſtond bereid. De Staaten gaven, op nieuws, bevel aan hunne Gezanten, in Frankryk en te Weenen, om het nadeelig punt der Ryswykſche Vrede te doen vernietigen. Ook ſchreevenze den Vorſten en Stenden van de Augsburgſche belydeniſſe, op den Ryksdag, te Regensburg vergaderd, die hun de bevordering der vernietiging van dit punt, ernſtelyk, hadden aanbevolen,, dat het, „ zo 't van hun afgehangen hadt, nimmer in „ eenig Verdrag gevoegd zou geweeſt zyn, „ alzo zy zeer wel wiſten, hoe veele verdrie- „ telykheden daar uit reeds ontſtaan, en ver- „ der te dugten waren." Ondertuſſchen, hadt de Keizer den Evangeliſchen reeds beloofd, „ dat hy, zo veel hem mogelyk ware, aan „ hunne begeerte zou tragten te voldoen (*v*)." De Paus arbeidde hiertegen, by de Roomſche Leden, en onder anderen by den Keurvorſt van Ments, die hem te kennen gaf, dat men de vernietiging niet zou konnen beletten, zo

1736.

De Staaten wenden hiertoe ook hunne poogingen aan.

(*u*) *Voiez* Suplem. *au* Corps Dipl. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 551.
(*v*) *Voiez* Suplem. *au* Corps Dipl. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 551.

1736. zo Frankryk 'er op gesteld ware. Ook beweerde hy, dat dezelve noodig was, tot herstelling van het goed vertrouwen, onder de Stenden. Den Koning van Frankryk, eerlang, verklaard hebbende, dat hy de beslissing over dit stuk, geheellyk, overliet aan den Keizer, verdubbelden de Protestantsche Mogendheden, en onder anderen de Staaten hunne poogingen, aan het Weener-Hof. George de II. en zy, aangezogt door den Keizer en Frankryk, om de jongste Overeenkomst, tusschen de twee laatstgemelde Mogendheden, te handhaaven, verklaarden, uit eenen mond „ dat „ zy hierin niet zouden konnen treeden, voor „ dat de twee Hoven bewilligd hadden in ee„ nige punten, den Koophandel hunner On„ derzaaten betreffende; en voor dat het be„ ding, welk den Godsdienst raakte, geligt „ ware, uit het vierde Lid der Ryswykſche „ Vrede (*w*).” 't Scheen, derhalve, dat de vernietiging van dit beding op eenen goeden voet stondt. Ook nam de hoop hierop toe, na dat de Keizer ingewikkeld geworden was in eenen nieuwen kryg tegen de Porte, die door de Keizerinne van Rusland was aangevangen, en om welken te voeren, zyne Keizerlyke Majesteit den bystand des Ryks behoefde, en verzogt hadt (*x*). De Groot-Vizir hadt, kort na 't uitbersten des oorlogs, de bemiddeling van Groot-Britanje en de Staaten begeerd, tot bevordering der Vrede (*y*). De Keizer hadt dus nog

(*w*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom* XI. *p.* 426—491. Europ. Merc. *July—Decemb.* 1736. *bl* 47 *enz.*

(*x*) Suplem. au Corps Diplom. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 562, 573, 586.

(*y*) *Zie* Europ. Merc. *July—Decemb.* 1736. *bl.* 27, 93.

nog eene nieuwe reden gekreegen, om den Zee-Mogendheden genoegen te geeven. Men was, hierom, in de algemeene verwagting, dat het beding, by de Ryswykſche Vrede gemaakt, zou vernietigd worden. Doch de uitkomſt beantwoordde niet aan deeze verwagting. 't Verdrag van Vrede, welk, na veel handelens, in 't jaar 1738, geſlooten werdt, liet de zaaken van den Godsdienſt, in het Duitſche Ryk, in den zelfden ſtaat, als zy, tot hiertoe, geweeſt waren, en beveſtigde het Ryswykſche Verdrag wederom, zonder eenige uitzondering.

1736.

Doch zonder vrugt.

XXI. Handeling met den Koning van Marokko.

De Vereenigde Geweſten, de Vrede met den Koning van Marokko nog niet hebbende konnen treffen (z), hielden nog eenige Oorlogsſchepen in de Middellandſche zee, om op de Saleeſche kaapers te kruiſſen. 's Lands Kapiteinen *Lambregts* en *van der Waayen* ondernamen, in Oogſtmaand, eene landing op de Barbaryſche kuſt, niet verre van Safia, daar zy een verlaaten Kaſteel innamen. Doch de vyand, in grooten getale, op hen afkomende, noodzaakte hen, naar boord te keeren. Zy hadden ſlegts twee Viſſchers Barken en zes ligte ſtukjes geſchut veroverd, op deezen togt. Middlerwyl, was Mulei Abdallah, reeds in 't jaar 1734, van den troon ontzet, en door zynen Broeder *Mulei Ali* opgevolgd, die de Staaten, niet lang na zyne verheffing, hadt doen aanzoeken tot handeling. Men beſloot, in de Lente des jaars 1735, 's Lands Kapitein *Hendrik Lynſlager* hiertoe te magtigen, die verlof kreeg om,

(z) *Zie* hier voor, *bl.* 11.

1736. om, geduurende zyn verblyf in 't Ryk van Marokko, de waardigheid van *Ambassadeur* van hunne Hoog-Mogendheden te mogen aanneemen. Hy begaf zig aan boord van 's Lands schip *Wageningen*, welk door den Kapitein *Joost Sels* gevoerd werdt, en hadt een grooten voorraad van geschenken mede, die in een byzonder schip waren gelaaden. Te Gibraltar geland zynde, vertoefde hy eenigen tyd, om de verwarringen van 't Ryk van Marokko gade te slaan; doch, in Herfstmaand, begaf hy zig, sterk uitgenodigd zynde, naar Salee: hy kwam egter niet aan land, om dat hy over 't losgeld der slaaven niet eens worden kon. Ook vondt hy ongeraaden, de geschenken van den Staat te spillen, zonder van den uitslag der handelinge verzekerd te zyn, schoon hy hiertoe sterk gedrongen was. In Slagtmaand, keerde hy wederom naar Gibraltar: doch op aanschryvens der Staaten zeilde hy, in Grasmaand deezes jaars 1736, op nieuws naar Salee, daar hy, kort na zyne aankomst, berigt kreeg, dat Mulei Abdallah wederom op den troon hersteld, en de Bassa *Selim Tuiquelli*, met wien hy te vooren in onderhandeling was geweest, van 't leeven beroofd was. De Heer Lynslager, by de uitkomst ziende, hoe kwalyk hy gedaan zou hebben, zo hy zig met de geschenken aan land begeven hadt, zeilde eerlang wederom naar Gibraltar, daar hy, door tusschenkomst van den Admiraal Perez, die uit Holland gekomen was, en van zekeren Jood, in onderhandeling tradt met den Bassa van Tetuan. Om deeze onderhandeling voort te zetten, stak hy, in Slagtmaand, over naar Tanger:

1736.

ger: doch zy liep vrugteloos af, ter oorzaake der aanhoudende verwarringen in 't Ryk; waarom de gezant besloot, in de Lente des jaars 1737, naar 't Vaderland te keeren. In den Haage verslag van zyne verrigtingen gedaan hebbende, hadt hy het genoegen, dat zyn gedrag, by eene Staats-resolutie, goedgekeurd werdt (*a*). De wederzydsche vyandlykheden bleeven ondertusschen duuren. Kapitein *Pieterson*, kruissende langs de Moorsche kust, veroverde, in Grasmaand des jaars 1737, drie vaartuigen, die met Tarwe en andere waaren naar Salee zeilden. Zy werden te Kadix opgebragt, daar men gebrek aan Tarwe hadt, waarom het grootste gedeelte der laadinge hoog verkogt werdt (*b*). In eenen volgenden kruistogt, in 't jaar 1739, schoot de Kapitein *Baron van Wassenaar* eenen Saleeschen kaaper in den grond. De Kapitein *Hoeuft* ontweldigde, wat laater, eenen anderen kaaper een Fransch Koopvaardyschip, en noodzaakte eenen diergelyken, een Hollandsch schip, welk hy veroverd hadt, te doen zinken.

Twist met den Bisschop van Roermonde.

De algemeene Staaten geraakten, ten deezen tyde, in merkelyk geschil met *François Lodewyk*, Bisschop van Roermonde, die eenig geweld gepleegd hadt, op 't grondgebied van den Vereenigden Staat. *Joan François d'Eischen*, Heer van Trieste, in 't Ampt van Montfoort, welks Heerlykheid den Koning van Pruissen afgestaan was, schoon de Staaten aldaar

(*a*) Extract *uit het* Verbaal van den Kapitein H. LYNSLAGER. *MS.*
(*b*) *Zie* Europ Merc. *July* — *Dec.* 1736. *bl.* 218, 238. *Jan.* - *Juny* 1737. *bl.* 263.

1736. daar de opperste magt behielden, was, onlangs, van den Roomschen tot den Hervormden Godsdienst overgegaan, terwyl zyne Huisvrouw, *Katharina Antonia van Hartsheim*, der Roomschen belydenis nog bleef aankleeven. De Bisschop van Roermonde, onder wiens geestelyk Regtsgebied, de Roomschgezinden van deezen oord behoorden, was zo kwalyk te vrede, over de verandering van den Heere van Trieste, dat hy, bedugt, naar 't schynt; voor de uitwerking, die zy op de Vrouwe hebben mogt, tot het besluit kwam, om deeze, by nagt, met geweld, te doen ligten van den Huize van Trieste, en naar Roermonde te doen voeren, daar zy in 't Klooster Mariengaard opgesllooten en bewaard werdt. De Heer van Trieste vervoegde zig, hierop, aan 't Hof van Venlo; welk, by *sententie*, beval, dat de vervoerde Vrouw wederom gebragt moest worden op den Huize van Trieste, van waar men haar geligt hadt. Doch de Bisschop, wel verre van aan dit bevel te voldoen, begeerde, dat het Hof den Heer van Trieste, dien hy zwaarlyk beschuldigde, in hegtenis deedt neemen. Zelfs liet hy 't hier niet by. Hy deedt den Heer van Trieste in den Kerkelyken ban, en wist te wege te brengen, dat het Banvonnis, welk den zestienden van Oogstmaand getekend was, op de Kerkdeure te Venlo, aangeplakt, en by kaarslicht afgelezen werdt. De Staaten, kennis van dit alles gekreegen hebbende, verbooden het Hof van Venlo, eenige agt te slaan op het gene door den Bisschop gevorderd was. Zy namen den Heer van Trieste in hunne byzondere bescherming, verklaarden

den den Ban, tegen hem uitgesproken, nietig en van onwaarde, en gaven den Schout van Venlo bevel, om het Geschrift, welk dien Ban inhieldt, af te scheuren van de Kerkdeure, of daar 't meer mogt aangeplakt zyn; en om onderzoek te doen naar zulken, die zig hadden laaten gebruiken, om dit Geschrift, buiten bewilliging van het Hof, af te kondigen. Van den Bisschop vorderden zy, daarenboven, billyke herstelling van 't gene hy, op hun grondgebied, ondernomen hadt (c). Doch welk een gevolg deeze zaak verder gehad hebbe, is niet tot myne kennisse gekomen. 1736.

XXII. De Koning van Groot-Britanje tragt, vergeefs, te voorkomen, dat het Markgraafschap van Veere en Vlissingen vernietigd worde.

De Koning van Groot-Britanje, in den Zomer deezes jaars, een' keer gedaan hebbende naar zyn Keurvorstendom Hanover, zondt, gelyk wy, elders (d) reeds, in 't voorbygaan, gemeld hebben, in 't begin van Herfstmaand, eenen brief aan de algemeene Staaten, strekkende, om dezelven te verzoeken, dat zy de Staaten van Zeeland wilden beweegen, om het Leen van Vlissingen en Veere niet te vernietigen, gelyk zy, schreef hy, voorhadden. Wy hebben, in 't voorgaande Boek (e) gezien, dat deeze vernietiging, reeds voor omtrent vier jaaren, geschied was. Doch de Koning geliet zig, als of hy hiervan onkundig ware, met oogmerk, naar 't schynt, om den Staaten van Zeeland gelegenheid te geeven, tot eene gevoeglyke herstelling van 't gene zy, te vooren, ten nadeele des Prinsen van Oranje, die, sedert, 's Konings Schoonzoon geworden, en, in Grasmaand

(c) *Zie* Groot-Plakaatb. VI. *Deel*, *bl.* 380.
(d) LXXIII. *Boek*, *bl.* 132.
(e) *Bladz.* 118.

1736. maand deezes jaars, nevens de Prinsesse, zyne Gemaalinne, ook te Groningen, plegtiglyk ingehaald was (*f*), hadden vastgesteld. 's Konings Brief werdt, door de Leden der algemeene Staatsvergaderinge, overgenomen, om 'er, in de byzondere Gewesten, op te raadpleegen. De Staaten van Holland merkten aan „ dat hunne Hoog-Mogendheden, schoon „ Executeurs van den Uitersten Wil van Koning Willem den III, geen regt hadden, „ om iet te bestaan, waardoor de opperste magt „ der Staaten van Zeeland, in 't allerminst, „ gekrenkt werdt. Dat deeze Staaten, uit „ kragte van deeze opperste magt, het Leen „ van Vlissingen en Veere mogten vernietigen, om het misbruik, welk de Markgraaf „ van zyne voorregten zou konnen maaken, „ te voorkomen; en dat deeze vernieting met „ der daad geschied was, eer men kon denken, „ dat zyne Majesteit van Groot-Britanje zig „ deeze zaak zou aantrekken." Zy verstonden, hierom, dat men 's Konings verzoek, heuschelyk van de hand wyzen moest (*g*). De andere Gewesten, geene kans ziende, om eene afgedaane zaak, op nieuws, in overweeging te doen neemen, ter Vergaderinge van Zeeland, stemden, met Holland. Men schreef den Koning „ dat zyne Majesteit kwalyk onderregt was; „ dat de Staaten van Zeeland het Markgraafschap van Veere en Vlissingen, reeds in „ Slagtmaand des jaars 1732, hadden vernietigd; dat deeze Staaten, gelyk ook die der „ an-

(*f*) *Zie* Europ. Merc. *Jan.*—*Juny* 1736. *bl.* 222.

(*g*) Secr. Resol. Holl. 10, 13 *Octob.* 1736. IX. *Deel*, *bl.* 145, 148. Resol. Holl. 13 *Octob.* 11, 12 *Dec.* 1736. *bl.* 659, 667.

„ andere Gewesten, elk in zyn Gewest, de opperste magt hadden, en dat de algemeene Staaten, geen regt altoos hebbende, om een besluit, door de Staaten van een byzonder Gewest, met opzigt op hun Gewest, genomen, te doen veranderen, of vernietigen, niet anders dan goede diensten, by de Staaten van Zeeland, zouden konnen aanwenden, tot voldoening van 's Konings begeerte: van welke diensten, nogtans, geene vrugt te hoopen was, na dat men, reeds voor zo langen tyd, een besluit hadt genomen (*h*)." Met welk antwoord, de Koning zig moest laaten vergenoegen. De Prins en Prinses van Oranje hadden zig, eerlang, wederom begeven naar den Haage, alwaar haare Koningklyke Hoogheid, op den negentienden van Wintermaand, verloste van eene Prinses, die terstond overleedt. 't Lyk werdt, drie dagen laater, met twee koetsen, naar Delft gevoerd, en in 't voorouderlyk graf bygezet (*i*). De Prins hadt, in Wynmaand te vooren, aan de voornaamste Leden der Regeeringe, te verstaan gegeven, dat hy van zins was, hunne Hoog-Mogendheden tot Gevaders te verzoeken, in geval zyne Gemaalin eenen Prins ter weereld brengen mogt. Doch men hadt, in sommige Gewesten, kleine genegenheid bespeurd, om aan dit verzoek te voldoen (*k*).

1736.

XXIII. De Raadpensionaris

De Raadpensionaris Simon van Slingeland was, op den eersten van Wintermaand, onver-

(*h*) *Zie* Europ. Merc. *July — Dec.* 1736. *bl.* 229.
(*i*) Europ. Merc. *July — Decemb.* 1736. *bl.* 296.
(*k*) Notul. Zeel. 29 *Nov.* 3, 4, 10, 13 *Decemb.* 1736. *bl.* 270, 274, 282, 290, 302.

1736. verwagt, overleeden, in den ouderdom van omtrent drie-enzeventig jaaren, na dat hy dit gewigtig ampt, negen jaaren lang, bekleed hadt. Men hieldt hem, in 't gemeen, voor uitsteekend bekwaam, in 't handelen met uitheemsche Staatsdienaars, waartoe, ten deezen tyde, geduuriglyk, gelegenheid was. Ook was hy zeer bedreeven, in de kennis der belangen van vreemde Mogendheden. Zyn' Zoon, *Mr. Govert van Slingeland*, algemeenen Ontvanger van Holland, weinige uuren na zyns Vaders afsterven, kennis van het zelve gegeven hebben aan Gekommitteerde Raaden, besflooten deezen, nog dien zelfden dag, een plegtig Rouwbeklag, door drie Gemagtigden uit hunne Vergadering, te laaten doen aan het Sterfhuis. Ten zelfden tyde, verzogten zy, dat 's Lands Papieren, zonder uitstel, van de Papieren des overleedenen afgezonderd, en den Gekommitteerden Raaden overgeleverd mogten worden; gelyk, nog dien zelfden dag, geschiedde. Zy werden naar 't Hof overgebragt, en aldaar, in 't Komptoir van den Raadpensionaris in der tyd, opgeslooten. Drie dagen na den Heere van Slingeland, stierf de Heer Jakob Godefroi, Baron van Boetselaar, Heer van Nieuwveen, eerste in 't Lid der Ridderschap en Groot-Zegelbewaarder van Holland: 's Lands Zegels, terstond, door Gekommitteerde Raaden, uit zyn sterfhuis gehaald zynde, werden, sedert, op bevel der Staaten, by voorraad, gebragt onder den Heere Joan Henrik, Heer van Wassenaar en Obdam, die, eerlang, met de waardigheid van Groot-Zegel-

ris van Slingeland sterft.

be-

Mr. ANTHONY VANDER HEIM,
Raadpensionaris van Holland enz.

A. Schouman del. naar 't Origineel in de Familie berustende. *J. Houbraken fc.*

Is. Tirion excud.

bewaarder vereerd werdt (*l*). Hy hadt ook, 't 1736.
welk zelden van eenen Heer uit de Ridderschap
gezien was(*m*), hetRaadpensionarisschap,na de
dood van denHeere vanSlingeland,by voorraad,
waargenomen. 't Liep aan tot in de Lente des 1737.
volgenden jaars, eer dit aanzienlyk Ampt wederom vervuld werdt. De Staaten hadden, middlerwyl, een nieuw Berigtschrift voor den aanstaanden Raadpensionaris doen ontwerpen, welk, op den zestienden van Sprokkelmaand, werdt vastgesteld (*n*): doch in 't voornaamste, met de jongste Berigtschriften, overeenkwam. Alleenlyk werdt den Raadpensionaris, by het nieuw Berigtschrift, bevolen „ zorg te draagen, dat de tegenwoordige Regeeringsvorm „ in alles bewaard werdt; en zo hy immer „ kennis kreege, dat daartegen iet werdt ondernomen, was hy gehouden, zulks den „ Staaten aan te dienen." Op den vyftienden van Lentemaand, werdt de Thesaurier-Generaal, Mr. *Anthony van der Heim*, aangesteld tot Raadpensionaris: die, voor 't afleggen van den eed, verklaarde „ dat hy in zig niet bevondt de „ bekwaamheden, vereischt tot het waarneemen van een Ampt, welk van zo veel gewigt, en voor hem geheel nieuw was; doch „ dat hy, diep getroffen door 't vertrouwen, „ welk de Staaten op hem stelden, en steunende op de hulp derHemelsche voorzienigheid, „ en op de bescherming en gunste van hunne „ Edele Groot Mogendheden, zig bevlytigen

De Thesaurier-Generaal Anthony van der Heim wordt Raadpensionaris.

„ zou,

(*l*) Resol. Holl. 7 *Dec.* 1736. *bl.* 651, 654, 655. 15 *Maart* 1737. *bl.* 162. *in* 't Groot-Plakaatb. VI. *Deel*, *bl.* 81, 87.
(*m*) *Zie* XVIII. *Deel*, *bl.* 452.
(*n*) *Zie* Groot-Plakaatb. VI. *Deel*, *bl.* 82.

1737. „ zou, om het, ten meeſten dienſte van den „ Lande, te bekleeden (*o*):" waarin hy zig, eenige jaaren, ook loffelyk gekweeten heeft. Hy werdt, op den agtſten van Bloeimaand, ook tot Penſionaris der Ridderſchap van Holland aangenomen (*p*).

XXIV. Uitvoering van eenigen der voorafgaande Punten.

De handeling over een algemeen Verdrag van Vrede werdt voortgezet, aan verſcheiden Hoven, zonder dat men, dit gantſche jaar, tot een beſluit kwam, maakende het Hof van Madrid zwaarigheid, om te bewilligen in eenige punten, die, tuſſchen den Keizer en Frankryk, beraamd waren. Ondertuſſchen, was men gekomen tot de uitvoeringe van eenigen der voorafgaande Punten. De Hertogdommen Bar en Lotharingen werden, uit den naam van Koning Staniſlaus, in bezit genomen, in de Lente deezes jaars (*q*). Den Groot-Hertog van Toskane, Joan Gaſton de Medicis, na eene langduurige ziekte, op den negenden van Hooimaand, overleeden zynde (*r*), aanvaardde de gewezen Hertog van Lotharingen, daarentegen, dit Groot-Hertogdom, weinige dagen laater (*s*). De Keizer en de Koningen van Spanje en van de beide Sicilien waren, midlerwyl, ook overeengekomen, wegens de overgifte van Napels en Sicilie aan Don Carlos, tegen den afſtand van Toskane (*t*): waarop deeze den Staaten kennis gegeven hadt van zyne komſt tot de Kroone der twee Ryken. Doch de

(*o*) Reſol. Holl. 15, 16, 21 *Maart* 2, 4 *April* 1737. *bl.* 162, 169, 175, 186, 189. *Zie* Groot-Plakaatb. VI. *Deel*, *bl.* 87.
(*p*) Reſol. Holl. 8 *May* 1737. *bl* 200.
(*q*) Suplem. *au* Corps Diplom. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 594.
(*r*) *Zie* Europ. Merc. *July*—*Dec.* 1737. *bl.* 20.
(*s*) *Voiez* Suplem. *au* Corps Dipl. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 579.
(*t*) Suplem. *au* Corps Diplom. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 598.

de Paus, misnoegd op het Spaansche Hof, ter oorzaake van eenige ongeregeldheden, gepleegd, door het Spaansche krygsvolk, in den Kerkelyken Staat, en in de Stad Rome zelve (*u*), hadt den Infant nog niet willen bevestigen, in 't bezit van het Koningkryk Napels, welk van den Roomschen Stoel ter leen gehouden werdt. Ook was de Telle, waarmede dit Ryk, jaarlyks, plagt verheergewaad te worden, den Paus, dit jaar, door niemant, aangebooden (*v*). 1737.

XXV. Handeling over een Verdrag van Koophandel met de Oostenrykfche Nederlanden.

Sedert het treffen van het Verdrag van Barriere, in den jaare 1715, tusschen den Keizer en de Staaten, hadt men, van tyd tot tyd, uitgesteld, in ernstige onderhandeling te treeden, over een Verdrag van Koophandel, en over een Lyst van inkomende en uitgaande regten, opzigtelyk op de Oostenrykfche Nederlanden. In 't jaar 1733, scheen men, eindelyk, tot onderhandeling te zullen komen (*w*). Doch de opkomende oorlog was oorzaak, dat het werk toen steeken bleef. De Staaten, ten deezen tyde, aangezogt wordende door het Weener-Hof, om zig te verbinden tot de handhaaving van het algemeen Verdrag van Vrede, waarover thans gehandeld werdt, oordeelden, dat de gelegenheid hun gunstig was, om een voordeelig Verdrag van Koophandel te sluiten met den Keizer; die 'er zig gereed toe toonde. Men besloot, eerlang, te Antwerpen byeen te komen. De Staaten benoemden, in 't eerst, tot deeze handeling, de

(*u*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XI. *p.* 552—560.
(*v*) Suplem. *au* Corps Diplom *Tom.* III. *P.* II. *p.* 596.
(*w*) Notul. Zeel. 20, 24 *Aug.* 15 *Sept.* 1733. *bl.* 384, 398, 410.

1737. de Heeren Willem Buys en *Willem van Assendelft*, die, reeds te vooren, benoemd geweest waren. Doch in de plaats van den Heere Buys werden, eerlang, de Heeren Daniel de Dieu, Oud-Schepen en Raad der Stad Amsterdam, en *Omar van Visvliet*, Kiesheer te Middelburg, aangesteld (*x*). De Heer van Assendelft, Resident der Staaten aan 't Hof te Brussel, bleef, nevens deeze twee Heeren, de onderhandelingen bywoonen.

De Byeenkomst werdt, in den Herfst deezes jaars, geopend. Doch zy duurde verscheiden' jaaren, en scheidde, eindelyk, vrugteloos. Het Hof te Brussel hadt, eenigen tyd te vooren (*y*), den onderdaanen van Frankryk, Spanje en Portugal vergund, de Oostindische waaren, over Oostende, vry naar Duitschland te mogen voeren; welke vryheid den onderdaanen van Groot-Britanje en van deezen Staat betwist werdt. Ook waren, in de Oostenrykschе Nederlanden, de regten op het uitgaande Roet of Smeer verminderd. Beide deeze punten werden, hier te Lande, aangezien, als strydig met het Verdrag van Barriere; en het eerste inzonderheid als zeer nadeelig voor den Koophandel der Vereenigde Gewesten (*z*). Doch men kon elkanderen bezwaarlyk verstaan, over deeze twee punten (*a*). De Keizerschen leverden, in Oogstmaand des jaars 1738, den Staatschen een Ontwerp van drie voorafgaande Punten over, die tot een grondslag van een Ver-

(*x*) Resol. Holl. 20 *July*, 17 *Sept.* 1737. *bl.* 400, 546.
(*y*) Reglem. pour le Transit des Marchand. des Indes *du* 8 *Octobre* 1736.
(*z*) Advis *der* Admiral. van Zeel. *van* 21 *Octob.* 1737.
(*a*) Resol. Gener. *Mercur.* 21 *May* 1738.

Verdrag van Koophandel zouden dienen. Volgens dit Ontwerp, zou men zig, *vooreerst*, „ houden aan de Munsterſche Vrede, en aan „ 't Verdrag van Zeevaart van den jaare 1650. „ *Ten anderen*, zouden de wederzydſche on„ derdaanen, vryelyk, in elkanders Land, „ en in de Landen van vrienden of onzydi„ gen, mogen handelen. *Ten derden*, zou men „ elkanderen geene meerdere regten afvor„ deren, dan men zyne eigen' onderzaaten „ deedt betaalen (*b*)." Sedert, maakten de Staatſchen een Ontwerp van een Verdrag van Koophandel. Doch het behaagde den Keizerſchen niet (*c*). Ook werdt het, in ſommige Geweſten van deezen Staat, met naame in Holland en in Zeeland (*d*), niet in allen deele goedgekeurd. De tyd werdt zo lang geſleeten, met handelen, zonder dat 'er iet geſlooten werdt, tot dat de toeſtand der zaaken van Europa veranderde; 't welk tot het ſtaaken der Byeenkomſte te Antwerpen gelegenheid gaf, ſchoon dezelve nimmer eigenlyk afgebroken werdt.

1737.

De Godsdienſtige Geſtigten van allerlei Proteſtanten, in Holland, vry verklaard.

De Staaten van Holland, den Proteſtantſchen Gezindheden van alle ſoorten, welken, hier te Lande, toegelaaten of gedoogd werden, een nieuw blyk van toegenegenheid willende toonen, beſlooten, den vyftienden van Louwmaand „ dat de Kerken, Gaſthuizen, „ Weeshuizen en andere Godsdienſtige Ge„ ſtig-

(*b*) Project pour un Traité de Commerce *de* 9 *Aoust* 1738. Secr. Reſol. Holl. 17 *Sept*. 1738. IX. *Deel*, *bl*. 365.

(*c*) Miſſive *van* hunne Hoog-Mog. Commiſſ. *van* 5 *Febr*. 1739. *met de Bylagen*.

(*d*) Reſol. Holl. 17 *May*, 12 *Juny*, 18 *July* 1738. *bl*. 295, 345, 413. 24 *July*, 12 *Aug*. 16, 17 *Sept*. 1739. *bl*. 388, 461, 591. Notul. Zeel. 9, 15 *Sept*. 1738. *bl*. 162, 175. 20 *Jan*. 21 *April* 1739. *bl*. 30, 124.

1737. van Verpondingen.

„ ſtigten, zo van den waaren Hervormden „ Godsdienſt, als van de andere Proteſtantſche Gezindheden, met naame van de Remonſtrantſchgezinden, Lutherſchen en „ Doopsgezinden, en geene anderen, midsgaders alle Huizen, die, ten dienſte van 't „ Gemeen, gebruikt werden, en waarvan geen „ huur werdt getrokken, voortaan, van de „ gewoone en buitengewoone Verpondingen „ zouden vry zyn." Doch zy verſtonden, te gelyk „ dat deeze vryheid niet zou genooten „ worden, door eenige diergelyke Gebouwen, „ welken, na deezen, mogten geſtigt worden, „ ten ware zy daartoe Oktroi van 's Lands „ Staaten verzogt en verworven hadden (e)."

Wetten, omtrent de Roomſchgezinden.

Wat laater, werdt, daarentegen, ter Vergaderinge van Holland, beſlooten, dat de Roomſche Kerkhuizen, die met de Verpondingen bezwaard bleeven, daarenboven, driemaal in de honderd jaaren, het regt der Zydelingſche erfvolginge, in 't gemeen *Collateraal* genaamd, zouden hebben te betaalen (*f*). Ook ſtelden de Staaten van Holland, en, op hun voorbeeld, ook de algemeene Staaten, omtrent deezen tyd, vaſt, dat Gereformeerde Krygsofficieren, tot den Roomſchen Godsdienſt overgaande, of met Roomſchgezinde Vrouwen trouwende, met der daad, van hunne Ampten verſteken zouden zyn (*g*): welke wet, door de algemeene Staaten, in den jaare 1739, ook tot de Politike Amptenaars, in de Generaliteits Landen, werdt uitgeſtrekt (*h*). In

(*e*) Reſol. Holl. 15 *Jan.* 1737. *bl.* 28. *Zie* Groot-Plakaatb. VI. *Deel*, *bl.* 1134.
(*f*) *Zie* Groot-Plakaatb. VI. *Deel*, *bl.* 1039.
(*g*) Groot-Plakaatb. VI. *Deel*, *bl.* 228, 238.
(*h*) Groot-Plakaatb. VI. *Deel*, *bl.* 531.

In Herfstmaand deezes jaars, werden de Prins en Prinses van Oranje, te Breda, als Heer en Vrouwe deezer Baronye, plegtiglyk, ingehuldigd (*i*). De Prins beschonk de Burgers met eenen zilveren penning, ter deezer gelegenheid, gemunt. De Regeerings-Persoonen en de oudste Predikant werden met eenen gouden penning vereerd.

1737. De Prins van Oranje wordt als Heer van Breda ingehuldigd.

De twist over 't regt tot de opvolging in de Hertogdommen Gulik en Berg, die, met de dood van *Filips Willem*, Keurvorst van de Palts, stonden open te vallen, duurde nog in 't Duitsche Ryk, tusschen de Huizen van Brandenburg, Saxen en Sultsbach (*k*), zynde Hertoge *Gustaaf Samuel Leopold van Tweebrugge*, die insgelyks regt voorgewend hadt op de betwiste Hertogdommen, in den jaare 1731, overleeden. De Staaten der Vereenigde Gewesten, die zig, reeds voor meer dan eene eeuw, gesteken hadden in de geschillen, die toen over deeze Hertogdommen ontstaan waren, werden 'er ook, omtrent deezen tyd, in gemoeid: waarom wy niet nalaaten konnen, kortelyk, aan te tekenen, wat 'er, ten deezen tyde, over voorviel. De Keurvorst van Saxen, die afstamde van eene Dogter van Jan den III., Hertog van Kleeve, en Maria, Erfdogter van Willem, Hertoge van Gulik en Berg, die, reeds in 't jaar 1511, overleeden was, beweerde, uit deezen hoofde, en uit hoofde van zekere brieven van den jaare 1483, gegeven door Keizer Fredrik den III., tot de twee Hertogdommen

XXVI. Geschil over het regt tot de Hertogdommen Gulik en Berg.

tusschen de Huizen van Saxen, Brandenburg en Sultzbach.

(*i*) Europ. Merc. *July — Dec.* 1737. *bl.* 141, 223.
(*k*) *Zie* XVIII. *Deel*, *bl.* 466. *en* hier voor, *bl.* 28.

1737. men geregtigd te zyn. De Koning van Pruissen, Keurvorst van Brandenburg, hadt Anna, Dogter van Joan Willem, Hertog van Gulik, Kleeve en Berg, die in 't jaar 1609 stierf, tot zyne Over Groot-Moeder gehad; en vestigde, voornaamlyk, op deeze afkomst, zyn regt op Gulik en Berg, gelyk af te neemen is, uit het gene wy reeds, by eene andere gelegenheid (*l*), hebben aangetekend. *Joan Christiaan*, Hertog van Sultzbach, die, in 't jaar 1733, overleeden was, en een' Zoon van zeven jaren, *Karel Filip Theodoor* genaamd, nagelaaten hadt, was de naaste erfgenaam geweest van Filips Willem, den tegenwoordigen Hertog van Gulik en Berg, wiens Grootvader, Wolfgang Willem, een volle Broeder van Augustus, Over-Grootvader van Hertoge Joan Christiaan, geweest was, zynde zy beide gebooren uit eene Zuster van Joan Willem, Hertoge van Gulik en Berg, die in 't jaar 1609 overleeden was (*m*). De jonge Hertog van Sultzbach oordeelde, derhalve, zo wel tot Gulik en Berg, als tot het Keurvorstendom van de Palts geregtigd te zyn. De drie mededingers hadden, al sedert eenige jaaren, hun regt tot de twee Hertogdommen, na 't overlyden des tegenwoordigen Hertogs, in openbaaren druk, beweerd (*n*). Ook hadt de jongst overleeden Hertog van Tweebrugge, die uit eene jonger Zuster van Hertoge Joan Willem afstamde, niet verzuimd, zyn regt, in een gedrukt Geschrift, voor te staan (*o*): 't welk

(*l*) X. *Deel*, *bl.* 8.

(*m*) *Zie* IX. *Deel*, *bl.* 435.

(*n*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* VII. *p.* 301—455. *Tom.* VIII. *p.* 1—65, 64—82, 437—478. *Tom.* XII. *p.* 15—56, 56—68. *Tom* XIII. *p.* 2—62.

(*o*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XII. *p.* 6—15.

't welk de Hertog van Sleeswyk-Holstein, die uit het zelfde geslagt gesprooten was, insgelyks, eenige jaaren laater, deedt (p). Doch de tegenwoordige Hertog, de Keurvorst van de Palts, zogt Gulik en Berg te doen komen aan zynen jongsten Neeve, den Hertog van Sultzbach. Hy sloot, ten deezen einde, een heimelyk Verdrag met de Keurvorsten van Keulen en Beieren, welk Frankryk beloofde, te zullen handhaaven. De Keizer zelf liet zig, door het Fransche Hof, beweegen, om de hand te leenen tot de uitvoering van dit Verdrag. En in de Lente des jaars 1736, kreegen de Keizerlyke en Fransche Gezanten, de Graaf van Uhlefeld en de Markgraaf de Fenelon, last, om te onderstaan, of de Staaten ook gezind zouden zyn, om de uitvoering van dit Verdrag te helpen bevorderen, of ten minsten om mede te werken, tot eene minnelyke overeenkomst, tusschen de Hoven van Berlyn en Manheim, de voornaamste mededingers naar de betwistte opvolging. De Staaten, hierop geraadpleegd hebbende, besllooten, den vyfden van Grasmaand des gemelden jaars „ alles in 't werk „ te stellen, wat in hun vermogen was, om „ het geschil over de twee Hertogdommen, „ by Verdrag, te vereffenen, en om, terwyl „ men, hierover, handelen zou, alle daadelykheden, van wederzyde, te voorkomen. Zo „ egter de handeling vrugteloos afloopen „ mogt, verstonden zy, dat het geschil, by „ wege van Regte, in gevolge der Westfaalsche Vrede, behoorde afgedaan te worden."

1737.

Handeling der Staaten tot bylegging van dit Geschil.

(p) *Voiez* ROUSSET *Recueil*, *Tom.* XIII. *p.* 63—114.

1737. „ den (q)." Doch de Koning van Pruissen vondt geen genoegen in dit besluit, en deedt 'er, zo dra hy 'er kennis van kreeg, door zynen buitengewoonen Gezant, *Luiscius*, ernstelyk, over klaagen, in den Haage. De Staaten gaven goed bescheid; doch bleeven by hun besluit om met den Keizer en Frankryk in onderhandeling te treeden, over de beste middelen, om, in geval van het afsterven des ouden Keurvorsts, alle daadelykheden, op hunne grenzen, te voorkomen (r). De Koning van Pruissen besloot toen, zelf tot een minnelyk vergelyk te komen, door bemiddeling der Staaten, en boodt aan, het Hertogdom Gulik aan den Prinse van Sultzbach te laaten, mids hem Berg, Ravestein en Wynendaal gelaaten werden. En om de Staaten te beweegen, tot het bewerken van zulk een vergelyk, beloofde hy hun de Heerlykheid Ravestein, tegen voldoening der waarde, in vollen eigendom, te zullen opdraagen (s). Wat laater, beloofde hy, den Huize van Sultzbach nog eene aanzienlyke somme gelds te zullen voldoen, zo men hem Berg, zonder eenige vermindering, laaten wilde. De Staaten beslooten, eerlang, omtrent de verwisseling der Heerlykheid Ravestein, met den Koning van Pruissen te handelen; doch over 't byleggen van 't geschil wegens Gulik en Berg, verstonden zy, niets te konnen doen, dan met overleg van den Keizer, en de Koningen van Frankryk en Groot-Britanje (t).

Maar

(q) Resol. Gener. 5 *April* 1736.
(r) Resol. Gener. 1 *Juny* 1736.
(s) Resol. Gener. 18 *Juny* 1736.
(t) Resol. Gener. 7, 9 *July* 1736.

Maar het Weener-Hof draalde met besluiten, voorwendende, eerst het werk der algemeene Vrede te willen afdoen. Ondertusschen, hadt de Koning van Pruissen den Hertoge van Sultzbach slegts drie maanden tyds toegestaan, om zig op zynen voorslag te beraaden. Doch 't Fransche Hof kwam ook tot geen besluit (*u*). Eindelyk, kwam 'er, in Wintermaand des jaars 1736, antwoord van het Keizerlyke Hof, welk, in Louwmaand des volgenden jaars, van een antwoord des Konings van Frankryk gevolgd werdt. Beide de Vorsten spraken uit éénen mond, te kennen geevende, dat zy het geschil over Gulik en Berg wilden helpen afdoen, zo dra de algemeene Vrede zou gesloten zyn, waartoe zy egter, van nu af aan, in onderhandeling wilden treeden; mids 'er het werk der Vrede niet door agteruit gezet werdt (*v*). De Koning van Pruissen, ongeduldig om een einde der handelinge te zien, zondt den *Graaf van Degenfeld-Schomberg* naar Manheim, om, zonder iemants tusschenkomst, met den Keurvorst van de Palts zelv', in bespreek te treeden. Hy deedt hem eenige nieuwe aanbiedingen, en gaf hem vier maanden tyds, om 'er zig op te beraaden. De Staaten, die terstond kennis van 's Konings voorslagen gekreegen hadden, traden 'er ook over in onderhandeling, met de Hoven van Weenen en Frankryk (*w*). Doch omtrent deezen tyd, stierf de Bisschop van Augsburg, Broeder van den Keurvorst van de Palts, aan wien de Stenden der twee Hertogdom-

1737.

(*u*) Resol. Gener. 4 *Sept.* 17 *Nov.* 1736.
(*v*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XII. *p.* 104, 107.
(*w*) Resol. Gener. 23 *Jan.* 1737.

1737. dommen, reeds by voorraad, hulde gedaan hadden. De Hertog van Sultzbach werdt dus onmiddelyke erfgenaam van den Keurvorst van de Palts. De Staaten, die 't van hun belang rekenden den Koning van Pruissen, die éénen Godsdienst met hen beleedt, eenig genoegen te doen geeven by de handelinge, vonden zig, derhalve, verpligt, om op nieuw by den Keurvorst te dringen op antwoord op den jongsten voorslag des Konings van Pruissen, die bedugt was, dat de Keurvorst den Hertog van Sultzbach, by voorraad, zou doen inhuldigen. Het Hof van Dresden, vreezende, dat, eindelyk, uit al dit aanhouden, een minnelyk Verdrag spruiten zou, tusschen de Hoven van Berlyn en Manheim, ten nadeele van den Huize van Saxen, besloot, ten deezen tyde, de gronden van het regt des Konings van Poolen, in een beknopt Vertoog (x), open te leggen. 't Vertoog werdt den algemeenen Staaten toegezonden, die aannamen, om 'er den handelenden Hoven kennis van te geeven. Het Hof van Berlyn deedt het, eerlang, wederleggen, in openbaaren druk (y). Ondertusschen, hadden de Keizer en de Koning van Frankryk den Staaten bekend gemaakt, dat zy, sedert het afsterven des Bisschops van Augsburg, nog meer dan te vooren, geneigd waren, om 't geschil over Gulik en Berg in der minne te helpen byleggen. De Koning van Frankryk verklaarde in 't byzonder „ dat hy, „ de schikkingen goedkeurende, die de Keur„ vorst van de Palts, ten behoeve van den „ Hui-

(x) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XII. *p.* 118.
(y) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XII. *p.* 165. *Tom.* XIII. *p.* 115 — 161.

„ Huize van Sultzbach, gemaakt hadt, niet „ hadt beoogd, eenig nadeel toe te brengen „ aan de regten en eischen des Konings van „ Pruissen (z)." Ten zelfden tyde, kwam 'er antwoord van het Hof van Manheim, op den jongsten voorslag van dat van Berlyn. De Keurvorst van de Palts erkende, in het zelve „ dat „ de Koning van Pruissen voordeelige aanbiedingen deedt, zo men onderstelde, dat hy „ een gegrond regt hadt op Gulik en Berg; „ doch hy verklaarde, na een naauwkeurig onderzoek der bewyzen, waarop men dit regt „ vestigde, niet te hebben konnen vinden, „ dat het eenigen grond hadt: waarom hy zyne aanbiedingen van de hand wyzen moest, „ in verwagting, dat de Mogendheden, die „ zig wel hadden willen bemoeijen met het „ byleggen des geschils, haar best ook zouden doen, om alle daadelykheden te voorkomen (a)." 1737.

Dit antwoord gaf deezen Mogendheden aanleiding, om te overleggen, welk een' weg men hiertoe behoorde in te slaan. De Keizer en Frankryk verstonden „ dat de vier Mogendheden, den Hertog van Sultzbach, by voorraad, en terwyl men over een vergelyk handelde, behoorden te handhaaven in het bezit der twee Hertogdommen, en zig te verklaaren tegen elk, die den staat van rust, „ waarin men, geduurende de handeling, zyn „ zou, door daadelykheden zou stooren." Doch de Koning van Groot-Britanje en de Staa-

Voorslagen van verscheiden' middelen, om daadelykheden te voorkomen.

(z) Rousset Recueil, Tom. XII. p. 215, 218.
(a) Rousset Recueil, Tom. XII. p. 219.

1737. Staaten vonden niet geraaden, eene verbindtenis aan te gaan, die hen zou konnen inwikkelen in eenen oorlog, met iemant hunner nabuuren. De Staaten sloegen, eerlang, den Keizer en Frankryk voor „ dat men den Koning „ van Pruissen en den Keurvorst van de Palts „ behoorde te nodigen, om Gevolmagtigden „ te zenden naar den Haage, tot het byleggen „ gen der geschillen, mids men, geduurende „ de handeling, eenen tyd bepaalde, binnen „ welken, men zig wederzyds van daadelykheden „ heden zou moeten onthouden." Doch omtrent het middel van verzekering voor de onthouding van daadelykheden, waren Groot-Britanje en de Staaten niet eens met den Keizer en Frankryk (*b*). De twee laatstgemelde Mogendheden stonden, eindelyk, toe, dat de Koning van Pruissen en de Keurvorst van de Palts in den Haage handelden, onder bemiddeling van Groot-Britanje en de Staaten alleen, mids vooraf vastgesteld werdt, dat de Keizer en Frankryk deel aan de handeling neemen zouden, zo men elkanderen, buiten hen, niet mogt konnen verstaan. Groot-Britanje en de Staaten bewilligden in deezen voorslag, en de vier Mogendheden kwamen, eerlang, overeen, om den Koning van Pruissen en den Keurvorst van de Palts voor te houden, gelyk, in Sprokkelmaand des jaars 1738, geschiedde „ dat men, „ in onderhandeling treedende over een vergelyk, vooraf, vaststellen moest, 1. dat de „ Koning van Pruissen, binnen zekeren be- „ paal-

Voorslag der Staaten.

Men bewilligt in eenen algemeenen voorslag.

1738.

(*b*) Resol. Gener. 20 *Aug.* 1737. Secr. Resol. Holl. 13 *Maart* 1737. IX. *Deel*, *bl.* 162.

1738.

„ paalden tyd, tot geene daadelykheden ko-
„ men zou, al ware 't schoon, dat de Keur-
„ vorst van de Palts overleedt. 2. dat men,
„ zo dit gebeuren mogt, geene verandering
„ maaken zou in de Regeering; noch in het
„ burgerlyk- of krygsbewind van de Landen,
„ waarover geschil viel. 3. dat de tyd van han-
„ delen ten minsten op twee jaaren behoorde
„ bepaald te worden (c)." De Keurvorst van de Palts bewilligde, terstond, in deezen voorslag, in welken ondersteld werdt, dat de Hertog van Sultzbach, na zyn afsterven, by voorraad, in 't bezit blyven zou van de betwiste Hertogdommen. Doch om deeze reden alleen, werdt dezelve van de hand geweezen, door den Koning van Pruissen (d). De Koning van Groot-Britanje en de Staaten gaven ook, sedert, te kennen, dat zy zwaarigheid maakten, om de beraamde schikkingen te helpen bevorderen, zo lang 'er alle de belanghebbende partyen niet in bewilligden. De Koning van Pruissen sloeg, wat laater, voor, de twee Hertogdommen te bezetten met onzydige troepen. De Zee-Mogendheden zogten deezen voorslag smaakelyk te maaken aan de Hoven van Weenen en Frankryk (e). Doch zy deeden vergeefschen arbeid. Het Fransche Hof tradt, eenigen tyd hierna, in afzonderlyke onderhandeling met het Hof van Berlyn (f). Doch eer de uitslag deezer handelinge rugtbaar werdt, was 'er zulk eene merkelyke verandering geko-

De handeling blyft steeken.

(c) Rousset Recueil, *Tom.* XII. *p.* 232, 234.
(d) Rousset Recueil, *Tom.* XII. *p.* 1—239.
(e) *Zie* Europ. Merc. *July — Dec.* 1738. *bl.* 260, 276, 294, 314.
(f) *Zie* Europ. Merc. *Jan. — Juny* 1739. *bl.* 48, 67, 314.

1738. komen in den ſtaat van het Duitſche Ryk, dat de zaak van Gulik en Berg, voor eenen geruimen tyd, onafgedaan bleef.

XXVII. De Keizer en de Koning van Frankryk ſluiten, eindelyk, een algemeen Verdrag van Vrede, te Weenen.

Met de algemeene Vredehandelinge, werdt, midlerwyl, ook traage voortgang gemaakt. Verſcheiden' Mogendheden, die by deeze Vredehandelinge belang hadden, begeerden eenige byzondere zaaken geregeld te hebben, by het algemeen Verdrag, waardoor het ſluiten van het zelve belet werdt. Onder anderen, zouden de Staaten gaarne gezien hebben, dat de zaak van Gulik en Berg, by dit Verdrag, vereffend geworden was. Ook drongenze op de vernietiging van het beding wegens den Godsdienſt, in het vierde Lid der Ryswykſche Vrede. Behalve, dat zy 't Verdrag van Koophandel en de Lyſt der Regten in de Oostenrykſche Nederlanden, waarover, ſedert eenigen tyd, met kleine vrugt, gehandelt werdt, gaarne zouden hebben geſlooten gezien, voor of te gelyk met het algemeen Verdrag. Daarenboven, waren 'er nog eenige geſchillen, in het Duitſche Ryk, ontſtaan, die het tekenen van een algemeen Verdrag verhinderden. Het Weener-Hof, eindelyk, verlangende om te ſluiten, handelde, deswege, zo ernſtelyk met den *Markgraave van Mirepoix*, Ambaſſadeur des Konings van Frankryk, dat 'er, ten laatſten, op den agttienden van Slagtmaand deezes jaars 1738, te Weenen, een algemeen Verdrag getekend werdt, tuſſchen den Keizer en het Ryk ter eener, en Frankryk ter anderer zyde; doch waarin ook plaats gelaaten werdt voor de andere Mogendheden, die in den jongſten oorlog gemengd geweeſt waren. Het beſtondt uit

twin-

twintig Leden, en vervatte, daarenboven, een groot getal van Akten en Verklaaringen, dienende tot opheldering en bevestiging van verscheiden' punten des Verdrags, als, eene Akte van den zevenentwintigsten van Louwmaand des jaars 1736, waarby Koning Stanislaus afstondt van de Poolsche Kroon; twee Akten, waarby de Keizerin van Rusland en Koning Fredrik Augustus de III. den titel van Koning Stanislaus erkenden; drie Akten van den Koning van Frankryk, de Keizerin van Rusland en Fredrik Augustus, Koning van Poolen, de Poolsche zaaken betreffende, en nog eene, waarby de Koning van Frankryk Fredrik Augustus voor Koning van Poolen erkende; vyf Verklaaringen van den jaare 1736, waarby erkend werdt, dat de Keizer zig op de voorwaarden, by de voorafgaande punten vastgesteld, hieldt te zyn bevredigd, met de Koningen van Spanje en van de beide Sicilien: nog eene Verklaaring tot opheldering van eenige duisterheden, deeze bevrediging betreffende; drie Akten, waarby de Keizer Napels en Sicilie en de havens op de Toskaansche kust aan den Infant Don Carlos; en de Koningen van Spanje en de beide Sicilien Parma en Piacenza aan den Keizer, en de opvolging in 't Groot-Hertogdom Toskane aan den Huize van Lotharingen afstonden: nog twee Akten, waarby het Novarreesche en Tortoneesche en de Leenen van Langhes, door den Keizer, aan den Koning van Sardinie werden afgestaan; en een derde, waarby deeze Koning de voorafgaande punten aannam: nog eene Akte, waarby Hertog François de III. zyne Hertogdom-

1738.

Inhoud van het zelve.

1738. men Bar en Lotharingen afftondt aan Koning Staniſlaus, en na deszelfs affterven aan de Kroone van Frankryk: en eindelyk, nog twee overeenkomſten, waarby het voldoen van eenige agterſtallen, door Frankryk, aan den Rynkant en in het Milaneeſche gevorderd, geregeld was. Alle deeze Akten, Verklaaringen en Overeenkomſten werden niet alleen, in dit Verdrag, beveſtigd; maar ook de Weſtfaalſche, Nieuwmeegſche, Ryswykſche en Badenſche Vrede, het viervoudig Verbond van den jaare 1718, de voorafgaande Punten van den jaare 1735, en de twee Overeenkomſten van den jaare 1736; welke voorafgaande Punten en twee Overeenkomſten ook, woordelyk, in het Verdrag waren ingevoegd. Alleenlyk werden, gelyk van zelf ſprak, de ouder Verdragen ſlegts beveſtigd, voor zo ver zy, door de laatere Overeenkomſten, niet veranderd waren. In het *tiende* Lid van het algemeen Verdrag, beloofde de Koning van Frankryk „ de „ orde op de opvolging in het Huis van Oos„ tenryk, by de Pragmatike Sanctie van den „ jaare 1713, van welke men ook een Af„ ſchrift by het Verdrag gevoegd hadt, vaſt„ geſteld, op de kragtigſte wyze, te zullen „ handhaaven; hebbende men, dus ſprak het „ Verdrag, bevonden, dat de algemeene ruſt „ en het evenwigt van Europa niet konden be„ waard worden, dan door het handhaaven „ deezer ſchikkinge; 't welk de Koning aan„ nam, 't zy zyne Keizerlyke Majeſteit Zoo„ nen naliet, 't zy, volgens de gemaakte „ ſchikking, zyne oudſte Dogter hem opvol„ gen moeſt; zonder ooit te zullen gedoo-

„ gen,

„ gen, dat de Oostenrykſche Staaten, om eenigerhande reden, verdeeld of van een gescheiden werden." In het *twaalfde*, kwam men overeen „ dat de ſterkten, ter wederzyde „ van den Ryn, tegen de Verdragen, opgeworpen, geſlegt zouden worden." Volgens het *veertiende* en *zestiende* „ zou men Gemagtigden benoemen, om de grenzen in „ de Elzas, in de Nederlanden, en in Lotharingen, te regelen, tuſſchen den Keizer en „ Frankryk." By het *zeventiende*, werdt bedongen „ dat de Koophandel, tuſſchen de onderzaaten des Keizers en des Konings van „ Frankryk, gedreeven zou worden, op gelyken voet, als by de Verdragen van Ryswyk en Baden bepaald was." By het *negentiende* „ werden alle de Vorſten en Standen des Duitſchen Ryks in het tegenwoordig Verdrag begreepen; zullende de twee „ Mogendheden nader overeenkomen, welke Vorſten en Staaten men 'er meer toe „ nodigen zou." Volgens het *twintigſte* „ moeſt „ het tegenwoordig Verdrag, binnen zes weeken, bekragtigd worden." De overige Punten betroffen het Duitſche Ryk in 't byzonder. Alleenlyk, beloofde de Keizer, by het *vyfde* punt, ten opzigte van Italie, het Hertogdom Caſtro en het Graafſchap Ronciglione, welke Heerlykheden aan den Roomſchen Stoel verpand waren, nimmer te zullen inloſſen (*g*). 1738.

XXVIII. Aanmerkingen

Zodanig was de inhoud van dit gewigtig Verdrag, welk, zo wel als de voorafgaande Punten,

(*g*) Secr. Reſol. Holl. 7 *Aug.* 1737. IX. *Deel*, *bl.* 177. *Vòòr* Rousset Recueil, *Tom.* XIII. *p.* 421 — 524.

1738. ten, geslooten was, zonder tusschenkomst van Groot-Britanje en de Staaten; die nogtans de eerste aanleiding tot handeling gegeven hadden, in 't jaar 1735. Ook werdt, by het zelve, niet voldaan aan alle de oogmerken, welken zy in de handeling gehad hadden. Het Verdrag van Ryswyk werdt bekragtigd, zonder dat 'er eenige verandering gemaakt werdt, in het vierde Lid van dit Verdrag. De zaak van Gulik en Berg bleef onafgedaan, en de onderhandelingen over een Verdrag van Koophandel met de Oostenryksche Nederlanden werden sleepende gehouden. In alle deeze opzigten, misten de Zee-Mogendheden, derhalve, hun oogmerk. Daarentegen, nam de Koning van Frankryk de handhaaving der Pragmatike Sanctie, plegtiglyk, op zig: 't welk de Zee-Mogendheden altoos hadden aangezien, als het zekerste middel, om de rust en het evenwigt in Europa te bewaaren. Het Verdrag voldeedt dan, in dit opzigt, aan hun groot oogmerk. Het werdt, op zyn' tyd, door beide de Mogendheden, bekragtigd.

Over dit Verdrag, met opzigt op de belangen der Staaten.

Men arbeidde, sedert, aan de Hoven van Madrid en Turin, om de andere belanghebbende Mogendheden, tot het aanneemen van het algemeen Verdrag, over te haalen. De handelingen hierover werden, eerlang, besslooten te Versailles, daar de Gezant des Konings van Sardinie, uit den naam zyns Meesters, het Verdrag aannam, op den derden van Sprokkelmaand des jaars 1739 (*b*). 't Leedt nog meer dan twee maanden, eer de Koningen van

De Koningen van Spanje, Sardinie en de beide Sicilien treeden in het Verdrag.

(*b*) *Voiez* ROUSSET *Recueil*, *Tom.* XIII. *p.* 524.

1738.

van Spanje en van de beide Sicilien in 't Verdrag traden. Het Hof van Madrid kwam, schoorvoetende, tot den afstand van Toskane en van Parma en Piacenza. Doch de onlusten, die, sedert eenigen tyd, tusschen dit Hof en dat van Groot-Britanje, ontstaan waren, en die, omtrent deezen tyd, geschaapen scheenen tot eenen volslaagen oorlog te zullen uitbarsten, bragten veel toe, om den Koning van Spanje te doen besluiten, tot de aanneeminge van het Verdrag, welke, uit zynen naam, en uit dien des Konings van Napels en Sicilie, ook te Versailles, op den eenentwintigsten van Grasmaand des jaars 1739, geschiedde (*i*). De Vrede werdt, in Zomermaand daarna, in de Landen der Vorsten, welkenze geslooten hadden, met naame in het Duitsche Ryk en in Frankryk, openlyk, afgekondigd (*k*).

XXIX. Staat en uitslag des oorlogs tusschen den Keizer en Rusland ter eener, en de Porte ter anderer zyde.

De oorlog tusschen den Keizer en Rusland ter eener en de Porte ter anderer zyde, was, sedert het jaar 1736, voortgezet. De Russische Generaal, Graaf van Munnich, hadt Azof en Prekop veroverd, en de wapenen daarna voorspoediglyk gevoerd in de Krim; hoewel hy, in den Herfst des gemelden jaars, genoodzaakt geweest was, dit Gewest te verlaaten. De Koning van Groot-Britanje en de Staaten arbeidden, in 't volgende jaar, om de Vrede te bemiddelen. Doch zonder genoegzaame vrugt. Het Fransche Hof nam, daarna, met beteren uitslag, de bemiddeling aan. De Krimsche Tartaaren gaven, midlerwyl, den Rus-

(*i*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XIII. *p.* 527, 532.
(*k*) Europ. Merc. *Jan.*—*Juny* 1739. *bl.* 297, 305.

1738. Russen de handen vol werks. Ook leeden de Keizerlyke troepen in Hongarye eenig nadeel van de Turken, die de Stad Nissa, in Wynmaand, by verdrag, veroverden. Maar Okzakow aan de Nieper was, daarentegen, in Oogstmaand, door de Russen, bemagtigd, en werdt, daarna, vergeefs, belegerd, door de Turken. In 't jaar 1738, werdt de kryg voortgezet, met ongelyken uitslag. De jonge Prins *Ragotzki* voegde zig by de Turken, zoekende eenen opstand te verwekken in Zevenbergen. Zyn bedryf veroorzaakte eenige ongerustheid aan 't Weener-Hof, daar men ook kwalyk nam, dat de ingezetenen van Groot Britanje en van deezen Staat de Porte van allerlei krygsbehoeften voorzagen. Doch op de klagten, die hierover vielen, werdt geantwoord „ dat men, „ zulks nalaatende, den gantschen Koophan„ del op het Turksche Ryk kwyt zyn zou, en „ dat zulks, door de Franschen, zo wel ge„ schiedde, als door de Engelschen en Staat„ schen (*l*)." De Russen behaalden, deezen Zomer, merkelyke voordeelen, te water en te lande, op de Turken en Tartaaren. Doch 't Krygsgeluk liep den Keizerschen tegen. Zy verlooren de Vesting Orsova, en leeden verscheiden' andere nadeelen. In 't volgende jaar, sloegen de Turken 't beleg voor Belgrado. Doch geduurende het zelve, werden, door bemiddeling van Frankryk, eenige voorafgaande Punten van Vrede getroffen, tusschen den Keizer en de Porte, met uitsluitinge der Keizerinne van Rusland. Volgens één deezer Punten, moest

(*l*) *Zie* Europ. Merc. *July* — *Decemb.* 1739. *bl.* 21.

moest Belgrado geslegt, en aan de Turken o- 1738.
vergegeven worden. 't Verdrag werdt, op den
eersten van Herfstmaand, getekend (m). Wat
laater, werdt de Vrede tusschen de Keizerin
van Rusland en de Porte, insgelyks, getroffen:
waardoor de rust tusschen de meeste Mogendheden
van Europa, eindelyk, hersteld werdt.

XXX. Oorzaak der onlusten tusschen Spanje en Groot-Britanje.

Doch tusschen Spanje en Groot-Britanje, waren, sedert eenigen tyd, onlusten ontstaan, die nieuwen oorlog voortbragten. De Staaten der Vereenigde Gewesten werden sterk aangezogt, om deel in deezen oorlog te neemen, en hadden, inderdaad, gelyke reden als Groot-Britanje, om over Spanje te klaagen. 't Zal, hierom, noodig zyn, dat wy de oorzaaken der tweedragt, hier, wat uitvoeriger, aantekenen.

Staat des handels op de Spaansche Westindien.

Sedert dat de handeldryvende Volken van Europa, byzonderlyk de ingezetenen van Groot-Britanje en van de Vereenigde Gewesten, zig meester gemaakt hadden van een gedeelte van Amerika, met naame van eenige Eilanden, hadden verscheiden' byzondere Kooplieden, onder deeze twee volken, begonnen hun werk te maaken van het dryven van heimelyken handel op de Spaansche Westindien, op welken de Vaart en Koophandel aan alle vreemdelingen, strengelyk, verbooden was. De Koningen van Groot-Britanje en de Staaten der Vereenigde Gewesten hadden zig wel, by verscheiden' Verdragen, met Spanje gemaakt, verbonden, om hunne onderzaaten, in 't

(m) *Zie* Europ. Merc. *July — Decemb.* 1739. *bl.* 206.

1738. 't dryven van deezen sluikhandel, niet te begunstigen, noch te beschermen. Doch begeerte naar winst, den Koopluiden byzonderlyk eigen, hadt veelen, van tyd tot tyd, aangezet, om den verbooden handel, die merkelyke voordeelen gaf, voort te zetten, op eigen' ban en boete. Het Spaansche Hof kreeg 'er haast kennis van, en klaagde 'er over, als over eene schending der Verdragen. Doch men verdedigde zig, met te zeggen, dat de hooge Regeering niet beschuldigd kon worden, over 't gene byzondere Persoonen, tegen de trouw der Verdragen, mogten ondernomen hebben. De Koning van Spanje vondt, derhalve, geraaden, andere middelen in 't werk te stellen, om den sluikhandel te weeren. Hy rustte een grooter getal van Oorlogsschepen uit, om de kusten der Spaansche Westindien te bewaaren. De Bevelhebbers deezer Oorlogsschepen hadden breeden last, om allen verbooden handel, geweldiglyk, te beletten. Doch sommigen van deezen lieten zig, door de sluikhandelaars, by den naam van *Lorrendraaijers* bekend, omkoopen, om hunnen handel door de vingeren te zien. Anderen bedienden zig van 't gezag, welk hun opgedraagen was, om verscheiden' Lorrendraaijers te neemen en op te brengen. Doch eenigen, dit gezag misbruikende, belemmerden ook, zo men wil, den geoorlofden handel, die op de Engelsche en Staatsche Plaatsen in Westindie gedreeven werdt; schepen, in zee, doorzoekende, en dikwils opbrengende, die op geenen sluikhandel waren uitgerust, of waar van zulks, ten minste, niet kon beweezen worden, naar behoo-

hooren. De Engelschen hadden, over dit neemen en opbrengen hunner schepen, reeds, sedert eenige jaaren, geklaagd, aan 't Spaansche Hof. En men was, eindelyk, by 't Verdrag van Seville, in den jaare 1729, overeengekomen, om deeze klagten, door wederzydsche Gevolmagtigden, te laaten onderzoeken. Ook was hiermede een aanvang gemaakt, zonder dat den Engelschen voldoening gegeven werdt. Het Spaansche Hof verstondt, dat men den sluikhandel der Engelschen ligtelyk zou konnen beletten, zo men wilde: doch dat de Regeering aldaar niet ongaarne zag, dat 'er eenige byzondere Persoonen, tegen de Verdragen, voordeel trokken uit de Spaansche Westindien. Men hieldt, onder anderen, voor zeker, dat de Engelschen, onder dekfel van het Assiento-schip, welk zy, volgens het Verdrag van den jaare 1713, dertig jaaren lang, jaarlyks, naar de Zuidzee mogten zenden om de Markten van Nieuw Spanje te voorzien, gewoon waren grooten sluikhandel te dryven. De Koning van Spanje hadt, hierom, in 't voorleeden jaar 1737, beslooten, den Verlofbrief, dien hy jaarlyks aan 't Assiento-schip plagt te geeven, te rug te houden. Doch deeze stap bragt te wege, dat de Zuidzee-Maatschappy in Engeland, voor wier rekening het Assiento-schip uitgerust werdt, zig vereenigde met verscheiden' byzondere Koopluiden, om de Regeering te beweegen, tot het vorderen van vergoeding voor de schade, hun, ten onregte, zo zy beweerden, aangedaan door de Spaansche Kustbewaarders. De Engelsche Gezant Keene leverde ook, nog voor 't einde des voor-

1738.

De Engelschen klaagen over de Spaansche Kustbewaarders.

1738. leeden jaars, verſcheiden' ernſtige Vertoogen in, aan 't Hof van Madrid; die door den Spaanſchen Staatsdienaar, *Don Sebaſtiaan de la Quadra*, beantwoord werden (*n*). Doch het Engelſche Hof ſchreef een nieuw Vertoog, tegen dat van de la Quadra (*o*), welk, in Grasmaand deezes jaars 1738, door den Heere *Robert Trevor*, die de zaaken des Konings van Groot-Britanje, in den Haage, waarnam, aan de algemeene Staaten ter hand geſteld werdt.

Zy zoeken de Staaten te beweegen om hierin eene lyn met hen te trekken.

Het Engelſche Hof zogt, van deezen tyd af, de Staaten te beweegen, om, te gelyk met Groot-Britanje, over de Spaanſche rooveryen, gelyk men ſprak, te klaagen, aan 't Hof van Madrid. Men wiſt, naamlyk, dat de Ingezetenen der Vereenigde Geweſten ook, ſedert eenigen tyd, veel geleeden hadden van de Spaanſche Kuſtbewaarders. Voor weinige jaaren, waren hun nog twee ſchepen afgenomen, die van Curaçao naar Holland moeſten. Ook hadt het Spaanſche Oorlogsſchip *de Triomf* het Hollandſch ſchip *Amerika* veroverd. De Ambasſadeur van der Meer hadt hierover ook reeds geklaagd, aan 't Hof van Madrid; doch geene voldoening bekomen. Naderhand, werden nog twee Hollandſche ſchepen genomen (*p*). Doch de *Markgraaf van S. Gillis*, Ambaſſadeur des Konings van Spanje by de Staaten, beweer-

(*n*) Reſol. Holl. 22 *Nov.* 1737. *bl.* 658. 12 *Febr.* 12 *Maart*, 9 *April*, 21 *Nov.* 1738. *bl.* 47, 126, 225, 632. *Voiez* Proces entre l'Espagne & la Grande Bret. *p.* 8. R. ROLT Repreſent. of the late Gener. War *Vol.* I. *p.* 13 &c.

(*o*) Proces *p.* 15.

(*p*) Notul. Zeel. 15 *Sept.* 25 *Nov.* 1738. *bl.* 174, 222. *Zie* Europ. Merc. *Jan.*—*Juny* 1737. *bl.* 237. *July*—*Dec.* 1737. *bl.* 79, 276. ROUSSET Recueil, *Tom.* XII. *p.* 325, 328.

weerde, dat ten minsten een deezer vier sche- 1738.
pen verbooden handel gedreeven hadt. Hy beloofde, ten zelfden tyde, dat omtrent de overigen goed regt geschieden zou (q). Ook zogt hy de Staaten af te houden van 't besluit, om ééne lyn te trekken met de Engelschen. De Engelsche Gezant Horatio Walpole, in de Lente deezes jaars, wederom herwaards gekomen, stondt hier sterk op, in den Haage; inzonderheid by de Staaten van Holland, welker ingezetenen meest door de Spaansche Kustbewaarders benadeeld waren. Zelfs begeerde hy, dat men hier Brieven van schâverhalinge verleende, tegen de Spaanschen, gelyk men, in Engeland, van zins was (r). Doch S. Gillis hieldt den Staaten voor „ dat 'er tyd moest „ zyn, om de klagten der Engelschen te on„ derzoeken; die, veelligt, zo gegrond niet „ zouden bevonden worden, als zy voor„ gaven; dat de Koning, zyn Meester, zig „ stipt dagt te houden aan de Verdragen; „ doch dat het, volgens dezelven, den Engel„ schen niet vrystondt, onder 't gebied van „ Spanje, in de Westindien, te komen han„ delen; dat men ook overeengekomen was, „ geene Brieven van Schâverhaalinge tegen „ elkanderen te verleenen, dan na geweigerd „ regt: 't welk hier geene plaats hadt. Dat „ de klagten van eenige byzondere Holland„ sche Koopluiden van eene andere natuur „ waren, dan die der Engelschen, en alleen„ lyk het neemen van vyf schepen betroffen: „ om-

De Spaansche Ambassadeur maant hen hiervan af.

(q) Voiez Rousset Recueil, Tom. XII. p. 308. Europ. Merc. Jan.—Juny 1738. bl. 80

(r) Rousset Recueil, Tom. XII. p. 246—258.

1738. „ omtrent twee van welken, in 't kort, uitspraak geschieden zou, door den Raad der Indien, te Madrid; en daarna, door den Koning, zynen Meester, zelven, in de tegenwoordigheid van den Ambassadeur van der Meer; met wiens kennis, men reeds, sedert een jaar, onderzoek gedaan hadt op de omstandigheden van het neemen der drie overige schepen. Uit welk alles, hy besloot, dat de Staaten geene gemeene zaak met de Engelschen behoorden te maaken van 't gene in de Westindien gebeurd was (s)."

Hun antwoord. De Staaten antwoordden den Spaanschen Ambassadeur „ dat zy zyne poogingen, om hen af te houden van de vereeniging met de Engelschen in de Westindische zaaken, aanmerkten als gesprooten uit eene ernstige begeerte, om verdere verwydering en onlust te voorkomen. Doch dat zy de klagten der Engelschen, over 't ophouden en neemen hunner schepen, en over 't belemmeren van den geoorlofden handel en Vaart op de Westindien, hielden te zyn van dezelfde natuure, als de klagten, sedert eenigen tyd, gedaan, door de ingezetenen van hunnen Staat. Dat het Engelsche Hof de goedheid gehad hadt van hunne klagten aan 't Hof van Madrid te ondersteunen: waarom zy, van hunnen kant, niet minder zouden konnen doen; zynde de klagten, wederzyds, gegrond op de Verdragen en op het regt der Volken. Dat hun, hierom, ten hoogsten aangenaam zyn zou, dat zyne Ka-

„ tho-

(s) Rousset Recueil, *Tom.* XII. *p.* 251.

„ tholyke Majesteit spoedige voldoening gave zo wel aan hunne onderzaaten, als aan „ die van Groot-Britanje (*t*).”

1738.

Midlerwyl, hadden de onzen, niet konnende gedoogen, dat hun de handel belet werdt door de Spaansche Kustbewaarders; ook eenig geweld gepleegd tegen de Spanjaards. De Kapitein *Henrik* of *Jan Paulus Brugman* hadt, zo de Spaanschen verklaarden, in den Herfst des voorleeden jaars, een Spaansch vaartuig in den grond geboord, en deszelfs Schipper en Stuurman eerst deerlyk gepynigd, en toen doorschooten. Vier andere Curaçaosche vaartuigen hadden eene Landing gedaan, op de kust van Caraques en Cumana, en zig van eene groote menigte Cacao, Tabak en andere waaren meester gemaakt: by welke gelegenheid, verscheiden' Spanjaards gesneuveld waren. S. Gillis vorderde deswege ook voldoening van de Staaten (*u*); die, by de Bewindhebbers der Westindische Maatschappye, onderzoek doende naar 't gebeurde, eerlang, vernamen, dat de Bevelhebber van Curaçao verklaard hadt, van de meeste geweldenaaryen, over welken men, van den Spaanschen kant, klaagde, geene kennis gehad te hebben. Doch de Kapitein, die zo wreedelyk met den Spaanschen Schipper en Onderstuurman gehandeld hadt, was, terstond, door hem, ingedaagd; en zou strengelyk gestraft geweest zyn, zo men hem hadt konnen bekomen (*v*). Sedert, ga-

De Spaanschen klaagen over eenige geweldenaaryen der onzen, in de Westindien.

(*t*) Resol. Gener. 12 *April* 1738. *dans le* Recueil *de* ROUSSET, *Tom.* XII. *p.* 261.

(*u*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XII. *p.* 308.

(*v*) Secr. Resol. Holl. 19 *Febr.* 19 *Sept.* 1739. IX. *Deel*, *bl.* 419, 503. Resol. Gener. 17 *Febr.* 1738. *dans le* Recueil *de* ROUSSET, *Tom.* XII. *p.* 333.

1738. gaven de Staaten den Bewindhebberen der Westindische Maatschappye, die wederom nieuwe klagten tegen de Spaansche Kustbewaarders hadden ingebragt (*w*), ook last, om door de Regeering van Curaçao, scherp onderzoek te laaten doen op de gepleegde geweldenaaryen, en zorg te draagen, dat men, in de Westindien, de paalen eener wettige verdediging niet te buiten ginge; gelyk zy verklaarden, ongaarne verstaan te hebben, dat door sommigen geschied was (*x*).

De Engelschen zenden eene Vloot naar de Middellandsche zee.

Het Spaansche Hof scheen, onaangezien de nieuwe klagten, die tegen de onzen waren ingebragt, niet ongenegen, om den Staaten eenige voldoening te geeven, vooral, om dat men, in Spanje, niet gaarne gezien zou hebben, dat de Vereenigde Gewesten aanspanden met de Engelschen, die nu tot daadelykheden scheenen te zullen komen, na dat de Engelsche Koopluiden en de beide Huizen van het Parlement den Koning sterk aangezet hadden, om de eer der Kroone en de Scheepvaart en Koophandel der onderzaaten te verdedigen, tegen de Spaansche geweldenaaryen (*y*). Men besloot, hierop, eene Vloot van vyftig Oorlogsschepen uit te rusten: die, onder bevel van den Admiraal *Haddok*, in 't begin van Hooimaand, uitliep, en, tot in 't volgende jaar, kruiste in de Middellandsche zee, zonder egter eenige vyandlykheden te pleegen (*z*).

De

(*w*) ROUSSET Recueil, *Tom.* XII. *p.* 421.
(*x*) Resol. Gener. 12 *April* 1738. *dans le* Recueil *de* ROUSSET, *Tom.* XII. *p.* 427.
(*y*) Proces *p.* 47, 51, 54.
(*z*) R. ROLT Represent. of the late Gener. War *Vol.* I. *p.* 16

De Staaten, aangezogt door de Engelschen, om eenige schepen te voegen by hunne Vloote, hadden, midlerwyl, verklaard, dat zy, eer zy hiertoe kwamen, den uitslag hunner onderhandelinge aan het Hof van Madrid wilden afwagten. 1738.

De Ambassadeur van der Meer, een' keer naar Holland gedaan hebbende, was, in Zomermaand, te rug gekomen, te Madrid: en hervatte, kort hierna, de onderhandelingen met den Heere de la Quadra, die, sedert eenigen tyd, afgebroken geweest waren. In Oogstmaand, verwierf hy eerst antwoord van den Koning, behelzende, *vooreerst*, eene aanbieding van al de voldoening, die zyne Katholyke Majesteit geeven kon, op de klagten der Staaten, en *ten tweeden* eene aanwyzing, dat de Staaten nog niet, naar behooren, voldaan hadden op de klagten, welken tegen hen waren ingebragt. Omtrent het *eerste* punt, merkte de Koning aan 1. „dat het schip *de* „*jonge Kornelis Kalf*, welk, in 't jaar 1723, „genomen was, door den Raad der Indien, „een- en andermaal, voor goede prys was ver„klaard, schoon men niet in staat was, om „de stukken te toonen, waarop dit vonnis „geveld was geweest; alzo dezelven, met „het Koningklyk Paleis, onlangs, verbrand „waren. 2. Dat het zelfde ongeluk ook oor„zaak geweest was, dat men, omtrent de „schepen *Assendelft* en *de Elizabeth*, in 't jaar „1734 genomen, de vereischte stukken ver„looren hadt; schoon, naderhand, by nieuw „onderzoek, was gebleeken, dat de Assen„delft in de Haven van Vera Cruz gezonken

XXXI. Het Spaansche Hof belooft den Staaten redelyke voldoening.

„was.

1738. „ was. 3. Dat de ſtukken, de ſchepen *Amerika* en *Ooſtwaard* betreffende, den Raad der „ Indien waren overgeleverd, die 'er regt op „ doen zou. Midlerwyl, was de Kapitein van „ het eerſtgemelde ſchip op vrye voeten geſteld, om zyn geding te konnen vervolgen; „ waartoe hem en den eigenaaren der andere „ ſchepen behoorlyke tyd gegund zou worden; doch zo zy niet geraaden mogten vinden, voor den Regter te verſchynen, zou „ men hunne zaak wel moeten oordeelen, uit „ de ſtukken, welken de Raad uit de Indien „ bekomen hadt." Omtrent het *tweede* punt, werdt aangemerkt, „ dat 's Konings Onderdaanen in Amerika, over de geweldenaaryen, „ hun aangedaan, eerſt geklaagd hadden aan „ de Regeering van Curaçao; en dat men, „ hier geen regt hebbende konnen bekomen, „ zig hadt moeten vervoegen aan de Staaten. „ Dat deeze geweldenaaryen haaren oorſprong genomen hadden uit den verbooden „ handel, welken men nog bleef dryven op „ de kuſt van Caraques; en dat de klagten, „ welken hierover gedaan waren, zeer veel „ verſchilden van de klagten der Staaten; die „ ſlegts het belang van eenige byzondere „ Koopluiden betroffen, daar, door de gepleegde geweldenaaryen der Staatſchen, 's „ Konings grondgebied en hoogheid geſchonden was; waarom 'er blykbaare voldoening „ voor begeerd werdt (*a*)." De Ambaſſadeur S. Gillis ſprak, op gelyke wyze, in den Haage, tevens beweerende „ dat de Staaten zelven

(*a*) *Voiez* ROUSSET *Recueil*, *Tom.* XII. *p.* 140.

„ ven, uit hoofde van het belang hunner on- 1738.
„ derzaaten, die geoorlofden handel in de
„ Westindien dreeven over Spanje, zig ver-
„ pligt moesten agten, om den sluikhandel te
„ straffen, en de Kustbewaarders te begunsti-
„ gen; konnende, zonder deezen, de geoor-
„ lofde handel niet veilig noch voordeelig ge-
„ dreeven worden, gelyk gebleeken was, toen
„ 'er geene Kustbewaarders waren (*b*)."

De Staaten antwoordden den Markgraave van S. Gillis „ dat, over de gegrondheid der „ klagten hunner onderzaaten, alleen moest „ geoordeeld worden, uit het Regt der Vol- „ ken, en uit de Verdragen, volgens welken, „ de vyf schepen geene verbeurdverklaaring „ onderhevig waren. Dat men, derhalve, met „ reden gevorderd hadt, dat deeze vyf sche- „ pen te rug gegeven werden, *voor eerst*, om „ dat drie derzelven waren genomen, op de „ reize van Curaçao herwaards; het vierde op „ de reize van hier naar Curaçao, en het vyf- „ de op de reize naar S. Eustatius. *Ten an-* „ *dere*, om dat het den onderzaaten van dee- „ zen Staat vrystondt, door de groote zee, „ te vaaren op de kusten in Amerika, die door „ de Staaten bezet werden, gelyk by de „ de Munstersche en Utrechtsche Verdragen „ bleek; en dat alle de vyf schepen, op den „ gewoonlyken togt van en naar Curaçao, „ genomen waren. *Ten derde*, om dat het „ Regt der Volken niet gehengde, dat de „ schepen van de eene, door de andere Mo- „ gendheid, in volle zee, onderzogt werden, „ ge-

De Staaten beweeren, dat men hun vyf schepen behoort te rug te geeven.

(*b*) *Voiez* Rousset *Recueil*, *Tom.* XII. *p.* 148, 178.

1738. „ gelyk hier nogtans geschied was; hebbende „ de Kroon van Spanje zig zulk een Regt, tot „ op de dood van Karel den II., nimmer aan- „ gemaatigd, en zynde, naderhand, by de U- „ trechtsche Vrede, vastgesteld, dat de Vaart „ en Handel op de Indien zou gehandhaafd „ worden, gelyk als ten tyde van Koning Ka- „ rel den II. *Ten vierde*, om dat men nimmer „ zou konnen bewyzen, dat de genomen' „ schepen op de Spaansche Westindien ge- „ handeld hadden, en derhalve aan verbeurd- „ verklaaring onderhevig waren; al ware 't „ schoon, dat menze belaaden hadt gevon- „ den, met vrugten en voortbrengsels dier In- „ dien: zynde niet het overvoeren van zulke „ voortbrengsels en vrugten; maar alleenlyk „ het handelen op de Spaansche kusten, by „ de Verdragen, ongeoorlofd verklaard: welk „ laatste niet bleek, door de genomen' sche- „ pen, geschied te zyn. *Ten vyfde*, om dat, „ by de Utrechtsche Vrede, vastgesteld was, „ dat de overtreedingen der Verdragen ge- „ boet zouden worden, ter Plaatse, daar zy „ geschied waren, zo de overtreeders op hee- „ ter daad betrapt werden; of zo niet, ter „ Plaatse, daar zy woonden: welke regel ook „ niet agtervolgd was, in het aantasten en „ verbeurdverklaaren der genomen' schepen. „ *Ten zesde*, om dat men de Schippers en 't „ Scheepsvolk gevangkelyk naar Spanje ge- „ voerd, en aldaar lang in hegtenis gehou- „ den hadt; waardoor zy buiten staat gesteld „ waren, om hunne onschuld te bewyzen naar „ behooren. *Ten zevende*, om dat het belang, „ welk de Kustbewaarders hadden by de ver-

„ beurd-

„ beurdverklaaringen, hun getuigenis ten hoogste verdagt maaken moest. *Ten agtste*, „ om dat de Koning van Spanje zelf, en niet de „ Raad der Indien, die 'er te veel belang by „ hadt, over het regt of onregt, waarmede „ de genomen' schepen waren aangehouden, „ geoordeeld moest hebben. Doch zo alle „ deeze redenen den Koning niet mogten kon- „ nen beweegen, om de schepen te rug te gee- „ ven, of om den Staaten, op eenige andere „ wyze, voldoening te bezorgen; wilde men „ Gemagtigden benoemen, om, nevens die „ des Konings, 't geschil in der minne af te „ doen. Ondertusschen, zag men, uit al het „ gezeide, dat men, gantsch ten onregte, vor- „ derde, dat de Staaten zelven den sluikhan- „ del hunner onderzaaten zouden beletten; „ alzo de Kustbewaarders de schepen hunner „ onderzaaten zouden konnen wegneemen, „ hoe streng aan dezelven de sluikhandel ook „ mogt verbooden geweest zyn; wanneer zy, „ door den wind, slegts een weinig van den reg- „ ten weg gedreeven werden, en zelfs al hielden „ zy de gewoonlyk streek; gelyk reeds, meer dan „ eens, gezien was. Nogtans, wilde men gaar- „ ne verstaan, welke middelen de Staaten zou- „ den konnen in 't werk stellen, om den sluik- „ handel hunner onderzaaten te beletten: zul- „ lende zy deeze middelen, zo draze hun „ waren voorgedraagen, in ernstige overwee- „ ging neemen." Wyders weezen hunne Hoog-Mogendheden, stukswyze, aan „ dat de vyf „ genomen' schepen, volgens de gelegde gron- „ den, geen van allen verbeurdverklaaring „ onderhevig waren. De Spaansche Westin-

1738.

1738. „ dische vrugten, in een derzelven gevonden, waren, door een Assiento-schip, op Curaçao aangebragt, en aldaar gelaaden, volgens eene tweede Verklaaring van den Schipper en Stuurman, die egter eerst, vermoedelyk door vreeze geprangd, verklaard hadden, dat zy dezelven op de kust van Caraques en Rio de la Hacha gelaaden hadden. Twee andere schepen, die dergegelyke goederen in hadden, waren, by 't Eiland Savona, genomen; doch, gelyk by verscheiden' Verklaaringen bleek, op de terug reize van Curaçao, alwaar zy hunne laading hadden ingenomen. Nog een schip was opgebragt, zonder dat men eenige reden gegeven hadt, waarom men het dus hadt gehandeld. Ook was het genomen in 't Koraal, en derhalve op de eigenlyke streek naar Curaçao. Het vyfde schip was by 't Eiland Mona, buiten de regte streek naar S. Eustatius, genomen; doch men bewees, met Verklaaringen, dat het, door misrekening, van zynen koers geraakt was. En schoon men, uit de Scheepspapieren, hadt ontdekt, dat het last hadt, om waaren te handelen, die in de Spaansche Westindien vielen, gaf zulks den Kustbewaarderen geen regt om het op te brengen, zo lang het niet op verbooden handel betrapt was. De geweldenaaryen, waarover de Spaanschen van hunnen kant klaagden, waren den Staaten ten deele nog onbekend. Die hun bekend waren hadden zy, reeds voorlang, belast, te straffen. Naar de onbekenden, zouden zy onderzoek doen, der Re-

„ gee-

„ geeringe van Curaçao, der Westindische 1738.
„ Maatschappye en allen hunnen onderzaaten
„ te gelyk belastende, om zig, in de Westin-
„ dien, stiptelyk, te gedraagen naar het regt der
„ Volken, en overeenkomstig met de gesloote
„ Verdragen: 't welk ook het eenige was, dat zy
„ op den Koning van Spanje begeerden (*c*)."
By dit Antwoord, was een Vertoog der Westindische Maatschappye gevoegd, behelzende zeventien oude en nieuwe punten van bezwaarnis tegen de Spanjaards, allen, haars oordeels, aanloopende tegen de gesloote Verdragen (*d*): omtrent welke punten, de Staaten, insgelyks, voldoening vorderden.

Spanje en Groot-Britanje treffen eene Overeenkomst.

't Verblyf der Engelsche Vloote in de Middellandsche zee deedt, midlerwyl, het Spaansche Hof luisteren naar voorslagen van een vergelyk, waarover, te Londen, gehandeld werdt. Ook trof men, hier, in Herfstmaand, eene overeenkomst, die, door den Ridder *Geraldino*, uit naame des Konings van Spanje, getekend werdt. Doch zy werdt, ten minsten gedeeltelyk, verworpen aan het Spaansche Hof, welk, meent men, alleenlyk, tyd zogt te winnen, om midlerwyl Frankryk te beweegen, om zig met Spanje te voegen tegen Groot-Britanje. De Spaansche Staatsdienaars maakten zo veele uitzonderingen op de Overeenkomst, dat men de bekragtiging, zo als zyze overzonden, insgelyks, van de hand wees, aan het Engelsche Hof. Men drong, daarente-

(*c*) Resol. Gener. *Jovis* 27 *Novemb.* 1738. *dans le* Recueil *de* Rousset, *Tom.* XII. *p.* 381.
(*d*) *Voiez* Rousset Recueil, *Tom.* XII. *p.* 423.

1738. tegen, op eene eenvoudige bekragtiging, zonder eenige uitzondering. De Gezant Keene tradt, op nieuws, in onderhandeling met den Markgraave de la Quadra. En men trof, eindelyk, eene nieuwe Overeenkomst op het Par-
1739. do, een van 's Konings Paleizen, die, den veertienden van Louwmaand des jaars 1739, getekend werdt. Zy behelsde „ dat de Koning van Groot-Britanje, terstond, twee „ Gevolmagtigden benoemen zou, die, zes „ weeken na de uitwisseling deezer Overeenkomst, te Madrid, met twee Spaansche Gevolmagtigden, in onderhandeling zouden „ treeden, over de wederzydsche eischen der „ twee Kroonen, opzigtelyk op den Koophandel in Europa en Amerika; op de grensscheiding van Florida en Karolina, en op „ andere onvereffende punten; welke allen, „ volgens de Verdragen, zouden vereffend „ worden. Dat de Koning van Spanje, binnen vier maanden, aan den Koning van „ Groot-Britanje, tot slot van rekening, wegens wederzydsch geleeden schade, vyfennegentigduizend ponden sterlings voldoen „ zou; mids hieronder niet begreepen werden de eischen, die tusschen de Kroone van „ Spanje en de Assiento-Maatschappy, in „ Engeland, nog te vereffenen stonden (e)." Doch vier dagen voor het sluiten deezer Overeenkomst, hadt de la Quadra schriftelyk verklaard „ dat de Koning, zyn Meester, zig „ het regt voorbehieldt, om de Assiento der „ Negers op te schorten, in geval de Maat-
„ schap-

(e) Proces entre l'Espagne & la Grande Bret. p. 56.

„ schappy hem niet, binnen kort, betaalde 1739.
„ de agtenzestigduizend ponden sterlings,
„ welken zy bekend hadt, voor regten op de
„ Negers, en wegens de voordeelen op het
„ schip de *Royale Caroline*, schuldig te zyn;"
daarbyvoegende „ dat hy de Overeenkomst,
„ alleen onder deeze voorwaarde, toeliet te
„ tekenen (*f*)." De Koning van Groot-Brittanje, het Parlement terstond kennis van de geslooten' Overeenkomst gegeven hebbende, werdt plegtiglyk bedankt, door beide de Huizen, voor zynen yver ten gemeenen nutte.

Zy wordt in Engeland verworpen.

Doch zo dra was de inhoud der Overeenkomst niet rugtbaar geworden onder 't Gemeen, of men bespeurde eene geweldige gisting in de gemoeden. De Overeenkomst werdt, in 't algemeen, uitgemaakt als schandelyk en nadeelig voor 't Engelsche volk. De Staatsdienaars werden verdagt gehouden, als hadden zy zig, door Spanje, laaten omkoopen, om 't belang van 't Vaderland te verraaden. De Ridder Robert Walpole stondt, meer dan iemant, bloot voor den gemeenen haat: en 't volk haakte zo driftig naar oorlog met Spanje, dat het Hof vergeefs arbeidde, om het tot bedaaren te brengen. In 't Parlement, was de Hofparty egter verre de sterkste. De Overeenkomst werdt, door beide de Huizen, goedgekeurd; hoewel veertig Leden van het Huis der Heeren, tegen deeze goedkeuring, *protesteerden* (*g*). Doch 't Gemeen was hiermede niet voldaan. Ook verklaarde de Zuidzee-Maat-

(*f*) Proces entre l'Espagne & de la Grande Bret. p. 65.
(*g*) Proces p. 155, 157.

1739. Maatschappy zig ongezind, om de agtenzestigduizend ponden sterlings, die Spanje van haar vorderde, te betaalen: waarop Koning Filips de beloofde vyfennegentigduizend ponden ook inhieldt (*h*). De Admiraal Haddok, die reeds te rug ontbooden was met de Vloote, hadt, sedert, last gekreegen, om, tot nader bevel, op de Spaansche kusten te vertoeven: 't welk, by 't Spaansche Hof, werdt aangezien, als eene inbreuk op de Overeenkomst. Men verspreidde, van wederzyde, eenige Geschriften tegen elkanderen, die de verbittering deeden toeneemen, onder beide de volken (*i*), en vooral onder de Engelschen, daar men zo sterk om oorlog riep, dat de Koning, eindelyk, in Hooimaand, besloot, Brieven van Schâverhaaling uit te geeven tegen de Spanjaards. Aan 't Spaansche Hof, nam men, eerlang, diergelyk besluit (*k*). Terstond hierop, werden alle onderhandelingen afgebroken. De Koning van Groot-Britanje verklaarde dien van Spanje dèn oorlog, op den dertigsten van Wynmaand (*l*): waarop, omtrent eene maand laater, de Oorlogsverklaaring des Konings van Spanje tegen dien van Groot-Britanje volgde (*m*). De Koning van Groot-Britanje gaf voor reden van zyne Oorlogsverklaaring „ dat de „ Spaansche Kustbewaarders, veele jaaren herwaards, groote geweldenaaryen gepleegd „ hadden tegen zyne Onderdaanen, hunne

De twee Kroonen verklaaren elkanderen den oorlog.

„ sche.

(*h*) Proces entre l'Espagne & la Grande Bret. p. 179.
(*i*) *Voiez* Proces p. 163, 165, 179, 191.
(*k*) Proces p. 235, 238.
(*l*) Proces p. 242.
(*m*) Proces p. 248.

„ schepen neemende, tegen het regt der Vol- 1739.
„ ken en de geslooten' Verdragen. Dat hy,
„ lang, vergeefs, om vergoeding aangehou-
„ den hadt. Dat men, eindelyk, in Louw-
„ maand laatstleeden, eene Overeenkomst ge-
„ troffen hadt, waarby de Koning van Span-
„ je zig verpligt hadt, tot de betaaling van
„ zekere somme, binnen eenen bepaalden tyd,
„ die reeds lang verstreeken was, zonder dat
„ men de beloofde penningen ontvangen
„ hadt." De Koning van Spanje gaf, daaren-
tegen, geene byzondere redenen van zyne
Oorlogsverklaaring. Hy betuigde alleenlyk
„ dat hy de ongeregelde eischen van Groot-
„ Britanje, deszelfs verbreeking van verschei-
„ den' Verdragen, en deszelfs jongste Oor-
„ logsverklaaring niet langer verdraagen kon;
„ en hierom allen handel met de Engelschen,
„ en den invoer van alle Engelsche waaren,
„ gewassen en stoffen, op 't strengste, ver-
„ boodt."

De Staaten der Vereenigde Gewesten, by tyds voorzien hebbende, dat de onlusten, tusschen de twee Kroonen ontstaan, tot openbaaren oorlog zouden uitbersten, hadden, te gelyk, besloten, zig tusschen Spanje en Groot-Britanje, met welken beide zy verbonden waren, volkomen onzydig te zullen houden; vooral zo Frankryk naliet, de zyde van Spanje te kiezen. Zy werden wel aangezogt, om zig by Groot-Britanje te voegen; doch zy voorzagen, ligtelyk, dat de oorlog, in zulk een geval, algemeen zou worden: 't welk zy voorkomen wilden. Ook hielden zy 't voordeeliger voor hunnen Koophandel op Spanje, dat zy

De Staaten houden zig onzydig.

1739. buiten den oorlog bleeven. Het Spaansche Hof was zo vergenoegd, over dit hun besluit, dat de Koning, eerlang, belastte, twee der genomen' schepen te rug te geeven, met belofte, om, na verloop van agt maanden, nog twee anderen te zullen slaaken, zo men, voor dien tyd, geene bewyzen kreeg uit de West-indien, dat zy behoorden verbeurd verklaard te worden. Maar voor 't vyfde schip, welk reeds voor veele jaaren verkogt was, kwam geene vergoeding.

XXXII. Vernieuwing van 't Verdrag van Koophandel tusschen Frankryk en deezen Staat.

De Koning van Frankryk, schoon, door het Spaansche Hof, niet minder aangezogt, dan de Staaten, door dat van Groot-Britanje, scheen zig, tot nog toe, zo wel als de Staaten, buiten den oorlog te zullen houden; hoewel hy zig, kort hierna, sterk ter zee begon toe te rusten. De Staaten der Vereenigde Gewesten waren, al sedert eenigen tyd (*n*), met het Fransche Hof, in onderhandeling geweest, over de vernieuwing van het Verdrag van Zeevaart en Koophandel, welk, in 't jaar 1713, gesloten was, voor den tyd van vyfentwintig jaaren, welken nu ten einde geloopen waren. De Ambassadeur Abraham van Hoey handelde 'er over, met den Heere *Amelot*, 's Konings Geheimschryver van Staat (*o*). Maar de Kardinaal de Fleury maakte zwaarigheid, om te sluiten, zo lang hy niet verzekerd was, dat

(*n*) Resol. Gener. *Jovis* 11 *April*, *Jovis* 2 *May* 1737. Secr. Resol. Holl. 4 *Juny*, 22 *Aug*. 1738. IX. *Deel*. *bl*. 307, 364.

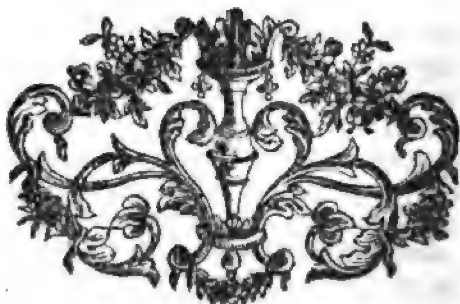
(*o*) Notul. Zeel. 26 *Maart* 1737. *bl*. 69. 24 *Maart*, 9 *Sept*. 25 *Nov*. 1738. *bl*. 58, 162, 222. Resol. Gener. *Luna* 19 *Maart*. 20 *May* 1738. *Jovis* 18 *Juny*, *Vener*. 13 *Nov*. 1739. Missiven van den Ambass. VAN HOEY van 23 *May* 1738. 18 *July*, 5, 26 *Octob*. 1739.

dat de Staaten zig niet zouden steeken in den aanstaanden oorlog, tusschen Spanje en Groot-Britanje. Doch men stelde het Fransche Hof, hieromtrent, eerlang, zo volkomen gerust, dat het nieuw Verdrag van Zeevaart en Koophandel, wederom voor den tyd van vyfentwintig jaaren, te Versailles, getekend werdt, op den eenentwintigsten van Wintermaand deezes jaars. Het kwam, in verre de meeste en voornaamste punten, overeen, met het Utrechtsch Verdrag van den jaare 1713 (*p*). De Nederlandsche Koopvaardyschepen werden 'er ook in ontheeven van de betaalinge der vyftig stuivers van 't vat, behalve wanneer zy in de eene haven van Frankryk geladen hadden, en in de andere losten. Voorts, was 'er een' Lyst bygevoegd, waarby de inkomende regten der wederzydsche gewassen, visscheryen en gemaakte stoffen geregeld werden (*q*). 't Verdrag, wederzyds, behoorlyk bekragtigd zynde (*r*), werdt, hier te Lande, in Louwmaand des volgenden jaars, afgekondigd (*s*); doch daar verliep nog eenige tyd, eer het, gelyk bedongen was, in 't Parlement van Parys, *geregistreerd* werdt (*t*). De Koophandel van den Vereenigden Staat zou merkelyke voordeelen getrokken hebben uit dit Verdrag, en uit de Vaart op Spanje, geduurende den oorlog, tusschen dit Ryk en Groot-Bri-

1739.

(*p*) *Zie* XVII. *Deel*, *bl.* 512.
(*q*) *Zie* Groot Plakaatb. VI. *Deel*, *bl* 324. ROUSSET Recueil, *Tom*. XIV. *p*. 447 & *suiv*.
(*r*) Secr. Resol. Holl 13 *Jan*. 1740. IX. *Deel*, *bl*. 546. Notul. Zeel 7 *Jan*. 8 *Febr*. 1740. *bl* 8, 68.
(*s*) *Zie* Groot Plakaatb. VI. *Deel*, *bl*. 338.
(*t*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom*. XIV. *p*. 484.

1739. Britanje, zo hunne nabuuren hadden willen gedoogen, dat dezelve onbelemmerd werdt voortgezet. Doch de Engelſche kruiſſers en Oorlogsſchepen ontzagen zig niet, de Koopvaarders van den Staat, op vermoeden, dat zy contrabande goederen voerden, aan te houden, te doorzoeken, op te brengen, en, dikwils, verbeurd te doen verklaaren: al 't welke ten hoogſte nadeelig was voor 's Lands Koophandel. Ook bragt de verandering, die, kort hierna, in den ſtaat der zaaken van Europa, kwam, te wege, dat de voordeeligſte punten van het Verdrag van Koophandel met Frankryk ingetrokken en beſnoeid werden; waarop, eerlang, nog grooter verwydering volgde.

V A-

VADERLANDSCHE HISTORIE.

VYFENZEVENTIGSTE BOEK.

I N H O U D.

I. *Engelsche Krygsbedryven in de Indien.* II. *Strenge Winter. Oproerige beweegingen, in Holland.* III. *Toerustingen in Frankryk. Gezantschap der Staaten aan den Koning der beide Sicilien. Verandering aan 't Russische Hof. De Staaten vermeerderen hunne Landmagt.* IV. *Yslandsvaarders door de Deenen genomen.* V. *Twist in de Luthersche Gemeente van 's Graavenhaage, door de hooge Regeeringe bygelegd.* VI. *Beroerte op Batavia. Moord der Chineezen aldaar.* VII. *Keizer Karel de VI. sterft. Staat der Pragmatike Sanctie. De Aartshertogin, Maria Theresia, doet zig voor Koninginne van Hongarye en Boheeme uitroepen.* VIII. *De Keurvorst van Beieren eischt 's Keizers gantsche nalaatenschap. Gronden van zyn voorgewend regt. Wedersproken door 't Weener-Hof.* IX. *De Groot-Hertog van Toskane tot Mederegent der Koninginne van Hongarye verkooren, en met het regt der Boheemsche Keurstemme vereerd. Verschil hierover. De Koningin zoekt hulp by de Staaten.* X. *Fredrik de III., Koning van Pruissen, be-*

beweert, regt te hebben op een gedeelte van Silezië. Het Weener-Hof wederlegt de redenen, waarop hy zynen eisch vestigt. XI. *Hy valt in Silezie. Geeft 'er den Staaten kennis van. Hun antwoord. Hy handelt met de Koninginne van Hongarye. Slag by Mollwitz.* XII. *De Koning van Spanje eischt de gantsche Oostenrykische nalaatenschap. De Koning van Sardinie vordert Milaan. De Koningin van Hongarye verdraagt zig met hem.* XIII. *De Koning van Poolen eischt, als Keurvorst van Saxen, alle de Oostenrykische Staaten. Aanmerkingen over de eischen van Saxen en Beieren.* XIV. *Frankryk helpt de Keurvorsten, tegen de Koninginne van Hongarye.* XV. *Twee Fransche Legers op de been gebragt. Krygsbedryven in Opper-Oostenryk. In Boheeme. Praag verlooren.* XVI. *George de II. sluit, als Keurvorst van Hanover, een Verdrag van Onzydigheid. De Zwabische Kreits en 't Keurvorstendom Keulen, insgelyks.* XVII. *Staat des oorlogs, tusschen Spanje en Groot-Britanje. Ontmoetingen tusschen Fransche en Engelsche Oorlogsschepen. De Engelschen neemen veele Nederlandsche Koopvaarders.* XVIII. *De Staaten besluiten tot eene tweede vermeerdering hunner Landmagt. Zy zoeken den Koning van Pruissen met de Koninginne van Hongarye te bevredigen. Schans by Westervoort gestigt. Onderstand in geld aan de Koninginne.* XIX. *Doorbraaken der Rivierdyken, en overstroomingen, hier te Lande.* XX. *Oorlog tusschen Rusland en Zweeden. Verandering der Regeeringe in Rusland. Krygsbedryven in Italie.* XXI. *De Keurvorst van Beieren wordt Keizer,*

on-

onder den naam van Karel den VII. Opper-Oostenryk herwonnen. Beieren veroverd. Krygsbedryven in Moravie en Boheeme. Slag by Czaslau. XXII. *Vrede tusschen de Koninginne van Hongarye en den Koning van Pruissen. Praag herwonnen.* XXIII. *Derde vermeerdering der Krygsmagt van den Staat. Handeling met Frankryk en met Groot-Britanje. Personeele Quotisatie.* XXIV. *Raadpleegingen, ter Vergaderinge van Holland, op het ondersteunen der Koninginne van Hongarye. Dordrecht en Briel verschillen met de overige Leden. Voorslag van Amsterdam.* XXV. *Gisting onder 't Gemeen, door gedrukte schriften, verwekt.* XXVI. *De Prins van Oranje wyst het ampt van Luitenant-Generaal over 't Voetvolk van de hand.* XXVII. *Verbonden van Rusland, Groot-Britanje en Pruissen. 't Geschil over Gulik en Berg vereffend.* XXVIII. *Oneenigheid onder de Gewesten. Dordrecht en Briel bezonden. Voorstel in den Oud-Raad te Dordrecht.* XXIX. *Antwoord van den Oud-Raad. Deszelfs voorslag.* XXX. *Voorstel in de Vroedschap van den Briele. Dordrecht komt nader. Besluit der meerderheid. Dordrecht en Briel protesteeren. Holland schryft aan de andere Gewesten.* XXXI. *Gevoelen der Staaten van Utrecht. Der Kwartieren van Nieuwmegen, Zutfen en de Veluwe.* XXXII. *De algemeene Staaten besluiten, by meerderheid van stemmen, de Koningin van Hongarye, met twintigduizend man, te ondersteunen.*

1739. I. Engelsche Krygsbedryven in de Indien.

N Engeland, hadt men zig, sedert eenigen tyd, zo sterk toegerust ter zee, dat de oorlog tegen Spanje zo dra niet verklaard was, of men vondt zig in staat, om de vyandelykheden te beginnen, aan verscheiden' oorden; en vooral in de Indien, die Spanje in staat stelden, om den oorlog te konnen uithouden, en daar men Koning Filips met het meeste voordeel meende te konnen aantasten. De Vice-Admiraal *Eduard Vernon* was, reeds voor dat de oorlog verklaard was, naar Jamaika gezeild, met een Esquader van zeven Oorlogsschepen. Van daar wendde hy, in 't midden van Slagtmaand, den steven naar Porto Bello, de gewoonlyke Haven en Marktplaats der Spaansche Gallioenen. Op den tweeden van Wintermaand, veroverde hy de twee schansen, die de Haven dekten, en den volgenden dag gaf de Stad zig, by verdrag, aan hem over. Hy bekwam hier een goed getal van metaalen en yzeren stukken geschuts; die gedeeltelyk vernageld, gedeeltelyk naar Jamaika vervoerd werden. De Stad werdt, na 't slegten der Vestingwerken aan de Haven, wederom verlaaten (*a*). Voorts, werdt de oorlog wederzyds voortgezet, door het veroveren van veele Koopvaardyschepen, op elkanderen. In Herfstmaand des volgenden jaars, ging *George Anson* met een Esquader onder zeil naar de Zuidzee. Hy verbrandde, op deezen togt, de Stad Paita, en veroverde, op den laatsten van

Zo-

(*a*) *Zie* de Brieven *in de* Europ. Merc. *Jan.* — *Jany* 1740. *bl.* 149, 201. R. ROLT Repres. of the late War. *Vol.* I. *p.* 47 &c.

Zomermaand des jaars 1743, een rykgelaaden Gallioen, welk jaarlyks van Manilla naar Aquapulco plagt gezonden te worden (*b*). Doch de onderneemingen der Engelſchen op Cartagena en Cuba mislukten, voornaamlyk, zo men wil, uit hoofde van het misverſtand tusſchen hunne Bevelhebbers ter zee en te lande (*c*). 1739.

II. Strenge Winter.

In Wynmaand des jaars 1739, begon het, hier te Lande, maatiglyk, te vriezen. Doch 't weder veranderde, in Slagtmaand, geheellyk; zo dat men eenen zagten winter te gemoet zag. Maar op den vierden van Louwmaand des volgenden jaars, herſtelde zig de vorſt, met zo veel felheid, dat niemant van zulk een' ſtrengen Winter geheugenis hadt. Op den tienden en elfden, was de koude op 't hevigſt. Verſcheiden' menſchen vrooren, by nagt, dood op de ſtraaten. De Zuiderzee lag, alomme, dik bezet met ys, en werdt, weeken agtereen, met paard en ſleede, gebruikt. De Noordzee was, tot op eene halve myle van ſtrand af, toe gevrooren. 't Vroor, aan ſommige oorden van Holland, omtrent drie duimen dik, in een etmaal, en men getuigt, dat het ys, in 't begin van Lentemaand, nog omtrent twintig duimen dik was, in de Haarlemmer Meer. 't Weder ſcheen zig, ſomtyds, wel een weinig te ontlaaten; doch 't ſloeg, geduuriglyk, wederom aan 't vriezen, tot dat het, op den tienden van Lentemaand, aanhoudend begon te dooijen: waardoor het ys zagtelyk verdween. 1740.

De

(*b*) Zie G. ANSONS Reistogt *beſchr. door* R. WALTER.

(*c*) R. ROLT. Repreſ. of the late War. *Vol.* I. *p.* 110 &c. 261 &c.

1740. De vorst hadt, ondertusschen, groote schade gedaan aan de veldgewassen en 't geboomte, en eene geweldige duurte in de Leevensmiddelen veroorzaakt, waartoe de koude Lente ook veel toebragt. Aan Beestenvoeder was zeer groot gebrek; 't welk veel hoornvee, in Friesland, het leeven kostte (*d*). De duurte der Leevensmiddelen hieldt aan, tot in 't najaar, en veroorzaakte, eerlang, eenig gemor onder 't gemeen, hier te Lande; waaruit, in Oogstmaand en wat laater, oproerige beweegingen ontstonden, in sommige Steden; die niet dan met moeite gestuit werden. Te Rotterdam, werdt een Grutters huis aangevallen: ook te Delft. Doch de Schuttery, in de wapenen gekomen, stuitte den moedwil spoedig. In den Haage, werden wel twee Grutters huizen geweldiglyk aangetast, door 't graauw, welk zig, door de bezetting en schuttery, die last hadt met scherp te schieten, bezwaarlyk, bedwingen liet (*e*). Het Hof van Holland gaf, hierop, den zeventienden, een scherp Plakaat uit, tegen diergelyke oproerige onderneemingen (*f*).

Oproerige beweegingen in Holland.

III. Toerustingen in Frankryk. Handelingen van 't Fransche Hof.

De toerustingen in Engeland werden, dit jaar, zo sterk voortgezet, dat het Fransche Hof hieruit een voorwendsel nam, om eerlang ook twee Esquaders in zee te brengen, die te Brest en te Toulon waren verzameld. De Koning van Frankryk, 't zy dat hy, gelyk men meende, reeds vastgesteld hadt, den oorlog te hervatten tegen den Keizer, met wien hy

(*d*) *Zie* Europ. Merc. *Jan.—Juny* 1740. *bl.* 59, 194, 253, 298.
(*e*) Verhaal *in de* Europ. Merc. *July—Dec.* 1740. *bl.* 123
(*f*) Groot-Plakaatb. VI. *Deel*, *bl.* 575.

hy maar pas bevredigd was; 't zy dat hy voorzag, dat de kryg, tusschen Spanje en Groot-Britanje ontstaan, haast algemeen zou worden; hadt, na 't sluiten van een Verdrag van Onderstand met Zweeden, in 't jaar 1738, waarvan wy, in 't vervolg, nader zullen moeten gewaagen, in 't voorleeden jaar, een Verbond van onderlinge bescherminge bewerkt, tusschen deeze Kroon en de Porte; waarby men beloofde, elkanderen, in 't byzonder tegen Rusland, welk naauw met den Keizer verbonden was, te zullen bystaan (*g*). Wat laater, werdt 'er ook een Verdrag van Vrede en Koophandel geslooten, tusschen de Porte en den Koning der beide Sicilien (*h*); welk men, in Frankryk, hoopte, dat den weg baanen zou tot eene nadere verbindtenis tusschen de twee Mogendheden, ten nadeele van 't Huis van Oostenryk. De Staaten der Vereenigde Gewesten, gezind de vriendschap met het Hof van Napels aan te kweeken, hadden, na veel raadpleegens (*i*), op den voorslag van Holland, in 't begin deezes jaars, den Heer *Joan Egidius van Egmond van der Nyenburg*, derwaards gezonden, om den Koning, die, in 't jaar 1738, met *Maria Amelia*, Dogter des Konings van Poolen, getrouwd was, over deszelfs Huwelyk, geluk te wenschen; en om, over een Verdrag van Vriendschap, Koophandel en Zeevaart in onderhandeling te treeden (*k*). Doch Frankryk, naauwer

1740.

Gezantschap der Staaten naar Napels.

(*g*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 2.
(*h*) ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 7.
(*i*) Notul. Zeel. 30 *April* 1738. *bl.* 126. 26 *Nov.* 1739. *bl.* 261.
(*k*) *Zie* zyne Instr. *in de* Secr. Resol. Holl. 21 *Octob.* 1738. IX. *Deel*, *bl.* 371. *Zie ook* Europ. Merc. *Jan.* — *July* 1740. *bl.* 174.

1740. wer dan zy verbonden met het Koningklyke Huis, zag ongaarne, dat de Staaten enger vereeniging zogten met beide de Sicilien. Ook verwekte de handeling te Napels, over een Verdrag van Koophandel, eenige afgunst in de Engelschen, welker vaart op de Middellandsche zee, sedert het uitbersten van den oorlog met Spanje, zeer belemmerd geworden was. De handeling der Staaten hadt hierom traagen voortgang. Men ontwierp wel een Verdrag van Koophandel; doch de verandering, die, nog voor 't einde des jaars, in den staat der zaaken van Europa voorviel, bragt te wege, dat het niet voltrokken werdt, schoon men 'er nog, tot in 't jaar 1742, over handelde in den Haage (*l*). De Franschen handelden, midlerwyl, ook aan 't Hof van Petersburg, daar merkelyk misnoegen ontstaan was, tegen de tegenwoordige Regeering, ter oorzaake van de nadeelige Vrede met de Porte, en van de uitsluiting der Prinsesse Elizabet van de opvolginge. Het Huis van Dolgoruki, welk, in den aanvang der Regeeringe van de tegenwoordige Keizerinne, in ongenade vervallen was, hadt dit misnoegen verwekt, of gevoed; en, zo men wil, eene samenzweering gesmeed, om Elizabet op den Troon te zetten. Doch de toeleg was ontdekt, en in de hoofdbeleiders strengelyk gestraft (*m*). Men geloofde in 't gemeen, dat de Franschen de hand in dit werk ge-

Verandering in 't Russische Ryk.

(*l*) Secr. Resol Holl. 26 *Nov.* 1740. 17 *Jan.* 1741. IX. *Deel*, *bl.* 646, 647. Resol. Holl. 20 *April* 1741. *bl.* 350. 9, 22 *Nov.* 1742. *bl.* 785, 956. Notul. Zeel. 4 *Febr.* 1740. *bl.* 64. 28 *Febr.* 1741. *bl.* 83.

(*m*) *Zie* Europ. Merc. *Jan.* — *July* 1740. *bl.* 18. *July* — *Decemb.* 1740. *bl.* 114, 200. MONTGON Memoir. *Tom.* VII. *p.* 452.

gehad hadden; en dat de opstand, door de Zweeden, ondersteund geweest zou zyn. De Keizerin, den gevaarlyken aanslag gestuit hebbende, verklaarde, in Wynmaand, den Prins *Iwan* of *Joan*, een kind van twee maanden, gebooren uit de Prinsesse *Anna van Mekelenburg*, Zusters Dogter der Keizerinne, en, in 't voorleeden jaar, getrouwd met *Anthon Ulrich*, Hertog van Brunswyk-Wolfembuttel (*n*), tot haaren opvolger (*o*). Zy overleedt, kort hierna. De jonge Prins werdt, onder den naam van *Joan den III.*, tot Keizer uitgeroepen, en de Regeering aanvaard, door den *Graave van Biron*, Gunsteling der overleeden' Keizerinne, die hem, in 't jaar 1737, hadt doen verheffen tot Hertoge van Koerland, in de plaatse haars Ooms, die haaren overleeden' Egtgenoot opgevolgd was. Doch hy was maar weinige weeken in 't bewind geweest, toen de Graaf van Munnich, met bewilliging, of op last der Groot-Vorstinne, Moeder des jongen Keizers, die ongaarne gezien hadt, dat haar Zoon, voor haar, met de Keizerlyke waardigheid, vereerd geworden was, hem en zyne Gemaalin in hegtenis nam, en naar 't Kasteel Schlusselburg voeren liet. De Groot-Vorstin aanvaardde toen de Regeering, onder den naam van *Regente*, en bande den Hertog van Koerland, eerlang, naar Siberie (*p*). Zulke onverwagte veranderingen 1740.

aan

(*n*) Europ. Merc. *July* — *Dec.* 1739. *bl.* 67.
(*o*) *Zie* Europ. Merc. *July* — *Dec.* 1740. *bl.* 242.
(*p*) MONTGON *Tom.* VII. *p.* 456, 457. Europ. Merc. *July* — *Dec.* 1740. *bl.* 293 *enz.*

1740. aan 't Russische Hof, die, eerlang, van eenen oorlog met Zweeden gevolgd werden, waren oorzaak, dat men zig, aldaar, eenen tyd lang, weinig moeijen kon, met uitheemsche zaaken. In Frankryk, vergenoegde men zig niet, met de toerustingen ter zee, van welken wy, boven, gewaagden; maar men begon ook 's Konings krygsmagt te lande te vermeerderen. Ook werdt, te Grevelingen, gearbeid, aan twee sluizen: eene van welken in staat zyn zou, om groote schepen door te laaten. De Staaten der Vereenigde Gewesten, ziende de naburen zig wapenen, en niet weetende, of zy de onzydigheid zouden konnen bewaaren, vonden, in Oogstmaand, geraaden, 't getal van hun Krygsvolk te lande te vermeerderen, met elfduizend vyfhonderd agttien man, die, tegen den vyfentwintigsten van Lentemaand des jaars 1741, moesten gereed zyn (*q*). Men hadt, reeds sedert eenige maanden, geraadpleegd op deeze vermeerdering, en te gelyk op eene uitrusting van twaalf schepen van oorloge. Doch de bewilliging der meeste Gewesten, met naame die van Zeeland, was traaglyk bygekomen. Midlerwyl, hadt men, reeds in Bloeimaand, vastgesteld, terstond, zes schepen, by voorraad, in zee te brengen (*r*).

De Staaten vermeerderen hunne Landmagt.

IV. De ingezetenen van eenige Plaatsen aan de Maaze in Holland waren, sedert lang, gewoon geweest, omtrent de kusten van Ysland, te vis-

De Deenen neemen ee-

(*q*) Resol. Gener. 25, 31 *Aug.* 1740.

(*r*) Resol. Holl. 17 *Sept.* 1740. *bl.* 587. Notul. Zeel. 21 *Jan.* 4, 15 *Febr.* 11, 14. 28 *April* 1740. *bl.* 40, 41, 65, 66, 75, 184, 196, 222. Resol. Gener. *Martii* 31 *May* 1740.

vifschen, en, by deeze gelegenheid, eenigen handel te dryven met de Eilanders, en met die van Ferro. Doch de Koning van Deenemarke, zig, van ouds, de opperste magt over deeze Eilanden hebbende aangemaatigd, hadt, in 't jaar 1733, aan eene Maatschappy in zyn Ryk Oktroi verleend, om, met uitsluiting van alle anderen, op deeze Eilanden te handelen. De Hollanders kreunden zig niet aan dit Oktroi, en vervolgden hunnen handel, gelyk zy gewoon waren. Maar de Koning van Deenemarke, die, sedert eenigen tyd, ook de Nederlandsche Walvischvangst, in Groenland en in Straat Davis, zogt te belemmeren, dit jaar, een Oorlogsschip in zee gebragt hebbende, hadt den Bevelhebber belast, den Yslandschen handel der onzen, geweldiglyk, te beletten. Hy maakte zig, zonder moeite, meester van zes Hollandsche hoekers: vyf van welken, te Koppenhagen, werden opgebragt. De zesde ontkwam 't gevaar gelukkiglyk, na dat drie Hollandsche matroozen zig meester gemaakt hadden van vyf Deensche soldaaten, aan welken men 't vaartuig hadt toevertrouwd. De Staaten, kennis van deeze geweldenaary gekreegen hebbende, gaven hunnen Resident Coeymans, te Koppenhagen, bevel, om de genomen hoekers te rug te vorderen. Ook leverde hy, ten deezen einde, verscheiden' Vertoogen in aan 't Deensche Hof. Doch 's Konings Staatsdienaars verstonden, dat de Hollandsche hoekers verbooden handel gedreeven hadden, en hierom, met regt, verbeurd verklaard waren. De Resident deedt, derhalve,

1740.

nige Yslands-vaarders.

1740. vergeefsche moeite. De hoekers werden niet vry gegeven (*s*).

V. Twist in de Luthersche Gemeente van 's Graavenhaage, door 's Lands hooge Regeeringe bygelegd.

In de Luthersche Gemeente van 's Graavenhaage, waren, sedert eenige jaaren, oneenigheden ontstaan, die, eerlang, zo hoog geloopen waren, dat 'er 's Lands hooge Regeering mede gemoeid geweest was. *Mauritius Maassen*, rustend Leeraar deezer Gemeente, hadt, reeds in 't jaar 1738, een smeekschrift ingeleverd by 's Lands hooge Regeeringe, waarin hy zig zeer beklaagde, over den grootsten Kerkenraad, die hem, nadat hy van 't prediken ontslaagen was, tegen 't gebruik, zitting en stem in Kerkelyke Vergaderingen, en 't regt om buiten de Kerke te mogen doopen ontzeid hadt: hem, daarenboven, beslaande in eene boete van honderdzevenendertig guldens en tien stuivers, zynde de helft van een vierdendeel jaars gaadje, ten behoeve van het Luthersche Weeshuis aldaar. De Staaten, 't Verzoekschrift overwoogen hebbende, vonden ongeraaden, zig onmiddelyk te steeken in geschillen, die louter Kerkelyk waren, dan voor zo ver, daardoor, iemant hunner onderzaaten van de Luthersche gezindheid ontrust werdt. Zy verstonden, nogtans, dat de Kerkenraad de paalen zyns gezags overschreeden hadt, in 't opleggen der geldboete aan den Predikant Maassen: 't welk zy hielden te smaaken naar eene onrédelyke aanmaatiging van burgerlyk Regtsgebied, die zy

(*s*) Resol. Holl. 21 *Maart*, 17 *April* 1738. *bl.* 156, 261. 16 *Sept.* 12 *Dec.* 1739. *bl* 590, 805. 14 *Maart*, 11, 13 *Apr.* 2 *Dec.* 1741. *bl.* 215, 298, 304, 910. *Zie de* Stukken *in de* Europ. Merc. *Jan.*—*Juny* 1741. *bl.* 239, 313. *July*—*Decemb.* 1741. *bl.* 206.

zy niet konden gedoogen: waarom zy het opleggen deezer boete, terstond, voor nietig 1740. verklaarden. Doch zy stelden de uitspraak over de Kerkelyke geschillen aan de drie voornaamste Luthersche Gemeenten van Holland, die van Haarlem, Leiden en Amsterdam. En naardemaal zy te gelyk vernomen hadden, dat de Luthersche Predikanten, nu en dan, smaadelyk spraken van de Leere der openbaare Kerke deezer Landen, deeden zy hun, ernstelyk, aanzeggen, dat zy zig hiervoor zouden hebben te hoeden (*t*). De drie Gemeenten, aan welken de uitspraak der Kerkelyke Geschillen gesteld was door de hooge Overheid, arbeidden eenen geruimen tyd, eer zy middel vonden, om dezelven by te leggen. Eindelyk, vernietigden zy, in Gras- en Bloeimaand deezes jaars 1740, alle de Besluiten, by den Kerkenraad van 's Graavenhaage, ten nadeele van den Predikant Maassen genomen. De Predikanten Maassen en *Pambo*, die meest met elkanderen overhoop gelegen hadden, werden, in Slagtmaand daarna, door Gemagtigden uit de Gekommitteerde Raaden, met elkanderen verzoend (*u*): waarmede de gemoeden der Lutherschen in 's Graavenhaage, wederom, voor eenen tyd, in rust geraakten. In 't jaar 1749, ontstondt 'er, op nieuws, eenige onlust, over 't verkiezen van Ouderlingen en Diakenen, die, door 't Hof, op last der Staaten, beslist werdt (*v*).

Ba-

(*t*) Resol. Holl. 30 *Nov.* 1738. *bl.* 626.
(*u*) Resol. Holl. 20 *Maart* 1739. *bl.* 181. 18 *Febr.* 1741. *bl.* 322. *Zie* Europ. Merc. *July* — *Dec.* 1740. *bl.* 78, 307.
(*v*) Resol. Holl. 8 *Jan.* 6 *Maart*, 29 *Aug.* 1750. *bl.* 17, 178, 343.

1740.

Beroerte op Batavia, en Moord der Chineezen aldaar.

Batavia, de hoofdſtad van Nederlandſch Indie, geraakte, in Wynmaand deezes jaars, in eene zorgelyke beweeging, die in brand en moord eindigde. De Chineezen, die zig, in grooten getale, in en om deeze Stad bevonden, en aldaar zwaaren Koophandel dreeven, of zig met de Scheepvaart, Viſſchery, Landbouw en veelerlei handwerken geneerden, waren, al ſedert eenen geruimen tyd, misnoegd geweeſt op de Regeering, over de lasten, die hun, van tyd tot tyd, waren opgelegd, ſomtyds, zo geloofd werdt, meer om deezen of genen gunſteling des algemeenen Landvoogds te bevoordeelen, dan tot bevordering van 't belang der Maatſchappye. Uit dit misnoegen, werdt een opſtand voorſpeld: waarom men geraaden vondt, de lediggangers onder dit volk de Stad te doen ruimen, of op te vangen, en naar Ceilon te verzenden. Verſcheiden' hoopen van dit geboefte onthielden zig, ſedert, rondsom de Stad, daar zy veel moedwils bedreeven. Men viel, eerlang, in 't vermoeden, dat de verjaagde menigte gemeenſchap hieldt met haaren Landaart in de Stad. En men werdt in dit vermoeden geſterkt, door drie Chineezen, die der Regeeringe, op den zeſtentwintigſten van Herfſtmaand, kwamen aandienen „ dat de Chineeſche Landaart, die „ zig buiten de Stad onthieldt, eenen gevaar„ lyken opſtand in den zin hadt; dat men Ba„ tavia dagt te overrompelen, de Chriſtenen „ te vermoorden, en zig van alles meeſter te „ maaken." Twee Raaden, *Guſtaaf Willem van Imhoff* en *Maurits van Aarden*, werden, aan 't hoofd van eenige manſchap, ter Stad uit

uit gezonden, om een gedeelte van den woesten hoop, die tot aan Tanabang en Bacassy, niet verre van de Stad, genaderd was, te verdryven: 't welk ook gelukte. Doch dezelfde of een andere hoop overweldigde, wat laater, een buitenpost, de Qual genaamd. In de Stad, was men, midlerwyl, ook op zyne hoede. 't Volk werdt in de wapenen gebragt. De Chineezen kreegen bevel, om, na zonnen ondergang, geen licht te branden, 't hoofd niet ten vensteren uit te steeken, en veel min zig op straat te vertoonen. Ondertusschen, werden eenige dagen, ter wederzyde, in merkelyke ongerustheid gesleeten. Op den agtsten van Wynmaand, vertoonde zig een hoop Chineezen onder 't geschut van de Stad, welk, op hen los gebrand zynde, hen verstuiven deedt. Veelen hielden zig toen verzekerd, dat deeze hoop met die van binnen verstand gehouden, en beweeging onder de Chineezen in de Stad verwagt hadt. Hierop begon, des anderendaags, de woede tegen deezen. De gewapende manschap, op last, zo zy voorgaf, van den Landvoogd, *Adriaan Valkenier*, viel in de huizen der weerlooze Chineezen, en vermoordde alles, wat haar voorkwam. Onder dit woeden, ontstondt 'er brand in verscheiden' Chineesche wooningen, die, waarschynlyk, door hen zelven, gestigt was, en eene bystere verwoesting maakte in de Stad; doch, eindelyk, nog tydig, gebluscht werdt. By 't moorden, werdt het plonderen gevoegd, waarin 't Bootsvolk zonderling uitstak. Ook gaat het vast, dat 'er, ter deezer gelegenheid, by veele ryke Chineezen, schatten geroofd zyn. 1740.

De

1740. De dag liep dus ten avond. En des anderendaags, zag men de half verbrande huizen, en de Straaten, daar dezelven gestaan hadden, opgehoopt of bezaaid met Lyken, naar dat de rampzaligen, by menigten of enkelen, waren afgemaakt. 't Plonderen hieldt nog een dag of twee aan: doch werdt eindelyk, van hooger hand, belet. De Chineezen, die zig nog, hier en daar, buiten de Stad, onthielden, werden, eindelyk, allen of omgebragt, of verjaagd. De rust allengskens hersteld zynde, kondigde de Regeering eene algemeene vergiffenis af; de Chineezen, die gevlugt waren, of zig versteken hadden, te gelyk, verlof geevende, om hunne voorige hanteeringen te aanvaarden, mids zy zig onderwierpen: gelyk veelen deeden. Ondertusschen, vreesde men, dat de ysselyke moord der Chineezen op Batavia veel nadeels doen zou aan den Koophandel. Eenige Raaden van Regeeringe oordeelden ook, dat de Landvoogd Valkenier onvoorzigtige bevelen gegeven, en daardoor den moord en plondering veroorzaakt hadt. 't Scheen zelfs, dat zy op middelen peinsden, om hem van de Regeering te ontzetten. Doch hy, hiervan de lugt gekreegen hebbende, deedt drie Raaden, Imhoff, *Elias de Haaze* en *Izaak van Schinne*, in hegtenis neemen. Maar zy werden, eerlang, geslaakt (w). Imhoff, sedert herwaards gekeerd, wist zig, by de Bewindhebbers der Maatschappye, zo wel te verdedigen, dat zy, reeds te vooren besloten hebbende hem, in de plaats van Valkenier,

(w) *Uit* verscheiden' gedrukte Verhaalen.

nier, tot algemeenen Landvoogd aan te stellen; hem, eerlang, met eere, naar Batavia te rug zonden. Valckenier, midlerwyl, herwaards ontbooden, was aan de Kaap de goede Hoop vastgehouden. Men zondt hem, eerlang, te rug naar Batavia, daar hy, nog eene wyle, in hegtenis zat. Na de terugkomst van Imhoff op Batavia, werdt de rust en 't vertrouwen onder de Chineezen, allengskens, wederom hersteld (*x*). 1740.

VII. Overgang tot het verhaal der gevolgen van de dood van Keizer Karel den VI.

Doch deeze Indische beroerte, en 't gene 'er verder, hier te Lande, in deezen tyd, voorviel, was van geringen invloed, in vergelyking van de merkwaardige verandering in de Regeering der Vereenigde Gewesten, waartoe thans de weg gebaand werdt, door de dood van Keizer Karel den VI; die, op den twintigsten van Wynmaand deezes jaars, was voorgevallen (*y*). 't Zal, hierom, noodig zyn, dat wy de gevolgen van deeze dood, zo ver zy deezen Staat betroffen hebben, hier, eenigszins omstandiglyk, te boek stellen.

Staat van 's Keizers Pragmatike Sanctie.

Keizer Karel de VI., wel voorziende, dat 'er, na zyn afsterven, verschil over zyne nalaatenschap ontstaan zou, indien hy, zonder mannelyke nazaaten overleedt, gelyk te dugten was; hadt, al voor veele jaaren, gearbeid, om zyne erfgoederen te doen komen op zyne oudste Dogter, Maria Theresia, die, met den Hertoge van Lotharingen, thans Groot-Hertog

tog

(*x*) Resol. Holl. 2 *May*, 22 *Sept*. 1742. *bl.* 292, 728. *Zie* Europ. Merc. *July* — *Decemb.* 1743. *bl.* 79. *Jan.* — *Juny* 1744. *bl.* 265.

(*y*) Missive *van den* Envoyé B. D. VAN BURMANIA *van* 20 *Octob.* 1740.

1740. tog van Toskane, gehuwd was. Hy hadt, ten deezen einde, gelyk wy, in 't voorgaande gedeelte deezer geschiedenisse, gezien hebben (z), zyne Pragmatike Sanctie, waarby hy haar zyne Staaten besprak na zyn overlyden, doen bevestigen, door de Vorsten en Stenden des Duitschen Ryks: de Keurvorsten van Saxen, Beieren en de Palts uitgenomen (a). De twee Aartshertoginnen, Dogters van Keizer Jozefus, welker oudste met den Keurprins van Saxen, thans Koning van Poolen en Keurvorst; en welker jongste, met den tegenwoordigen Keurvorst van Beieren, gehuwd was, hadden beide, plegtiglyk, afgestaan van allen eisch op de Oostenrykische nalaatenschap, en deeze afstand was, door haare Egtgenooten, bekragtigd. De Keurvorst van Saxen hadt zig, naderhand, op nieuws, verbonden, tot de handhaavinge der Pragmatike Sanctie, zo de Keizer hem aan de Poolsche Kroon wilde helpen (b), gelyk deeze gedaan hadt. Karel de VI. zogt, midlerwyl, ook andere Mogendheden te beweegen, om zig tot de handhaavinge der Pragmatike Sanctie te verbinden. Spanje liet 'er zig toe overhaalen, in 't jaar 1725 (c). De Koning van Pruissen, in 't volgende jaar (d): en Groot-Britanje en de Staaten, by 't Weener-Verdrag van den jaare 1731 (e). Frankryk zelf verbondt zig tot het handhaaven der Pragmatike Sanctie, by het algemeen Verdrag van Vrede van den

(z) XVIII. *Deel*, *bl.* 312.
(a) XIX. *Deel*, *bl.* 77.
(b) XIX. *Deel*, *bl.* 142.
(c) XVIII. *Deel*, *bl* 308.
(d) XVIII. *Deel*, *bl* 390.
(e) XIX. *Deel*, *bl.* 48, 70.

den jaare 1738: welk, in 't volgende jaar, door de Koningen van Spanje, de beide Sicilien en Sardinie, aangenomen werdt (*f*). De Oostenrykscbe Staaten scheenen dus verzekerd te zyn, voor de Aartshertoginne, Maria Theresia. De Keizer, haar Vader, meende hiertoe de beste maatregels genomen te hebben. Doch 't bleek, eerlang, dat hy verkeerde rekening gemaakt hadt. Verscheiden' Duitsche Vorsten, onaangezien zy zig tot de handhaaving der Pragmatike Sanctie verbonden hadden, maakten eisch op 's Keizers gantsche nalaatenschap, of op een gedeelte derzelve. De Koningen van Spanje en Sardinie volgden hun voorbeeld. De Koning van Frankryk, die zig ook, tot de handhaavinge der Pragmatike Sanctie, verpligt hadt, hieldt zig nu ontslaagen van deeze verpligting, en voegde zig by de Vorsten, die aanspraak maakten op de Oostenrykscbe Staaten. Men verstondt, aan 't Fransche Hof, dat de Pragmatike Sanctie verscheiden' Vorsten in hun goed regt veronGelykte, en dat de Koning de hand niet leenen mogt, tot iet, welk hem nu bleek onregtvaardig te zyn, onaangezien hy 'er zig, voorheen, toe verbonden hadt (*g*). Voorts, merkte de Kardinaal de Fleury ook aan „ dat het „ Verdrag van den jaare 1738 niet bekragtigd geworden was door het Duitsche Ryk," welk egter de voorafgaande punten, waarop dit Verdrag gebouwd was, aangenomen hadt (*h*). Groot-Britanje en de Staaten waren, onder 1740.

(*f*) XIX. *Deel*, *bl.* 242, 244.
(*g*) Memoir. pour servir a l'Hist. de l'Europe *Tom.* I. *p.* 2, 3.
(*h*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVI. *p.* 454, 455.

1740. der de voornaamste Mogendheden van Europa, schier de eenigsten, die zig verbonden rekenden, om 's Keizers nalaatenschap, zo veel mogelyk ware, in haar geheel te houden. De twist over dezelve bragt eenen fellen agtjaarigen oorlog voort, die zo veel invloed gehad heeft op den Staat der Vereenigde Gewesten, dat hy verdient, in zynen aanleg en uitslag, met eenige uitvoerigheid, verhaald te worden.

De Aartshertogin Maria Theresia doet zig uitroepen voor Koninginne van Hongarye en Boheeme.

Terstond na 's Keizers dood, deedt de Aartshertogin, Maria Theresia, zig uitroepen, voor Koningin van Hongarye en Boheeme, en voor wettige erfgenaame van alle de Oostenryksche Staaten. Zy gaf aan de Mogendheden van Europa kennis van deeze gewigtige verandering; en onder anderen ook aan de Staaten der Vereenigde Gewesten, die haaren Brief, beleefdelyk, beantwoordden. Zo deeden ook de Koning van Groot-Britanje en de Regeering van Rusland. Doch aan 't Hof van Munchen werdt de brief der Koninginne, ongeopend, te rug gegeven: aan andere Hoven, werdt hy aanvaard en flaauwelyk beantwoord. Elk liet de bekendmaaking der Koninginne zo veel gelden, als zyne verpligting of belang hem inboezemde, of toeliet. Men verwagtte, derhalve, dat haare Majesteit, wel haast, in 't bezit haarer Vaderlyke goederen, gestoord zou worden.

VIII. De Keurvorst van Beieren maakt aanspraak op 's

De Keurvorst van Beieren was de eerste, die openlyk aanspraak maakte op 's Keizers gantsche nalaatenschap. Hy was, sedert dat hy, als Ryksvorst, zwaarigheid gemaakt hadt, in 't bekragtigen der Pragmatike Sanctie, over dit punt, in geschil geraakt met het Weener-Hof,

welk

1740.

Keizers gantsche nalaatenschap. Handeling hierover, tusschen wylen den Keizer en hem.

welk eenige scherpe schriften tegen hem in 't licht gegeven hadt, die, van zyne zyde, niet onbeantwoord gebleeven waren (*i*). Doch deeze pennestryd was, reeds voor eenige jaaren, geëindigd. 't Geschil zelf was, nogtans, in Zomermaand deezes jaars, wederom leevende geworden, ter gelegenheid van het afsterven des Bisschops van Augsburg. De Keurvorst hadt, toen, den Keizer verzogt, dat deeze de aanstelling van zynen Broeder, Prins *Theodoor van Beieren*, tot Bisschop van Augsburg, wilde helpen bevorderen, en de Keizer hadt zig hiertoe niet ongenegen verklaard, mids de Keurvorst, van zynen kant, de Pragmatike Sanctie beloofde te handhaaven: waartoe hy, naar 's Keizers oordeel, zig te meer verpligt behoorde te rekenen, om dat zyne Gemaalin, Maria Jozefa, van allen regt op de Oostenrykssche nalaatenschap afgestaan hadt, en om dat deeze afstand door hem, plegtiglyk, bekragtigd was. Doch de Keurvorst antwoordde „ dat deeze bekragtiging alleen zag op den „ eisch zyner Gemaalinne, welken hy nimmer „ zou doen gelden; maar dat men hem niet „ moest vergen, te handelen ten nadeele van „ een regt, welk zyn eigen Huis, van over- „ oude tyden, gehad hadt." Hy was egter zo zeer gezet op de verkryging van het Bisdom van Augsburg voor zynen Broeder, dat hy verklaarde „ zyn gantsche Huis, met alle deszelfs voorregten, te stellen aan 't Vaderlyk „ welbehaagen van zyne Keizerlyke Majesteit." Doch de Keizer, niet veel tellende op zulke al-

(*i*) *Voiez* Rousset Recueil, *Tom.* XIV. *p.* 125. & *suiv.*

1740. algemeene betuigingen, antwoordde andermaal, dat hy zig, in 't jaar 1726, by het Verbond, door hem en den Keurvorst van Keulen, met zyne Keizerlyke Majesteit, gesloten, reeds tot de handhaaving der Pragmatike Sanctie verbonden hadt: waarom hy 'er nu geene zwaarigheid in behoorde te maaken. Maar de Keurvorst hernam, dat de verbindtenis van 't jaar 1726 niet verder ging, dan die, by 't sluiten van zyn Huwelyk, gemaakt was; gelyk hy, by 't aangaan deezer Verbindtenisse, uitdrukkelyk, hadt doen verklaaren. Doch dat zyn regt op 's Keizers Staaten, in geval deeze zonder zoonen overlyden mogt, gegrond was op eenen Uitersten Wil van Keizer Ferdinand den I., waarvan het oorspronkelyke, welk hy verzogt dat zynen Gezant vertoond mogt worden, te Weenen, bewaard werdt (k).

Hy vestigt zyn regt, onder anderen, op een Uittreksel uit het Testament van Ferdinand den I.

Dit laatste antwoord van den Keurvorst was, den twee-entwintigsten van Wynmaand, en dus twee dagen na 's Keizers dood gedagtekend. De Keurvorst hadt reeds kennis van 's Keizers ziekte bekomen: en by een' brief, die den eenentwintigsten getekend was, zynen Gezant aan 't Weener-Hof, den *Graave de la Perouse*, gelast „ dat hy, zo de Keizer mogt komen te sterven, zig terstond zou vervoegen by de Staatsdienaars: dezelven verzoekende, dat zy zig niet te spoedig voor iemant verklaaren wilden; maar eerst het regt van den Keurvorst onderzoeken, byzonderlyk agt slaande op den Uitersten Wil „ van

(k) *Volez* ROUSSET *Recueil*, *Tom.* XIV. *p.* 142, 146, 161.

„ van Ferdinand den I; die, by mangel van 1740.
„ mannelyke nazaaten, zyne oudste Dogter
„ en derzelver nakomelingen tot erfgenaamen
„ hadt aangesteld; uit welke Dogter, de Keur-
„ vorst afkomstig was (l)." De la Perouse voltrok zynen last, voor 't einde van Slagtmaand, en verklaarde, schriftelyk, dat de Keurvorst, zyn Meester, aanspraak maakte op de gantsche Oostenrykschе nalaatenschap, uit kragte van den Uitersten Wil van Ferdinand den I (m). Hy vertoonde, te gelyk, een uittreksel uit deezen Uitersten Wil, waarin gezeid werdt „ dat 's
„ Keizers oudste Dogter hem opvolgen zou,
„ by mangel van mannelyke erfgenaamen."
Maar, in den oorsprongkelyken Uitersten Wil, dien de Koningin van Hongarye den Graave de la Perouse en den uitheemschen Gezanten in 't gemeen vertoonde, las men, in de plaats van *mannelyke*, *wettige erfgenaamen* van 's Keizers drie broederen (n): waar van, terstond, aan vreemde Hoven, en door gantsch Duitschland, by rondgaande Brieven der Koninginne, kennis gegeven werdt (o). Doch deeze Brieven werden, uit naame van den Keurvorst, wederlegd, en meer dan eens verdedigd, door het Weener-Hof. Het Hof van Munchen beweerde nu „ dat het gene men, te Weenen,
„ voor een uittreksel uit den Uitersten Wil
„ van Ferdinand den I. hadt aangezien, slegts
„ eene aantekening van den zaakelyken in-
„ houd geweest was, en door de la Perouse
„ niet

welk niet met het oorsprongkelyke overeenkomt.

Schriften hierover gewisseld, tusschen de Hoven van Munchen en Weenen.

(l) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom* XIV. *p.* 165.
(m) ROUSSET Recueil, *Tom* XIV. *p.* 167.
(n) ROUSSET Recueil, *Tom.* XIV. *p.* 171.
(o) ROUSSET Recueil, *Tom.* XIV. *p.* 172.

1740. „ niet hooger was opgegeven. Dat de woor-
„ den *wettige erfgenaamen*, in den oorſprong-
„ kelyken Uiterſten Wil, niets anders dan
„ *mannelyke erfgenaamen* betekenen konden,
„ en uit het Huwelyks-Verdrag, en de Akte
„ van afſtand van de Aartshertoginne Anna,
„ Dogter van Ferdinand den I., en getrouwd
„ met Hertoge Albrecht van Beieren, ver-
„ klaard moeſten worden." Het Weener-Hof
ſtondt toe „ dat *wettige erfgenaamen*, ſomtyds,
„ *mannelyken* betekende; doch beweerde, dat
„ men deeze woorden zo niet neemen moeſt,
„ in den Uiterſten Wil van Ferdinand den I.
„ alwaar ook de Aartshertogin Anna, in per-
„ ſoon, tot erfvolgſter verklaard was, zonder
„ dat 'er van haare nazaaten een enkel woord
„ was gerept." Maar 't Hof van Munchen
verſtondt „ dat de nakomelingen, ſtilzwy-
„ gends, begreepen waren onder de perſoon,
„ die genoemd was: konnende Ferdinand den
„ I. niet geagt worden, onderſteld te hebben,
„ dat zyne Dogter alle de nakomelingen zy-
„ ner drie Zoonen overleeven zou." Men
ziet, uit dit alles, hoe netelig dit geſchil werdt.
De wederzydſche ſchriften behelsden nog vee-
le andere aanmerkingen, met welken wy ons,
hier, niet konnen ophouden (*p*).

IX. De Koningin van Hongarye neemt

Doch terwyl deeze ſchriften gewiſſeld werden, vondt de Koningin van Hongarye geraaden, haaren Gemaal, den Groot-Hertog van Toskane, tot Mede-Regent over alle haare Koningkryken en Erflanden, aan te neemen, by

(*p*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XIV. *p.* 201, 241, 262, 277, 278, 300.

by eene Akte, den eenentwintigsten van Slagtmaand gedagtekend. De Groot-Hertog aanvaardde het Mede-Regentschap, by eene Akte van den zelfden dag (q). De Koningin droeg hem, ten zelfden tyde, het regt op om, van wege de Kroone van Boheeme, te stemmen tot de aanstaande verkiezinge eens Keizers (r); welk nimmer door Vorstinnen geschied was. Doch verscheiden' Keurvorsten, en onder anderen de Keurvorst van Saxen verstonden, dat deeze opdragt niet wettiglyk was geschied. Zy merkten „ den troon van Boheeme aan, als „ onvervuld; of zo men de Groot-Hertogin „ van Toskane al voor Koningin van Boheeme wilde houden, zou zy, meendenze, evenwel geen regt hebben, om tot de verkiezing eens Keizers te stemmen, noch in „ persoon, noch door Gemagtigden; alzo de „ gouden Bulle de Keurvorstelyke waardigheid, „ uitdrukkelyk, bepaalde aan mannen; te gelyk vorderende, dat, zo de keurstem viele „ op iemant, die de vereischte hoedanigheden „ niet hadt, zyne plaats bekleed zou worden, „ door den naasten Bloedverwant." Maar 't Weener-Hof beweerde, hiertegen „ dat het, „ met Boheeme, anders dan met de overige „ Keurvorstendommen, gelegen was. Deezen „ konden niet dan op mannen versterven; „ maar Boheeme kon ook door Vrouwen geregeerd worden, zynde, daarenboven, uitdrukkelyk, verklaard, dat de Keurvorstelyke waardigheid, altoos, aan het Ryk gehegt

1740. haaren Gemaal tot Mede-Regent aan, en draagt hem de Boheemsche Keurstem op. Wat hierover te doen viel.

(q) Voiez ROUSSET Recueil, Tom. XV. p. 37, 42.
(r) ROUSSET Recueil, Tom. XV. p. 41.

1740. „ hegt blyven zou: waaruit men wilde opgemaakt hebben, dat zy, ook door Koninginnen van Boheeme, of door derzelver Gemagtigden, moest konnen bekleed worden." Maar van den anderen kant werdt hiertegen aangemerkt „ dat, onaangezien de Kroon van „ Boheeme aan Vrouwen komen kon, de Keurvorstelyke waardigheid egter ophieldt, zo „ lang 'er geen Koning was, en dat al het „ vermogen, welk eene Koningin van Boheeme, die aan een' vreemden Vorst gehuwd „ was, in dit opzigt, hadt, hierin bestondt, „ dat zy een' Prins kon ter weereld brengen, „ die Keurvorst worden kon (s)." En op deeze gronden, werdt de Koningin belet, tot de verkiezing van eenen Keizer te stemmen door haaren Gemaal. De aanstelling van den Groot-Hertoge tot Mede-Regent zyner Gemaalinne werdt ook, door veelen, als eene nieuwigheid, afgekeurd, en aangezien als nadeelig voor zulken, die, zelfs uit kragte der Pragmatike Sanctie, in de Oostenrykſche Staaten moesten opvolgen, indien de Koningin, zonder nazaaten, overleedt. Zy zou de zwaarigheden, welken men haar maakte, gedeeltelyk ten minste, hebben konnen wegneemen, zo zy, waartoe, veelligt, kans geweest zou zyn, de Stenden van Boheeme bewoogen hadt, om haaren Gemaal tot Koning te verkiezen; doch dan zou zy eene blykbaare inbreuk gemaakt hebben op de Pragmatike Sanctie: 't welk regelregt aanliep tegen haar waaragtig belang (t).

On-

(s) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XV. *p.* 45, 47, 57, 67, 110, 115.

(t) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* I. *p.* 20.

Ondertusschen, voorzag zy klaarlyk, dat zy de wapenen zou moeten opvatten, om zig te verzekeren van haars Vaders nalaatenschap. Zy zogt, hierom, terstond, hulp by haare Bondgenooten. Doch de veranderingen, onlangs, in 't Russische Ryk voorgevallen, en de wankelheid der tegenwoordige Regeeringe, waren oorzaak, dat zy zig, van deezen kant, weinig bystand belooven kon. De Koning van Groot-Britanje was genegen genoeg, om haar te onderssteunen. Maar hy vondt zig, ten deezen tyde, zelf ingewikkeld in eenen oorlog met Spanje, en was, daarenboven, sedert het uitloopen der Fransche Esquaders van Brest en Toulon, niet zonder reden, bedugt geweest, voor eene Vredebreuk met Frankryk. De Staaten der Vereenigde Gewesten, schoon verbonden tot het handhaaven der Pragmatike Sanctie, en gezind tot bewaaringe van het evenwigt van Europa, welk ten nadeele van het Huis van Oostenryk dreigde over te slaan; zagen egter groote zwaarigheid, in het deelneemen in eenen kryg, die ligtelyk algemeen worden, en tot hun merkelyk nadeel uitvallen kon. Zy neigden hierom meest tot het bemiddelen der gereezen' geschillen, door minnelyk Verdrag (*u*): waartoe de Koning van Groot-Britanje ook, eerlang, besloot te arbeiden.

1740.

Zy zoekt hulp by haare Bondgenooten, en onder anderen by de Staaten.

Doch eer dit nog gebeurde, werdt de Koningin van Hongarye, in een gedeelte haarer nieuwe Staaten, overvallen van eenen kant, van waar zy niets diergelyks verwagt hadt. Fredrik

X. Fredrik de II. Koning van Pruissen, sterft.

(*u*) Secr. Resol. Holl. 26 *Jan.* 1741. IX. *Deel*, *bl.* 632.

1740. drik de II., Koning van Pruissen, op den eenendertigsten van Bloeimaand deezes jaars overleeden zynde, was opgevolgd door zynen Zoon, *Fredrik den III.*, die, in de ongunst zyns Vaders vervallen zynde, sedert eenige jaaren, van 't Hof verwyderd geleefd hadt; en toen hy aan de Kroon kwam, ruim agtentwintig jaaren bereikte. Hy hadt zig, van jongs op, onder 't opzigt zyner Moeder, eene der schranderste en deugdzaamste Vorstinnen haarer eeuwe, en, naderhand, geduurende zyne afwezendheid van 't Hof, in veelerlei weetenschappen geoefend, en zulke gronden gelegd, op welken, hy, bouwende, geschaapen stondt een der uitmuntendste Vorsten van Europa te worden. Ook kwamen 'er, eerlang, schriften in 't licht, die hem, door 't gemeen gerugt, werden toegeëigend, en die hy, ten deele, openlyk, voor de zynen erkend heeft; in welken, een schat van Staatkundige lessen werdt opengelegd, die weinige Vorsten kennen, en die van nog minder betragt worden. Hy heeft zig, sedert, altoos een' begunstiger der geleerden betoond; doch ook, gelyk Cezar van ouds, doen zien, dat hy zig van de wapenen, zo wel als van de pen wist te bedienen. Want deeze Vorst was 't, die 't eerst, en nog voor 't einde deezes jaars, zyne Krygsmagt voerde in een gedeelte der Erflanden van de Koninginne van Hongarye.

Afbeelding van zynen Opvolger, Fredrik den III.

Het Huis van Brandenburg hadt, van ouds, regt voorgewend op de Vorstendommen en Heerlykheden Jagerndorf, Lignitz, Brieg, Wohlau en eenige anderen, in Opper- en Neder-Silezie. De Koningen van Boheeme, van wel-

Hy wendt regt voor op een gedeelte van Silezie.

welken deeze Heerlykheden ter leen gehouden waren, haddenze zig, by verscheiden' gelegenheden, wederom toegeëigend. De tegenwoordige Koning van Pruissen verstondt, dat zulks ten onregte geschied was, en besloot, eerlang, zig zelven regt te doen, door de wapenen, en twintigduizend of dertigduizend man van zyne troepen, die, door den overleeden Koning, tot op tagtigduizend man gebragt waren, te laaten trekken naar Silezie. Doch eer wy den uitslag deezer onderneeminge verhaalen, zal 't noodig zyn, hier, beknoptelyk, te boek te stellen, waarop de Koning van Pruissen zyn regt op eenige Heerlykheden in Silezie grondde, en wat 'er, van wege 't Weener-Hof, tegen ingebragt werdt.

1740.

Staat der Silezische Heerlykheden Jagerndorf, Lignitz, Brieg, Wohlau enz.

De Markgraaf *George* hadt het Vorstendom Jagerndorf, in 't jaar 1524, gekogt van de wettige bezitters, en was 'er, door den Koning van Boheeme, mede verlyd. Zyn Zoon en Opvolger, geene kinderen hebbende, maakte Jagerndorf, by uitersten wil, aan het Keurvorstelyke Huis van Brandenburg. De Keurvorst *Joachim Fredrik* schonk het, in 't jaar 1607, aan zynen jonger' Zoon, *Joan George*, die zig, naderhand, stak in den Boheemschen kryg, volgende de zyde van den Paltsgraave Fredrik, verkooren' Koning van Boheeme. Ferdinand de II., sedert op den Boheemschen troon verheeven, verklaarde hierom Jagerndorf verbeurd, ten behoeve van de Kroone; die deeze Heerlykheid bleef bezitten, schoon de Keurvorsten van Brandenburg, van tyd tot tyd, beweerden, dat zy 'er regt op hadden. De Vorstendommen Lignitz, Brieg en Wohlau waren,

1740. in 't jaar 1537, by een Verdrag van Erfbroederschap, afgestaan aan den Huize van Brandenburg, in geval 'er, t'eenigen tyde, geene nakomelingschap overbleeve van den tegenwoordigen bezitter. Doch de Stenden van Boheeme hadden zig gekant tegen dit Verdrag, welk, eerlang, by een vonnis van den Koningklyken Raad, voor nietig verklaard was. 't Huis van Brandenburg hadt egter niet berust in dit vonnis; maar, by gelegenheid van het overlyden des laatsten Hertogs van Lignitz, in den jaare 1675, aanspraak gemaakt op de genoemde Heerlykheden. Doch het Keurvorstelyk Huis bleef buiten de bezitting der genoemde Heerlykheden, tot op 't jaar 1686. De Keurvorst Fredrik Willem sloot toen een Verdrag met Keizer Leopold, waarby hem de kreits van Schwibus in Silezie werdt opgedraagen, tegen den afstand van al het regt, welk hy op Jagerndorf, Lignitz en de andere Heerlyke goederen voorgaf te hebben. De Keurprins Fredrik hadt zig, nogtans, ten zelfden tyde, verbonden, om Schwibus te rug te geeven, zo dra hy, na 't overlyden zyns Vaders, de Regeering aanvaard zou hebben. Dit gebeurde, twee jaaren laater. 't Weener-Hof drong hem toen, tot de voltrekking zyner belofte. In 't jaar 1694, sloot men een nieuw Verdrag, volgens welk, Schwibus aan Keizer Leopold te rug gegeven werdt, tegen voldoening van tweehonderd en vyftigduizend guldens, benevens den afstand van het regt der Prinsen van Ligtenstein op Oostfriesland, zo ver zulks afhing van den Keizer, en de opdragt van den titel van Hertog van Pruissen, die den Keurvorst

vorst den weg baande tot het verkrygen der Koningklyke waardigheid. De Koningen van Pruissen, Fredrik de I. en Fredrik de II., hadden, na 't sluiten van dit Verdrag, geen gewag meer gemaakt van hunne eischen op Silezie; tot dat de tegenwoordige Koning, Fredrik de III., geraaden vondt, dezelven te doen herleeven. Zie hier, op welken grond: 1740.

Hy beweerde „ dat Jagerndorf, wettiglyk „ aan het Keurvorstelyk Huis zynde afgestaan, „ ten onregte, verbeurd verklaard was, ter „ gelegenheid, dat Joan George, in den Bo„ heemschen kryg, tegen zynen Leenheer, „ gelyk men 't begreep, was opgestaan; kon„ nende zynen opstand noch zynen onschul„ digen Zoon, noch veel minder den Huize „ van Brandenburg tot nadeel gerekend wor„ den. Dat het vonnis van den Hofraad van „ Boheeme, waarby het Verdrag van Erfbroe„ derschap, tusschen den Hertoge van Lignitz „ en het Keurvorstelyk Huis van Brandenburg „ geslooten, vernietigd was, voor onwettig „ gehouden moest worden; hebbende de Her„ togen van Lignitz een oud en gegrond regt „ gehad, om over hunne goederen te beschik„ ken, naar hun welgevallen. Dat het Ver„ drag van den jaare 1686, in zig zelf, nie„ tig was; zo om dat het eenen Keurvorst van „ Brandenburg niet vrystondt, de regten en „ goederen van zyn Huis, voor altoos, af te „ staan of te vervreemden; als, om dat men, „ van 's Keizers zyde, in 't sluiten van dit Ver„ drag, niet ter goeder trouwe te werk ge„ gaan was, hebbende men zig, looslyk, wee„ ten bedienen van de zwakheid des Zoons,

Gronden, waarop de Koning van Pruissen beweert, tot deeze Heerlykheden geregtigd te zyn.

„ om

1740. „ om regt te behouden op een goed, welk „ men aan den Vader scheen af te staan. Dat „ het Verdrag van den jaare 1694, een gevolg zynde van het voorgaande, om gelyke reden, voor nietig gehouden moest worden: behalve, dat ook de Keurvorst, na 't „ sluiten van het zelve, aan eenigen zyner „ Staatsdienaaren verklaard hadt, *dat de tegenwoordige toestand der tyden het handhaaven zyner regten op Silezie niet gehengde: waarom hy 't, voor zyne opvolgers, en voor gunstiger gelegenheid, overlaaten moest* (v)."

Wederlegging zyner meeninge, door het Weener-Hof.

Maar 't Weener-Hof merkte, op deeze redenen, aan: „ Dat, by de oude Leenbrieven, „ wegens Jagerndorf uitgegeven, niet bleek, „ dat de bezitters deeze Heerlykheid vervreemden mogten, naar hun welgevallen. „ Dat zy, in tegendeel, verklaard was te zyn „ van dezelfde natuure, als de andere Heerlykheden van Silezie, die allen, by mangel „ van manlyk oir, vervielen aan de Kroone „ van Boheeme. Dat hieruit volgde, dat Jagerndorf, nimmer, met regt, kon opgedraagen worden aan het Keurvorstelyk Huis „ van Brandenburg; en dat deeze Heerlykheid, „ niet om den opstand van Joan George, verbeurd verklaard; maar, na 't afsterven van „ 't laatste manlyk oir, aan de Kroone van „ Boheeme, wettiglyk, vervallen was. Dat „ Lignitz en de andere Heerlykheden genoegzaam van dezelfde natuure waren: hebbende, alleenlyk, de Hertogen van Lignitz, van

„ ouds,

(v) *Voiez* Exposition fidelle & Deduction ulterieure *dans le* Recueil *de* ROUSSET, *Tom.* XV. *p.* 168, 215.

„ ouds, regt verkreegen, om het een of 't 1740.
„ ander Slot uit dezelven aan iemant van hun-
„ ne maagschap af te staan: waaruit volgde,
„ dat zy, insgelyks, na 't overlyden van den
„ laatsten Hertog, aan de Kroone van Bohee-
„ me gekomen waren. Dat, in allen geval,
„ de Keurvorsten van Brandenburg, na 't slui-
„ ten der Verdragen van 1686 en 1694, al-
„ len regt op Silezie verlooren hadden. Dat
„ Keizer Leopold, tot het afstaan van Schwi-
„ bus, bewoogen geworden was, om dat hy
„ den bystand van Fredrik Willem, in de oor-
„ logen, met welken hy, ten dien tyde, ge-
„ dreigd werdt, hoog noodig hadt. Dat de
„ Keurprins het heimelyk Verdrag, waarby
„ hy beloofde Schwibus te rug te zullen gee-
„ ven, zelf voorgeslaagen, en vrywilliglyk ge-
„ slooten hadt; en dat hy, Keurvorst gewor-
„ den zynde, de penningen, welken hem, te-
„ gen de overgave van Schwibus, waren toe-
„ gelegd, met der daad, hadt ontvangen. Dat
„ hiermede, eindelyk, al het voorgewend regt
„ van den Huize van Brandenburg op de Heer-
„ lykheden in Silezie vernietigd geworden
„ was; gelyk men 'er ook, in vyftig jaaren
„ tyds, niet van gerept hadt (w)."

XI. De Koning van Pruissen trekt in Silezie met een Leger.

De redenen, op welken de Koning van Pruissen zyn regt op Silezie bouwde, en de wederlegging deezer redenen door het Weener-Hof werden, eerlang, openlyk, in 't licht gegeven. Doch eer 't hiertoe kwame, was Fredrik de III. reeds van het beste gedeelte van Silezie mees-

(w) *Voiez* Contre Information & Courte Reponce *dans le* Recueil *de* ROUSSET, *Tom.* XV. *p.* 256, 325.

1740. meester. Hy trok, zonder eenige Mogendheid vooraf gewaarschuwd te hebben, in 't begin van Wintermaand, derwaards. Voor zyn vertrek van Berlyn, deedt hy egter den uitheemschen Staatsdienaaren, schriftelyk, verklaaren „ dat hy niets vyandelyks tegen het „ Weener-Hof in den zin hadt; maar zig alleenlyk dagt te stellen in 't bezit van 't „ gene hem van regtswege toekwam in Silezie. Dat de eischen, die verscheiden' Vorsten maakten op de Oostenrykschen nalaatenschap, hem genoodzaakt hadden, tot „ het neemen van een spoedig besluit, zonder „ dat hy, vooraf, in eenige onderhandeling „ hadt konnen treeden met de Koninginne „ van Hongarye en Boheeme; doch dat hy, „ by alle gelegenheden, de belangen van het „ Huis van Oostenryk ter herte zou neemen, „ het zelve, uit al zyn vermogen, ondersteunende (x).”

Hy schryft aan de Staaten. Hun antwoord.

Overeenkomstig met deeze Verklaaring, schreef hy, op zyn vertrek, onder anderen, aan de Staaten der Vereenigde Gewesten; die hem antwoordden „ dat zy, by gebrek van „ genoegzaame onderregting, van de gegrondheid zyner eischen op Silezie niet konden „ oordeelen; doch bedugt waren, dat zyn optogt niet beantwoorden zou aan zyn oogmerk, zynde de behoudenis der ruste in 't „ Duitsche Ryk, en der vriendschap van de „ Koninginne van Hongarye. Dat zy, ondertusschen, gaarne van 's Konings voorneemen

(x) Secr. Resol. Holl. 17 *Dec.* 1740. 24 *Jan.* 1741. IX. *Deel*, *bl.* 646, 647. Resol. Holl. 17 *Dec.* 1740. *bl.* 881. *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XV. *p.* 132.

„ men verwittigd geweest zouden zyn, eer 1740.
„ hy 't ter uitvoeringe gelegd hadt; doch dat
„ hun, nogtans, aangenaam geweest was, te
„ verneemen, dat hy zig met de Koningin,
„ door minzaame onderhandeling, wilde ver-
„ draagen. Zy verklaarden, ten besluite, op
„ deezen grond, te hoopen, dat zyne Maje-
„ steit alle oorzaak tot verdere onlusten, zorg-
„ vuldiglyk, myden zou (y)."

En 't scheen, inderdaad, dat hy voorhadt, zig met de Koninginne te verdraagen. Terwyl zyn Leger, welk in Krossen byeen getrokken was, op weg sloeg naar Silezie, zondt hy den *Graaf van Gotter* naar Weenen, met bevel om der Koninginne voor te houden „ dat
„ zyne Pruissische Majesteit vreesde voor ee-
„ nen inval van de Hoven van Frankryk en
„ Saxen in de Oostenryksche Staaten; dat hy,
„ om 't gevaar, welk hieruit volgen moest,
„ te voorkomen, gezind was, een naauw ver-
„ bond aan te gaan, met haare Majesteit, met
„ het Russische Hof en met de Zee-Mogend-
„ heden; dat hy de Oostenryksche Staaten in
„ Duitschland wilde handhaaven, en zyn best
„ doen, om den Groot-Hertog van Toskane
„ te doen verheffen tot de Keizerlyke waar-
„ digheid; dat hy, eindelyk, het Weener-
„ Hof, op staande voet, met twee millioenen
„ guldens, wilde ondersteunen: alles onder
„ deeze eenige voorwaarde, dat hem gantsch
„ Silezie," of, gelyk hy zig, een weinig laater, verklaarde „ een goed gedeelte van dit Ge-
„ west werdt afgestaan (z)." Doch alzo 't tot diep

Handeling tusschen den Koning van Pruissen en de Koninginne van Hongarye.

(y) *Zie* Europ. Merc. *Jan.*—*Juny* 1741. *bl.* 82, 83.

(z) *Voiez* Rousset Recueil, *Tom.* XV. *p.* 143, 145. R. Rolt Represent. of the late War *Vol.* I. *p.* 199.

1740. diep in Wintermaand, aanliep, voor dat de Graaf van Gotter te Weenen aankwam, waren de Pruissische troepen reeds in Silezie getrokken, eer hy zynen voorslag gedaan hadt. 't Gewest was slegt voorzien van Krygsvolk, zo dat de Koning geenen tegenstand ontmoette op den togt. Hy hadt, zo dra hy de grenzen genaderd was, eene gedrukte verklaaring doen verspreiden door Silezie, waarin hy te kennen gaf „ dat hy niet kwam als vyand; „ maar dat hy 't Land tegen vyandlyke aanvallen wilde beschermen, en dat hy vriendschap wilde onderhouden, met de Koninginne van Hongarye (*a*)." De Regeering van Silezie gaf, hiertegen, eene andere Verklaaring uit, waarby zy vorderde, dat de Pruissische troepen te rug trokken uit het Hertogdom (*b*). Doch dit verzoek vondt, gelyk men denken kan, geenen ingang. De Koning, zynen togt vervolgende, maakte zig, in den aanvang des jaars 1741, ligtelyk meester van Breslau, Olau en Otmakau: waarna hy zyne troepen de Winterlegeringen betrekken liet in 't veroverde Gewest, en zelf te rug keerde naar Berlyn.

Hy verovert Breslau en andere Steden.

1741.

Antwoord van 't Weener-Hof op zyne voorslagen.

De Koningin van Hongarye hadt, ondertusschen, op de voorslagen des Konings van Pruissen, den vyfden van Louwmaand, geantwoord „ dat haare Staaten eene volkomen' „ rust genooten; en dat zy vreemd vondt, dat „ zyne Pruissische Majesteit dezelve kwam „ stooren, onder voorwendsel van haar te be„ schermen, tegen vyandelyke onderneemin„ gen. Zo dit, vervolgde zy, het middel wa„ re,

(*a*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XV. *p.* 133.
(*b*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XV. *p.* 139.

„ re, om den welstand des Duitschen Ryks en 1741.
„ de rust van Europa te bewaaren, wist zy
„ niet, wat weg men zou moeten houden,
„ om dezelven te krenken en te stooren. Wat,
„ wyders, 's Konings voorslagen betrof; de
„ Leden des Ryks waren allen verpligt, el-
„ kanderen te beschermen; en 's Konings aan-
„ bieding in dit opzigt ging nog zo ver niet,
„ als de verpligting tot handhaaving der Prag-
„ matike Sanctie, die 't gantsche Ryk op zig
„ genomen hadt. De Verbonden met Rusland
„ en de Zee-Mogendheden waren gesloten
„ geweest, lang voor den inval der Pruissische
„ troepen in Silezie; en men hieldt zig, te
„ Weenen, verzekerd, dat zy zouden naar-
„ gekomen worden. De Koningin moest geen
„ verlies lyden aan eenig gedeelte haarer Staa-
„ ten. De Bondgenooten hadden voor, dezel-
„ ven in hun geheel te bewaaren. De Konin-
„ gin was zyne Pruissische Majesteit verpligt
„ voor zyne gunstige inzigten, omtrent de
„ aanstaande verkiezing eens Keizers; doch
„ zy verstondt, dat dezelve vry behoorde te
„ zyn, en dat niets dezelve meerder strem-
„ men kon, dan het verwekken van onrust in
„ het hert van Duitschland. Nooit hadt men
„ de wapenen opgevat, om eenen Vorst te
„ dwingen, tot het aanvaarden der pennin-
„ gen, die men hem aanboodt. Ook hadt de
„ Koning reeds meer uit Silezie getrokken,
„ tot onderhoud zyner troepen, dan de twee
„ millioenen, die hy haar geeven wilde. De
„ Koningin was niet van zins, haare Regee-
„ ring te beginnen met den afstand van een
„ gedeelte haarer Staaten. Zy dagt zig stipt

1741 „ te houden aan de Pragmatike Sanctie, en
„ kon, hierom, niet besluiten, om Silezie ge-
„ heel of gedeeltelyk weg te geeven. Onder-
„ tusschen, was zy overboodig, om de op-
„ regtste vriendschap te onderhouden met zy-
„ ne Pruissische Majesteit, mids zulks buiten
„ benadeeling van 't Regt van een' derden
„ geschiedde, en mids hy zyn Krygsvolk, ter-
„ stond, te rug trok uit Silezie (c)."

Krygsbedryven in Silezie. Doch de Koning van Pruissen hadt geene ooren naar deezen eisch. De Koningin zondt, derhalve, eenige troepen onder den *Graave van Neuperg* naar Silezie. Koning Fredrik, zig wederom naar zyn Leger begeven hebbende, deedt het, gedeeltelyk, over den Neisstroom trekken, tot versterking van eenige manschap, die, onder den *Graave van Schwerin*, naar de Moravische grenzen gezonden, en, op de tyding van de aankomst des Graaven van Neuperg, van daar, te rug ontbooden was. Schwerin, deeze versterking van manschap bekomen hebbende, vervolgde den togt naar het hoofdleger, en raakte, in 't begin van Grasmaand, over de Neiss, schoon hem de overtogt, in 't eerst, hevig betwist was, door eenen hoop Ruiters en Hussaaren, uit het Leger des Graaven van Neuperg.

Slag by Mollwitz. De beide Legers, zig, daarna, in slagorde gesteld hebbende, raakten, den tienden, aan elkanderen, tegen over Mollwitz, daar de Oostenrykschen hun Hoofdkwartier hadden. De Pruissischen deeden den aanval. 't Gevegt was hevig. De Oostenryksche Ruitery dwong de Pruissische, vier of vyf reizen agter-

(c) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XV. *p.* 145.

tereen, tot wyken. Doch eindelyk kreeg de Pruissische Ruitery, aan beide de vleugels, de overhand. De Graaf van Schwerin viel toen, met het voetvolk, op de regtervleugel van 't Oostenrykſche Leger, welk, na eenen dapperen tegenſtand, in goede orde, aftrok. Aan de Pruissische zyde, was, in dit gevegt, geſneuveld Prins Fredrik van Brandenburg, Kolonel in dienſt der Vereenigde Geweſten. Na deezen ſlag, maakte Fredrik de III. zig meeſter van Brieg (*d*). Glogau was hem, reeds te vooren, in handen gevallen. De beide Legers hielden, ſedert den ſlag by Mollwitz, ſchutgevegt tot in Wynmaand; wanneer de wederzydſche vyandelykheden, voor eene wyle tyds, geſtaakt werden. De Koning van Pruiſſen deedt zig, kort hierna, inhuldigen tot Hertog van Neder-Silezie (*e*). 1741.

XII. De Koning van Spanje maakt eiſch op de Oostenrykſche nalaatenſchap.

De Koningin van Hongarye, die zig, eenige maanden te vooren, te Presburg, hadt doen kroonen, hadt, midlerwyl, het getal der medingeren naar de Oostenrykſche nalaatenſchap zien toeneemen, van den aanvang des jaars af. Filips de V., Koning van Spanje, hadt zig niet vergenoegd met, door zynen Ambasſadeur aan 't Weener-Hof, *Don Joſef de Carpentero*, terſtond na 's Keizers dood, te doen verklaaren, dat hy zig zelven, voortaan, zou aanmerken als Opperhoofd der doorlugtige Orde van 't gulden Vlies; maar hy deedt, in Louwmaand deezes jaars, te Weenen, plegtig-

(*d*) Memoir. pour l'Hiſt. de l'Europe, *Tom.* I. *p.* 48 & *ſuiv.* &. ROLT Repreſent. of the late War *Vol.* I. *p.* 205 &c.
(*e*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XV. *p.* 370.

1741. tiglyk, *protesteeren*, tegen 't regt op de gantsche Oostenrykſche nalaatenſchap, welk de Groot-Hertogin van Toskane zig aanmaatigde. Ook zondt hy, ſedert, den *Graaf van Montijo* naar den Ryksdag te Regensburg, om den Vorſten en Stenden des Duitſchen Ryks te vertoonen „ dat Keizer Karel de V., in 't jaar
„ 1521, met Ferdinand, zynen Broeder, verdraagen was, dat deeze Opper- en Neder-Oostenryk, Tirol, Karinthie, Stiermark, de Elzas, Brisgau en eenige andere Landſchappen bezitten zou; mids dezelven wederkeerden aan de nakomelingen van Karel, in geval 'er geen manlyk oir van Ferdinand overbleeve. Hongarye en Boheeme, gekomen aan Vorſtinnen uit den Huize van Oostenryk, moeſten, na de dood van den Keizer Matthias en deszelfs broeders, zonder nakomelingſchap, gelyk in der daad gebeurd was, vervallen op Anna van Oostenryk, Gemaalin van Filips den II., Koning van Spanje, en op haare kinderen. Filips de III. ſtondt, in 't jaar 1617, zyn regt op Silezie, Moravie, Luſatie en andere Landen af aan Ferdinand, Hertog van Gratz, die, naderhand, Keizer werdt; mids zy, by mangel van manlyk oir, wederkwamen aan de nakomelingſchap des Konings van Spanje. Karel Albrecht, Aartshertog van Oostenryk, door zynen Broeder Matthias, tot erfgenaam verklaard zynde, ſchonk, by gifte onder de leevenden, aan Keizer Ferdinand den II., zynen vollen Neeve, het Aartshertogdom Oostenryk, met de Geweſten daar aan gehoorende, behoudens het regt van weder-

„ kee-

„ keeringe aan den Spaanſchen tak, zo de 1741.
„ Ooſtenrykſche, in Duitſchland, mogt uit-
„ ſterven. Filips de V. nu ſtamde af van Ka-
„ rel den V. en van Anna van Ooſtenryk, Ge-
„ maalin van Filips den II. Anna van Oos-
„ tenryk en haar Zoon Filips de III. hadden
„ beide wel afgeſtaan van de Duitſche Staa-
„ ten; doch onder uitdrukkelyk beding, dat
„ dezelven, by mangel van mannelyk oir uit
„ den Duitſchen tak, wederom aan den Spaan-
„ ſchen komen zouden. De Koning van Span-
„ je hadt, uit deezen hoofde, regt op 's Kei-
„ zers gantſche nalaatenſchap. Hy hadt wel
„ beloofd, de Pragmatike Sanctie te zullen
„ handhaaven. Doch deeze Keizerlyke ſchik-
„ king was, in zig zelve, onbillyk, en be-
„ trof goederen, op welken Karel de VI. geen
„ regt gehad hadt. Hy behoefde zig, der-
„ halve, niet te houden aan zulk eene belof-
„ te. Te meerder, om dat de Groot-Hertog
„ en de Groot-Hertogin van Toskane hem,
„ onlangs, zwaarlyk gehoond hadden; de
„ eerſte door zig te verheffen tot Hoofd der
„ Vliesorde, en de tweede door zig te ge-
„ draagen als Keurvorſtinne van Boheeme,
„ en, in deeze hoedanigheid, Gezanten te be-
„ noemen tot den Verkiezings-Ryksdag (*f*)."

De Koning van Sardinie beweert geregtigd te zyn tot het Hertogdom Milaan.

Het Spaanſche Hof vergenoegde zig niet, met het verſpreiden van deeze redenen, in gedrukte Geſchriften, door het gantſche Duitſche Ryk en aan verſcheiden' vreemde Hoven; maar de Graaf van Montijo *proteſteerde*, in Zomermaand, openlyk, tegen de Krooning der

(*f*) *Voiez* Rousset Recueil, *Tom.* XV. *p.* 2, 3, 6, 24.

der Groot-Hertoginne van Toskane te Presburg: waartegen, reeds te vooren, uit den naam des Keurvorsts van Beieren, *geprotesteerd* was (*g*). Midlerwyl, werden de redenen, waarop het Spaansche Hof zig gegrond hadt, van wege het Hof van Weenen, uitvoeriglyk, wederlegd. Men beweerde, dat de grondslag deezer redenen streedt met de orde op de opvolging, van ouds, in 't Huis van Oostenryk, vastgesteld; met de Wetten van Spanje zelven, en met de overeenkomsten, tusschen de Duitsche en Spaansche takken van het Huis van Oostenryk gemaakt. Doch het Spaansche Hof liet deeze wederlegging niet onbeantwoord (*h*). Ondertusschen bewoog het gemeenmaaken van de eischen des Konings van Spanje ook het Hof van Turin, om een Vertoog van het regt des Konings van Sardinie op Milaan te laaten uitgaan. De Koning van Spanje en de Koningin van Hongarye hadden beide hun best gedaan, om den Koning van Sardinie over te haalen in hunne belangen. Maar het Hof van Turin begreep, dat de kans thans schoon stondt, om 's Konings eischen op Milaan te doen gelden. Ook ondernam hy, eerlang, zig zelven regt te doen, door de wapenen, zonder zig egter voor Spanje te verklaaren. Hy verdedigde zynen toeleg, vooraf, met de volgende redenen. „ Karel de V, „ hadt, in 't jaar 1549, verklaard, dat de Dogters van Filips den II. alleenlyk in den eersten graad en voorts derzelver mannelyke

1741.

„ na-

(*g*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom* XV. *p.* 34, 35.
(*h*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVI. *p.* 158 & *suiv.*

„ nakomelingen in 't Hertogdom Milaan zou- 1741.
„ den opvolgen, na 't uitsterven van de man-
„ nelyke nakomelingen van Filips den II (*i*).
„ De Koning van Sardinie nu was afkomstig
„ uit Katharina, Dogter in den eersten graad
„ van Filips den II., die Moeder zyns Over-
„ grootvaders geweest was. Hy was, derhal-
„ ve, terstond na de dood van Karel den II.,
„ Koning van Spanje, geregtigd geweest, om
„ in 't Hertogdom Milaan op te volgen. En
„ nog veel meer, na de dood van Keizer Ka-
„ rel den VI., den laatsten der Zoonen, die
„ uit de Dogters, Kleindogters en Agterklein-
„ dogters van Filips den II. waren voortge-
„ sprooten (*k*)." 't Vertoog, welk deeze re-
denen vervatte, was naauwlyks in 't licht gegeven, of de Koning van Sardinie bereidde zig om, aan 't hoofd van een Leger, in 't Milaneesche te trekken. Doch de Koningin van Hongarye, reeds genoeg vyanden op den hals hebbende, bewoog, door bemiddeling des Konings van Groot Britanje, den Koning van Sardinie tot een Verdrag, welk, in Sprokkelmaand des jaars 1742, gesllooten werdt. Hy verbondt zig, by het zelve, om Milaan te helpen beschermen tegen Spanje en deszelfs Bondgenooten: waartegen de Koningin van Hongarye beloofde, zyn regt op Milaan in zyn geheel te zullen laaten (*l*). De gevolgen van dit Verdrag waren van veel gewigt voor de Koninginne; gelyk wy, wel haast, zien zullen.

De Koningin van Hongarye verdraagt zig met hem.

Mid-

(*i*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVI. *p.* 396.
(*k*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVI. *p.* 350 & *suiv.*
(*l*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 25. Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* I. *p.* 152 & *suiv.*

1741. „ na 't uitsterven der oude Hertogen van „ Oostenryk uit den Huize van Babenberg, „ een dubbel regt gehad op Oostenryk en „ Stiermark, zo uit kragte van een Besluit der „ Stenden van den jaare 1250, als van wege „ hunne Moeder, die met den laatsten Her- „ toge van Oostenryk uit het gemelde Huis „ gehuwd geweest was. Zo de Aartshertogin, „ Hertogin van Lotharingen, voorgaf, alge- „ meene erfgenaame te zyn, behoorde zy 't „ Huis van Saxen ook schadeloos te stellen, „ wegens deszelfs regt op Gulik en Berg. Dit „ Huis hadt ook wel dertig millioenen Ryks- „ daalers te vorderen, wegens schade, door „ de Zweeden gedaan, in Saxen, toen wylen „ de Koning, om den Keizer by te staan, „ zyne Staaten, in 't jaar 1706, van Krygs- „ volk ontbloot hadt; om niet te gewaagen van „ andere agterstallen, van welken men nim- „ mer voldoening hadt konnen bekomen (*m*)."

Aanmerkingen over de eischen van Saxen en Beieren.

De eisch des Konings van Poolen op 's Keizers nalaatenschap kwam veelen onverwagt voor. De Keurvorst van Beieren hadt, reeds by 's Keizers leeven, te kennen gegeven, dat hy verstondt, op de Oostenrykschе Staaten geregtigd te zyn. Doch de Koning van Poolen hadt niet slegts den afstand zyner Gemaalinne bevestigd, 't welk ook, door den Keurvorst van Beieren, geschied was; maar hy hadt, by een plegtig Verdrag, in 't jaar 1733, beloofd, de Pragmatike Sanctie te zullen handhaaven. Zelfs hadt hy, na 's Keizers dood, de titels, welken de Aartshertogin Maria Theresia

(*m*) *Voiez* Rousset Recueil, *Tom.* XVI. *p.* 409 *& suiv.*

sia aangenomen hadt, openlyk erkend; op nieuws verklaarende, dat hy de Pragmatike Sanctie zou handhaaven, zo zy van anderen niet gekrenkt werdt. Sedert, hadt hy zig stil gehouden, tot in Wynmaand deezes jaars, wanneer hy zig openlyk als mededinger naar de Oostenryksche Staaten opdeedt, de wapenen te gelyk voerende in Boheeme. Men gaf, aan 't Hof van Dresden, voor, dat de zugt voor de behoudenis der ruste in Duitschland den Koning bewoogen hadt, om zig niet eerder te verklaaren. Doch 't bleek, eerlang, dat de waare reden van zyn stilzitten geweest was, dat hy niet veel vroeger eens was geworden met het Fransche Hof, welk zyne onderneeming en die des Keurvorsts van Beieren, kragtiglyk, begunstigde. 1741.

XIV. Frankryk ondersteunt de Keurvorsten tegen de Koningin van Hongarye.

Wy hebben, uit het voorgaande gedeelte deezer Geschiedenisse, konnen opmaaken, hoe schoorvoetende Frankryk gekomen was tot de Verbindtenis om de Pragmatike Sanctie te handhaaven, die de Koning, nogtans, eindelyk, by 't Verdrag van den jaare 1738, hadt aangegaan. De Kardinaal de Fleury hadt zelfs, in 't jaar 1737, aan Keizer Karel den VI. geschreeven, hoe de *Graaf van Thöring*, Keur-Beiersche Gezant aan 't Fransche Hof, het regt zyns Meesters op de Oostenrykshe nalaatenschap, in een wydluftig Vertoog, verdedigd hadt (*n*), met oogmerk, gelyk van zelf sprak, om zyne Majesteit van Frankryk daardoor af te houden van het handhaaven der Pragmatike Sanctie, of ten minste, om hem te doen zien,

(*n*) *Voiez* ROUSSET *Recueil*, *Tom.* XIV. *p.* 154, 163.

1741. zien, dat hy 'er zig niet toe behoorde te verbinden, dan met heimelyke voorbehoudenis van het regt eens derden. Ook hebben sommigen geschreeven, dat men niet twyfelen moet, of de Kardinaal de Fleury heeft den Graave van Thöring verzekerd „ dat de Koning moest begreepen worden, de Pragmatike Sanctie niet verder te zullen handhaaven dan bestaanbaar ware met het regt van „ den Keurvorst, deszelfs Meester (*o*)." Of Frankryk, omtrent deezen tyd, ook een Verbond hebbe aangegaan met den Keurvorst van Beieren, is twyfelagtig: hoewel 't, in Engeland en elders, geloofd werdt. Men wil, dat dit Verbond te Nymphenburg getekend werdt; en dat Frankryk daar by beloofde „ den Keurvorst „ van Beieren voor Keizer te doen erkennen; „ dat deeze, Keizer geworden zynde, nimmer „ tragten zou, de Steden en Landen, door „ Frankryk op het Ryk veroverd, te rug te „ bekomen; dat hy het Verdrag van Barriere, met de Staaten gemaakt, ook zou te „ niet doen, en den Koning van Frankryk alles laaten behouden wat hy in de Nederlanden winnen zou (*p*)." Doch voor de egtheid deezer punten zou ik niet durven instaan. Alleenlyk weet men, dat Lodewyk de XV., in den nazomer deezes jaars 1741, by eenige Ryksvorsten, den vryen doortogt verzoekende voor de hulptroepen, welken hy den Keurvorst van Beieren toezondt, verklaarde „ dat hy zig, *reeds voor langen tyd*, tot het ver„ leenen van deezen onderstand, verbonden „ hadt."

(*o*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe *Tom.* I. *p.* 3.

(*p*) R. ROLT Represent. of the late War *Vol.* I. *p.* 219.

„ hadt (q)." De Fransche Staatsdienaars spraken, ondertusschen, in den aanvang deezes jaars, niet dan van de vreedzaame inzigten van 't Fransche Hof. Doch men vernam, eerlang, dat 'er, op den agttienden van Bloeimaand, te Munchen, een Verbond tusschen Frankryk en Beieren getekend, en sedert bekragtigd was, welk zeer geheim gehouden werdt, en ongetwyfeld het zelfde is, welk men het Verdrag van Nymphenburg genoemd heeft. De Koning van Spanje tradt 'er ook in, voor zig zelven en voor den Koning der beide Siciliën, met betrekking tot de zaaken van Italie. Voorts, was 'er de onderstand, dien Frankryk den Keurvorst toeschikken zou, in geregeld (r). Men verspreidde, sedert, gedrukte Afschriften van dit Verbond; doch de Markgraaf de Fenelon, Ambassadeur van Frankryk by de Staaten, verklaardeze voor verdigt, en oordeelde, datze, in Holland, waren opgesteld, om argwaan te verwekken tegen Frankryk: waarom zy, by veelen, allen geloof verlooren (s). 1741.

XV. Twee Fransche Legers op de been gebragt.

Doch terwyl het Hof van Frankryk, alomme, breed opgaf van 's Konings gezindheid tot het onderhouden der Vrede, werden 'er twee Fransche Legers verzameld, een aan den Ryn in de Elzas, en een aan de Maaze. Het eerste, onder den Luitenant-Generaal *d'Aubigné*, was geschikt tot ondersteuning van den Keur-

(q) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XV. *p.* 378.
(r) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe *Tom.* I. *p.* 60.
(s) Resol. Holl. 16 *Nov.* 1741. *bl.* 852. Notul. Zeel. 21 *Nov.* 1741. *bl.* 419. *Zie ook* Europ. Merc. *July* — *Dec.* 1741. *bl.* 296, 297.

1741. Keurvorst van Beieren. Het andere, onder den Maarschalk *de Maillebois*, zou naar Keizerswaard trekken, om agt te geeven op het Leger, welk de Koning van Groot-Britanje in zyn Keurvorstendom Hanover byeen trok, en welk men begreep te zullen dienen, om de verkiezing tot de Keizerlyke waardigheid te doen vallen op den Groot-Hertoge van Toskane; daar het Fransche Leger onder den Maarschalk de Maillebois verzameld was, om de verkiezing van den Keurvorst van Beieren te begunstigen. Het Fransche Hof gaf voor, dat de Koning gehouden was, de vrye verkiezing eens Keizers voor te staan, als zig verbonden hebbende, tot het handhaaven der Westfaalsche Vrede.

Krygsbedryven in Opper-Oostenryk.

De Keurvorst van Beieren, zig van den overtogt van den Donauw willende verzekeren, om over dien stroom in Opper-Oostenryk te trekken, hadt de Bisschoppelyke Stad Passau, by verrassing, ingenomen, op den eenendertigsten van Hooimaand, voorgeevende, dat hy de Plaats slegts bezet zou houden, tot dat het gevaar, welk hem dreigde, voorby zou zyn (*t*). Doch daarna bediende hy zig van Passau, om, door deeze Stad, zyn Leger te doen samentrekken te Schardingen, op de grenzen van Oostenryk. De Fransche troepen onder d'Aubigné, in verscheide kolommen, over den Ryn getrokken zynde, hadden naauwlyks begonnen zig te vereenigen met de Beierschen, of de Keurvorst, wien Lodewyk de XV. ook het opperbevel over 't Fransche Leger opgedraagen hadt (*u*), rukte in Opper-Oostenryk, zig

(*t*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom* XV. *p.* 384, 387, 389, 392.
(*u*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XV. *p.* 395.

zig van Lintz en andere zwakke Steden meester maakende, voor 't einde van Herfstmaand. 1741.
Omtrent deezen zelfden tyd, hadt hy openlyke Verklaaringen laaten uitgaan, behelzende de redenen, welken hem bewoogen hadden om de wapenen te voeren in Boheeme (*v*), werwaards hy, eerlang, op weg floeg. Ook zondt hy, wat laater, eene nieuwe Verdediging van zyn regt op de Oostenrykſche Staaten naar alle Hoven van Europa (*w*). Zy werdt, eerlang, door 't Weener-Hof, uitvoeriglyk, wederlegd (*x*).

De Koning van Poolen, Keurvorst van Saxen, hadt zig, midlerwyl, ook begonnen te beweegen, kort na den Keurvorst van Beieren. Hy hadt eerst een Verbond geslooten met den Koning van Pruissen (*y*), bewoogen, zo geloofd werdt, door het Fransche Hof (*z*), welk de voornaamste hand hadt in alles, wat tegen de Koningin van Hongarye, in het Duitsche Ryk, ondernomen werdt. Hierop volgde, in Wynmaand, eene openlyke Verklaaring van de redenen, welken hem bewoogen hadden, om de wapenen te voeren in de Oostenrykſche Staaten (*a*). Kort hierna, zondt hy een Leger naar Boheeme. De Keurvorst van Beieren begaf zig, aan 't hoofd der Fransche en Beiersche krygsmagt, insgelyks, derwaards, uit Opper-Oostenryk. De vereenigde Legers trokken regt aan op Praag. De loopgraaven voor en in Boheeme.

(*v*) *Voiez* Rousset Recueil, *Tom.* XV. *p.* 382, 397.
(*w*) *Voiez* Rousset Recueil, *Tom.* XV. *p.* 418 *& suiv.*
(*x*) *Voiez* Le même *Tom.* XVI. *p.* 3 *& suiv.*
(*y*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe *Tom.* I. *p.* 81.
(*z*) Rousset Recueil, *Tom.* XVI. *p.* 405.
(*a*) Rousset Recueil, *Tom.* XVI. *p.* 406.

1741. voor deeze Stad waren maar pas geopend, toen zy, by verrassing, ingenomen werdt, des nagts na den zesentwintigsten van Slagtmaand (*b*). Het Pruissische Leger, van den kant van Silezie in Boheeme getrokken zynde, hadt den Groot-Hertog van Toskane, die thans over de Oostenrykische Krygsmagt geboodt, belet, het ontzet van Praag, welk hy in den zin hadt, uit te voeren. De Keurvorst van Beieren deedt zig, kort hierna, uitroepen voor Koning van Boheeme.

Praag verraſt.

XVI. De Koning van Groot-Britanje sluit, als Keurvorst van Hanover, een Verdrag van Onzydigheid met Frankryk.

Het Leger, welk de Koning van Groot-Britanje, in zyn Keurvorstendom Hanover, verzameld hadt, was, nog voor 't einde van Herfstmaand, door zyne Majesteit zelve, gemonsterd, en werdt omtrent dertigduizend man sterk bevonden. Men meende, aan 't Fransche Hof, dat George de II. voorhadt, met dit Leger, eenen inval te doen in de Staaten des Konings van Pruissen, in gevolge van zeker ontworpen Verdrag, waarin men ook de Staaten der Vereenigde Gewesten zou hebben willen doen treeden (*c*). En 't is niet buiten waarschynlykheid, dat het Hof van Berlyn, om zulk een' inval te voorkomen, na den slag by Mollwitz, op 't sterk aanhouden van den *Graave van Hyndford* en den *Baron van Ginkel*, Gezanten van Groot-Britanje en de Staaten by zyne Pruissische Majesteit (*d*), den gantschen Zomer, gehandeld hadt over een Verdrag met de Koninginne van Hongarye, geduurende welke handeling, zo weinig voorgevallen was in Silezie, dat, al-

(*b*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe *Tom.* I. *p.* 110.
(*c*) *See* R. ROLT Repres. of the late War. *Vol.* I. *p.* 231.
(*d*) R. ROLT *Vol.* I. *p.* 226.

alomme, en zelfs aan 't Franſche Hof, verſpreid, en by veelen geloofd werdt, dat de Koning van Pruiſſen en de Koninginne van Hongarye heimelyk verdraagen waren (*e*). Doch de toeleg, welken men den Koning van Groot-Britanje toeſchreef, werdt kragtdaadiger voorkomen, door het Leger onder den Markgraave van Maillebois, welk in 't Hanoverſche zou gedrongen zyn, zo dra het Leger des Konings van Groot-Britanje iet vyandelyks ondernomen hadt, tegen de Bondgenooten des Konings van Frankryk. George de II. beſloot dan, een Verdrag van onzydigheid aan te gaan, met den Koning van Frankryk. Het werdt, na dat men 'er eenigen tyd bedektelyk over gehandeld hadt (*f*), den zevenentwintigſten van Herfſtmaand, getekend. De Koning van Groot-Britanje verbondt zig, by het zelve, in de hoedanigheid van Keurvorſt van Hanover „ de Koningin van Hongarye „ niet te zullen onderſteunen, noch zig te „ zullen kanten, tegen de onderneemingen „ van den Koning van Pruiſſen, van den Keurvorſt van Beieren en van andere Bondgenooten van Frankryk. Ook zou hy zig niet „ gedraagen, ſtrydig met de belangen van den „ Keurvorſt van Beieren, by de aanſtaande „ verkiezing van eenen Roomſchen Keizer." De Koning van Frankryk „ zou, daarentegen, zorg draagen, dat zyne troepen, altoos, drie mylen afbleeven van de grenzen „ van het Keurvorſtendom Hanover. Ook zou „ hy 1741.

(*e*) Memoir. pour l'Hiſt. de l'Europe *Tom.* I. *p.* 113.
(*f*) R. Rolt Repreſent. of the late War, *Vol.* I. *p.* 236, 237.

1741.

„ hy zyne goede diensten aanwenden, om „ den Koning van Pruissen te beweegen, dat „ hy zyn Leger, onder den Vorst van Anhalt-Dessau op de been gebragt, welk, ook „ hier te Lande, eenige ongerustheid ver„ oorzaakt hadt, scheiden deedt (g)." Wat laater, werdt, tusschen Frankryk en den Keurvorst van Beieren ter eener, en de Zwabische Kreits ter anderer zyde, een diergelyk Verdrag van onzydigheid gesloten (h). En vroeg in 't voorjaar, was de Koningin van Hongarye reeds met den Keurvorst van Keulen, Broeder des Keurvorsts van Beieren, overeengekomen, dat men zyn Keurvorstendom van inlegering verschoonen zou, zo hy zig onzydig hieldt; waartoe hy zig verbondt. Groot-Britanje en de Staaten bewilligden, sedert, in dit Verdrag (i).

De Zwabische Kreits en 't Keurvorstendom Keulen verbinden zig ook tot onzydigheid.

XVII.

Staat des oorlogs tusschen Spanje en Groot-Britanje. Ontmoetingen tusschen Fransche en Engelsche Oorlogsschepen.

De oorlog tusschen Groot-Britanje en Spanje werdt, midlerwyl, wakkerlyk voortgezet. Men veroverde, wederzyds, een groot getal van Koopvaardyschepen op elkanderen. De Admiraal Vernon bombardeerde, in Grasmaand deezes jaars, de Stad Karthagena in Zuid-Amerika, welke hy, vergeefs, gezogt hadt te bemagtigen. Ook veroverde hy de Vesting S. Lorenzo, die egter wederom verlaaten werdt. Tusschen vier Fransche en drie Engelsche Oorlogsschepen, was, in den aanvang deezes jaars, by Kaap Tiberon, tusschen S. Christoffel en Jamaika, een scherp gevegt voorgevallen, ter oorzaake dat de Engelschen hunne vlaggen niet

(g) Memoir pour l'Hist. de l'Europe *Tom.* I. *p.* 107.
(h) *Zie* Europ. Merc. *July — Dec.* 1741. *bl.* 285.
(i) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVI. *p.* 461 & *seqq.*

niet toonen wilden. Diergelyk eene ontmoeting hadden drie Fransche en evenveel Engelsche Oorlogsschepen, in Oogstmaand, in den mond van de Straat van Gibraltar (*k*). Men gaf elkanderen, wederzyds, de schuld van de gepleegde vyandelykheden, die voorboden waren van den oorlog, welken men, tusschen de twee Kroonen, te gemoet zag. Ook gaf de Markgraaf de Fenelon den Staaten, schriftelyk, te kennen, dat men, in Frankryk, ongaarne zag, dat de Engelschen zig zo sterk uitbreidden in Amerika (*l*): 't welk de vrees voor eenen oorlog tusschen de twee Kroonen deedt toeneemen. De kryg tusschen Spanje en Groot-Britanje gaf, wyders, den Engelschen aanleiding, tot het neemen van verscheiden Koopvaardyschepen van ingezetenen van den Vereenigden Staat, die, zo men van de Engelsche zyde voorgaf, Spaansche of Contrebande goederen voerden. De Spanjaards onderwonden zig ook, onze schepen in volle zee te onderzoeken, en, met of zonder reden, op te brengen: 't welk den Koophandel geweldiglyk belemmerde, en dikwils oorzaak tot klaagen gaf (*m*). De Koning van Spanje gaf den Staaten, eerlang, eenig genoegen (*n*). Doch in Engeland bleef men aanhouden met klaagen: 't welk, hier te Lande, te vreemder gevonden werdt,

De Engelschen neemen veele Nederlandsche schepen.

(*k*) R. ROLT Represent. of the late War, *Vol.* I. *p.* 323—340. Europ. Merc. *Jan.*—*Juny* 1741. *bl.* 214, 288. *July*—*Dec.* 1741, *bl.* 1, 164. Memoir pour l'Hist. de l'Europe *Tom.* I. *p.* 119.

(*l*) Secr. Resol. Holl. 15 *Sept.* 1740. IX. *Deel*, *bl.* 627.

(*m*) *Zie* Europ. Merc. *Jan.*—*Juny* 1741. *bl.* 256. *July*—*Dec.* 1741. *bl.* 21.

(*n*) Resol. Holl. 4 *Maart*, 20 *April* 1740. *bl.* 110, 267.

1741. werdt, om dat men thans naauw verbonden was met dit Ryk; en zelfs, in 't jaar 1674, een Verdrag van Zeevaart met het zelve gesłooten hadt (*o*), waarby de regel van *vry ſchip vry goed* vaſtgeſteld, en rondelyk verklaard was, dat Contrebande goederen zelve het ſchip niet verbeurd maakten; aan welk Verdrag de Koning betuigd hadt zig te willen houden. Doch men hadt, desonaangezien, reeds in de Oorlogsverklaaring tegen Spanje, te kennen gegeven, dat alle ſchepen, die Contrebande goederen voerden, voor goeden prys verklaard zouden worden. Der Staaten Gezant Hop hadt zulks reeds aangemerkt aan 't Engelſche Hof, en gedrongen op het ſtipt onderhouden van 't Verdrag van Zeevaart (*p*). Doch hy hadt niet konnen beletten, dat 'er, van tyd tot tyd, veele Koopvaardyſchepen, hier te Lande t' huis hoorende, door Engelſche Kaapers en Oorlogsſchepen zelven, in afgelegen zeeën, onderzogt, beroofd, genomen, opgebragt, en zelfs verbeurd verklaard waren, tegen den inhoud van 't Verdrag van Zeevaart (*q*): en dit was niet ſlegts gemeenen Koopvaarderen, maar zelfs ſchepen en vaartuigen der Weſtindiſche Maatſchappye overgekomen (*r*). Men liet niet na, van tyd tot tyd, ſterk aan te houden op het naarkomen van 't Verdrag. Doch men kon het Engelſche Hof niet beweegen, om rondelyk

(*o*) *Zie* XIV. *Deel*, *bl.* 339.
(*p*) Reſol. Holl. 25 *Nov.* 1 *Dec.* 1739. *bl.* 783, 790.
(*q*) Reſol. Holl. 11 *Febr.* 29 *Maart*, 13, 20 *April*, 16 *May*, 16 *Juny* 1741. *bl.* 111, 289, 303, 304, 347, 348, 349, 402, 458. 7 *Aug.* 1742. *bl.* 586, 591. 20 *July* 1743. *bl.* 348.
(*r*) Reſol. Holl. 15 *May* 1742. *bl.* 316. 29 *Maart*, 22 *Juny* 1743. *bl.* 174, 268, 269.

lyk te erkennen, dat, volgens dit Verdrag, het schip het goed bevrydde, mids het geen Contrebande ware (*s*). De Engelsche Staatsdienaars gaven genoegzaam te verstaan „ dat „ 'er Akten van 't Parlement waren, die met „ de Verdragen scheenen te stryden; dat, door „ die Akten, den Koning de handen eenigszins gebonden waren, en dat men, by 't „ Parlement, herstelling zou moeten zoeken „ (*t*)." Uit al 't welke af te neemen was, dat men, in Engeland, nog scheen te willen blyven by den ouden grondregel (*u*) „ dat de „ Wetten van 't Ryk meer golden dan de Ver„ dragen." De Koning beval, eindelyk, op den elfden van Bloeimaand des jaars 1744, dat men zig, ten opzigte der ingezetenen van deezen Staat, zou hebben te gedraagen naar 't Verdrag van Zeevaart des jaars 1674 (*v*): doch 't klaagen over de Engelsche krenkingen van dit Verdrag hieldt aan, zo lang als de oorlog duurde (*w*), tot groot nadeel van veelen, die, of geheel niet, of niet dan na lang pleiten en 't spillen van veel gelds, aan regt konden geraaken, in Engeland. 1741.

XVIII. De Staaten besluiten tot eene tweede

De Staaten der Vereenigde Gewesten, ziende den oorlog begonnen in Silezie, voor 't einde des voorleeden jaars, en met reden bedugt, dat dezelve, veelligt, algemeener worden zou, had-

(*s*) Resol. Holl. 12 *Febr.* 24 *May*, 27 *Nov.* 1743. *bl.* 68, 226, 516.

(*t*) Resol. Holl. 23 *Aug.* 1743. *bl.* 374.

(*u*) *Zie* XVI. *Deel*, *bl.* 35.

(*v*) Resol. Holl. 29 *May*, 9 *Juny*, 4 *July* 1744. *bl.* 377, 393, 422.

(*w*) *Zie* Resol. Holl. 14. 19 *Jan.* 1, 7 *May*, 22 *Juny*, 2 *Sept.* 1745. *bl.* 47, 57, 314, 339, 402, 766. 8, 16 *Maart*, 14 *Sept.* 1746. *bl.* 139, 184, 536. 21, 23 *Dec.* 1747. *bl.* 917, 943.

1741. hadden, al vroeg in 't voorjaar, ernstelyk geraadpleegd op eene tweede vermeerdering hunner troepen, met nog omtrent tienduizend man (*x*). De Markgraaf de Fenelon, Ambassadeur van Frankryk in den Haage, hadt zyn best gedaan, om hun deeze vermeerdering te ontraaden; hun verzekerende van de vreedzaame inzigten des Franschen Hofs. Doch de Koningin van Hongarye (*y*) en het Groot-Brittannische Hof hielden, daarentegen, aan, op het ondersteunen van haare Hongarische Majesteit. De Staaten waren, gelyk wy, ter zyner plaatse, verhaald hebben, in 't jaar 1732, getreden in 't Verbond, welk, 's jaars te vooren, tusschen wylen den Keizer en den Koning van Groot-Britanje, te Weenen, gesllooten was. By dit Verbond, hadden de Bondgenooten zig verpligt, elkanderen te handhaaven, in 't bezit der wederzydsche Staaten en Landen. Groot-Britanje en de Vereenigde Gewesten hadden zig, byzonderlyk, verbonden, tot het handhaaven der Pragmatike Sanctie. Beide de Mogendheden, kort na den inval in Silezie, door de Koninginne van Hongarye, aangezogt zynde, om onderstand, in gevolge van dit Verbond, hadden ook, uit éénen mond, verklaard, dat zy zig dagten te houden aan de gemaakte Verbindtenissen. Doch de Staaten verstonden, dat men beginnen moest, met den Koning van Pruissen, aan de eene, en de Koninginne van Hongarye, aan de

Vermeerdering hunner Landmagt.

(*x*) Resol. Holl. 30 *Maart* 1741. *bl.* 290. Notul. Zeel. 9 *Jan.* 20 *Febr.* 1741. *bl.* 11, 64.

(*y*) Missive der Koning. van Hongarye *van* 29 *May* 1741, Secr. Resol. Holl. 10 *Juny* 1741. IX. *Deel*, *bl.* 766.

de andere zyde, te vermaanen tot een minnelyk Verdrag, waarover, den gantschen Zomer, gehandeld was, zonder dat men elkanderen hadt konnen verstaan. De Baron van Ginkel, dien de Staaten naar 't Hof van Berlyn gezonden hadden, deedt zyn best, om den Koning van Pruissen tot een Verdrag te beweegen, terwyl men, ten zelfden einde, van wege Groot-Britanje en de Staaten, arbeidde aan 't Weener-Hof. De Koning van Pruissen scheen niet ongezind tot handelen, mids men hem, wegens zynen eisch op Silezie, voldoening gave. Doch de Koningin, toen nog geenen openbaaren vyand hebbende dan den Koning van Pruissen, was niet te beweegen, om een gedeelte haarer Vaderlyke Staaten af te staan, by Verdrag. De Koning hieldt, derhalve, zyn Krygsvolk in Silezie, en de onderhandeling, waartoe het Fransche Hof geweigerd hadt de hand te leenen (z), liep vrugteloos af. De Staaten, ondertusschen, niet zonder reden, bekommerd voor eenige vyandlyke onderneeming op de grenzen, die door vreemde troepen omringd werden, hadden besloten, tot eene tweede vermeerdering hunner Landmagt van omtrent elfduizend man. Ook wierpen zy, in 't najaar, eene sluis en schans op, te Westervoort, niet verre van Ysseloord, aan de Kleefsche grenzen, onaangezien het verzoek, om deezen arbeid te staaken; welk hun gedaan was, door den Koning van Pruissen, die hun te gelyk verzekerde, dat hy niet vyandelyks tegen hen in

1741.

Zy zoeken een Verdrag te bewerken tusschen den Koning van Pruissen en de Koninginne van Hongarye.

Schans by Westervoort gestigt.

(z) Secr. Resol. Holl. 20 *May* 1741. IX. *Deel*, *bl.* 765.

1741. in den zin hadt, ſchoon hiervan, ſedert eenigen tyd, gerugten geloopen hadden (*a*). Sommigen hebben aangetekend, dat zyne Pruiſſiſche Majeſteit, ten deezen tyde, by de Staaten ook vergeefs aanhieldt, op de herlevering van het Markgraafſchap van Veere en Vlisſingen aan den Prinſe van Oranje (*b*). Doch hiervan is my, tot nog toe, geen zeker blyk voorgekomen.

De Staaten beſluiten de Koningin van Hongarye, met geld, te onderſteunen.

Midlerwyl, was men, in den Haage, met den Engelſchen Gezant, Robert Trevor, in geduurige onderhandeling geweeſt over 't onderſteunen der Koninginne van Hongarye (*c*). Het Parlement hadt bewilligd in eenen onderſtand van vyfmaalhonderdduizend ponden ſterlings, in geld. De Staaten van Holland beſlooten eerſt, tot eenen onderſtand van agt honderd en veertigduizend guldens in geld, in de plaats der vyfduizend man, die zy, volgens 't Weener Verdrag, leveren moeſten. Doch de meeſte andere Geweſten verſtonden, dat men hiertoe niet komen moeſt, voor men 'er aan Frankryk opening van gegeven hadt. Zy lieten zig egter, eindelyk, overhaalen (*d*), ſchoon zy hun aandeel in deezen onderſtand, traaglyk, opbragten. De Koningin van Hongarye, uit deeze beginſels, hoop ſcheppende op verdere onderſteuning, wees de voorſlagen

van

(*a*) *Zie* Europ. Merc. *July—Dec.* 1741. *bl.* 270, 321. *Jan.—Juny* 1742. *bl.* 63.

(*b*) R. ROLT Repreſent. of the late War, *Vol.* I. *p.* 247.

(*c*) Secr. Reſol. Holl. 8, 11, 16, 18 *Febr.* 1741. IX. *Deel*, *bl.* 654, 661, 663, 666.

(*d*) Notul. Zeel. 21, 24 *Aug.* 1741. *bl.* 305, 317. *Voiez auſſi* la Lettre de Leurs Haut. Puiſſ. *dans le* Recueil *de* ROUSSET, *Tom* XVII. *p.* 180. and R. ROLT *Vol.* I. *p.* 222.

van de hand, die haar, van tyd tot tyd, van wege het Fransche Hof en deszelfs Bondgenooten, gedaan werden, en die allen op eene merkelyke vermindering haarer Vaderlyke erfgoederen uitliepen. 1741.

XIX. Doorbraaken der Rivierdyken en overstroomingen hier te Lande.

Doch terwyl de uitheemsche zaaken 's Lands hooge Vergaderingen, het gantsche jaar door, gewigtige bezigheden verschaften, hadden eenige Gewesten, en Holland in 't byzonder veel te lyden gehad van verscheiden' doorbraaken der Rivierdyken, die van gevaarlyke overstroomingen gevolgd geworden waren. Het hoog Opperwater in de Ryn- en Maasstroomen hadt, reeds in Wintermaand des jaars 1740, de dyken aan sommige oorden doen bezwyken. De Betuwe, de Tielerwaard, het Land tusschen Maaze en Waale en het Land van Heusden en Altena waren overstroomd geworden. Doch op den derden van Louwmaand, brak de Lingedyk by Kedighem door, 't welk de Alblasserwaard en de vyf Heeren Landen onder water zettede. In deezen dyk braken, eerlang, wel vyf gaten. Men rekende, dat 'er meer dan honderd en vyftigduizend morgen Lands, in Gelderland en in Holland, overstroomd werden. Een groot getal van menschen moest zig, met het gene zy hadden konnen bergen, in de koude, behelpen op de dyken; tot dat zy, met moeite, afgehaald, en naar de naaste Steden, of naar elders in veiligheid gebragt werden. Veele Huizen werden, door de hoogte en geweldigen slag des waters, om verre gespoeld, of zwaar beschadigd. Ook verdronk 'er, hier en daar, vry wat vee. Doch aan de meeste oorden, hadt men de overstrooming voorzien,

1741. en het vee en de andere bezittingen, by tyds, naar de Steden gebragt, of op de zolders, in de Kerken, op de dyken en andere hoogten gebergd. De vorst en harde wind beletten, in Louwmaand, den arbeid aan de dyken; doch, omtrent het midden van Sprokkelmaand, werdt het zagt en lieflyk weder; welk tot diep in de Lente duurde, en gelegenheid gaf, tot het herstellen der dyken. Ook hadt de Oostenwind het water sterk doen afloopen. Tot ondersteuning der beschadigden en noodlydenden, werden, van wege de hooge Overheid, merkelyke sommen besteed. Ook hebben veele byzondere Persoonen van onderscheiden' gezindheid, in de voornaamste Steden van Holland, met naame te Haarlem, te Amsterdam en te Rotterdam, en in eenige Dorpen van 't Noorderkwartier, een goed deel penningen byeengebragt, voor welken men eenige duizenden van behoeftigen, in Gelderland en in Holland, van eetwaaren en kleedinge eerst, en daar na van beesten en bouwstoffen voorzien heeft. In Grasmaand, waren de Landen, op de meeste Plaatsen, reeds wederom droog, en in de Alblasserwaard en daaromtrent, vorderde men sterk aan den arbeid der dyken en aan 't ledig maalen der overstroomde streeken. Doch een sterke Noordwestelyke storm, die op den agtentwintigsten opstak, en drie dagen aanhieldt, deedt het water in den Biesbosch zo hoog ryzen, dat het dykwerk, in de hulpgaten, tot ontlasting van 't opperwater, gemaakt, bezweek, en het Land van Altena wederom onderliep. Op 't einde van Slagtmaand, stormde het wederom sterk uit den Noordwesten, waardoor

door 't zeewater alomme hoog tegen de kusten werdt opgezet. Doch het deedt geene merkelyke schade. Alleenlyk werdt 'er de oude tooren van Egmond op Zee gedeeltelyk door om verre gespoeld. Hy raakte geheel weg, in eenen volgenden storm, in Sprokkelmaand des jaars 1743 (*e*). 1741.

XX. Oorlog tusschen Rusland en Zweeden.

De Koningin van Hongarye, haare Bondgenooten, en onder deezen den Koning van Groot-Britanje en de Staaten der Vereenigde Gewesten geduuriglyk aanzoekende om hulpe, hadt ook niet verzuimd, zig, by tyds, te keeren tot het Russische Hof, welk goed bescheid gaf; doch, ter oorzaake van den oorlog met Zweeden, die in den Zomer deezes jaars ontsteken was, en van de inwendige verdeeldheid in 't Ryk, genoegzaam buiten staat gesteld werdt, om aan de gemaakte Verbindtenissen te voldoen. Het Fransche Hof hadt zig, sedert eenige jaaren, zo veele heimelyke vrienden weeten te verkrygen in Zweeden, dat de Koning zig, eindelyk, hadt laaten overhaalen tot een Verbond met Frankryk, voor den tyd van tien jaaren, waarby hem een aanzienlyke jaarlyksche onderstand beloofd was. Het was, den tienden van Slagtmaand des jaars 1738, gesloten (*f*). Zweeden werdt, door dit Verbond, zo afhangkelyk gemaakt van Frankryk, dat het, sedert, genoodzaakt werdt, de Fransche maatregels te volgen; en, om te beletten, dat het Russische Hof de Koningin van Hongarye ondersteunde, in Hooimaand deezes jaars, den oorlog aan Rusland verklaaren moest,

(*e*) *Uit* verscheiden' gedrukte Verhaalen van deezen tyd.
(*f*) ROUSSET Recueil, *Tom*. XVI. *p*. 483.

1741. moeſt, onder voorwendſel, dat dit Ryk het jongſte Verdrag, met Zweeden gemaakt, niet naarkwam, naar behooren (*g*). De Staaten der Vereenigde Geweſten hadden, vergeefs, gearbeid te Stokholm, om Koning Fredrik tot andere gedagten te brengen. De kryg werdt aangevangen, in Finland: daar, op den derden van Herfſtmaand, een gevegt voorviel, tuſſchen de Ruſſen, onder den Graave van Lascei, en de Zweeden, onder den Generaal *Wrangel*; waar in de laatſte de nederlaag kreegen. De omwenteling in 't Ruſſiſche Ryk, die kort hierop volgde, herſtelde, aldaar, allengskens, de inwendige ruſt, en ſtelde de Regeering in ſtaat, om den kryg tegen Zweeden, wakkerlyk, voort te zetten. 't Hoog bewind in Rusland hadt, ſedert dat Joan de III. tot Keizer verklaard geweeſt was, geheellyk geſtaan aan vreemdelingen: 't welk merkelyk misnoegen verwekt hadt, onder de Ruſſiſche Grooten. De Prinſes Elizabet, Dogter van Peter den I., zig ziende uitgeſlooten van eenen Troon, die haar, volgens de Wetten des Ryks en den Uiterſten Wil haarer Moeder, toekwam, bediende zig van dit misnoegen, om de Kroon, die haar, onder de twee jongſte Regeeringen, onthouden was, te verkrygen. Zy vertrouwde haar voorneemen ſlegts aan vier Perſoonen: die zorg droegen, dat het Paleis des Keizers, den vyfden van Wintermaand, tegen den avond, met Krygsvolk bezet werdt, zonder dat 'er iemant de reden van wiſt. De Groot-Vorſtin Anna, Moeder des jongen Keizers,

Verandering der Regeeringe in 't Ruſſiſche Ryk.

(*g*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVI. *p.* 486, 488.

zers, bevondt zig, ondertusschen, in geene kleine bekommering. Twee uuren na middernagt, begaf de Prinses Elizabet zig, aan 't hoofd van eenig krygsvolk, welk haar reeds voor Keizerin erkend hadt, naar 't Paleis, daar zy, terstond, door de Grooten, die haare zyde hielden, in dezelfde hoedanigheid, begroet werdt. De Groot-Vorstin werdt, met haaren Gemaal en den jongen Keizer, haaren Zoon, in hegtenis genomen; doch heuschelyk behandeld. De Graaven van Osterman en Munnich werden, insgelyks, gevat, en eerlang van 't Hof verbannen (*b*). Ook werden de Vorst en Vorstin van Brunswyk-Wolfembuttel en de geweezen Keizer, haar Zoon, in hegtenis gehouden. De Vorstin is, in haare hegtenis, op Ivanogrod, by Archangel, overleeden, des nagts tusschen den agttienden en negentienden van Lentemaand des jaars 1746. De nieuwe Keizerin gaf, in den aanvang haarer Regeeringe, eenige treffelyke blyken van zagtmoedigheid: waardoor zy de genegenheid haarer onderdaanen, door den tyd, geheellyk won. Zy regeerde, voor 't overige, op dezelfde wyze, en met het zelfde gezag, als haar Vader Peter de I. gedaan hadt.

1741.

Krygsbedryven in Italie.

De verandering in Rusland gaf der Koninginne van Hongarye hoop op den onderstand, dien zy van dit Ryk verzogt hadt, en verwagtte. 't Getal haarer vyanden begon ook af te neemen, met den aanvang des volgenden jaars, toen zy, onder bemiddeling des Konings van Groot-Britanje, een Verdrag sloot met den Ko-

(*b*) *Voiez* ROUSSET *Recueil*, *Tom*. XVI. *p*. 511 *& suiv*.

1741. Koning van Sardinie, die zig verbondt, de Oostenrykſche Staaten te beſchermen, tegen de vereenigde magt der Koningen van Spanje en van beide de Sicilien, gelyk wy reeds hebben aangetekend (*i*). De Koning van Spanje hadt, in Slagtmaand te vooren, een aanzienlyk Leger overgeſcheept van Barcelona naar Orbitello en Porto Hercole: welk in 't begin
1742. des jaars 1742 van een diergelyk zou gevolgd geworden zyn: doch dit laatſte werdt lang bezet gehouden, in de haven van Toulon, door eene Engelſche Vloote. De Spaanſche krygsmagt in Italie, zig met de Napolitaanſche vereenigd hebbende, trok door den Kerkelyken Staat; Parma en Mantua, met eenen inval, dreigende. Doch de Koning van Sardinie, die over 't vereenigd Leger van Savooiſchen en Oostenrykſchen geboodt, Modena en Mirandola hebbende bemagtigd, noodzaakte den *Hertog van Montemar*, die 't vyandlyk Leger geleidde, tot voorby Ferrare te rug te keeren, en zig by Rimini, aan den zeekant, te verſchanſen. De Koning der beide Sicilien, geene kans ziende, om den kryg, met voordeel, te vervolgen, ſloot, kort hierna, een Verdrag van Onzydigheid, met de Oostenrykſchen: waardoor de vyandlykheden, in Italie, ophielden. De Infant Don Filips, wien men 's Keizers bezittingen in Italie toegeſchikt hadt, was, ondertuſſchen, met een Leger naar Savoje opgetrokken, en hadt zig van eenige onhoudbaare Plaatſen meeſter gemaakt. Doch de Koning van Sardinie, te rug getoogen uit den

(*i*) Hier voor, *bl.* 318.

den Kerkelyken Staat, om zyn Hertogdom te herwinnen, noodzaakte den Infant, in Herfstmaand, naar den Franschen bodem te wyken, en de Plaatsen te ruimen, welken hy, in Savoje bemagtigd hadt. De eerste veldtogt der Spaanschen, die op het Bondgenootschap, of op de onzydigheid des Konings van Sardinie gerekend hadden, liep, derhalve, ongelukkiglyk ten einde (*k*); hoewel Don Filips, kort hierop, naar Savoje te rug toog, en eenige Plaatsen innam. 1742.

XXI. De Keurvorst van Beieren wordt, onder den naam van Karel den VII., tot Keizer verkooren.

Het Fransche Hof hadt, tot hiertoe, geen deel willen neemen in de zaaken van Italie: 't welk men hieldt voor eene der voornaamste oorzaaken, waarom zy zo ongelukkig waren uitgevallen, voor de Spaanschen (*l*). De zaaken van Duitschland gingen dit Hof nader ter herte. Lodewyk de XV. hadt, reeds in 't voorleeden jaar, gearbeid, om den Keurvorst van Beieren te doen verheffen tot de Keizerlyke waardigheid. De *Maarschalk de Bel-isle*, die tot 's Konings Ambassadeur op den Ryksdag te Frankfort benoemd was, hadt de Hoven van Dresden en Berlyn reeds overgehaald, om in de maatregels van 't Fransche Hof te treeden (*m*). De andere Keurvorsten volgden 't gevoelen der magtigsten. De stem van Boheeme werdt niet gerekend, hoe sterk 'er ook, van wege de Koninginne van Hongarye, tegen *geprotesteerd* was (*n*). Tusschen de Keurvor-

(*k*) R. ROLT Represent. of the late War, *Vol.* I. *p.* 257-260. *Vol* II. *p.* 72 &c. Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* I. *p.* 156.

(*l*) Memoir. *Tom.* I. *p.* 161.

(*m*) R. ROLT Represent. of the late War, *Vol.* I. *p.* 234.

(*n*) Memoir. *Tom.* I. *p.* 109.

1742. vorſten van Beieren en de Palts, was geſchil ontſtaan, over 't Stadhouderſchap van den Ryn: welk zy beide wilden bekleeden. Men hadt verzuimd hieromtrent beſchikking te maaken, by de Osnabrugſche Vrede, die de Paltsgraaf herſtelde in de Keurvorſtelyke waardigheid, zonder dat de Hertog van Beieren, wienze, in de plaats van den Paltsgraave, opgedraagen was, van dezelve ontbloot werdt. Maar 't Stadhouderſchap van den Ryn, welk, by ontſtentenis van eenen Roomſch-Koning, bekleed wordt, was, van ouds, aan 't Keurvorſtendom van de Palts gehegt geweeſt, en men hadt niet bepaald, of het 'er, voortaan, nog toe behooren zou, dan of het aan 't Keurvorſtendom van Beieren, waaraan nu de Opper-Palts gehegt was, zou worden overgelaaten. 't Verſchil hierover zou ligtelyk invloed gehad hebben op de aanſtaande verkiezing eens Keizers. Doch 't werdt, gelukkiglyk, bygelegd. Men kwam overeen, dat de beide Keurvorſten, voortaan, deeze waardigheid in gemeenſchap bekleeden zouden (*o*). De andere zwaarigheden, die de verkiezing eens Keizers, omtrent een jaar, ſtremden, werden ook weggenomen, en de Keurvorſt van Beieren, op den vierentwintigſten van Louwmaand deezes jaars, onder den naam van *Karel den VII.*, te Frankfort, tot Keizer verheeven (*p*). De Koningin van Hongarye, wier ſtem, als Koningin van Boheeme, niet geteld was op den Ryksdag, verklaarde zig, openlyk, tegen deeze verkie-

(*o*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom* XVIII. p. 105 & *ſuiv.*

(*p*) *Voiez* Sa Capitulation *dans le* Recueil *de* ROUSSET, *Tom.* XVII. *p.* 1—177.

kiezing, dezelve, by verscheiden' schriften, als onwettig verwerpende (*q*). Doch de andere Mogendheden, met naame ook de Staaten der Vereenigde Gewesten, erkenden den Keurvorst van Beieren in zyne nieuwe waardigheid. Hy hadt egter, zo lang hy regeerde en leefde, werks genoeg, om zig in dezelve te handhaaven. 1742.

Opper-Oostenryk herwonnen.

De Koningin van Hongarye, eenen aanzienlyken onderstand in manschap, uit dit haar Ryk, bekomen hebbende, deedt haar Leger, onder den *Graave van Kevenhuller*, omtrent den aanvang des jaars, trekken naar Opper-Oostenryk, welk, in weinige dagen, herwonnen werdt. Lintz was de eenigste Stad, die een beleg verduurde; doch na 't veroveren van Schardingen aan de Inn, moest zy zig haast overgeeven. Passau werdt den Beierschen, insgelyks, ontweldigd (*r*). Na 't bemagtigen van Opper-Oostenryk, rukte het Leger der Koninginne in Beieren. Munchen, de Hoofdstad, werdt ligtelyk bemagtigd, door den *Prinse van Saxen-Hildburghausen*. 't Gantsche Land, zig niet konnende verdedigen, werdt, zo wel als de Stad, genoodzaakt, zwaare brandschattingen op te brengen (*s*).

Beieren veroverd.

Krygsbedryven in Moravie en Boheeme.

Het Oostenrykſche Leger in Boheeme, geduurende den Winter, opgetrokken zynde, om Moravie te dekken, tegen den Koning van Pruissen, die derwaards in aantogt was, kon niet beletten, dat Iglau den vyand in handen viel.

(*q*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 125 & *suiv.*
(*r*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* I. *p.* 117.
(*s*) Memoir. *Tom.* I. *p.* 171.

1742. viel. Daarna, werdt Brihn, de ſterkſte Vesting van Moravie, belegerd. De bezetting deezer Plaatſe deedt, in 't begin van Lentemaand, eenen gelukkigen uitval, waarin zy een Pruisſiſch geleide onderſchepte en verſloeg. Prins *Karel van Lotharingen*, Broeder des Groot-Hertogs van Toskane, die, na de dood der Landvoogdeſſe Maria Elizabet, in Oogſtmaand des jaars 1741 voorgevallen, tot Landvoogd der Ooſtenrykſche Nederlanden werdt aangeſteld, 't opperbevel aanvaard hebbende over het Leger in Moravie, noodzaakte den Koning van Pruiſſen, eerlang, tot het verlaaten van Brinn. Hy legerde zig, ſedert, by Czaſlau in Boheeme, alwaar de ſterke Veſting Egra, in Grasmaand, den Keizerſchen in handen gevallen was (*t*). Glatz werdt, wat laater, door de Pruiſſiſche troepen, bemagtigd. Prins Karel, ondertuſſchen, ook naar Boheeme gekeerd zynde, viel 'er, op den zeventienden van Bloeimaand, een hevig gevegt voor, by Czaſlau, waarin de Koning van Pruiſſen de zege behaalde (*u*). De Ooſtenrykſche Huſſaaren, den vyand, in den aanvang van 't gevegt, aan 't wyken ziende, waren te ſpoedig aan 't plonderen gevallen, en hierdoor oorzaak der nederlaage geweeſt. Aan andere oorden in Boheeme, vielen, geduurende deezen veldtogt, nog verſcheiden' gevegten voor, die egter niet haalen konden in merkwaardigheid, by den ſlag van Czaſlau (*v*).

Slag by Czaſlau.

De

(*t*) Memoir pour l'Hiſt. de l'Europe, *Tom.* I. *p.* 180 & *ſuiv.*
(*u*) Memoir. *Tom.* I. *p.* 199 & *ſuiv.*
(*v*) R. ROLT *Vol.* I. *p.* 238 &c. 395 &c. Memoir. *Tom.* I. *p.* 204 & *ſuiv.*

De Vrede tusschen den Koning van Pruissen en de Koninginne van Hongarye volgde kort op deezen slag. De Koning hadt zyne troepen zo dra niet gevoerd naar Boheeme, welk reeds, door de vereenigde Keizerlyke, Fransche en Saxische troepen, overvallen was, of de Koningin toonde zig geneigd, om met hem te verdraagen. Zy boodt hem de Heerlykheden in Silezie aan, waarop hy oordeelde geregtigd te zyn, benevens een gedeelte der Nederlanden. Doch hy antwoordde „ dat hy, „ ter oorzaake van het draalen der Koninginne, om met hem te sluiten, genoodzaakt „ geweest zynde, tot nieuwe en zwaare kosten, niet zonder reden, alles vorderde, wat „ hy door de wapenen veroverd hadt, het „ Graafschap Glatz daar onder begreepen. „ Dat hy van de Nederlanden niets begeerde, konnende een Gewest, welk hem, by „ alle gelegenheden, betwist kon worden, „ niet dan nadeelig voor hem zyn (w)." Doch de Koningin kon niet besluiten, zo veel af te staan. De nederlaag by Czaslau bragt haar tot andere gedagten. Men tradt, op nieuws, in onderhandeling. De Maarschalk de Bel-isle arbeidde, vergeefs, om den Koning van Pruissen 't verdrag te ontraaden (x). Men wil, dat zyne Majesteit de Franschen, die hem, te Czaslau, niet bygesprongen waren, begon te mistrouwen. Wat hier van zy; 't liep slegts aan, tot op den elfden van Zomermaand, toen 'er, door bemiddeling des Konings van Groot-Britan-

1742.
XXII. Vrede tusschen den Koning van Pruissen en de Koninginne van Hongarye, te Breslau geslooten.

(w) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* I. *p.* 192.
(x) Memoir. *Tom.* I. *p.* 209.

1742. tanje, te Breslau, eenige voorafgaande Punten getekend werden (y), die, den agtentwintigsten van Hooimaand, in een volkomen Verdrag van Vrede, werden veranderd. „ Opper- en Neder-Silezie, met de Landstreek „ Katscher, die eertyds tot Moravie behoord „ hadt, werden, by dit Verdrag, aan den „ Koning van Pruissen afgestaan. Alleenlyk „ behieldt de Koningin van Hongarye aan zig „ het Prinsdom Teschen, de Stad Troppau „ en 't gene over de Oppa legt, benevens het „ hoog gebergte in Opper-Silezie, midsgaders de Heerlykheid Kennersdorf en andere deelen van Moravie, die in Opper-Silezie beslooten leggen. Het Graafschap en de „ Stad Glatz in Boheeme werden den Koning, insgelyks, overgegeven. Hy stondt „ hiertegen af van alle eischen op de Koninginne, en beloofde den Roomschen Godsdienst in Silezie te zullen laaten in den staat, „ waarin dezelve was. De Koning verbondt „ zig, den onderzaaten van Groot-Britanje „ en van de Vereenigde Gewesten te voldoen „ de sommen, welken zy op de inkomsten van „ Silezie geschooten hadden, mids hy zig het „ regt voorbehieldt, om van de laatstgemelde sommen af te houden, 't gene hy nog „ van de Staaten der Vereenigde Gewesten „ te vorderen hadt. De Koningin zou de eischen der Brabanderen op Silezie voldoen." Voorts, kwam men overeen „ om Groot-Britanje, Rusland, Deenemarke, den Keurvorst van Saxen, mids hy binnen veertien „ da-

(y) *Voiez* ROUSSET *Recueil*, *Tom.* XVIII. *p.* 27.

„ dagen zyne troepen van de Franſchen af- 1742.
„ ſcheidde en uit Boheeme trok, de Staaten
„ der Vereenigde Geweſten, en het doorlug-
„ tig Huis van Wolfembuttel te nodigen, tot
„ de aanneeming van dit Verdrag (z)."

Het was zo dra niet geſlooten, of de zaaken der Koninginne van Hongarye veranderden, geheellyk, van gedaante. De Pruiſſiſche troepen verlieten Boheeme en Moravie. De Saxiſchen keerden, insgelyks, naar de grenzen van het Keurvorſtendom, welk genoegzaam open lag. De Keizerſchen en Franſchen waren, in verſcheiden' gevegten, en, vooral, door ziekte en verloop, zo zeer gedund, dat zy naauwlyks kans zagen, om Boheeme tegen de Ooſtenrykſche magt te verdedigen. Prins Karel behaalde ook geduurige voordeelen op de Franſchen. Hy noodzaakte het Franſche Leger onder den Maarſchalk de Broglio te rug te wyken naar Praag, en veroverde Pilſen, welk Franſche bezetting inhadt (a). Midlerwyl, hadden de Ooſtenrykſchen 't beleg geſlaagen voor Praag, welk, eerlang, in eene blokkeering veranderd werdt. De Maarſchalk de Bel-isle, die, over de Keizerſche en Franſche troepen, binnen deeze Stad, geboodt, geene kans ziende, om 't lang uit te houden, als hem de toevoer afgeſneeden werdt, begeerde, terſtond, in beſprek te komen met Prinſe Karel, wien hy de Stad wilde opgeeven, mids de bezetting vryheid hadt, om met haar geweer te vertrekken, werwaards zy

Prins Karel belegert Praag.

(z) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 33.
(a) Memoir. pour l'Hiſt. de l'Europe, *Tom.* I. *p.* 219 &c *ſuiv.*

1742. zy wilde. Doch de Prins verstondt, dat zy zig krygsgevangen behoorde te stellen. Bel-isle hadt hier geene ooren naar. De handeling werdt dan afgebroken, en de Stad, tegen 't einde van Hooimaand, zo naauw beslooten, dat 'er niets in, noch uit kon. 't Gebrek aan leevensmiddelen was toen reeds groot in Praag. Na 't midden van Oogstmaand, begon men de Stad hevig te beschieten. De nadernissen werden sterk voortgezet. De belegerden deeden, somtyds, vinnige uitvallen, met wederzydsche schade. Met den aanvang van Herfstmaand, werden de belegerden getroost, met de tyding van den aantogt des Maarschalks van Maillebois, tot ontzet der Stad 't Beleg werdt, kort hierna, opgebroken; en de blokkeering, wat laater, hervat; hebbende Maillebois niet tot digt aan de Stad konnen doordringen. Ook werdt hy, eerlang, genoodzaakt te rug te trekken. Bel-isle, ondertusschen, last gekreegen hebbende, om Praag te ruimen, met het grootste gedeelte des Franschen Legers, welk 'er binnen lag, trok heimelyk ter Stad uit, tusschen den zestienden en zeventienden van Wintermaand, aan 't hoofd van veertienduizend man. Praag gaf zig, kort hierna over, by verdrag, welk den zevenentwintigsten getekend werdt. Het overschot der Keizerlyke en Fransche bezetting bedong den vryen uittogt (*b*). Egra was, na den overgang van Praag, de eenigste Stad in Boheeme, die nog in 's vyands handen bleef.

De Stad geeft zig over.

Doch

(*b*). Memoir, pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* I. *p.* 231—315, R. ROLT Represent. of the late War *Vol.* II, *p.* 38—58.

Doch eer 't met de zaaken der Koninginne van Hongarye zo gelukkiglyk verliep, hadt zy, bedugt voor 't getal en de magt haarer vyanden, in 't begin deezes jaars, een' beweegelyken brief laaten afgaan aan verscheiden' Mogendheden, en onder anderen aan de Staaten der Vereenigde Gewesten: waarin zy aan 't Fransche Hof de schuld gaf van al 't leed, welk haar reeds overkwam, en verder gedreigd werdt (*c*). Zy hadt ook niet afgelaaten, haare Bondgenooten in 't gemeen aan te maanen, tot daadelyke ondersteuning. En de algemeene Staaten hadden, om hiertoe, des noods, in staat te zyn, op eenen ernstigen brief der Staaten van Gelderland (*d*), reeds op 't einde des voorleeden jaars, besllooten, hunne Landmagt, voor de derde reize, te vermeerderen met omtrent twintigduizend man (*e*). Doch dit Besluit was, noch by de Gewesten, noch by de Leden van elk Gewest, genomen, met eenpaarige stemmen. Dordrecht en Amsterdam hadden 't, ter Vergaderinge van Holland, lang tegengehouden; hoewel zy zig, eindelyk, gevoegd hadden by de meerderheid. In Zeeland, draalden Middelburg en Veere langst, eer zy zuiverlyk bewilligden in de vermeerdering (*f*). Ook hadt het Fransche Hof zig veel laaten gelegen zyn, om het besluit te voorkomen. De Fenelon boezemde elk in „ dat de „ Staat niets te vreezen hadt van Frankryk „ noch

1742.

XXIII. De Staaten besluiten tot eene derde Vermeerdering hunner Krygsmagt.

De Fransche Am-

(*c*) *Zie* den Brief *in de* Europ. Merc. *Jan.*—*Juny* 1742. *bl.* 120

(*d*) Missive der Staat. van Gelderl. *van* 22 *Dec.* 1741.

(*e*) Resol. Gener. 22 *Dec.* 1741.

(*f*) Notul. Zeel. 22, 23 *Jan.* 22, 26 *Febr.* 19, 24 *Maart* 1742. *bl.* 42, 43, 89, 93, 119, 136.

1742.

bassadeur zoekt het te voorkomen.

„ noch van Pruissen; dat het vermeerderen „ der troepen den staat der geldmiddelen buiten reden bezwaarde, en gevaarlyk was voor „ de tegenwoordige Regeeringe: dat men de „ troepen ligtelyk vermeerderen; doch niet „ zo gemakkelyk verminderen kon, en dat „ men, na 't sluiten der Munstersche Vrede, „ gezien hadt, welke zwaare gevolgen aan „ het dringen op afdanking vast waren." Men zaaide deeze redenen ook, in gedrukte schriften. Doch 't verblyf van 't Leger onder den Maarschalk de Maillebois aan den Beneden-Ryn hadt merkelyke ongerustheid verwekt, hier te Lande; en zulken, die meest op 't vermeerderen der troepen gesteld waren, aanleiding gegeven, om het sterker te dryven, dan zy anders zouden hebben konnen doen.

Hy biedt den Staaten een Verdrag van Onzydigheid aan,

Het Fransche Hof hadt gezogt den Staaten alle ongerustheid te beneemen, door hun een Verdrag van Onzydigheid aan te bieden, op gelyken voet, als 'er een gesslooten was, door den Koning van Groot-Britanje, als Keurvorst van Hanover. Ook wilde de Koning zyn Leger uit hunne nabuurschap te rug trekken, en, omtrent de Oostenrykſche Nederlanden, zulke schikkingen met hen beraamen, waardoor dezelven, nu en in het toekomende, in veiligheid zouden konnen gesteld worden (g). Doch deeze voorslag vondt geenen algemeenen ingang. Drie Gewesten, Gelderland, Utrecht en Stad Lande, waren 'er egter zeer op gesteld geweest. Doch Holland stemde 'er tegen (h), Men

(g) *Zie* de Memorie *in de* Europ. Merc. *Jan.—Juny* 1742. *bl.* 217.

(h) Secr. Resol. Holl. 14, 20 *Sept.* 11, 17 *Oct.* 1 *Dec.* 1742, IX. *Deel*, *bl.* 797, 798, 802, 804, 808.

Men scheen zig op geene nieuwe Verdragen te durven verlaaten, zo lang men niet zag, dat de ouden werden naargekomen. Ook deedt de *Baron van Reischach*, onlangs, door de Koninginne van Hongarye, herwaards gezonden, zyn best, om den Staaten argwaan in te boezemen, tegen 't Fransche Hof (*i*). De Markgraaf de Fenelon herhaalde de voorslagen van 't Fransche Hof, in een Vertoog, welk hy, den negentienden van Sprokkelmaand, ter algemeene Staatsvergaderinge, overleverde. Doch het vondt, by de meeste Leden, kleinen ingang: waartoe veel hielp, dat het Groot-Brittannische Hof zig thans veel moeite gaf, om de Staaten aan te zetten tot het neemen van ernstiger maatregels, dan zy, tot hiertoe, gevolgd hadden. 1742.

George de II. hadt zig, als Keurvorst van Hanover, verbonden tot onzydigheid. Ook scheen hy, beide als Koning en als Keurvorst, in 't begin van den oorlog, geneigd, om, nevens de Staaten, de Vrede te herstellen, door onderhandeling. Doch na dat de Ridder Robert Walpole, in Sprokkelmaand deezes jaars, om aan de drift van 't Gemeen en van sommige Grooten te voldoen, zig van alle zyne ampten ontslaagen hadt (*k*), veranderde het Groot-Britannische Hof van gedagten. De Koning vaardigde, in Grasmaand, den *Graaf van Stairs*, als buitengewoonen Ambassadeur, naar den Haage af, met last om de Staaten over te haalen, tot het kragtiger ondersteunen der Ko-

De Koning van Groot-Britanje vermaant hen, tot het neemen van ernstiger maatregels.

(*i*) *Zie* zyne Memorie *in de* Europ. Merc. *July—Dec.* 1742. *bl* 82.

(*k*) *See* R. Rolt *Vol.* I. *p.* 343 *&c.*

1742. Kaſſe. Zy werdt, hierom, na verloop van weinige jaaren, wederom afgeſchaft.

XXIV. Raadpleegingen, in de Staaten van Holland, op het onderſteunen der Koninginne van Hongarye.

Op het onderſteunen der Koninginne van Hongarye, werdt, ondertuſſchen, ernſtelyk geraadpleegd, by de byzondere Geweſten. De Staaten van Holland, in Oogſtmaand, eenigen uit de Edelen en Steden, benevens den Raadpenſionaris van der Heim, gemagtigd hebbende, om te onderzoeken, wat men, volgens de Verdragen, nog zou konnen geagt worden ſchuldig te zyn aan de Koninginne van Hongarye, boven den onderſtand, dien men haar reeds beweezen hadt, werden, in Slagtmaand, berigt „ dat de Staaten, hun oordeels, „ rondelyk behoorden te verklaaren, dat zy „ zig verpligt hielden, tot het naarkomen hun„ ner Verbindteniſſen; en dat zy, na 't doen „ van zulk eene Verklaaringe, met de Ko„ ninginne van Hongarye en met den Koning „ van Groot-Britanje, behoorden te raadplee„ gen, over de bekwaamſte middelen, om aan „ deeze Verbindteniſſen te voldoen: in welke „ raadpleegingen, men de grondſlagen vol„ gen moeſt, die, by de Staaten, waren ge„ legd, toen zy, in 't begin des jaars 1741, „ eerſt om byſtand waren aangezogt. Dat zy, „ Gemagtigden, bevonden hadden, dat het „ Weener Verdrag van den jaare 1732 eerſt „ een' onderſtand van vyfduizend man van de „ Staaten vorderde; daarna, een' grooter', en „ eindelyk, dat de Bondgenooten elkanderen, „ uit al hun vermogen, byſtonden. Dat de „ Staaten van Holland, in Zomermaand des „ jaars 1741, reeds bewilligd hadden, in een' „ onderſtand van vyfduizend man, af te koo-

„ pen

„ pen met agthonderd en veertigduizend gul- 1742.
„ dens, voor den tyd van een jaar; doch dat
„ het Verdrag van den jaare 1732 de keuze,
„ in dit opzigt, niet liet aan de helpende Par-
„ tye; maar aan de Partye, die geholpen
„ werdt. Dat de gemelde Staaten, in Oogst-
„ maand jongstleeden, nog bewilligd hadden
„ in eenen onderstand van zestienhonderd-
„ duizend guldens. Doch dat Zeeland de ee-
„ nigste der Provincien was, die, tot hiertoe,
„ nevens Holland, tot deezen onderstand be-
„ slooten hadt. Dat men zorg behoorde te
„ draagen, dat de Gewesten de agterstallen
„ van den eersten onderstand voldeeden, en
„ in den tweeden bewilligden, en dat men, in
„ 't volgende jaar, de Koningin, niet met
„ geld, maar met Krygsvolk, behoorde te on-
„ dersteunen; dat men 't getal van dit Krygs-
„ volk behoorde te regelen met de Hoven van
„ Weenen en Londen, en dat men de ver-
„ eischte zorg behoorde te draagen, voor het
„ gebruik deezer troepen, op dat de oorlog ge-
„ weerd bleeve van de grenzen van den Staat.
„ Dat Holland, midlerwyl, zyn aandeel be-
„ hoorde op te brengen, niet in zestienhon-
„ derdduizend guldens, waarin de Gewesten
„ nog niet bewilligd hadden; maar in agt-
„ honderd en veertigduizend guldens, voor
„ het tweede jaar; welken onderstand men
„ kon agten bepaald te zyn, door den Staat
„ in 't gemeen; en dat men van dit alles, met
„ den eersten, kennis behoorde te geeven aan
„ de Staaten der byzondere Gewesten." Doch
op dit verslag viel geen besluit, ter Vergade-
rin-

1742. ringe van Holland (p). Dordrecht en Briele verschilden, met de meeste overige Leden.

Dordrecht en Briele verschillen met de overige Leden.

Dordrecht hadt, weinige dagen te vooren, sterk gedrongen op het aanvangen eener onderhandelinge tusschen de oorloogende Mogendheden, tot bevordering der Vrede, onder bemiddeling der Staaten. Frankryk hadt verklaard, hiertoe gezind te zyn. En die van Dordrecht verstonden, dat men zig van deeze gezindheid, en van het naderend Wintergetyde bedienen moest, om aan een Verdrag te arbeiden, op dat het, zo 't, buiten bemiddeling der Staaten, gesloten werdt, niet mogelyk eenige punten vervatten mogt, waarby de Scheepvaart, Koophandel en bezittingen van den Staat benadeeld zouden konnen worden. Doch andere Leden oordeelden, dat men de Vrede allerbest bevorderen zou, als men rondelyk verklaarde, dat men besloten hadt, zyne Verbindtenissen naar te komen; en daarna met de Bondgenooten der Koninginne van Hongarye in onderhandeling trädt, over de beste middelen, om de Vrede te herstellen. De Stad Amsterdam, die 't genoegzaam eens was met deeze laatsten, sloeg alleenlyk, in Wintermaand, voor „ dat men, in 't handelen met „ de Bondgenooten, zorg behoorde te draa„ gen, dat de Staat niet bezwaard werdt bo„ ven vermogen; en dat het getal der troe„ pen, die men, voor tegenwoordig, zou be„ hooren te leveren, dat van twintigduizend „ man niet te boven ginge, waaronder vier„ duizend Ruiters of Dragonders zouden moe„ ten

Voorslag van Amsterdam.

(p) Resol. Holl. 9 *Nov.* 1742.

„ ten zyn (q)." Doch die van Dordrecht beklaagden zig zeer „ dat men zo weinig agt „ gaf op hunnen ernstigen raad, om tot Vre- „ de te arbeiden, daar men, voorheen, meer- „ maalen, met naame ook aan het Hof van „ Frankryk, verklaard hadt, vreemd te zyn „ van alle gedagten van oorlog." Voorts, merkten zy aan „ dat zy nog zo klaar niet za- „ gen, of de Staat verpligt ware tot de hand- „ haavinge der Pragmatike Sanctie, in gevol- „ ge van het Weener Verdrag, of niet. Dat „ 'er, veelligt, zo veel tegen als voor deeze „ verpligting zou in te brengen zyn, vooral, „ als men in aanmerking name wat 'er, na 't „ jaar 1732, gebeurd ware. Nogtans, ver- „ stonden zy, dat het belang van den Staat „ vorderde, dat men het Huis van Oostenryk „ bystondt, zo veel zulks geschieden kon, zon- „ der den Staat voor een blykbaar en groot „ gevaar bloot te stellen. Doch geenszins kon- „ den zy goedkeuren, dat men den onder- „ stand, dien de Staat zou willen bewyzen, „ begrootte op twintigduizend man, eer men „ nog wist, op wat voet, de Koningin van „ Hongarye zig met den Keizer en deszelfs „ Bondgenooten zou willen verdraagen. Men „ liet zig reeds verluiden, dat haare Majesteit „ vergoeding dagt te vorderen voor Silezie. „ En zo dit gebeurde, zou de Staat zig ligte- „ lyk in eenen oorlog inwikkelen, waarvan „ niemant het einde voorzien kon. Ook kon- „ den zy zulken niet medevallen, die oor- „ deelden, dat de Staat verpligt was, de Ko- „ nin-

1742.

Dordrecht trekt de verpligting der Staaten tot onderstand der Koninginne van Hongarye in twyfel,

en vordert, dat men, in allen geval, den onderstand niet begroote op twintigduizend man.

(q) Resol. Holl. 15 Decemb. 1742.

1742. „ ningin te ondersteunen, tot dat haar al haare geleeden' schade vergoed zou zyn. Zy stelden, in tegendeel, vast, dat men zulk eene verpligting, noch uit het Weener-Verdrag, noch uit eenig ander Verbond, zou konnen bewyzen. In de tweede plaatse, behoorde men ook met den Koning van Groot-Britanje overeen te komen, eer men den onderstand der Koninginne op twintigduizend man bepaalde. Het Weener-Verdrag vorderde, dat, zo de eerste onderstand niet genoegzaam bevonden werdt, de handelende Mogendheden, met elkanderen, wegens eenen verderen onderstand, overeenkwamen. De onderstand des Konings van Groot-Britanje moest, derhalve, ook eerst bepaald worden, en vooral het gebruik, welk men van beiderleie hulptroepen dagt te maaken. In allen geval oordeelden zy, dat men de Koningin, niet met troepen, maar alleen met geld, behoorde te ondersteunen. Hierdoor, zou Frankryk zig minder gehoond agten. En 't was 't belang van den Staat, eene Vredebreuk met deeze Kroone te voorkomen. De Koningin zou ook, met de hulptroepen van den Staat, Frankryk konnen beoorloogen in de Oostenryksche Nederlanden: waardoor het tooneel des krygs zou gebragt worden op de grenzen van den Staat. Of zo zy deeze troepen naar Duitschland wilde voeren, zouden zy, op zulk eenen moeilyken togt, ligtelyk sterk versmelten, tot merkelyke schade voor den Staat, zonder dat 'er de zaaken der Koninginne iet van belang door zouden bevoordeeld worden.

maar dat men met geld ondersteune.

„ den.

„ den. Behalve dat men, niet zonder gevaar 1742.
„ voor den Staat, zulk een aanzienlyk getal
„ van troepen zo verre zou konnen laaten
„ trekken, in eenen tyd, dat de Staat gedug-
„ te nabuuren hadt, van welker gezindheid
„ die van Dordrecht geene kennis hadden.
„ Wyders, behoorden zulke Leden, die ſterkſt
„ op de derde vermeerdering van 's Lands
„ Krygsmagt gedrongen hadden, in aanmer-
„ king te neemen, dat 'er, aan deeze ver-
„ meerdering, nog zevenduizend man ont-
„ brak; en dat, wanneer men, gelyk regt was,
„ van de Krygsmagt van den Staat aftrok, 't
„ gene aan de aandeelen der byzondere Ge-
„ weſten te kort kwam, men bevinden zou
„ dat zy, in alles, niet boven de zeſtigdui-
„ zend man beliep; zo dat men, de Koningin
„ van Hongarye onderſteunende met twintig-
„ duizend man, niet meer dan veertigduizend
„ man overhouden zou; welk getal naauwlyks
„ groot genoeg zou zyn, om de grensſteden
„ te beſchermen, verre van dat 'er een Le-
„ ger uit zou konnen te velde gebragt worden,
„ bekwaam om eenen ontzaglyken vyand het
„ hoofd te bieden. Eindelyk, verklaarden zy
„ zig gereed, om te bewilligen in zodanig
„ een' onderſtand in geld, als de andere Leden
„ zouden geraaden vinden, in de plaats van
„ manſchap, toe te ſtaan aan de Koninginne
„ van Hongarye (*r*)."

'T Jaar liep dus ten einde, zonder dat men 't, ter Vergaderinge van Holland, over 't onder-

De Baron van Reiſchach

(*r*) Extr. *uit de* Reſol. van den Oud-Raad van Dordr. *van* 21 *Dec.* 1742. *by* Rousset Recueil, *Tom* XVII. *p.* 203.

1742. dersteunen dier Koninginne, hadt konnen eens worden. In de byzondere Gewesten, was men ook hierover nog niet van een gevoelen. Utrecht, Stad en Lande en 't Kwartier van de Veluwe in Gelderland hadden hun aandeel nog niet opgebragt, in de agthonderd en veertigduizend guldens, die, reeds in 't voorleeden jaar, waren toegestaan. In den onderstand van zestienhonderdduizend guldens, hadden alleen Holland en Zeeland bewilligd. De Baron van Reischach vertoonde dit den Staaten, in een ernstig Vertoog, welk hy, den agtsten van Wintermaand, overleverde. Hy vermaande hun, ten zelfden tyde, te bedenken „ dat hunne „ eigen' behoudenis hing aan het ondersteunen „ der Koninginne, zyne Meesteresse, en dat „ zy, zo wel als haare andere Bondgenooten, „ onvermydelyk zouden moeten bukken voor „ eene magt, die geen' eerbied altoos toonde „ voor de plegtigste Verdragen, voor de uitdrukkelykste Verbindtenissen tot handhaavinge van iemants regten, noch zelfs voor de „ dierbaarste banden der menschelyke samenleevinge (s)." Welke uitdrukkingen, zo wel als verscheiden' anderen, den Ambassadeur de Fenelon zo zeer stieten, dat hy 'er de onbetaamelykheid schriftelyk van zogt aan te wyzen.

dringt op 't bystaan der Koninginne.

XXV. Doch deeze en diergelyke Vertoogen, die terstond in 't licht kwamen, veroorzaakten, eerlang, ook eenige gisting onder 't gemeen, die toenam, na dat men, van wederzyde, verschei-

Gisting onder 't Gemeen verwekt,

(s) *Zie de Memor. in de Europ. Merc. July — Dec.* 1742. *bl.* 309.

scheiden' Gedigten en Schriften uitgegeven, of herdrukt hadt, welken eigenaartiglyk dienden, om 't volk in te neemen tegen Frankryk, of met argwaan te vervullen tegen Groot-Britanje. In de Schriften van de laatste soort, bespeurde men ook eenen blykbaaren toeleg, om de tegenwoordige Stadhouderlooze Regeering, in Holland, en in de drie andere Gewesten, te doen stand houden. Doch in de Schriften, die Frankryks oogmerken verdagt zogten te maaken, over sommigen van welken, de Fenelon, nu en dan, klaagde, ter algemeene Staatsvergaderinge (t), ontdekte men, somtyds, dat de Schryvers het volk zogten te doen haaken naar een doorlugtig Hoofd der Regeeringe, welk den Staat zou konnen beschermen, tegen zulk een' magtigen en gevaarlyken vyand, als Frankryk scheen te zullen worden. De ongelukkige kryg des jaars 1672 werdt in 't geheugen herroepen, te gelyk met de geschiedenis der Verheffinge van Prinse Willem den III. tot Stadhouder van Holland: niet zonder, van ter zyde, de Regeering, die 't Stadhouderloos bewind toen gehandhaafd hadt, en nog handhaafde, te beschuldigen van slinksche inzigten ten nadeele van 't Vaderland. Zy, die thans vreesden voor oorlog met Frankryk; die de Koningin van Hongarye, of niet, of niet dan met geld wilden ondersteunen; en die, gelyk sommigen in Duitschland gedaan hadden, gaarne een Verdrag van Onzydigheid zouden gesslooten hebben, werden, onder bedekte naamen,

1742.

door verscheiden' gedrukte Schriften.

(t) *Zie* Europ. Merc. *July — Dec.* 1742. *bl.* 162. Lett. de M. VAN HOEY *p.* 21, 24, 26.

1742. men, afgeschilderd, als *ontrouwe Verbondbreekers*, als *lafhertigen*, als *omgekogten*, en vooral als *benyders* van hem, dien men gaarne tot de Stadhouderlyke waardigheid van alle de Gewesten zou hebben zien verheffen. Al het welke, meer of min, dienen kon, om de gemoeden van 't volk te bereiden, tot de merkwaardige verandering, die, vier of vyf jaaren na deezen tyd, voorviel. Men vindt zelfs, hoe, ten deezen tyde, aan 't Fransche Hof gezeid werdt „ dat men, in den Vereenigden „ Staat, geloofde, dat het Krygsvolk vermeerderd, en te gelyk een Stadhouder aangesteld moest worden, om zig, zo wel tegen Frankryk, als tegen Pruissen te beveiligen (*u*)."

XXVI. De algemeene Staaten verkiezen den Prins van Oranje tot Luitenant-Generaal over 't voetvolk.

De Prins van Oranje en Nassau, wien men de Stadhouderlyke waardigheid van Holland, Zeeland, Utrecht en Overyssel, terstond na 't ontstaan van den oorlog, heimelyk, hadt begonnen toe te schikken, was, in 't jaar 1740, by erfenis, geraakt aan 't bezit van Nassau-Dillenburg; en, in den aanvang deezes jaars, by verdrag, aan dat van Nassau-Siegen: waardoor zyn aanzien, in 't Duitsche Ryk, merkelyk toegenomen was. De Staaten der Vereenigde Gewesten, op den voorslag van Overyssel, die reeds in 't voorleeden jaar geschied was (*v*), in den Herfst deezes jaars, verscheiden' hooge Krygsampten begeevende (*w*), konden niet voorby, zyne Hoogheid, die tot hier-

(*u*) Lettr. *de* Monf. VAN HOEY, *p.* 28, 92.
(*v*) Secr. Resol. Holl. 23 *Nov.* 1741. IX. *Deel*, *bl.* 806.
(*w*) Resol. Holl. 28 *Juny*, 4 *Oct.* 1742. *bl.* 400, 744.

hiertoe geen aanzienlyker Krygsampt by de 1742.
Generaliteit dan dat van Kolonel bekleed hadt, met eenige hooger waardigheid te vereeren. 's Prinsen vrienden zouden gaarne gezien hebben, dat hy tot Generaal van 't Voetvolk, of van de Ruiterye aangesteld geweest was. Doch 't besluit viel alleenlyk, om hem eene plaats van Luitenant-Generaal over 't voetvolk op te draagen. Zyne Hoogheid kreeg hier zo dra geene kennis van, of hy besloot, een Ampt, welk hem onbestaanbaar voorkwam, met dat van Kapitein-Generaal over drie der Vereenigde Gewesten, welk hy bekleedde, niet aan te neemen. Hy gaf den algemeenen Staaten, by eenen brief, kennis van zyn besluit, hun verklaarende „ dat hy 't Ampt van Luitenant-Generaal niet zou konnen aanvaarden, zonder zig voor de openbaare veragting bloot te stellen." Hy voegde hierby, „ dat, schoon 't hem onmogelyk geweest was, „ te beletten, dat men hem zyne goederen „ onthielde, en dat de Regtbank, tegen de „ aloude Vryheden deezer Landen, en tegen „ de gronden der Unie, voor hem geslooten „ bleeve; hy egter in staat, en, volgens zyne „ *Instructien*, verbonden was, de eer en het aanzien te bewaaren van Ampten, die geen gering gedeelte uitmaakten van de Vryheden „ en Voorregten der Gewesten, uit welker „ naam hy de eer hadt dezelven te bedienen."
Ten besluite, gaf de Prins te verstaan „ hoe „ leed hem was, dat men, door hem een krygsampt op te draagen, welk met zyne waardigheid niet overeenkwam, hem de gelegenheid benam, om zig bekwaamer te maa-

Hy weigert dit Ampt te aanvaarden.

 „ ken,

1742. „ken, ten dienste van den Staat (x)." De brief, van welken wy spreeken, werdt, terstond, in 't licht gegeven, verwierf eene algemeene goedkeuring, en bragt veel toe, om 't volk met hooge gedagten van 's Prinsen grootmoedigheid te vervullen.

XXVII. Verbonden tusschen Groot-Britanje en Pruissen, en tusschen Rusland en Groot-Britanje.

De Koning van Pruissen hadt, terstond na 't sluiten van 't Verdrag van Breslau, zyne poogingen aangewend, om Groot-Britanje en de Staaten te beweegen, tot eene belofte, om hem te handhaaven in 't bezit van Silezie. George de II. hadt zig reeds verbonden, tot het handhaaven der Punten, die 't Verdrag van Breslau waren voorgegaan. Hy liet zig, derhalve, ligter overhaalen, tot eene verbindtenis, om dit Verdrag, in alle zyne deelen, te handhaaven. 't Geschiedde, by een Verbond van onderlinge bescherming, welk, den agttienden van Slagtmaand, te Westmunster, getekend werdt (y), en waartoe, volgens een der punten van het zelve, de Vereenigde Staaten ook, eerlang, genodigd werden (z). Wat laater (1) werdt, te Muskou, een diergelyk Verbond gesllooten, tusschen de Keizerin van Rusland en den Koning van Groot-Britanje, welk strekte tot herstellinge der ruste in 't Noorden. Men kwam overeen, om den Koning van Poolen, als Keurvorst van Saxen, den Koning van Pruissen, en de Staaten der Vereenigde Gewesten ook tot het zelve te nodigen (a).

Vroeg

(x) Missive van W. C. H. FRISO, Prince d'Orange & Nassau, van 7 October 1742.

(y) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 45.

(z) *Zie* Europ. Merc. *Jan.*—*Juny* 1743. *bl.* 94, 95.

(a) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 51.

(1) Den elfden van Wintermaand 1742.

Vroeg in 't voorjaar, en eer nog 't Verdrag van Breslau gesllooten was, was de Koning van Pruissen ook met den Keurvorst van de Palts overeengekomen, wegens het regt tot de opvolginge in de Hertogdommen Gulik en Berg, waarover zulk een langduurige twist geweest was. De Koning stondt van allen regt op deeze Hertogdommen af, ten behoeve van den Huize van Sultsbach; waartegen de Keurvorst van de Palts, voor zig zelven en voor zyne opvolgers, beloofde, den Koning van Pruissen te zullen handhaaven in 't bezit van Silezie. De Koning van Frankryk, die dit Verdrag bemiddeld hadt, verbondt zig, insgelyks, tot handhaavinge van het zelve (*b*). De Keurvorst van de Palts overleefde dit Verdrag niet lang. Hy stierf, in hoogen ouderdom, den laatsten van Wintermaand deezes jaars. De Prins van Sultzbach, die hem in de Keurvorstelyke waardigheid opvolgde, was, reeds voor zyn overlyden, tot Hertog van Gulik en Berg ingehuldigd. En dus kwam 'er, ten laatsten, een einde aan het oud geschil over Gulik en Berg, waarin de Staaten, van vroeg af aan, gemengd geweest waren, en welk, eindelyk nog, zonder hun toedoen, werdt bygelegd.

1742. Vereeffening van 't oud geschil over Gulik en Berg.

De Staaten der Vereenigde Gewesten, reeds in Herfstmaand, geraadpleegd hebbende, om, tegen 't volgende voorjaar, een Leger in 't veld te brengen, wisten naauwlyks middel, om de Gewesten, die agterlyk bleeven in 't werven van 't vereischte aantal manschap, te bewee-

XXVIII. Verschil onder de Gewesten, over 't onderhouden van 't Krygsvolk.

(*b*) *Zie* Europ. Merc. *Jan* — *Juny* 1742. *bl.* 139. *July* — *Dec.* 1742. *bl.* 245.

1742.

weegen tot voldoening aan 't gene zy beloofd hadden. Zeeland en Friesland hadden nog niet verklaard, of zy den last van 't krygsvolk, welk tot hun aandeel behoorde, begeerden op zig te neemen. Stad en Lande was nog niet begonnen met het aanwerven der manschap van de derde vermeerdering. De Raad van Staate, den Staat van oorloge, volgens gewoonte, tegen 't einde des jaars, overbrengende ter algemeene Staatsvergaderinge, vertoonde den Leden 't gevaar, waarin 't Gemeenebest zig bevondt, op 't leevendigst, hen zoekende te beweegen tot meerder' yver voor 's Lands welstand (*c*). Doch 't lighaam was nog te verdeeld, om ernstige en eenpaarige maatregels te konnen neemen.

De Staaten van Holland besluiten tot eene bezending naar Dordrecht en Briele.

In de Staaten van Holland zelven, bleeven Dordrecht en Briele nog oneens met de andere Leden, over 't ondersteunen der Koninginne van Hongarye. Men besloot, derhalve (*d*), in den aanvang des jaars 1743 eene bezending te doen aan beide deeze Steden. Naar Dordrecht gingen de Heeren *Joan Henrik*, *Graaf van Wassenaar*, uit de Edelen, en *Jakob Gilles*, *Joannes Staal* en *Jakob Lycochton Hoogkamer*, uit de Steden: naar Briele, de Heeren *Jakob Bisdom*, *Jakob Snels*, *Lambert van Nek* en *François van Breedehof*, *Heer van Pylswaard*. De eersten werden, in den Oud-Raad te Dordrecht, gehoord, op den zevenden van Louwmaand.

1743.

Uitvoerig Vertoog.

Zy vertoonden, in een uitvoerig Vertoog „ hoe de agtbaare Raad, reeds in Win-

„ ter-

(*c*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVII. *p.* 188.
(*d*) Resol. Holl. 22, 27 *Dec*, 1742. *bl.* 959, 961.

„ termaand des jaars 1740, bewilligd hadt, „ in verscheiden' Besluiten, waarby vastgesteld was, de Koningin van Hongarye, in gevolge van het Verdrag des jaars 1732, te ondersteunen. Ten zelfden tyde, hadden de Staaten van Holland, insgelyks met bewilliging van deezen agtbaaren Raad, beslooten, te raadpleegen op de beste middelen, om den Staat beter te beveiligen en te beschermen, en bekwaamer te maaken, om, des noods, te voldoen aan zyne verbindtenissen. Een ongelukkig verschil van gevoelen hadt, naderhand, de raadpleegingen zo zeer doen vertraagen, dat 'er geen ernst meer scheen te zyn by 't werk; daar 't anders te vermoeden geweest was, dat men verscheiden' onderneemingen zou hebben konnen stuiten of voorkomen. Nu hadt de Staat, om aan zulke plegtige verbindtenissen te voldoen, in twee jaaren tyds, anders niet gedaan dan den Koning van Pruissen, in den voorzomer des jaars 1741, vermaand tot vrede; behalve, dat ook Holland, Zeeland, Friesland en Overyssel, benevens de Kwartieren van Nieuwmegen en Zutfen, maar weinige maanden geleeden, hun aandeel hadden opgebragt, in agthonderd en veertigduizend guldens, zynde den beloop van den eersten onderstand, voor een enkel jaar; en dat Holland alleen, voor zyn aandeel in diergelyken onderstand, voor het tweede jaar, vierhonderd en tagtigduizend guldens opgebragt hadt, in gevolge van een besluit der Staaten van den elfden van Wintermaand des jaars 1742. Wyders hadt men,

1743.

in den Oud-Raad te Dordrecht, strekkende om denzelven, tot het bewilligen in de ondersteuning der Koninginne van Hongarye, met twintigduizend man, over te haalen.

1743. „ na den elfden van Grasmaand des jaars „ 1741, niet geantwoord op verscheiden' Brieven der Koninginne van Hongarye, noch „ op een groot getal van Vertoogen, door haare Staatsdienaars, ingeleverd: ook hadt men „ niets, in vertrouwen, beraamd, met den „ Koning van Groot-Britanje; die nogtans „ verklaard hadt, te willen voldoen aan de „ verbindtenissen van het Weener Verdrag. „ Het Huis van Oostenryk was, midlerwyl, „ gebragt, op 't punt van zynen ondergang: „ en schoon 't zig, door een onverwagt geluk, een weinig begon op te beuren, was „ zulks niet geschied, zonder dat het een „ goed deel Lands gekost hadt, en zonder dat „ dit Huis zig, kort daarna, wederom in nieuwe verlegenheid bevonden hadt. De Staaten van Holland, ziende dat de zaaken niet „ langer in zulk eene onzekerheid blyven konden, zonder 't Gemeenebest bloot te stellen voor een onvermydelyk gevaar, en „ zonder te kort te doen aan de trouwe der „ Verdragen; hadden geoordeeld, dat men, „ wederzyds, vertrouwelyker handelen moest, „ en eenpaariglyk bedagt zyn, op het beraamen van eenen voet, waarnaar de zaaken, „ in 't gevolg, zouden konnen bestierd worden. Met dit oogmerk, was het verslag der „ Gemagtigden van den negenden van Slagtmaand jongstleeden, en het gemaatigd ontwerp der Stad Amsterdam ingeleverd, waarin zeventien Leden bewilligd hadden. Dordrecht en Briele alleen, hoewel uit verschillende inzigten, hadden 'er zwaarigheid in „ gemaakt. Men hadt, hierop, tot eene be-

„ zending aan deeze Steden besloten, zynde 1743.
„ dit een middel, waar van men zig, in *geluk-*
„ *kige tyden*, wanneer men, gelyk tegenwoor-
„ dig, *eene vrye Staatsche Regeering* hadt, meer-
„ maalen hadt bediend, en altoos, zo ver zy,
„ Afgevaardigden, zig konden te binnen bren-
„ gen, met eenen voorspoedigen uitslag: waar-
„ om men vertrouwde, dat het ook tegen-
„ woordig niet zonder vrugt zyn zou. Zy
„ hoopten dan, in de eerste plaats, dat de
„ agtbaare Raad zou gelieven te letten op de
„ verbindtenissen, waarin de Staat getreden
„ was, door de aanneeming van het Weener
„ Verdrag, in den jaare 1732. Men hadt be-
„ loofd, het Huis van Oostenryk te zullen
„ beschermen in alle zyne bezittingen, en
„ in 't byzonder de Pragmatike Sanctie te zul-
„ len handhaaven; en, ten deezen einde, bin-
„ nen twee maanden na dat zy gevorderd wa-
„ ren, vyfduizend man te zullen leveren, mids
„ de Keizer de vryheid behieldt, om, in de
„ plaats van deeze manschap, schepen of geld
„ te mogen vorderen, wanneer hy, in Italie,
„ in Hongarye, of in eenigen der andere Oos-
„ tenrykische Staaten, buiten Duitschland,
„ werdt aangetast. Zelfs zou hy ook schepen
„ of geld mogen vorderen, al werdt hy in
„ Duitschland beoorloogd; doch in dit geval,
„ zou de keuze geheellyk aan hem staan. En
„ zo deeze onderstand niet genoegzaam zyn
„ mogt, zouden de Bondgenooten, terstond,
„ raadpleegen op het vermeerderen van den
„ zelven. 't Geval was daar, waarin men aan
„ deeze verbindtenissen voldoen moest. De
„ Koningin van Hongarye werdt aangetast,

„ in

1743. „ in Duitſchland. De beloofde onderſtand was „ den Staat afgevorderd, niet voor twee maanden, maar voor meer dan twee jaaren. Klaar „ was 't ook, en door de meeſte Leden erkend, dat de onderſtand in manſchap, niet „ in geld, behoorde gegeven te worden, en „ men hadt dien, hierom, voor 't jaar 1743, „ op twintigduizend man begroot, in geval „ de vrede, midlerwyl, niet getroffen werdt. „ De goede trouw en 't belang van den Staat „ vorderden even zeer, dat men aan de gemaakte verbindteniſſen voldeede. 't Eerſte „ behoefde geen bewys. 't Schenden der Verbonden verwekte den Hemel tot gramſchap: „ te meer, daar 't geval, waarvan de Verdragen ſpraken, inderdaad, gebeurd ware. De „ Koningin was aangetaſt. Zy hadt hulp begeerd, en men hadt haar beloofd, dat men „ zig aan de Verdragen zou houden. 't Belang „ van den Staat kwam hierby. De Staat hadt „ magtige nabuuren, welken men niet wederſtaan kon, zonder de hulp der Bondgenooten, die zig, na deezen, aan geene Verbonden zouden willen houden, als menze eerſt, „ ten hunnen opzigte, geſchonden hadt. Aan „ de behoudenis der Ooſtenrykſche Nederlanden, die den Staat tot een' voormuur „ ſtrekten, was ons ook zeer veel gelegen. „ Doch men zouze niet konnen behouden, „ zo menze van de overige Ooſtenrykſche „ Staaten liete afſcheuren; of zo men gedoogde, dat het Huis van Ooſtenryk zo „ zwak werdt in Duitſchland, dat het buiten „ ſtaat geraakte, om de Nederlanden te beſchermen. En zo de Koningin van Hongarye,

„ rye, het geluk hadt van over haare vyan- 1745.
„ den te zegepraalen, zonder geholpen ge-
„ weest te zyn door de Staaten, was 't zeer te
„ dugten, dat zy nimmer vergeten zou, hoe
„ men haar, in den nood, verlegen gelaaten
„ hadt: 't welk zeer nadeelig zou konnen zyn
„ voor den Staat. De agtbaare Raad hadt be-
„ tuigd, te haaken naar vrede. De overige Le-
„ den van Holland verlangden 'er niet min-
„ der naar. Doch was 't onverschillig, op welk
„ eene wyze de vrede getroffen werdt? Dagt
„ men, dat zy, overeenkomstig met het be-
„ lang van de Staaten, en van derzelver Bond-
„ genooten, zou konnen getroffen worden,
„ zonder dat men voldaan hadt aan zyne ver-
„ bindtenissen? Zou de Koningin van Honga-
„ rye ons, als waren wy eene onzydige Mo-
„ gendheid, konnen laaten deel neemen in
„ haare geschillen, zonder dat wy haar eenige
„ wezenlyke hulp verleenden? Wie kon 't ver-
„ wagten? De zugt tot vrede zelve moest den
„ agtbaaren Raad dan beweegen, om zig te
„ voegen by de andere Leden, en de Konin-
„ gin te ondersteunen. De Raad scheen, in-
„ derdaad, te twyfelen, of men verpligt wa-
„ re tot deezen onderstand, of niet? Doch
„ die twyfelde deedt minder, dan die vlak uit
„ ontkende. 't Was, daarenboven, niet ge-
„ oorlofd, te twyfelen aan de verpligting van
„ eenig Verdrag, wanneer de gelegenheid
„ vorderde, dat het moest uitgevoerd wor-
„ den. Eindelyk, scheen 't vreemd, dat men
„ nu twyfelde over de verpligting van 't Wee-
„ ner Verdrag, daar men reeds, uit hoofde
„ van dit Verdrag, bewilligd hadt in den on-

„ der-

1743. „ derſtand van agthonderd en veertigduizend
„ guldens, en nog gereed was, om in eenen
„ onderſtand in geld te bewilligen. De Raad
„ hadt, wyders, geoordeeld, dat men geen'
„ onderſtand bepaalen moeſt, vooral geen' van
„ twintigduizend man, om dat zulks den Staat
„ zou konnen inwikkelen in eenen oorlog; ten
„ minſte, dat zulks niet behoorde te geſchie-
„ den, voor dat de Koningin van Hongarye
„ verklaard hadt, op wat voet, zy zig met
„ den Keizer en deszelfs Bondgenooten be-
„ geerde te bevredigen. Doch hierop moes-
„ ten zy aanmerken, dat men thans niet raad-
„ pleegde, over den aanvang van eenen oor-
„ log, in welk geval eerſt te pas kwam, dat
„ men, vooraf, met zyne Bondgenooten, be-
„ raamde, wat elk te doen hadt, om het oog-
„ merk, welk men zig voorſtelde, te berei-
„ ken. De tegenwoordige raadpleegingen lie-
„ pen alleenlyk op het verleenen van eenen
„ onderſtand, tot welken men zig, by een
„ Verbond van onderlinge beſcherming, ver-
„ pligt hadt: in welk Verbond, bepaald wa-
„ ren de gevallen, in welken men elkanderen
„ byſtaan moeſt, en de voorwaarden, op wel-
„ ken men de vrede zou konnen ſluiten. De
„ Koningin zou zig, ongetwyfeld, ook niet
„ verklaaren, voor dat de Staat voldaan hadt
„ aan zyne verbindteniſſen, zynde 'er niets,
„ in het Verdrag, te vinden, welk haar daar-
„ toe verpligtte. Waarby nog kwam, dat al-
„ les, wat men, hieromtrent, met reden, vor-
„ deren kon, reeds begreepen was in den voor-
„ ſlag der Stad Amſterdam van den negen-
„ den van Slagtmaand jongſtleeden. 't Was

„ waar

„ waar, dat, by het Verdrag, was vastgesteld, 1748.
„ dat, in geval 'er grooter onderstand dan van
„ vyfduizend man vereischt werdt, de Bond-
„ genooten, deswege, met elkanderen moes-
„ ten overeenkomen. Ook was zulks het oog-
„ merk der meeste Leden. Doch om tot zulk
„ eene overeenkomst in staat te zyn, behoor-
„ de men, vooraf, vast te stellen, hoe veel
„ troepen de Staaten zouden goedvinden toe
„ te staan: waartoe de begrooting van twin-
„ tigduizend man diende. De evenredigheid
„ van onderstand, tusschen Groot-Britanje en
„ de Staaten, was reeds geregeld, by 't Ver-
„ drag, waaraan men zig behoorde te hou-
„ den, onaangezien Groot-Britanje reeds veel
„ grooter onderstand dan deeze evenredigheid
„ vorderde, of beweezen hadt, of gereed hieldt.
„ Eindelyk, was de agtbaare Raad van ge-
„ dagten, dat de onderstand behoorde bewee-
„ zen te worden, niet in manschap, maar in
„ geld. Doch dit streedt met den inhoud van
„ 't Verdrag, waarby der Koninginne de keu-
„ ze gelaaten was, of zy, in geld of in troe-
„ pen, begeerde ondersteund te worden. Een
„ onderstand in manschap zou ook van veel
„ meer dienst zyn voor de Koninginne, be-
„ halve dat 'er uit blyken zou, dat men haa-
„ re zaak ernstig ter herte nam: 't welk 'er
„ geen gering voordeel aan zou toebrengen.
„ Ook hadt de Staat, om aan zyne verbind-
„ tenissen te voldoen, 't getal zyner troepen
„ reeds merkelyk vermeerderd, en 't zou de
„ gemeene Schatkist te zeer bezwaaren, zo
„ men nog daarbenevens een' onderstand in
„ geld opbrengen moest. De agtbaare Raad
„ hadt

„ hadt voor zyne meening geene andere re-
1743. „ den, dan die van welvoeglykheid bygebragt:
„ doch men moest thans niet zo zeer onder-
„ zoeken, wat wel gelegen kwame, als waartoe
„ de Staat, by Verdrag, verpligt ware. Daar-
„ enboven, kwamen hun, Afgevaardigden,
„ de redenen van welvoeglykheid, door den
„ Raad bygebragt, niet zeer klemmend voor.
„ Zo Frankryk welgezind was jegens den
„ Staat, zou het zig niet beledigd konnen ag-
„ ten, om dat men der Koninginne eenen on-
„ derstand verleende, waartoe men zig, by
„ Verdrag, verpligt vondt. Ook zou men niet
„ anders doen, dan Frankryks voorbeeld vol-
„ gen, welk zyne Bondgenooten, insgelyks,
„ ondersteunde, volgens de Verdragen, met
„ dezelven gemaakt. En zo Frankryk kwalyk-
„ gezind zyn mogt, zou 't zig zo wel stooten
„ aan een' onderstand in geld, als in man-
„ schap. Indien ook de vrees, om eene Kroon
„ te kwetsen, den Staat beletten mogt, zyne
„ verbindtenissen naar te komen, zou men zig
„ afhangkelyk maaken van dezelve, en niet
„ meer voor vry konnen gehouden worden.
„ Wat uitheemsche Mogendheid zou dan met
„ ons willen handelen? En zo de Staat eens
„ zonder Vrienden en Bondgenooten was, zou
„ men dien wel haast zien storten in zwaarig-
„ heden, waarvoor alle Liefhebbers des Va-
„ derlands en der Vryheid, onder welken die
„ van Dordrecht uitstaken, met reden, be-
„ hoorden te schrikken. De zwaarigheden ee-
„ ner Verbindtenisse behoorden rypelyk o-
„ verwoogen te worden, eer menze op zig
„ name. Doch wanneer men zig verbonden
„ hadt,

„ hadt, kwam 't alleen op 't naarkomen zy- 1743.
„ ner Verbindtenissen aan, mids men, hierin,
„ gelyk ook 't oogmerk der Leden was, met
„ de vereischte omzigtigheid, te werk ginge.
„ Stil zitten, in den tegenwoordigen toestand
„ des tyds, voorkwam den oorlog niet, maar
„ verwekte dien veeleer, en maakte dien zeer
„ veel gevaarlyker, om dat onze Bondge-
„ nooten, wanneerze ons zouden moeten hel-
„ pen, of te ondergebragt, of bedorven zou-
„ den zyn. Zo lang ook de Staat nog geen be-
„ sluit genomen hadt, om aan zyne verbind-
„ tenissen te voldoen, was 'er geene gelegen-
„ heid, om de driftige raadslagen van ande-
„ ren te stuiten, door welken men, zyns on-
„ danks, in den oorlog zou konnen betrok-
„ ken worden. Omtrent het gebruik der troe-
„ pen, en om den oorlog te houden van de
„ grenzen, waren de vereischte maatregels ge-
„ nomen. Pryssélyk was 't, dat men zorg droeg
„ voor 's Lands troepen; doch die zorg moest
„ zo ver niet gaan, dat menze niet zou dur-
„ ven laaten optrekken. 't Was, in tegendeel,
„ te wenschen, dat zy wat meer gehard wa-
„ ren tegen ongemak: 't welk zy nooit zyn
„ zouden, zo menze niet gebruikte. Hoe ge-
„ grond of ongegrond de vrees ware voor ze-
„ keren magtigen nabuur, wisten zy niet; doch
„ was zy gegrond, dan zou 'er uit volgen,
„ dat de Staat, in tyd van vrede, altoos een
„ talryk Leger op de been zou moeten hou-
„ den, zo men nu zwaarigheid maaken moest
„ om twintigduizend man verre van de gren-
„ zen te laaten trekken: of anders, dat men
„ stiptelyk behoorde te voldoen aan zyne Ver-

1743. „ bindtenissen, op dat men, des noods, zo „ veel te vaster staat zou mogen konnen maaken op den bystand der Bondgenooten. Ook „ kon men de zorg voor 't verzenden der hulptroepen bezwaarlyk overeenbrengen, met „ den yver, dien de agtbaare Raad gebruikt „ hadt, om de derde vermeerdering van 's „ Lands Krygsmagt tegen te houden. Zo nu, „ na al 't gezeide, nog eenige twyfeling overbleeve by hunne Edele Agtbaarheden, baden zy, Afgevaardigden, dat men Gemagtigden benoemde, om met hen in nadere „ onderhandeling te treeden. Zy vonden zig „ in staat, om alle bedenkelykheden op te „ lossen. Ook vleiden zy zig met een gunstig „ besluit; waarop zy, uit naame der Staaten, „ ernstelyk, aanhielden. Doch zo de gegeven' „ redenen, tegen hunne verwagting, den „ Raad niet mogten konnen overtuigen, baden zy, dat men zig, uit liefde tot onderlinge eendragt, wilde voegen by de meerderheid; die in het tegenwoordig geval zo „ groot was. Alle de Leden hadden evenveel „ belang by 't onderwerp der tegenwoordige „ raadpleegingen: de veiligheid des Vaderlands hing 'er van af. Niemant kon twyfelen, of de zeventien Leden, die reeds bewilligd hadden, hadden 't stuk rypelyk bedagt. Geen van hun kon verdagt gehouden „ worden van zig te hebben laaten verleiden, „ door byzonder belang of bedekte inzigten. „ 't Was, hierom, eerder te denken, dat de „ zeventien gelyk hebben zouden, dan de „ twee, die met hen verschilden. Zy baden „ dan, ten besluite, dat de Hemel den geest

„ van

„ van eendragt over den agtbaaren Raad wil- „ de uitstorten, op dat, eindelyk, voor al de „ weereld, bleeke, dat men, in deeze zorge- „ lyke tyden, de oude spreuk van dit Gemee- „ nebest, *Eendragt maakt Magt*, niet uit het „ oog verlooren hadt (*e*)." 1743.

XXIX. Antwoord van den Oud-Raad te Dordrecht, op het Vertoog der Afgevaardigden van hunne Edele Groot-Mogendheden.

De Oud-Raad van Dordrecht, 't Vertoog der Afgevaardigden van hunne Edele Groot-Mogendheden, aandagtiglyk, hebbende aangehoord, vondt goed om het in ernstige overweeging te neemen, en deedt 'er, na eenige dagen verloops, een antwoord op overleveren, ter Vergaderinge van Holland. De Afgevaardigden der Stad spraken, in het zelve, uit den naam hunner magtigers, op deezen zin: „ De jongste oorlog, dien de Staat, na „ 't winnen van verscheiden' veldslagen, en „ na 't veroveren van veele Steden, genoodzaakt geweest was te eindigen met eene „ veel nadeeliger Vrede, dan men, weinige „ jaaren te vooren, te Geertruidenberg, zou „ hebben konnen sluiten, hadt hen overtuigd, „ dat niets zo verderfelyk ware voor den Staat, „ als de oorlog; en dat men 'er niet toe ko- „ men moest, dan in den uitersten nood: in- „ zonderheid, om dat de jongste oorlog den „ Staat zo zeer uitgeput hadt, dat men, in „ eene dertigjaarige Vrede, niet eenigszins, „ op zyn verhaal hadt konnen komen, zynde „ de buitengewoone lasten, welken men al- „ leen in tyden van oorlog plagt te heffen, „ in gewoonlyken veranderd: behalve dat men, „ zelfs

(*e*) Propositie *gedaan in den* Oud-Raad te Dordrecht *den* 7 *Jan.* 1743. *dans le* Recueil *de* ROUSSET, *Tom.* XVII. *p.* 212—236.

1743. „ zelfs geduurende de Vrede, zulke zwaare „ sommen hadt moeten opneemen, dat men „ nieuwe belastingen hadt moeten invoeren, „ om de Intresten dier sommen te vinden. Die „ van Dordrecht waren, hierom, altoos zeer „ schoorvoetende gekomen, tot het aangaan „ van Verbindtenissen, waaruit een oorlog „ voor den Staat zou konnen ontstaan. Men „ wist nog, hoe veele zwaarigheid, zy, in 't „ jaar 1732, gemaakt hadden, eer zy in de „ aanneeming van 't Weener-Verdrag had„ den konnen bewilligen. Zy hadden 't, ein„ delyk, gedaan; doch alleenlyk, om zig te „ voegen naar Leden, die veel belang had„ den by de welvaart der Oostindische Maat„ schappye. Toen men, ter gelegenheid van „ den oorlog tusschen Spanje en Groot-Bri„ tanje, in 't jaar 1739, raadpleegde, op 't ver„ meerderen van 's Lands Land en Zeemagt; „ hadt Dordrecht geoordeeld, dat men de ge„ reezen' geschillen, door minnelyk Verdrag, „ moest zoeken by te leggen. Doch de ande„ re Leden hadden zig niet laaten beweegen, „ om Dordrecht toe te vallen. Na 's Keizers „ dood en den onverwagten inval in Silezie, „ hadt de Stad in de eerste en tweede ver„ meerdering van 's Lands Krygsmagt bewil„ ligd; doch in de derde hadt zy zwaarigheid „ gemaakt, konnende zy niet zien, dat het „ Land zo gevaarlyk stondt, als de andere „ Leden wilden doen gelooven. 't Was waar, „ dat 'er toen vreemde Legers verzameld wer„ den, omtrent de grenzen. Maar die van „ Dordrecht hielden zig verzekerd, dat de„ zelven niets kwaads voorhadden, tegen den

„ Staat.

„ Staat. De Koning van Frankryk hadt het 1743.
„ tegendeel verklaard: ook was 't, by de
„ uitkomst, gebleeken, alzo de troepen zig
„ stil gehouden hadden, tot dat de Staat zy-
„ ne Krygsmagt vermeerderd, en zyne gren-
„ zen versterkt hadt. Voor zekeren anderen
„ magtigen nabuur, behoefde men toen ook
„ niet te vreezen, alzo hy verre van de grenzen
„ was ingewikkeld in eenen oorlog. Wyders,
„ haddenze gemeend, dat men 't krygsvolk
„ niet verder vermeerderen moest, zonder
„ een middel, om het te konnen onderhou-
„ den, aan te wyzen. Doch alzo zy, nevens
„ de Stad Amsterdam, de eenigsten waren,
„ die de derde vermeerdering tegenstemden,
„ waren zy, eindelyk, uit liefde tot de een-
„ dragt, afgestapt van hun gevoelen, en had-
„ den ook in de derde vermeerdering bewil-
„ ligd. Die zelfde zugt hadt hen ook doen
„ overgaan tot een besluit, om een zeker ge-
„ tal van Krygsvolk vaardig te doen houden,
„ tot den optogt; welk besluit, by meerder-
„ heid van stemmen, genomen was. Zy had-
„ den zig, wyders, gekant tegen 't opregten
„ van een veldleger; 't welk, in Herfstmaand
„ laatstleeden, voorgeslaagen was. Ook was
„ 't agtergebleeven, om dat de Legerhoof-
„ den zelven hadden geoordeeld, dat het jaar-
„ getyde te verre verloopen was. Sedert had-
„ den zy vergeefs gepoogd, de Leden te be-
„ weegen tot een Besluit, om ernstelyk te ar-
„ beiden tot herstelling der Vrede. De Ge-
„ magtigden der Staaten hadden een verslag
„ ingeleverd, strekkende om de Koningin van
„ Hongarye, met twintigduizend man, te on-

1743. „ dersteunen. De Stad Amsterdam hadt eene „ kleine verandering gevoegd, by dit verslag. „ Doch toen die van Dordrecht redenen ga- „ ven, waarom zy noch in 't verslag noch in „ de verandering bewilligen konden, besloo- „ ten zeventien Leden, terstond, de Stad te „ bezenden; een middel, waarvan men zig, „ voorheen, onder den zelfden gelukkigen „ vorm van Regeeringe bediend hadt; doch „ waarvan egter nu, in den tyd van veertig „ jaaren, geen gebruik was gemaakt. De be- „ zending hadt voortgang gehad, onaange- „ zien de tegenkanting van Dordrecht en Brie- „ le. Men hadtze, in de Vroedschap, gehoor „ gegeven, en erkende gaarne, dat alles, wat „ 'er by te brengen was, tot bewys van de „ verpligting der Staaten, uit hoofde van het „ Weener-Verdrag, door de Afgevaardigden, „ met de vereischte klem en klaarheid, was „ voorgesteld. Ook hadden die van Dordrecht, „ reeds te vooren, toegestaan, dat 'er vry wat „ voor deeze verpligting ware in te brengen. „ Doch zy hadden 'er, te gelyk, bygevoegd, „ dat 'er, voor het tegengestelde gevoelen, „ geene minder klemmende redenen te gee- „ ven waren, vooral, als men in overweeging „ name, wat 'er al, sedert het jaar 1732, ge- „ beurd ware. Immers, moest men toestaan, „ dat het Weener-Verdrag, ter wederzyde, „ verbindende was. Maar de Staaten hadden, „ by dit Verdrag, bedongen de afschaffing „ van alle Vaart en Handel op de Indien uit „ de Oostenryksche Nederlanden, en de her- „ stelling der zaaken van Oostfriesland: en „ aan deeze twee voorwaarden was niet vol-

„ daan,

„ daan, door den Keizer. Het Oktroi der Oost- 1743.
„ endische Maatschappye was nog niet inge-
„ trokken, en men zondt nog, boven de twee
„ schepen, by 't Verdrag vrygesteld, van tyd
„ tot tyd, schepen uit de Oostenrykſche Ne-
„ derlanden naar de Indien. De zaaken van
„ Oostfriesland waren niet alleen niet hersteld;
„ maar na dat de Keizerlyke waardigheid in
„ 't Huis van Beieren overgebragt was, in
„ veel erger staat geraakt, dan zy, te voo-
„ ren, geweest waren. Het Weener-Verdrag
„ bekragtigde, wyders, alle de voorgaande
„ Verdragen. Maar hoe dikwils, en met hoe
„ veel reden hadt men niet, van der Staaten
„ zyde, geklaagd over inbreuken op het Ver-
„ drag van Barriere? Die van Dordrecht had-
„ den, 't was waar, bewilligd in de verklaa-
„ ring, die men, op 't einde des jaars 1740,
„ aan de Koninginne van Hongarye, en daar-
„ na aan den Koning van Pruissen gedaan
„ hadt, dat de Staat zyne verbindtenissen zou
„ naarkomen. Men zou hun dan konnen te-
„ genwerpen, dat zy van 't krenken der Ver-
„ dragen door den Keizer moesten gewaagd
„ hebben, eer zy in deeze Verklaaring be-
„ willigd hadden. Doch zulk eene tegenwer-
„ ping werdt kragteloos, als men aanmerk-
„ te, dat de Koningin zelve, na dat de Ver-
„ klaaring gedaan was, de Verdragen, tot
„ tweemaalen toe, gekrenkt hadt. Zy hadt
„ een gedeelte der Nederlanden, die, vol-
„ gens de Verdragen, allen aan 't Huis van
„ Oostenryk blyven moesten, den Koning van
„ Pruissen aangebooden; en zy hadt deezen
„ Vorst Silezie afgestaan, zonder de Staaten

1743. „ te kennen: 't welk, insgelyks, aanliep te-
„ gen de natuur der Verbonden van onder-
„ linge bescherming, in welken altoos onder-
„ steld werdt, dat de Bondgenooten zo sterk
„ bleeven, als zy waren; op dat men zig,
„ des noods, zou konnen verlaaten op elkan-
„ ders bystand. Uit al het welk, die van Dor-
„ drecht egter geen ander gevolg wilden trek-
„ ken, dan dat de verpligting der Staaten zo
„ blykbaar niet ware, als men voorwendde.
„ Ook zagen zy geene reden, om zig, we-
„ gens deeze verpligting, nu duidelyker te
„ verklaaren, dan men, by 't verleenen van
„ onderstand in geld, gedaan hadt. 't Wel-
„ zyn van den Staat, welk de opperste Wet
„ zyn moest, vorderde het tegendeel. Men
„ zou zig, hierover, zo dra niet duidelyk ver-
„ klaard hebben, of de Staat zou gedrongen
„ worden, om in oorlog te treeden, tegen de
„ vyanden der Koninginne; 't welk, in den te-
„ genwoordigen bekrompen' staat van 's Lands
„ Geldmiddelen, 't Gemeenebest in 't uiter-
„ ste gevaar stellen zou. Men moest zig hier
„ te binnen brengen, dat de Staat zig ook,
„ in den jongsten oorlog, uitgeput hadt, ten
„ behoeve van het Huis van Oostenryk, zon-
„ der daarby eenigszins bevoordeeld geweest
„ te zyn. Wyders konden zy niet begrypen,
„ waarom eenige Leden zwaarigheid maakten,
„ om der Koninginne af te vraagen, op welk
„ een' voet de Keizer en deszelfs Bondgenoo-
„ ten zig met haar wilden bevredigen; en waar-
„ om zy derzelver voorslagen van de hand ge-
„ weezen hadt; om dat hieruit, veelligt, bly-
„ ken zou, dat de Staaten in 't geheel niet

„ ge-

„ gehouden waren, haar te onderſteunen. Doch „ zonder zig te verklaaren, over de verbind- 1743. „ teniſſen van het Weener Verdrag, verſton- „ den die van Dordrecht, dat men de Konin- „ gin behoorde by te ſtaan, zo veel men kon, „ zonder den Staat in het uiterſte gevaar te „ ſtellen. Zy waren zo zeer geſteld op het „ handhaaven der openbaare trouwe, als de „ andere Leden, en vonden vreemd, dat men „ hun de verpligting hiertoe geduuriglyk her- „ innerde. Ook wildenze niemant wyken, in „ zugt voor 't Huis van Ooſtenryk. Zy had- „ den 't eerſt geſtemd, om de Koningin met „ geld te onderſteunen. Zy hadden gereede- „ lyk bewilligd, in den onderſtand van agt- „ honderd en veertigduizend guldens, en toen „ men, naderhand, geſproken hadt van eenen „ tweeden onderſtand van zeſtienhonderdduizend „ guldens, hadden zy, edelmoediglyk, „ voor twee millioenen geſtemd. Zelfs von- „ den zy geraaden, dat men 't aandeel van „ Holland in den tweeden onderſtand, ter- „ ſtond, opbragt. En toen de Koningin de „ Staaten om dertig metaalen ſtukken, op „ rekening van den tweeden onderſtand, ver- „ zogt, hadden zy geoordeeld, dat menze „ haar ſchenken moeſt. Eindelyk, haddenze „ beſlooten, te bewilligen in zulk een' verde- „ ren onderſtand in geld, als de andere Le- „ den zouden geraaden vinden. 't Was 'er dan „ wel verre van af, dat zy bloote aanſchou- „ wers zouden willen zyn van den tegenwoor- „ digen oorlog. Zy betuigden ernſtelyk, dat „ de behoudenis of het verlies der Ooſtenryk- „ ſche Nederlanden hun niet onverſchillig was.

1743. „ Zy wilden zelfs treeden in de maatregels
„ der overige Leden, zo veel zulks geschie-
„ den kon, zonder den Staat voor het uiter-
„ ſte gevaar bloot te ſtellen. Want ſchoon
„ men, by alle de Verdragen der weereld,
„ verbonden ware, en nog zulke dringende
„ redenen hadt, om eenen Bondgenoot by te
„ ſtaan; de beſcherming van zynen eigen'
„ Staat moeſt voor alles gaan. Men kon die
„ niet uit het oog verliezen, zonder zig voor
„ God en voor de menſchen ſchuldig te maa-
„ ken. De andere Leden waren van oordeel,
„ dat men tot eenen onderſtand van twintig-
„ duizend man beſluiten moeſt, voor men der
„ Koninginne afgevraagd hadt, op wat voet
„ zy zig met den Keizer en deszelfs Bondge-
„ nooten zou willen verdraagen. Doch zo dra
„ men deezen onderſtand bepaald hadt, zou
„ de Koningin zig nog minder verklaaren dan
„ te vooren. En 't zou de eerſte reis niet zyn,
„ dat men vrye Staaten hadt zien vleijen door
„ vreemde Hoven: die, alsze hun oogmerk
„ bereikt hadden, niets deeden van 't gene
„ zulke Staaten, met reden, op hen begeer-
„ den. De Koningin zou, daarenboven, zo de
„ Staaten zig verklaard hadden, voordeeliger
„ voorwaarden van Vrede vorderen, dan men
„ haar immer zou konnen bezorgen. 't Was
„ waar, dat men niet verder verpligt was,
„ dan het Verdrag verklaarde; doch zy, die
„ nu zwaarigheid maakten, om opening te
„ vraagen van de Koninginne, zouden zig,
„ waarſchynlyk, ook niet tegen haar verzet-
„ ten durven, zo zy eens geraaden mogt vin-
„ den, de hulptroepen van den Staat te ge-

„ brui-

„ bruiken, buiten de paalen, by 't Verdrag 1743.
„ voorgeschreeven. Wilde men dan van een
„ verdedigend geen beschadigend Verdrag
„ maaken; men moest haarer Majesteit afvraa-
„ gen, op welke voorwaarden zy vrede be-
„ geerde te maaken. Men moest dit, zonder
„ uitstel, doen, op dat men, weetende, dat
„ de Koningin zig met haare bezittingen te
„ vrede zou houden; waarin alleen, 't Ver-
„ drag. zo 't anders ergens toe verbonde, de
„ Staaten verpligtte, haar te handhaaven; op
„ zulk een' voet, met den Keizer en deszelfs
„ Bondgenooten, in onderhandeling zou kon-
„ nen treeden. Ook was 't ongehoord, dat
„ men eenen onderstand bepaalde, waaruit
„ een oorlog zou konnen voortkomen, voor
„ dat men den weg van minzaame onderhan-
„ deling ingeslaagen hadt. En zo men al toe-
„ gaf, dat de Staat zig in de verpligting vondt,
„ om een' onderstand te bepaalen, kon men
„ egter niet toegeeven, dat zulks mogt ge-
„ schieden, zonder dat men, vooraf, over-
„ eengekomen ware met den Koning van En-
„ geland; alzo niet bleek, dat deeze Vorst ge-
„ houden was, den volgenden onderstand, in
„ dezelfde evenredigheid tot dien der Staa-
„ ten, als de eerste, te leveren: 't welk nog-
„ tans door de Afgevaardigden onderiteld
„ was. Men behoorde wyders, eer men zulk
„ een' grooten onderstand verleende, te on-
„ derzoeken, of de Koningin zig ook met een'
„ minder vergenoegen zou. Men hadt, voor
„ 't eerste jaar, vyfduizend, voor het twee-
„ de, tienduizend man, in geld, toegestaan.
„ Zo men nu twintigduizend man gaf, en den

„ on-

1743. „ onderstand, van jaar tot jaar, verdubbelde; „ wenschten die van Dordrecht wel eens te „ weeten, waar men de penningen, hiertoe „ vereischt, vinden zou. De onderstand in „ geld streedt, zeide men, tegen 't Verdrag. „ Maar waarom hadt men dan, tot twee rei„ zen toe, onderstand in geld gegeven? Waar„ om was zulks, ook door het Engelsche Hof, „ geschied? De Koningin van Hongarye hadt, „ immers, deezen onderstand aanvaard. Zy „ hadt, derhalve, niet begreepen, dat dezel„ ve aanliep tegen 't Verdrag. En zou zy 't „ nu anders inzien? Gaarne stondt men toe, „ dat, volgens 't Verdrag, de eerste onder„ stand in manschap bestaan moest. Maar, of „ de onderstand, vermeerderd wordende, in „ geld of in manschap moest vermeerderd wor„ den, bepaalde 't Verdrag niet. 't Sprak, ten „ deezen opzigte, niet van *Copiæ auxiliares* of „ *hulptroepen*; maar van *suppetiæ* of *onderstand*, „ in 't algemeen: 't welk men, in diervoege, „ diende op te vatten, dat de keuze over de „ wyze van onderstand aan hem, die onder„ steunen moest, gelaaten werdt. Doch al wa„ re 't schoon, dat het Verdrag klaarlyk van „ onderstand in troepen gesproken hadt; 't „ sprak van zelf, dat men niet gehouden was, „ zulke Verdragen, altoos, naar de letter, „ naar te komen. Ook hadt men 't niet altoos „ in zyne magt. GROTIUS hadt geleerd, „ *dat niemant geagt moest worden, zig, tot zyn* „ *merkelyk nadeel, te hebben willen verbinden;* „ *en dat men, zynen Bondgenoot hulptroepen be*„ *loofd hebbende, zig van de verpligting omze te* „ *leveren ontslaagen kon rekenen, wanneer men*

„ *zelf*

„ *zelf gedreigd werdt, en zyn krygsvolk noodig* 1743.
„ *badt*. En de reden hiervan was blykbaar.
„ Niemant verbondt zig tot het leveren van
„ hulptroepen, dan met deeze ſtilzwygende
„ uitzondering, *zo 't, wanneer 't geval daar*
„ *was, niet taſtelyk ſtreede met het welzyn van*
„ *den Staat*. Die van Dordrecht bleeven nog
„ van oordeel, dat het veel raadzaamer wa-
„ re, met geld dan met manſchap te onder-
„ ſteunen. En ſchoon men tegenwierp, dat de
„ onderſtand in geld 's Lands Kaſſe te zeer
„ bezwaaren zou, in eenen tyd, dat men reeds
„ veel krygsvolk op de been hieldt, hadden de
„ Heeren van den Briele hierop reeds aange-
„ merkt, dat twintigduizend man, zoudenze
„ dienſt doen, nog veel zouden moeten kos-
„ ten, boven de gewoonlyke ſoldy: inzonder-
„ heid als menze, gelyk de toeleg ſcheen,
„ verre van de grenzen gebruiken wilde. En
„ wat zou 't gevolg zyn, als zulk een aantal
„ volks eens ongelukkiglyk verſlaagen werdt?
„ Zy, Heeren van Dordrecht, waren vryge-
„ booren Hollanders, en hoopten, dat de He-
„ mel den Staat altoos voor onderwerping aan
„ eene vreemde Mogendheid bewaaren zou.
„ Nogtans meendenze, dat men niet ligt
„ ontzaglyke Mogendheden kwetſen moeſt.
„ Frankryk hadt den onderſtand in geld niet
„ kwalyk genomen. Hoe 't den onderſtand in
„ manſchap opvatten zou, was onzeker. De
„ Afgevaardigden hadden zelven beleeden,
„ dat men door zulk een' onderſtand, de zaak
„ der Koninginne, als zyne eigene, ter herte
„ nam. Waar was 't wel, dat men, voor 't aan-
„ gaan van een Verdrag, onderzoeken moeſt,

„ of

1743. „ of 't met het belang van den Staat overeenkwame. Doch de wisselvalligheid der menschelyke dingen was zo groot, dat men, dikwils, na 't sluiten van eenig Verdrag, veranderingen zag gebeuren, die 't naarkomen van het zelve, zo niet onmogelyk, immers ten hoogste gevaarlyk maakten. Wie zou, toen 't Weener Verdrag gesloten werdt, hebben konnen vermoeden, dat de Keizer zig zo kort daaraan zou hebben gesteken in eenen oorlog, zo weinig noodzaakelyk, als de Poolsche geweest was; en dat hy, terstond daarop, zulke magtige vyanden, als de Turken, voorbedagtelyk, zou hebben getergd tot het opvatten der wapenen? twee oorlogen, die zyn Huis geweldiglyk verzwakt hadden. Wie kon voorzien, dat zo veele Mogendheden, die zig tot de handhaaving der Pragmatike Sanctie verbonden hadden, het Huis van Oostenryk, terstond na 's Keizers dood, den oorlog zouden aandoen? Wie kon voorspellen, dat de Keizerin van Rusland, door den oorlog met Zweeden en door andere toevallen, zou belet worden, haare verbindtenissen naar te komen? 't Was dan niet altoos waar, noch veilig te onderstellen, dat men gehouden was, zyne verbindtenissen, stiptelyk, naar te komen. De aanmerking, die Dordrecht gemaakt hadt, op zekeren ontzaglyken nabuur, die, schoon nu in vrede, al zyn Krygsvolk op de been hieldt, moest niet voor ydel gehouden worden. 't Jaar 1672, waaraan men niet dan sidderende gedenken kon, hadt ons geleerd, hoe twee Bondgenooten,

„ sa-

„ famenfpannende, den Staat overvallen, en „ op 't punt van zynen ondergang brengen „ konden. 't Gene toen gebeurd was, kon we- „ derom gebeuren. En wat zouden de goede „ ingezetenen zeggen, zo men, in zulk eene „ gelegenheid, den Staat ontbloot hadt van „ zulk een aanzienlyk aantal van krygsvolk, „ welk men van zins was verre van de gren- „ zen te zenden? Waar zou de Mogendheid „ zyn, die den Staat dan, met de vereifchte „ Hulptroepen, zou konnen onderfteunen? „ Men moeft hier ook aanmerken, dat, zo „ lang de zevenduizend man, die aan de laatfte „ vermeerdering ontbraken, niet waren aan- „ geworven, de Staat zevenduizend man min- „ der tot zyne befcherming zou konnen ge- „ bruiken, dan voor de laatfte vermeerdering, „ indien men de Koningin met twintigduizend „ man byftondt. Wat zou 'er wyders van de „ Ooftenrykfche Nederlanden worden, zo „ menze ontblootte van Krygsvolk? De troe- „ pen der Koninginne waren reeds op weg „ naar Luxemburg. De Koning van Engeland „ hadt, voor de zynen, die hy uit de Neder- „ landen naar Duitfchland wilde zenden, den „ doortogt verzogt, door Namen en Maas- „ tricht. Zo de Staaten nu nog twintigdui- „ zend man naar boven lieten trekken, be- „ riepen die van Dordrecht zig op alle de Ge- „ neraals, of men, met de troepen, die men „ dan nog hier houden zou, in ftaat zou zyn, „ om de grenzen te dekken. De andere Leden „ verklaarden zig afkeerig van oorlog, en „ wilden, ondertuffchen, den regten weg in- „ flaan, om oorlog te verwekken. Die van

1743.

„ Dor-

1743. „ Dordrecht begeerden, daarentegen, dat men, „ zonder zyne Bondgenooten te laaten dryven, die zy met geld wilden onderſteunen, „ arbeidde aan 't herſtellen der Vrede, te gelyk met de Koningen van Groot-Britanje „ en van Pruiſſen; welke laatſte den weg daartoe reeds geopend hadt. Zy hielden dit voor „ het waaragtig middel, om den Staat te redden uit den onzekeren toeſtand, waarin dezelve, ſedert eenige jaaren, geweeſt was. „ Ook was 't nu de regte tyd, om het ter hand „ te neemen. De oorloogende Mogendheden „ hadden nog geene merkelyke voordeelen op „ elkanderen behaald. De Staat zou nu meer „ vermogen hebben op den Keizer en deszelfs „ Bondgenooten, dan na dat men zig tegen „ hen zou hebben verklaard: en de Koningin „ van Hongarye zou handelbaarder worden, „ zo de Koning van Groot-Britanje daartoe „ wilde medewerken. 't Smertte die van Dordrecht, dat zy genoodzaakt waren te verſchillen van zeventien andere Leden. Zy „ erkenden, dat dit eenig vooroordeel, tegen „ de gegrondheid van hunne meening, verwekken moeſt. Doch zy hoopten, dat men „ de Geweſten ook tellen zou, die met hen „ van een gevoelen waren. 't Was, daarenboven, noch de eerſte, noch de tweede reize, „ dat één Lid eenig ſtuk beter begreepen hadt, „ dan alle de anderen te ſamen. Amſterdam „ alleen, verſchillende met alle de andere Leden, hadt eens Holland en den gantſchen „ Staat behouden; en, op een' anderen tyd, „ 't Land bewaard voor eenen gevaarlyken „ oorlog. Die van Dordrecht nogtans, om te

too-

„ tooren, hoe zeer zy de eendragt zogten 1743.
„ te bewaaren, waren, eindelyk, te raade ge-
„ worden, voor te slaan, *dat men, zonder een* Hun
„ *vast besluit te neemen, omtrent de Verbindte-* voorslag.
„ *nissen, die al of niet volgden uit het Weener-*
„ *Verdrag, der Koninginne van Hongarye twin-*
„ *tigduizend man toestaan zou, om haare Plaat-*
„ *sen in de Nederlanden daarmede te beschermen,*
„ *na dat dezelven van Engelsche, Hanoversche en*
„ *Hessische troepen ontledigd zouden zyn; mids zy*
„ *niet werden gebruikt, om Frankryk of andere*
„ *Bondgenooten van den Staat, in derzelver be-*
„ *zittingen, aan te tasten. Dat men, daarenbo-*
„ *ven, zes- of zevenduizend man zou werven in*
„ *Duitschland, om aldaar, ten dienste der Konin-*
„ *ginne, gebruikt te worden; of zo men deeze*
„ *manschap niet mogt konnen bekomen, dat men*
„ *haar deezen onderstand in geld zou verschaffen.*
„ Men vleide zig, dat deeze voorslag behaa-
„ gen zou; doch zo 't anders uitviel, verzogt
„ men, dat de andere Leden en de Raad-
„ pensionaris in 't byzonder bekwaamer voor-
„ slagen deeden, waarnaar die van Dordrecht
„ zig, zo 't mogelyk ware, wilden voegen (*f*)."

De bezending, die naar den Briele geschikt was, deedt haaren voorslag, op den zelfden zevenden van Louwmaand. Hy kwam, in kragt, uit op het Vertoog, welk te Dordrecht gedaan werdt. Alleenlyk werdt 'er minder gedrongen, op de Verbindtenissen van het Weener-Verdrag, om dat die van den Briele dezelven erkend hadden; schoon zy niet konden zien, dat dit

XXX. Voorstel der bezendinge in den Briele.

(*f*) Antwoord *van den* Oud-Raad van Dordr. *by* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVII. *p.* 236—267.

1743. dit Verdrag onderstand in manschap vorderde. Men hieldt hun dan in 't byzonder voor „ dat onderstand in geld dikwils kleinen dienst „ deedt, om dat men 'er, veeltyds, geene „ troepen voor bekomen kon, gelyk de Staat „ zelf, nog onlangs, ondervonden hadt." Men voegde 'er by „ dat men, zig niet nevens Groot-„ Britanje verklaarende voor de Koninginne „ van Hongarye, den oorlog veelligt niet van „ de grenzen zou konnen houden, en geen deel „ hebben aan de handelingen over de Vrede, „ van welk laatste men de nadeelige gevolgen „ hadt konnen bespeuren, in het jongste Ver-„ drag, welk de Koningin met den Koning „ van Pruissen gemaakt hadt (*g*):" waarin, gelyk wy boven (*h*) zagen, eene nadeelige schikking gemaakt was, omtrent de voldoening der penningen, door ingezetenen van deezen Staat, verstrekt op de inkomsten van Silezie. Doch die van Briele lieten zig, zo weinig als die van Dordrecht, beweegen, tot volkomene eenpaarigheid met de overige Leden; die, terstond, van nieuws, Gemagtigden benoemden, om eenen nieuwen voorslag uit alle de voorslagen, op te maaken. Midlerwyl handelde men, in den Haage, met de Afgevaardigden der twee Steden. Dordrecht gaf, eindelyk, toe „ dat men der Koninginne twin-„ tigduizend man leverde, mids niet verklaard „ werdt, dat zulks, uit hoofde van eenige „ voorgaande verbindtenis, geschiedde; en „ mids men van deeze twintigduizend man „ tien-

Dordrecht komt wat nader.

(*g*) Propositie aan de Vroedschap van Briele van 7 *Jan.* 1743. by ROUSSET Recueil, *Tom.* XVII. *p.* 267—304.
(*h*) *Bladz.* 340.

„ tienduizend gebruikte, tot bescherming der 1743.
„ Oostenrykſche Nederlanden, en de overigen
„ tienduizend, by raade der Bondgenooten,
„ in Plaatſen, daar zy van den meeſten dienſt
„ konden zyn, tot beſcherming van de bezit-
„ tingen der Koninginne; aan wier keuze ook
„ zou gelaaten worden, of zy deeze tiendui-
„ zend man, in geld of in troepen, begeer-
„ de (i)." Doch de andere Leden bewilligden
niet in deeze voorwaarden, en namen, op 't
verſlag der Gemagtigden, by meerderheid van
ſtemmen, den tweeden van Sprokkelmaand,
een beſluit, om, voor 't gevoelen van Holland,
ter Vergaderinge der algemeene Staaten, in
te brengen „ dat de goede trouw en 't belang
„ van den Staat vorderden, dat men voldee-
„ de aan de Verbindteniſſen, met het Huis
„ van Ooſtenryk aangegaan; en gevolgelyk,
„ dat men, met de Koninginne van Honga-
„ rye, zo wel als met den Koning van Groot-
„ Britanje, behoorde te overleggen, op wat
„ wyze, men beſt aan deeze Verbindteniſſen
„ zou konnen voldoen. Dat men de Geweſten
„ behoorde over te haalen, om hunne aandee-
„ len in den eerſten onderſtand in geld op te
„ brengen; om in den tweeden te bewilligen;
„ en om, daarenboven, een' onderſtand in
„ manſchap toe te ſtaan, waarvan 't getal,
„ met de belanghebbende Mogendheden,
„ moeſt geregeld worden, en omtrent het ge-
„ bruik van welke manſchap, men zulke maat-
„ regels moeſt neemen, dat de oorlog op 't
„ verſt

Beſluit der meerderheid van Holland.

(i) Extr. *uit de* Regiſt. van den Oud-Raad te Dordrecht *by* Rousset Recueil, *Tom.* XVII. *p.* 309.

1743. „ verst van de grenzen gehouden werdt. Dat „ men ook zorg droege, dat de Staat, in 't „ leveren van troepen, niet bezwaard werdt „ boven zyn vermogen, en dat, voor tegen„ woordig, het getal derzelven niet boven de „ twintigduizend man beliep; waaronder een „ vyfde dragonders of ruiters zouden moeten „ zyn. Dat men, eindelyk, ten zelfden tyde, „ raadpleegde over de beste middelen, om de „ Vrede te herstellen, en te gelyk te voldoen „ aan de Verbindtenissen van den Staat."

Dordrecht en Briele protesteeren 'er tegen.

Doch Dordrecht en Briele *protesteerden* tegen dit Besluit, en verklaarden 't nietig en van onwaarde, om dat het niet met eenpaarige stemmen genomen was (*k*). Van wege Dordrecht, werdt, eerlang, een wydluftig Vertoog overgeleverd, ter Vergaderinge van Holland, waarin, eerst, breedvoeriglyk werdt opgehaald alles wat, over 't punt in geschil, gehandeld en besllooten was, en eindelyk, beweerd werdt, dat het Besluit van den tweeden van Sprokkelmaand, tegen de orde der Regeeringe, was genomen. „ Verscheiden' Raadpensionarissen, las men 'er in, en onder anderen Kats, „ Hoornbeek en van Slingeland, hadden, in „ de jaaren 1637, 1721 en 1731, begeerd, „ dat de Vergadering, van nieuws, bepaalde, „ welke zaaken by meerderheid van stemmen „ zouden mogen besllooten worden, en wel„ ken, daarentegen, eenpaarigheid vorder„ den; doch 't was, tot hiertoe, niet geschied. „ Zelfs was 'er, in 't jaar 1581, reeds verschil „ over

(*k*) Resol. Holl. 2 *Febr.* 1743. *by* Rousset Recueil, *Tom.* XVII. *p.* 316, 407.

„ over gevallen. Doch in 't jaar 1654, was 1743.
„ vastgesteld, dat geen Lid der Vergaderin-
„ ge, zyns ondanks, door de meerderheid,
„ zou konnen verpligt worden, tot bewilli-
„ ging in zaaken van belastinge, vrede, oor-
„ loge, en veranderinge van Regeeringe. In 't
„ jaar 1685, waren hierby nog eenige punten
„ gevoegd. 't Punt in geschil, de onderstand
„ van twintigduizend man, was duidelyk be-
„ greepen, onder de punten, waartoe eenpaa-
„ righeid vereischt werdt, alzo 'er zwaare be-
„ lasting aan vast was. De Stad Amsterdam
„ hadt, ter gelegenheid van den voorslag tot
„ eene werving van zestienduizend man, in 't
„ jaar 1684, beweerd, dat hierop niet dan een-
„ paariglyk besllooten mogt worden. De Unie
„ van Utrecht hadt zulks reeds verklaard.
„ Ook kon de onderstand van twintigduizend
„ man den Staat ligtelyk inwikkelen in den
„ oorlog. 't Was, derhalve, een van die gewig-
„ tige punten, waartoe eenpaarigheid gevor-
„ derd werdt. Men bragt hiertegen wel in 1.
„ dat het Besluit alleenlyk de uitvoering be-
„ trof van een Verdrag, welk, naar de orde
„ der Regeeringe, was aangegaan; tot het
„ neemen van welk soort van Besluiten, gee-
„ ne eenpaarigheid vereischt werdt: en 2. dat
„ de meerderheid regt hadt, om te beslissen,
„ of iet, by meerderheid van stemmen, mogt
„ worden vastgesteld, dan of 'er eenpaarig-
„ heid toe vereischt werdt. Doch wat de *eer-*
„ *ste* aanmerking betrof; om niet te herhaa-
„ len, dat de verbindtenis van 't Verdrag zo
„ klaar niet was; Holland hadt, in 't jaar 1722,
„ wel geoordeeld, dat men tot daadelyke on-

1743. „ vooraf, verklaarde voor de Koningin-
„ ne (*m*)."

XXXI. Gevoelen der Staaten van Utrecht.

De algemeene Staaten hadden, reeds voor twee maanden, een' diergelyken Brief laaten afgaan aan de byzondere Gewesten, met naame aan Gelderland, Zeeland en Utrecht, die met de overigen verschilden van gevoelen: En de Staaten van Utrecht hadden, in hun antwoord op deezen Brief, te kennen gegeven „ dat zy twyfelden, of het Weener-Verdrag „ de Staaten wel verbondt, om dat het, door „ den Keizer, in 't stuk van de Oostendesche „ Maatschappye en in dat van Oostfriesland, „ kwalyk gehouden was (*n*)." Sedert, hadden zy zig zeer geneigd getoond, om de Vrede, ware 't mogelyk, te helpen herstellen, door onderhandeling (*o*). 't Schryven der Staaten van Holland deedt hen niet veranderen van gedagten. Zy verklaarden, in hun antwoord „ dat zy den oorlog ten hoogste verderfelyk „ hielden voor den Staat. Zy keurden af, dat „ men geweigerd hadt, met Frankryk in on- „ derhandeling te treeden, over een Verdrag „ van onzydigheid. Zy verstonden, dat de on- „ derstand in manschap der Koninginne van „ Hongarye geen nut zou doen, onder ande- „ ren, om dat de Koning van Pruissen ver- „ klaard hadt, dat hy en andere Ryksleden „ zig zouden kanten, tegen den intogt van „ vreemde troepen in Duitschland. Ook zou

„ Frank-

(*m*) Missive der Staat. van Holl. *van* 6 *Febr.* 1743. *by* ROUSSET, *Tom* XVII. *p* 411.

(*n*) Missive der Staaten van Utrecht *van* 8 *January* 1743. *by* ROUSSET, *Tom.* XVII. *p.* 396.

(*o*) Extr. *uit de* Resol. Utrecht *Jovis* 17 *Jan.* 1743. *by* ROUSSET, *Tom.* XVII. *p.* 404.

„ Frankryk zig 'er door beledigd rekenen, 't „ welk, huns oordeels, den oorlog voor den „ Staat onvermydelyk maaken zou. Zy bleeven nog beweeren, dat het Huis van Oostenryk zig niet aan 't Weener-Verdrag gehouden hadt, en derhalve de naarkoming van het zelve niet vorderen kon van de Staaten. Want schoon het intrekken van 't Oktroi der Oostendesche Maatschappye niet uitdrukkelyk beloofd was, by 't Weener-Verdrag; hadt Karel de VI. zig egter, by het zelve, verbonden, tot het vernietigen deezer Maatschappye; 't welk niet kon gezegt worden geschied te zyn naar behooren, zo lang het Oktroi niet ingetrokken was. Schoon ook de belofte, om de Oostfriesche zaaken af te doen, niet by 't Verdrag, maar by eene afzonderlyke Verklaaring was geschied; was deeze verklaaring egter, altoos, wederzyds, verbindende geoordeeld (*p*)." In Zeeland werdt, by meerderheid van stemmen, tegen 't gevoelen van Zierikzee, besloten, tot de ondersteuning der Koninginne (*q*).

1743.

Heimelyke opening tot Vrede, van de zyde van Frankryk.

Geduurende de raadpleeging over dit gewigtig punt, liet de Ambassadeur de Fenelon niet na, te arbeiden om de Staaten te beweegen tot een besluit, welk met de inzigten van het Fransche Hof overeenkwam. In een gesprek, welk hy, ten deezen einde, in Sprokkelmaand, hadt met den voorzittenden Heer ter algemeene Staatsvergaderinge, hadt hy, onder anderen, uit eenen brief van den Koning,

(*p*) Missive der Staat. van Utrecht *van* 28 *Maart* 1743. *by* Rousset, *Tom.* XVII. *p.* 446.

(*q*) Notul. Zeel. 18 *April*, 4, 8 *Mey* 1743. *bl.* 162, 204, 208.

1743. ning, zynen Meester, gelezen „ dat zyne Allerchristelykste Majesteit aan geene Mogendheid eenige opening van een ontwerp tot „ Vrede hadt laaten doen, dan aan deezen „ Staat." Een zeggen, dat den meesten Leden vreemd voorkwam, alzo byna niemant kennis hadt van zulk eene opening. Doch de Raadpensionaris van der Heim ontdekte, eerlang, deeze verborgenheid, verklaarende, ter algemeene Staatsvergaderinge, zo wel als ter Vergaderinge van Holland „ dat de Ambassadeur, „ van den Abt de la Ville verzeld, hem, reeds „ in Hooimaand des voorleeden jaars, onder „ verbindtenis van de stiptste geheimhouding, „ hadt te kennen gegeven, dat Frankryk te „ vrede zou zyn, zo men den Keizer Beieren „ te rug gave, en daarenboven een gedeelte „ der Voor-Oostenrykſche Landen, met naame Brisgau, Brisak, Fryburg en de Woudsteden, afstondt; waarby nog iets van klein „ belang komen moest, 't welk egter, als men „ 't over 't andere eens ware, den koop, gelyk men spreekt, niet breeken zou." De Raadpensionaris en eenige weinige Leden der Regeeringe, welken 't geheim vertrouwd werdt, hadden groote zwaarigheid gemaakt, om de Koningin van Hongarye te doen bewilligen in dit ontwerp. Men hadt derhalve besllooten, dat men 'er wederzyds niet van reppen zou (r), en de Staatsvergadering zou 'er waarschynlyk nimmer kennis van gekreegen hebben, zo het voorleezen der weinige woorden, uit den brief des Konings van Frankryk,

(r) Resol. Gener. *Mart.* 5 *Maart* 1743.

ryk, daar toe geene aanleiding gegeven hadt. 1743.
De Ambassadeur de Fenelon vondt, in Holland, nog kleine gezindheid, om van het ondersteunen der Koninginne van Hongarye af te zien.

Gevoelen der drie Kwartieren van Gelderland; als dat van Nieuwmegen,

Maar in de Vergadering der Staaten van Gelderland, bleef men van verschillend gevoelen. 't Kwartier van Nieuwmegen, zonder een der verschillende gevoelens te omhelzen, vermaande de Leden der Unie „om wederzyds iet toe te geeven, en verklaarde, „ zig te willen voegen by 't gene zes of vyf „ Gewesten, eenpaariglyk, zouden goedvin„ den." De Staaten van dit Kwartier hadden hun aandeel in den eersten onderstand betaald; booden aan, hun aandeel in den tweeden te willen betaalen, en wilden in eenen verderen onderstand bewilligen. Zy oordeelden zelfs, dat men de Koningin van Hongarye, door middel van den Koning van Groot-Britanje, beweegen moest, om in onderhandeling te treeden over 't herstellen der Vrede, en dat men van de voorslagen tot Vrede kennis behoorde te geeven aan 't Fransche Hof. Doch zy waren van verstand, dat het Weener-Verdrag den Staat niet verder verpligten kon, dan om de Koningin te stellen en te houden in 't bezit dier Landen, welken haar, door haaren Vader, waren nagelaaten, zulken uitgenomen, die zy zelve afgestaan hadt. En zo de Koningin zig op redelyke voorwaarden verdraagen wilde, en de Keizer zulks weigerde, moest men, meendenze, de Koningin, terstond, en wel met twintigduizend man ondersteunen. Op deeze wyze, dagtenze den oorlog

1743. log best te konnen voorkomen, terwyl zy, volgens de oude spreuk, *onder 't zoeken van de vrede, zig tot den oorlog bereiden wilden*, waartoe zy ook de andere Bondgenooten vermaanden (*s*). De Staaten van 't Kwartier van Zutfen beloofden, hun aandeel in den eersten onderstand in geld op te brengen, zo ver zy 't nog niet gedaan hadden, bewilligden in den tweeden onderstand; doch verstonden, dat de derde, die op twintigduizend man begroot was, niet in troepen, maar insgelyks in geld moest aangebooden worden. Doch zo de Koningin deeze aanbieding afwees, moest men haar, dagtenze, terstond, met manschap ondersteunen, volgens het Besluit der Staaten van Holland. Voorts, moest de Staat niet konnen verpligt worden, om aan eenige Mogendheid den oorlog te verklaaren: ook niet, om Frankryk aan te tasten. 't Gebruik, welk van de hulptroepen gemaakt zou worden, moest, meendenze, met Groot-Britanje en met de Koninginne, worden geregeld, en men moest zig bevlytigen, om haare Majesteit tot vreedzaame gedagten te beweegen. Doch zy verstonden niet, dat de hulptroepen gesteld werden onder eenen der Generaals, die, onlangs, uit vreemden dienst, in dien der Staaten overgegaan waren (*t*). Maar 't Kwartier van de Veluwe verschilde merkelyk, van de twee anderen. De Staaten van dit Kwartier oordeelden, dat men, ten minste tegenwoordig, geheel niet verpligt was, de Koningin van Hongarye te

Zutfen,

en de Veluwe.

(*s*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVII. *p.* 462.
(*t*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVII. *p.* 478.

te onderfteunen „ Zy bezat, dus redeneerde 1743.
„ men hier, alle de Staaten haars Vaders,
„ Silezie uitgenomen, welk zy, by Verdrag,
„ buiten kennis van deezen Staat, weggege-
„ ven hadt. Zy hadt nog een goed gedeelte
„ van Beieren in. De oorlog, zo dezelve,
„ van haaren kant, voortgezet werdt, kon,
„ derhalve, niet meer als verdedigend wor-
„ den aangemerkt; maar moeft voor aanval-
„ lend gehouden worden: en, in zulk een ge-
„ val, was de Staat tot geen' onderftand ver-
„ pligt. Men moeft dan niet alleen zoeken
„ te beletten, dat het Befluit, by Holland ge-
„ nomen, ter Generaliteit doorging; maar
„ men moeft, in tegendeel, nevens het Groot-
„ Britannifche Hof, vlytiglyk arbeiden, aan
„ de herftelling der Vrede. Doch zo de poo-
„ gingen hiertoe vrugteloos mogten uitvallen,
„ zouden zy, nevens de andere Geweften,
„ bewilligen in 't optrekken van agttiendui-
„ zend man, tot bewaaring der Oostenrykfche
„ Nederlanden; en vryheid geeven aan de Ko-
„ ninginne, om de agttienduizend man, die
„ zy verpligt was, in de gemelde Nederlan-
„ den te houden, daaruit te mogen ligten (*u*)."

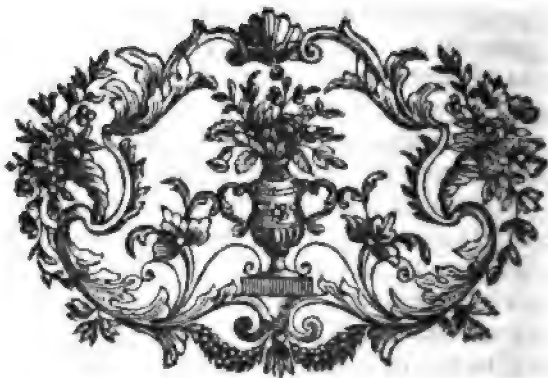
XXXII. De algemeene Staaten befluiten, met meerderheid van ftemmen, de Ko-

De andere Geweften waren 't genoegzaam eens met Holland. En nu moeft de onderfteuning der Koninginne van Hongarye agterwege blyven, of men moeft 'er, met meerderheid van ftemmen, toe befluiten. Tot het eerfte waren de aanzienlykfte en meefte Geweften onmogelyk te brengen. Van 't laatfte hadt men, in gevallen van diergelyk gewigt, maar

(*u*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVII. *p.* 480.

1743. maar zeldzaam voorbeelden gezien, in deezen Staat. Nogtans kwam men 'er toe. Het Besluit van de meerderheid der Leden van Holland strekte ten grondslag van een diergelyk der meerderheid van de Gewesten. Men stelde vast, de Koningin van Hongarye, met twintigduizend man, te ondersteunen, van welken zy zig, alomme, daar zy 't goedvondt, behalven in Italie, bedienen mogt. Graaf *Maurits van Nassau*, Zoon van den Veldmaarschalk, Heere van Ouwerkerk, kreeg 'er het opperbevel over. Wy spaaren 't verhaal van den uitslag van dit gewigtig Besluit der Staaten, voor het volgende Boek.

[...]ningin van Hongarye, met twintigduizend man, te ondersteunen.

V A-

VADERLANDSCHE HISTORIE.

ZESENZEVENTIGSTE BOEK.

INHOUD.

I. *Krygstoerustingen, in Frankryk en in Engeland. Frankryk is misnoegd op de Staaten, over 't onderſteunen der Koninginne van Hongarye.* II. *Staat des oorlogs, in Beieren en Boheeme.* III. *Opening van den veldtogt, aan de Main. Slag by Dettingen.* IV. *De Staatſche hulptroepen komen in Duitſchland. Keeren naar de Ooſtenrykſche Nederlanden. Misnoegen over 't ſchryven van den Ambaſſadeur van Hoey.* V. *Staat des krygs in Italie. Verdrag van Worms. De Staaten weigeren 'er in te treeden.* VI. *Verbond tuſſchen de Hoven van Weenen en Dresden.* VII. *Vrede tuſſchen Rusland en Zweeden. De Staaten zenden eene Vloot naar de Ooſtzee.* VIII. *Oktroi der Ooſtindiſche Maatſchappye verlengd. De Prinſes van Oranje bevalt van eene Dogter.* IX. *Tegenwoordige ſtaat van de zaaken der Koninginne van Hongarye. Toeleg van 't Franſche Hof.* X. *Onderneeming eener landinge in Groot-Britanje, ten behoeve des Pretendents. De Staaten onderſteunen George den II. met zesduizend man. De landing mislukt. Onge-*

geruſtheid in Zeeland. XI. *Frankryk verklaart Groot-Britanje den oorlog. Groot-Britanje Frankryk. Vier Geweſten zoeken den Prins van Oranje tot Generaal te doen bevorderen. Vergeefs. De Staaten zenden Koning George tien Oorlogsſchepen ter hulpe.* XII. *De Ambaſſadeur de Fenelon verklaart den Staaten, in eene wydluftige aanſpraak, Frankryks voorneemen, om de Oostenrykſche Nederlanden aan te taſten.* XIII. *Antwoord der Staaten.* XIV. *Oorlogs-Verklaaring des Konings van Frankryk aan de Koninginne van Hongarye. De Koningin verklaart Frankryk, insgelyks, den oorlog.* XV. *Gezantſchap der Staaten aan den Koning van Frankryk. Veldtogt in Vlaanderen. De Franſchen veroveren Warneton, Meenen, Yperen, 't Fort de Knokke en Veurne, alle Staatſche Barriere-Plaatſen. De Staaten onderſteunen de Koningin met nog twintigduizend man. Frankryk ſlaat een Verdrag van Onzydigheid voor. 't Wordt afgeweezen.* XVI. *Verbond van Frankfort. Middelen tegen hetzelve in 't werk geſteld.* XVII. *Prins Karel van Lotharingen trekt over den Ryn. Gevolgen van deezen overtogt. Het vereenigd Leger in Vlaanderen trekt op Franſchen bodem.* XVIII. *De Koning van Pruiſſen beſluit den Keizer te onderſteunen, met hulptroepen. Valt in Boheeme. Prins Karel noodzaakt hem te wyken. Herwint Opper-Silezie. De Franſchen veroveren Fryburg.* XIX. *Staat des oorlogs in Italie. Genua helt naar de Franſche en Spaanſche zyde. Onluſten tuſſchen Zweeden en Deenemarke. Handeling aan 't Ruſſiſche Hof.* XX. *Doorbraak in den Lekdyk. Komeeten. De Griffier Fagel legt zyn ampt neder.* XXI. *Staat der geſchillen,*

in

in Oostfriesland, sedert het jaar 1732. De Vorst Karel Edzard sterft. De Koning van Pruissen stelt zig in 't bezit van 't Vorstendom. Sluit eene Overeenkomst met de Staaten. Embden en Lieroord van Staatsche bezetting ontledigd. XXII. *De Koningin van Hongarye schryft aan de Staaten, die, in hun antwoord, reden geeven, waarom zy Frankryk den oorlog nog niet verklaaren.* XXIII. *Beweegingen aan den Neder-Ryn. Verbond van Warschauw, tusschen Groot-Britanje, de Koningin van Hongarye, Keur-Saxen en de Staaten.* XXIV. *Keizer Karel de VII. sterft. Staat des krygs in Beieren. Slag by Phaffenhoffen. Verdrag van Fuessen. De Bel-isle wordt vastgehouden. Geslaakt.* XXV. *Krygsbedryven in Silezie. Slag by Friedberg. By Prausnitz.* XXVI. *Krygsbedryven aan den Ryn en Mein. De Groot-Hertog van Toskane tot Keizer verheeven.* XXVII. *Onlusten tusschen de Hoven van Berlyn en Dresden.* XXVIII. *Overeenkomst van Hanover. Slag by Hennersdorf. Veroveringen der Pruissischen, in de Lausnitz en in Saxen.* XXIX. *Aanvang eener Vredehandelinge aan 't Hof van Dresden. Slag by Kesselsdorf. Dringend schryven des Konings van Pruissen.* XXX. *Vrede van Dresden, tusschen den Koning van Pruissen, ter eener, en den Koning van Poolen en de Koninginne van Hongarye, ter anderer zyde. Gevolgen deezer Vrede. Inzigten van 't Hof van Berlyn. Handeling aan 't Russische Hof.* XXXI. *Staat des oorlogs in Italie. Genua verklaart zig tegen den Koning van Sardinie. Opstand der Corsen. Slag by Bassignana.* XXXII. *De Zoon des Pretendents verwekt eenen opstand, in Schotland. De Staaten*

zenden den Koning van Groot-Britanje de gewoonlyke hulptroepen toe. De opstand wordt gedempt. Kaap Breton veroverd, door de Engelschen.

1743.

I. Toerustingen in Engeland en in Frankryk.

Terwyl de Staaten raadpleegden op het ondersteunen der Koninginne van Hongarye, werden de toerustingen ten oorloge, in Frankryk en in Engeland, sterk voortgezet. George de II. hieldt zig, schoon hy, als Keurvorst van Hanover, een Verdrag van Onzydigheid geslooten hadt met Frankryk (*a*), niet verbonden, om, als Koning van Groot-Britanje, geheellyk stil te zitten. Hy besloot een Leger naar Duitschland te zenden, om de Franschen, die zig, langs den Nekker, begonden te verzamelen, van daar te helpen verdryven. De Engelsche troepen, die in de Oostenrykſche Nederlanden lagen, zouden zig, ten deezen einde, met eenige Hanoverschen en Hessischen, die in Engelsche soldy genomen waren, vereenigen, en, by tyds, naar Duitschland op weg slaan, terwyl de twintigduizend man Staatsche hulptroepen de Oostenrykſche Nederlanden zouden dekken, tot dat de meeste magt van Frankryk zou opgetrokken zyn naar Duitschland. De Fransche troepen, die, in 't voorleeden jaar, in Beieren en in Boheeme, gediend hadden, waren, door ziekte en verloop, geweldiglyk, gesmolten. Lodewyk de XV. besteedde, hierom, den Winter, om zyne verzwakte Legers, door 't

(*a*) *Zie* hier voor, *bl.* 321.

't aanwerven van nieuwe manschap, in staat te stellen, om den Keizer, zynen Bondgenoot, kragtiglyk, te ondersteunen. Doch 't besluit der Staaten, om der Koninginne van Hongarye twintigduizend man te leveren, was niet wel opgevat, aan 't Fransche Hof. De Fransche Staatsdienaars, met naame de Kardinaal de Fleury, hadden den Ambassadeur der Staaten, van Hoey, al voor eenen geruimen tyd, te kennen gegeven „ dat het den Koning ten „ hoogsten aangenaam zyn zou, zo hunne „ Hoog-Mogendheden zig wilden laaten over„ haalen om de Vrede door hunne bemidde„ ling te helpen herstellen." Zy verzekerden ook, dat de Keizer hiernaar verlangde: en het Duitsche Ryk begeerde, eerlang, dat de Koning van Groot-Britanje en de Staaten, nevens de Ryksleden, bemiddelaars werden der gereezen' geschillen (*b*). De Markgraaf de Fenelon sprak, in den Haage, dezelfde taale. Doch toen nu 't besluit, om de Koningin van Hongarye te ondersteunen, genomen was, scheen men, aan 't Fransche Hof, te veranderen van gedagten. De Fenelon gaf te verstaan „ dat dit besluit, zo men 't in 't werk „ stelde, den Koning, zynen Meester, nood„ zaaken zou, de wapenen te voeren in de „ Oostenrykſche Nederlanden, die geenen „ aanval te dugten hadden, zo men zig on„ zydig hieldt; waartoe, meende hy, te meer „ reden was, om dat de Koningin van Hon„ garye aanvallenderwyze begon te oorloo„ gen." De Kardinaal de Fleury, die, zo men zig

1743.

Frankryk toont zig misnoegd, over 't ondersteunen der Koninginne van Hongarye.

(*b*) *Zie* den Brief *in de* Europ. Merc. *July—Dec.* 1743. *bl.* 46.

1743. zig plagt te verbeelden, doorgaans, tot vrede geraaden hadt, was, op den negenentwintigſten van Louwmaand deezes jaars, overleeden (c): en deeze dood ſcheen het Hof aanleiding te geeven, om zig, ſterker dan te vooren, toe te ruſten ten oorloge. Men bleef egter verklaaren, dat de Koning gezind was, de naauwſte vriendſchap te onderhouden met de Staaten, mids zy nalieten de Koningin van Hongarye, met troepen, by te ſtaan. De Fenelon begeerde, met ronde woorden, dat de Staaten hunne troepen niet naar Duitſchland zonden, noch in de Nederlanden lieten gebruiken tegen Frankryk, zo zy 's Konings vriendſchap zogten te behouden (d). Doch de Staaten verſtonden „ dat men hun niet kwa„ lyk neemen kon, dat zy voldeeden aan Ver„ dragen, voorlang, ook met kenniſſe van „ Frankryk, geſlooten. Dat ook de Koningin, „ ſchoon zy nu al den oorlog ſterker mogt „ voortzetten, dan men, veelligt, verwagt „ hadt, evenwel, in 't eerſt, aangevallen ge„ weeſt was, van verſcheiden' kanten." Zy bleeven, derhalve, by 't genomen beſluit, waarin zy, door 't Groot-Britanniſche Hof, kragtiglyk, beveſtigd werden.

II. Staat des oorlogs in Beieren, Geduurende den Winter en 't voorjaar, was het krygsgeluk den Ooſtenrykſchen in Beieren zo zeer medegeloopen, dat zy de Keizerſchen, onder den Graave van Sekkendorf, en de Franſchen, onder den Maarſchalk de Broglio, noodzaak-

(c) Memoir. pour l'Hiſt. de l'Europe *Tom.* I. *p.* 317. R. ROLT Repreſent. of the War, *Vol.* II. *p.* 279

(d) *Zie* zyne Memor. *in de* Europ. Merc. *July—Dec.* 1743. *bl.* 59.

zaakten, het Land te ruimen; welk toen, op 1743.
twee ſterke Plaatſen na, geheellyk, door hen bemagtigd werdt. Broglio kreeg, eerlang, bevel, om, met het overſchot zyns Legers, te keeren naar den Franſchen bodem. De Keizerſchen legerden zig, in en omtrent de Kreitſen, die onzydigheid bedongen hadden (*e*). Karel de VII. begaf zig, in den voorzomer, naar Frankfort. Sedert, tradt hy, te Neder-Schönfeld, met de Koninginne in onderhandeling, over een Verdrag; doch men kwam tot geen volkomen beſluit, ſchoon men, ſedert, verſtondt, dat 'er, in gevolge van 't gehandelde, eene ſoort van Wapenſchorſing behoorde ſtand te grypen, tuſſchen de twee Mogendheden (*f*). De Keizer vondt geraaden, eer hy zig verder verdroege, een' gunſtiger' keer zyner verloopen' zaaken af te wagten.

In Boheeme, was 't, na 't veroveren van Praag, den Ooſtenrykſchen ook alleszins medegeloopen. De Koningin deedt zig, in Bloeimaand, in deeze Stad, kroonen. Egra, de eenigſte ſterke Plaats, die nog vyandlyke bezetting inhadt, werdt, hierop, ingeſlooten, en eerlang, door uithongering, tot de overgave genoodzaakt, in 't begin van Herfſtmaand. De bezetting, uit Franſche manſchap beſtaande, moeſt zig krygsgevangen geeven (*g*). Na 't over-

en in Boheeme.

(*e*) Memoir pour l'Hiſt. de l'Europe, *Tom.* I. *p.* 320, 321. R. Rolt Repreſent. of the War, *Vol.* II. *p.* 291 &c.

(*f*) *Zie* de Memor. *van den* Baron van Reiſchach *in de* Europ. Merc. *July — Dec.* 1743. *bl.* 120. en andere Stukk. *in de* Europ. Merc. *July — Dec.* 1744. *bl.* 61. *Jan. — Juny* 1745. *bl.* 61. *See alſo* R. Rolt *Vol.* II. *p.* 366 &c.

(*g*) Memoir. pour l'Hiſt. de l'Europe, *Tom.* I *p.* 337—340. R. Rolt Repreſ. of the War. *Vol.* II. *p.* 394 &c.

1743. overgaan van Egra was de Koningin van Hongarye meester van gantsch Boheeme. Ook was de kryg, in Beieren, geëindigd, na dat de Keizerschen en Franschen dit Keurvorstendom verlaaten hadden. 't Geweld der wapenen scheen zig, dit jaar, ook meest te zullen wenden naar den kant des Meinstrooms: waaromtrent een vereenigd Leger byeengetrokken werdt, tot ondersteuning der Koninginne van Hongarye, en om de vreemde troepen te verdryven uit Duitschland.

III. Opening van den Veldtogt aan de Mein.

De troepen, in Groot-Britannische soldye staande, en geschikt tot den togt naar Duitschland, lagen gedeeltelyk in Aath, Bergen in Henegouwen en Charleroi, van waar zy, in 't voorjaar, op weg sloegen naar den Rynkant. Zo dra zy de Nederlandsche Steden ontruimd hadden, werden dezelven bezet, met een gedeelte der troepen van deezen Staat, die tot ondersteuninge der Koninginne van Hongarye geschikt waren. Het Engelsche Leger, geleid door den Graave van Stairs, trok zo spoedig voort, dat het, omtrent het einde van Bloeimaand, tot boven Hanau, aan den Meinstroom, genaderd was, toen de Koning van Groot-Britanje, van zynen jongsten Zoon, den *Hertoge van Kumberland* verzeld, zig stelde aan 't hoofd van 't vereenigd Leger, welk men het *Pragmatike Leger* noemde. Hy nam zyn hoofdkwartier te Aschaffenburg, in 't Keurvorstendom Mentz, daar eene brug over de Mein lag. 't Leger kreeg zyn onderhoud, uit Frankenland. Prins *George van Hessen-Kassel* hadt zig, aan 't hoofd van eenige Hessische en Hanoversche manschap, by Hanau, nederge-

slaa-

ſlaagen, om den toevoer te dekken. In deezen ſtaat, wagtte men op gelegenheid, om ſlaags te raaken met de Franſchen, die, onder den *Maarſchalk de Noailles*, omtrent den Nekker, verzameld zynde, tot aan de Mein waren voortgetrokken, en zig, boven Seligenſtad, ter linkerzyde der Riviere, hadden nedergeſlaagen. 't Hoofdkwartier was te Stokſtad, tegen over Aſchaffenburg. De beide Legers evenaarden elkanderen omtrent, in ſterkte. Noailles deedt zyn beſt, om den Bondgenooten den toevoer af te ſnyden, en daardoor tot het veranderen van Legerſtede te noodzaaken. Hy hadt, by Seligenſtad, drie bruggen gelegd over den ſtroom, langs welken hy, van tyd tot tyd, partyen uitzondt, om den voorraad voor 't vereenigd Leger te onderſcheppen. Ook beſloot de Koning van Groot-Britanje, eerlang, op te breeken naar den kant van Hanau, daar Prins George lag. Noailles nam, hierop, Aſchaffenburg in, en zondt, ten zelfden tyde, den *Hertog van Grammont*, met een deel voetvolks, by Seligenſtad, over den ſtroom, met laſt om zig, in het Dorp Dettingen, neder te ſlaan. Dettingen wordt doorſneeden van een riviertje, dat in de Mein ſtort, en met geboomte en kreupelboſch digt bezet is. Men komt, van boven, naar het Dorp, langs eenen engen weg: en hier hadt Noailles voor, de Engelſchen, die van Aſchaffenburg naar Hanau trokken, te onderſcheppen, en, ware 't mogelyk, den Koning zelv' gevangen te neemen. Hy hadt, ten dien einde, den Hertoge van Grammont belaſt, niet van zyn' poſt te wyken, voor nader bevel; welk hy hem eerſt 1743.

1743. wilde geeven, na dat de eerste hoop Engelschen over 't riviertje getrokken zou zyn, wanneer Grammont hen, van agteren, moest aantasten, terwyl een andere hoop Ruitery en Voetvolk, die reeds tusschen Dettingen en zeker bosch lag, hen, van vooren, op 't lyf vallen zou. Midlerwyl, zou hy de voorttrekkende Engelschen, van de overzyde van de Mein, van drie of vier Batteryen, beschieten, en hen, van agteren, bestoken uit Aschaffenburg. Doch de toeleg des Maarschalks werdt verydeld, door de ontydige drift des Hertogs van Grammont; die zo dra niet te Dettingen gekomen was, of hy trok den Bondgenooten, over 't riviertje, te gemoet. De tyd, die hiermede verliep, besteedde de Koning van Groot-Britanje, om het vereenigd Leger, tusschen Dettingen en Klein Oostheim, daar de Oostenrykschen, onder den Hertog van Aremberg, hun Hoofdkwartier gehad hadden, dwars van den Meinstroom af, in slagorde te stellen. De Maarschalk de Noailles, ziende hoe kwalyk zyn last naargekomen werdt, vondt zig genoodzaakt, om Grammont te ondersteunen, over de Mein te trekken, met het Leger; en zig, by Dettingen, even boven 't riviertje, te plaatsen. De Legers raakten aan elkanderen, op den zevenentwintigsten van Zomermaand, ten een uure na den middag. 't Grof geschut der Franschen, dat aan de overzyde van den Meinstroom stondt, kon maar kleinen dienst doen, zo dra 't gevegt begonnen was; alzo het, niet dan op de zyden konnende treffen, gevaar liep van zo wel vrienden als vyanden te beschadigen. Maar 't geschut van 't vereenigd

Slag by Dettingen.

1743.

nigd Leger, ter wederzyde der ſlagorde geplaatſt, trof den vyand alleen en van vooren, en maakte eene byſtere ſlagting onder 's Konings huistroepen, den bloem des Franſchen heirs. Ook werdenze, eerlang, op de vlugt gedreeven, over den ſtroom; daar veelen verdronken. Het voetvolk hieldt nog eene wyle ſtand: doch werdt toen, insgelyks, gedwongen te wyken. Het vereenigd Leger behieldt het ſlagveld; daar de Koning van Groot-Britanje, na 't gevegt, verkoos de maaltyd te houden. De Bondgenooten meenden, dat de vyand driemaal zo veel volks verlooren hadt, als zy, en berekenden hunne dooden op agthonderd, en hunne gekwetſten op veertienhonderd. Doch de Franſchen gaven voor, dat het verlies omtrent even groot geweeſt was, aan beide de zyden. Zelfs ſchreeven zy zig de overwinning toe, en lieten 'er, in Frankryk, *Te Deum* over zingen. Doch de gevolgen van deezen ſlag beweezen, wie 'er meeſt by geleeden hadt(*b*). De Maarſchalk de Noailles, ſchoon verſterkt met het overſchot des Legers onder den Maarſchalk de Broglio, welk uit Beieren kwam, was genoodzaakt, by Worms, over den Ryn te rug te trekken, om de Elzas te beſchermen. De Koning van Groot-Britanje begaf zig, met het vereenigd Leger, insgelyks, by Mentz, over den ſtroom, op den Franſchen bodem. Prins Karel van Lotharingen, Beieren en Boheeme van vreemde troepen gezuiverd

Gevolgen van den zelven.

(*b*) R. Rolt Repreſent. of the War, *Vol.* II. *p.* 292—347, Memoir. pour l'Hiſt. de l'Europe, *Tom.* I. *p.* 319—332. *Zie ook* de Stukk. *in de* Europ. Merc. *July—Dec.* 1743. *bl.* 4, 5, 6, 10, 16, 18, 81, 229, 286.

1743. verd hebbende, trok, in Hooimaand, ook naar den Rynkant, met oogmerk, om den Maarschalk de Noailles aan te tasten, in de Elzas. Doch de Franschen hadden zig zo sterk verschanst, langs de linkerzyde der Riviere, dat de overtogt ongeraaden gevonden werdt. De veldtogt liep, hier, met eenige schutgevegten, tusschen de Hussaaren, die, by kleine hoopen, over den stroom trokken, en de Franschen, ten einde. De Engelsche troepen keerden, in 't najaar, weder naar de Oostenrykche Nederlanden; daar zy, in de Winterlegeringen, gelegd werden.

IV. De Staatsche hulptroepen komen in Duitschland.

De twintigduizend man, door de Staaten, der Koninginne van Hongarye ter hulpe toegeschikt, waren te laat op weg geslaagen naar Duitschland, om deel te hebben aan de zege, by Dettingen bevogten. Verscheiden' Gewesten draalden lang, met besluiten tot den optogt: inzonderheid, om dat men ongaarne zag, dat den Staaten, omtrent het werk van Oostende, geen genoegen gegeven werdt, door de Koninginne van Hongarye. Doch de Heer *John Carteret*, die, wegens Groot-Britanje, herwaards gezonden was, verzekerde hun, dat de Koningin hun, omtrent de Oostendesche zaak, volkomen' voldoening geeven zou, en dat de Koning, zyn Meester, hiervoor instondt (*i*). De troepen, die omtrent Arnhem byeengetrokken waren, kreegen toen bevel tot den optogt, die, in 't begin van Oogstmaand, geschiedde. Zy begonden, met den aanvang van Herfstmaand, aan te komen omtrent Frank-

(*i*) *Zie de* Memor. *in de* Europ. Merc. *Jan.—Juny* 1743. *bl.* 317.

Frankfort, daar men eene Legerplaats voor hen afgesteken hadt. Sommigen waren in de verwagting, dat het vereenigd Leger, na de aankomst deezer troepen, zyn werk gemaakt zou hebben, om den Maarschalk de Noailles den hertogt over den Ryn te beletten, of datze hem, door het aantasten van eenige Steden in de Elzas, werk zouden hebben verschaft. Doch 't bleek, by de uitkomst, dat men nog niet vastgesteld hadt, Frankryk den oorlog aan te doen; en dat men zig vergenoegde, met het verdryven der Fransche troepen van den bodem des Duitschen Ryks (*k*). De Staatsche hulptroepen keerden, eerlang, te rug naar de Oostenrykische Nederlanden; betrekkende de Winterlegeringen, te Bergen in Henegouwen, te S. Guilain, te Aath, te Binch, te Lessines, te Soignies, te Kortryk en te Oudenaarden. Het Fransche Hof, zig verbeeldende, of voorwendende zig te verbeelden, dat de Staaten van zins waren, de Koningin van Hongarye by te staan tegen Frankryk; gaf zyn misnoegen, over den optogt der hulptroepen, duidelyk te kennen aan den Ambassadeur van Hoey. Hy schreef het over naar den Haage: daar zyn schryven, welk naar eene veroordeeling der tegenwoordige maatregelen scheen te smaaken, en waarover reeds te vooren misnoegen was opgevat, zeer kwalyk genomen werdt. Men schreef hem wederom „ dat de Staaten, „ wel verre van eenig kwaad voorneemen te „ hebben tegen Frankryk, de vriendschap van „ zyne Allerchristelykste Majesteit hooglyk „ waar-

1743.

Keeren te rug naar de Oosten-rykſche Nederlanden.

Misnoegen over 't schryven van den Ambassadeur van Hoey.

(*k*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* I. *p.*348 & *suiv.*

1743. „ waardeerden, en altoos zouden zoeken aan „ te kweeken; dat zy den oorlog, dien de Koningin van Hongarye voerde, als verdedigend aanzagen, en zig, hierom, verpligt „ vonden, haar te ondersteunen; en dat hy, „ Ambassadeur, hun gedrag, op deeze gronden, behoorde verdedigd te hebben, aan 't „ Fransche Hof, zonder zyne brieven te vullen met aanmerkingen, welken men zou „ konnen agten, eerder uit zynen eigen koker voortgekomen te zyn, dan dat zy, door „ 's Konings Staatsdienaars, zouden gemaakt „ wezen (*l*)." De Markgraaf de Fenelon, Ambassadeur des Konings van Frankryk by de Staaten, vertrok, op 't einde des jaars, naar zyn Hof; de zorg voor de zaaken zyns Meesters, hier te Lande, laatende aan den *Abt de la Ville*, die 'er nog eenige jaaren mede belast bleef. 't Vertrek van de Fenelon werdt aangezien, als een uitwerksel van het misnoegen des Franschen Hofs. Hy hadt 'er egter, by 't afscheidneemen, niets van laaten blyken (*m*), en in tegendeel te verstaan gegeven, dat hy, in 't kort, dagt weder te komen.

V. Staat des krygs in Italie.

In Italie, waren de zaaken der Koninginne van Hongarye een weinig te rug gegaan, sedert dat de Infant Don Filips, eenige versterking van manschap bekomen hebbende, wederom in Savoje gedrongen was, den Koning van Sardinie noodzaakende te wyken. Tusschen de Spanjaards en Oostenrykschen, viel, op den agtsten van Sprokkelmaand, een gevegt

(*l*) Resol. Gener. *Mart* 16 *Sept* 1743. *Voiez* Lettr. *de* Monf. VAN HOEY, *p.* 117, 128, 136, 170, 171, 237.

(*m*) *Zie* zyne Memor. *in de* Europ. Merc. *July—Dec.* 1743. *bl.* 315.

vegt voor, by Campo Santo, waarin beide de Partyen zig de overwinning toeschreeven. Doch de Oostenrykschen hadden 't veld behouden. Don Filips zogt, sedert, meer dan eens, uit Savoje in Piemont te dringen: doch 't werdt hem, geduuriglyk, belet, door den Koning van Sardinie (*n*), die, sedert eenigen tyd, sterk aangezogt was, door de Hoven van Versailles en Madrid, om van maatregels te veranderen, en hunne zyde te kiezen. Doch hy was niet te beweegen (*o*). Zelfs tradt hy, eerlang, met den Koning van Groot-Britanje en de Koninginne van Hongarye, in een nieuw Verdrag, welk, den dertienden van Herfstmaand, te Worms, daar George de II. zig toen onthieldt, getekend werdt. In dit Verdrag, werdt de Overeenkomst van den eersten van Sprokkelmaand des voorleeden jaars (*p*), bekragtigd. „ De Koning van Sardinie „ stondt, wyders, af van allen eisch op Milaan, en verbondt zig, tot handhaavinge „ der Pragmatike Sanctie. De Koningin droeg „ hem, daarentegen, het Gewest van Vigevano op, benevens een gedeelte van de Hertogdommen Pavia en Piacenza, en een gedeelte van het Land van Anghiera, in 't „ Milaneesche, midsgaders het regt haarer „ Majesteit op het Markgraafschap van Final, mids de Stad Final, altoos, eene vrye „ haven bleeve, gelyk Livorno. De Koning „ van Groot-Britanje beloofde den Koning „ van Sardinie eenen onderstand van twee- „ hon-

1743.

Verdrag van Worms.

(*n*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* II. *p.* 1—8.
(*o*) R. Rolt Represent. of the late War, *Vol.* II. *p.* 379.
(*p*) Zie hier voor, *bl.* 311.

1743. „ honderdduizend ponden sterlings in 't jaar, „ zo lang den oorlog duuren zou. Voorts, „ kwam men overeen, om de Staaten der Vereenigde Gewesten te nodigen tot dit Verdrag (q)." Ook geschiedde dit laatste, sedert. De Koningen van Groot-Britanje en Sardinie stonden 'er sterk op, dat de Staaten 't Verdrag van Worms aannamen (r). Doch zy verstonden, dat zy zig, in geene nieuwe verbindtenissen, ten dienste der Koninginne van Hongarye, behoefden te steeken, na dat zy, door 't verleenen van hulptroepen, getoond hadden, aan de voorigen te willen voldoen.

De Staaten worden 'er toe genodigd.

VI. Verbond van onderlinge bescherminge, tusschen de Hoven van Weenen en Dresden.

De Oostenrykfche party ontving, midlerwyl, geenen kleinen steun, door dit Verdrag, welk, nog voor 't einde des jaars, gevolgd werdt van een Verbond van onderlinge bescherminge, tusschen de Hoven van Weenen en Dresden. De Koning van Poolen, zig, als Keurvorst van Saxen, in 't jaar 1741, begeven hebbende in het Verbond, welk, tegen de Koninginne van Hongarye, tusschen Frankryk, Pruissen en Keur-Beieren, geslooten was, hadt zig de vryheid voorbehouden, om dit Verbond te verlaaten, zo dra zulks, door den Koning van Pruissen, geschieden zou. Dit gebeurde, in 't volgende jaar, toen de Koning van Pruissen eene byzondere Vrede sloot, met de Koninginne van Hongarye, te Breslau (s). Het Hof van Dresden, misnoegd op dat van Berlyn, over 't sluiten van dit byzonder Verdrag, waarin de Koning van Pruissen, dagt men,

(q) Rousset Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 81.

(r) *Zie* de Memorien *in de* Europ. Merc. *Jan.*—*Juny* 1744. *bl.* 152, 201.

(s) *Zie* hier voor, *bl.* 340.

men, alleen op zyn eigen belang, niet op dat zyner Bondgenooten, gezien hadt, verdroeg zig, sedert, ook met de Koninginne, en verbondt zig, haare zaak, met zyne troepen, te onderſteunen. De Koning van Pruiſſen, bedugt, dat, uit deeze verbindtenis, zo wel als uit den voorſpoed der Ooſtenrykſche wapenen, in Boheeme en in Beieren, iets nadeeligs voor zyne nieuwlings verkreegen' bezittingen in Silezie volgen mogt; hieldt zyn Leger in de wapenen, op de grenzen van Saxen, en daardoor het Hof van Dresden in geduurige onruſt. De Heer *d'Ammon*, Pruiſſiſche Gezant aan dit Hof, vermaande den Koning van Poolen, ondertuſſchen, van tyd tot tyd, tot het houden van het Verbond, tegen de Koninginne. Doch zyne Poolſche Majeſteit vondt ongeraaden, in een Verbond te blyven, welk, naar men 't te Dresden inzag, door den Koning van Pruiſſen zelven, eerſt verlaaten was. Hy beſloot, derhalve, zelf een nader Verbond aan te gaan met de Koninginne van Hongarye, tot beſcherminge der wederzydſche Staaten (*t*). Het werdt, op den twintigſten van Wintermaand, getekend. De meeſte voorwaarden van het zelve kwamen overeen, met die van het Verbond van den jaare 1733, tusſchen wylen den Keizer en den Keurvorſt geſlooten. De Koning verbondt zig, op nieuws, tot de handhaavinge der Pragmatike Sanctie, en de Koningin erkende het regt der Koninginne van Poolen, en derzelver nakomelingen, om,

1743.

(*t*) *Voiez* Expoſé de la Conduite des deux Rois, *dans le* Recueil *de* Rousset, *Tom.* XXI. *p.* 16.

1743. om, onmiddelyk na 't uitſterven der mannelyke en vrouwelyke nakomelingen van Keizer Karel den VI., in de Ooſtenrykſche Staaten op te volgen. Wyders, verbondt men zig, om elkanderen, des noods, by te ſtaan, de Koningin den Koning, met twaalfduizend, en de Koning de Koninginne, met zesduizend man (*u*). Doch in Bloeimaand des jaars 1744, vondt men geraaden, 't getal deezer manſchap te vermeerderen. De Koningin beloofde toen, dertigduizend man te zullen leveren; en de Koning twintigduizend (*v*). 't Verbond tuſſchen de Hoven van Weenen en Saxen was, ondertuſſchen, zo dra niet rugtbaar geworden, of het verwekte een misnoegen aan 't Hof van Berlyn, welk, eerlang, gewigtige gevolgen hadt.

VII. Uitſlag van den oorlog, tuſſchen Rusland en Zweeden.

By 't ſluiten van deeze twee Verdragen, waaruit de Koningin van Hongarye hoop ſchepte, op de herſtelling haarer zaaken, was nog gekomen het treffen der Vrede, tuſſchen Rusland en Zweeden, waardoor Keizerin Elizabet de handen ruim ſcheen te zullen krygen, om aan haare Verbindteniſſen jegens het Huis van Ooſtenryk te konnen beantwoorden. De Noordſche kryg was ongelukkig uitgevallen voor de Zweeden, welker Leger, by Helſingfors, in 't voorleeden jaar 1742, beſlooten geweeſt zynde door den Generaal Lascei, genoodzaakt werdt, een nadeelig Verdrag met hem aan te gaan. Finland werdt toen geheel veroverd, door de Ruſſen. De Koning van

(*u*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 102.
(*v*) *Voiez* Expoſé *dans le* Recueil *de* ROUSSET, *Tom.* XXI. *p.* 19.

van Zweeden hadt, hierop, de bemiddeling des Konings van Groot-Britanje verzogt, tot herstelling der Vrede. Men tradt, eerlang, in onderhandeling te Abo, de hoofdstad van Finland: alwaar, op den zeventienden van Oogstmaand deezes jaars, een Verdrag getekend werdt, waarby dat van den jaare 1721, in allen deele, werdt bevestigd. „ Kymmenegrod „ in Finland, met de Sterkten Fredrikshams „ en Wilmanstrand, en eenige andere streeken hieromtrent, werden, daarenboven, afgestaan aan de Keizerinne, die het Groot-Hertogdom van Finland, Oost-Bothnie, „ Biorneborg, Abo, de Eilanden van Aland, „ de Landschappen Tavasthus en Nyland en „ een gedeelte van het gehugt Pyttis, midsgaders Kexholm en Savolaxie, op de Vesting Nyslot na, daarentegen, te rug gaf „ aan Koning Fredrik. De Keizerin gaf, „ daarenboven, der Kroone van Zweeden verlof, om, jaarlyks, voor vyftigduizend Roebels aan Graanen te mogen laaten koopen, „ in de havens van Finland, aan de Oostzee: „ onvrugtbaare jaaren, of zulken, waarin de „ uitvoer van Graanen aan alle volken verbooden was, alleenlyk uitgezonderd (w)." Kort na 't sluiten deezer Vrede, ontdekte men, te Petersburg, wederom eene samenzweering tegen de Regeering der Keizerinne, en ten behoeve der gewezene Regente, de Prinsesse Anna. De *Markgraaf de Botta d'Adorno*, Gezant der Koninginne van Hongarye, werdt be-

1743.

Vrede van Abo.

(w) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 64. Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* I. *p.* 146.

1743. beschuldigd van 'er deel aan gehad te hebben. De Keizerin zondt hem naar Weenen. Doch men vondt, eerlang, middel, om het misnoegen, welk hy aan 't Russische Hof verwekt hadt, weg te neemen (x).

De Staaten zenden eene Vloot naar de Oostzee.

De kryg in 't Noorden hadt, midlerwyl, ook de Staaten op kosten gejaagd. Zy hadden, in de voorige Noordsche oorlogen, dikwils, ondervonden, dat hunne Koopvaardyschepen onderzogt en opgebragt werden, zonder grond. Om deeze zwaarigheid te voorkomen, hadden deze, in 't voorleeden jaar, een Esquader Oorlogsschepen gezonden naar de Oostzee: en in de Lente deezes jaars, werden nog zeven Fregatten derwaards geschikt, onder bevel van den Kapitein Hendrik Lynslager. Zy zogten, hierdoor, den Koning van Zweeden te beweegen, om eenige veranderingen te maaken, in het Reglement op de Commissievaart, welk, onlangs, in Zweeden, uitgekomen was, en, huns oordeels, met het regt der volken en met de voorige Overeenkomsten, streedt. By dit Reglement, werden niet slegts *behoorlyke Paspoorten en Zeebrieven* gevorderd, welke uitdrukkingen den Staaten te algemeen scheenen; maar *touwwerk*, *zeildoek*, *vlaggedoek* en *leevensmiddelen* werden, tegen alle gewoonte en Verdragen, voor *Contrebande* gerekend, 't welk veele schepen en goederen aan verbeurdverklaaring onderhevig maakte, die, volgens 't oordeel der Staaten, vry behoorden te zyn. Ondertusschen, verwekte het zenden van Oorlogs-

(x) *Zie de* Stukk. *in de* Europ. Merc. *July — Dec.* 1743. *bl.* 211, 219, 247. *Jan — Juny* 1744. *bl.* 81, 82.

logsſchepen naar de Ooſtzee merkelyk misnoegen aan 't Zweedſche Hof. De Koning van Deenemarke boodt den Staaten zyne bemiddeling aan, tot bylegging van 't gereezen geſchil met Zweeden (y); welk van zelf eindigde, na dat de Vrede tuſſchen Rusland en Zweeden geſlooten was. 1743.

Het Oktroi der Nederlandſche Ooſtindiſche Maatſchappye, welk, met het jaar 1740, ten einde liep, was toen, en op 't einde des jaars 1741, t'elken reize ſlegts voor een jaar, verlengd, alzo men niet eens hadt konnen worden, over de *Recognitie*, die de Maatſchappy aan de Staaten betaalen zou, voor eene verlenging van een merkelyk getal van jaaren. Op 't einde des voorleeden jaars, was men egter hieromtrent overeengekomen. 't Oktroi der Maatſchappye werdt toen verlengd, voor den tyd van twaalf jaaren, die, met den eerſten dag deezes jaars 1743, ingaan, en, met den laatſten dag des jaars 1754, eindigen zouden (z). By deeze gelegenheid, werdt ook, ernſtelyk, gehandeld, over 't beſpaaren van veele noodelooze koſten, in de huishouding der Maatſchappye, en over eenige verbeteringen, in 't beleid van den inkoop veeler waaren, hier en in de Indien (a): waarop men, eerlang, nieuwe ſchikkingen beraamde, die, ſedert, gedeeltelyk, werden naargekomen.

't Oktroi der Ooſtindiſche Maatſchappye wordt verlengd.

Op den agtentwintigſten van Sprokkelmaand,

De Prinſes van

(y) *Zie* Europ. Merc. *Jan.*—*Juny* 1742. *bl.* 268, 269, 315.
(z) *Zie* Europ. Merc. *Jan.*—*Juny* 1741. *bl.* 102.
(a) Secr. Reſol. Holl. 23 *July* 1740. 16 *Maart*, 18 *April*, 16 *Juny* 1741. IX. *Deel*, *bl.* 540, 686, 718, 769. Rapport *van* 17 *Decemb.* 1742. Miſſive van Bewindh. *van* 21 *April* 1742.

1743. maand, was de Prinses van Oranje, te Leeuwaarden, bevallen van eene Dogter, die, naar haare Moederlyke Groot-Moeder, *Carolina* genoemd werdt. De Prins gaf 'er den algemeenen en byzonderen Staaten, by eenen Brief, kennis van. Zyne Hoogheid sleet een gedeelte deezes jaars, op zyn Slot Oranjestein in 't Prinsdom Nassau, alwaar hy, by 't doortrekken der hulptroepen voor de Koninginne van Hongarye, dagelyks, een aanzienlyk getal van Staatsche Krygsoversten aan zyne tafel onthaalde. Ook deedt hy de gemeenen, te Muntfelde, rykelyk toeven met vleesch, brood, bier en brandewyn: 't welk aan de vermoeide menigte geene geringe verkwikking gaf (*b*).

Oranje bevalt van eene Dogter.

IX. De zaaken der Koninginne van Hongarye hadden, geduurende den loop des jaars 1743, zulk een' gunstigen keer genomen, dat men 'er, in 't algemeen, eenen voordeeligen uitslag van verwagtte. Zy hadt zig, door 't herwinnen van Praag en Egra, hersteld in 't bezit van 't Koningkryk Boheeme. Zy hadt den Keizer beroofd van zyn Keurvorstendom Beieren, en hem tot de noodzaakelykheid gebragt, om haar aan te zoeken tot een Verdrag, door bemiddeling des Duitschen Ryks, welke zy egter, tot hiertoe, niet hadt willen aanneemen. Zy hadt de zaaken van Italie op eenen vaster' voet gebragt, door het sluiten van het Verdrag van Worms. De Koning van Poolen, te vooren haar vyand, was in een naauw Verbond met haar getreden, als Keurvorst van Saxen.

Tegenwoordige Staat van de zaaken der Koninginne van Hongarye.

(*b*) *Zie* Europ. *Merc. Jan.—Juny* 1743. *bl.* 228. *July—Dec.* 1743. *bl.* 251.

Saxen. Zy hadt de daadelyke hulp des Konings van Groot-Britanje ondervonden, in den slag by Dettingen. De Staaten der Vereenigde Gewesten hadden, ten laatste, twintigduizend man ten haaren dienste doen optrekken, en de hoop, om, eindelyk, ook onderstand van Rusland te verwerven, was vermeerderd, na 't sluiten van de Vrede met Zweeden. 't Fransche Leger, onder den Maarschalk de Noailles, schoon versterkt met het deerlyk overschot van 's Konings troepen, die hooger op in Duitschland gediend hadden, was genoodzaakt geweest, over den Ryn te rug te keeren: werwaards hun de Oostenrryksche krygsmagt, onder Prins Karel van Lotharingen, dreigde te volgen. Al het welke zulk eene voordeelige gedaante gaf aan de zaaken van 't Weener-Hof, dat de Koningin, naar veeler oordeel, haare meeste drukkende zwaarigheden in 't kort zou te boven gekomen zyn. Doch het volgende jaar was naauwlyks half verloopen, of de staat haarer zaaken was geweldiglyk veranderd in haar nadeel, door verscheiden' ongelukken, die haar, van meer dan eenen kant, overvielen, en die het tooneel des krygs ook, nader dan men gehoopt hadt, bragten aan de grenzen van deezen Staat. 1743.

Het Fransche Hof, bespeurende, dat de Koningin van Hongarye geenen tegenstand meer te wagten zou hebben in Duitschland, zo zy haare Bondgenooten behieldt, en zo de Koning van Pruissen stil zat, gelyk hy, na 't sluiten van 't Verdrag van Breslau, gedaan hadt; smeedde een Ontwerp, om den Keizer, met Pruissische hulptroepen gesterkt, den kryg te

Toeleg van 't Fransche Hof.

1743. te doen hervatten in Boheeme; om den Koning van Groot-Britanje, in zyn eigen Ryk, de handen vol werks te geeven en te noodzaaken tot het te rug ontbieden zyner troepen uit de Oostenrykſche Nederlanden; en om deeze Nederlanden zelf aan te tasten met de wapenen; 't welk de Staaten der Vereenigde Gewesten, ten minste, beletten zou, de Koningin van Hongarye, in Duitschland, met hulptroepen, te ondersteunen. Het tweede lid van dit drieledig Ontwerp, 't bestooken des Konings van Groot-Britanje, in zyn eigen Ryk, werdt eerst in 't werk gesteld: daarop volgde de inval in de Oostenrykſche Nederlanden, en eindelyk ook de togt naar Boheeme. 't Verhaal deezer drie gewigtige gebeurtenissen en derzelver merkwaardige gevolgen zal de hoofdstof van dit Boek uitmaaken.

X. Onderneeming eener landinge in Groot Britanje, ten behoeve des Pretendents.

Men wil, dat de Kardinaal *de Tencin*, een der Staatsdienaaren van Koning Lodewyk den XV., al sedert eenigen tyd, den toeleg hadt gesmeed, om den Pretendent, die hem den Kardinaals hoed bezorgd hadt, of deszelfs oudsten Zoon, op den troon van Groot-Britanje te verheffen. Hy handelde hierover, met de Kardinaalen *Aquaviva* en *Valenti*, te Rome: den eersten Ambassadeur des Konings van Spanje, en den anderen 's Pausen Sekretaris van Staat(*c*). Men arbeidde, den gantschen Winter, in Frankryk, aan 't uitrusten eener Vloote, die, te Brest en te Rochefort, verzameld werdt, en gedeeltelyk, zo geloofd werdt, tot den togt naar Groot-Britanje geschikt was. Zy bestondt uit

(*c*) Rousset Recueil, Tom. XVIII. p. 294.

uit omtrent veertig ſchepen van oorloge in alles, en zou, zo men voorgaf, door een Spaanſch Esquader, verſterkt worden. De troepen, die tot de landing zouden dienen, zouden, te Duinkerken, ingeſcheept, en, door de Oorlogsſchepen van Breſt, begeleid worden. De Pretendent, te Rome, kennis van den toeſtel gekreegen hebbende, ſtondt, zo men in Engeland vernam, omtrent den aanvang des jaars 1744, af van zyn regt tot de Kroone van Groot-Britanje, ten behoeve van zynen oudſten Zoon, *Karel*, die, hierop, den titel van *Koning* aannam, en heimelyk, van Rome, vertrok naar Frankryk. Het Groot-Britanniſche Hof was, ondertuſſchen, by tyds, onderregt geworden van 't gene 'er, te Rome, voorgevallen was. De Engelſche Gezant *Thompſon* gaf, op laſt van den Koning, zynen Meester, het Franſche Hof, terſtond, kennis van dit gewigtig nieuws: te gelyk vorderende, dat men den Zoon des Pretendents, zo hy in Frankryk komen mogt, het Ryk deedt ruimen, in gevolge van de Verdragen. Doch Amelot, met wien hy ſprak, weigerde hem te antwoorden, voor hy 's Konings laſt hiertoe hadt. Weinige dagen laater, antwoordde hy hem, van 's Konings wege „ dat de Verdragen wederzyds verbonden, en dat, zo dra de Koning „ van Engeland voldoening gegeven hadt, „ op de herhaalde klagten, over inbreuk op „ de Verdragen; zyne Allerchriſtelyke Majeſteit nader beſcheid doen zou op 't gene „ hem, door den Heere Thompſon, uit den „ naam des Konings van Groot-Britanje,

1743.

1744.

1744. „ was voorgehouden (*d*)." Men hieldt den toeleg van 't Fransche Hof nu voor genoegzaam erkend. De Koning van Groot-Britanje deedt 'er het Parlement verslag van, welk beloofde, hem, uit al zyn vermogen, te zullen ondersteunen (*e*).

De Staaten ondersteunen George den II. met zesduizend man.

De Engelsche Gezant Trevor deelde den Staaten de onverwagte tyding mede, op den negenentwintigsten van Sprokkelmaand, hun, te gelyk, uit 's Konings naam, verzoekende, om de zesduizend man hulptroepen, die zy zyner Majesteit, in zulk eene gelegenheid, beloofd hadden te leveren; en te gelyk, om eenige Oorlogsschepen, die de troepen zouden geleiden. Men raadpleegde, terstond, op zyn voorstel, en besloot, eenpaariglyk, in het overvoeren der zesduizend man te bewilligen: doch men verschoonde zig van 't leveren van Oorlogsschepen, alzo men meende, dezelven niet in gereedheid te zullen hebben (*f*). De zesduizend man gingen, kort hierna, onder bevel van den Luitenant-Generaal *Smissaart*, in de Willemstad scheep, in Engelsche vaartuigen, en kwamen allen, in Grasmaand, behouden in Engeland aan. Zy werden, terstond, rondsom Londen, in Verversschingskwartieren gelegd.

De Landing mislukt, door storm.

Midlerwyl, was de inscheeping der Fransche troepen, tot de landing in Engeland geschikt, te Duinkerken, begonnen, met het begin van Lentemaand. Doch een hevige Noordwestelyke

(*d*) *Voiez* Les Lettr. de *Mr*. Thompson *dans le* Recueil *de* ROUSSET *Tom* XVIII. *p*. 300, 301.

(*e*) ROUSSET Recueil, *Tom*. XVIII. *p*. 295, 297.

(*f*) Resol. Holl. 27 *Febr*. 1744. *bl*. 185. Resol. Gener. 2 *Maart* 1744.

ke ſtorm, die verſcheiden' platbodemde vaartuigen, met welken men 't Krygsvolk aan boord voerde, aan ſpaanderen ſloeg, verhinderde 't voltrekken der onderneeminge. De Koning van Frankryk gaf, eerlang, bevel, om 't geſcheepte Krygsvolk wederom aan Land te doen gaan. *De Rocquefeuille*, met drie-entwintig Oorlogsſchepen, van Breſt zynde uitgeloopen, om, zo in 't algemeen geloofd werdt, de landing te begunſtigen, hadt ook zo veel geleeden, in den ſtorm, dat hy 't Kanaal verlaaten, en naar Breſt te rug keeren moeſt. De Admiraal *John Norris*, die, met een Engelſch Esquader, op hem paſte, hadt hem niet in 't gezigt konnen krygen. De Zoon des Pretendents was, midlerwyl, in Frankryk gekomen; daar hy zig, nog eenigen tyd, in 't heimelyk onthieldt (*g*). Men verſpreidde, omtrent deezen tyd, en 't vondt, by veelen, geloof, dat het Franſche Hof, met de voorgewende overvoering des jongen Pretendents naar Groot-Britanje, alleenlyk beoogd hadt, de Engelſche ſcheepsmagt te trekken uit de Middelandſche zee (*h*). Doch de opſtand in Schotland, die, in 't volgende jaar uitborſt, en baarblykelyk onderſteund werdt, door Frankryk, deedt dit vermoeden, geheellyk, verdwynen. 't Byeenbrengen der platbodemde vaartuigen te Duinkerken hadt, midlerwyl, eenige ongeruſtheid verwekt in Zeeland, daar men voor eene landing der Franſchen vreesde. Ook ſtelde men zig meer of min in ſtaat, om dezelve te belet-

1744.

Ongeruſtheid in Zeeland.

(*g*) *See* R. ROLT Repreſ. of the late War *Vol.* III. *p.* 82—115.
(*h*) *Voiez* Memoir. pour l'Hiſt. de l'Europe, *Tom.* I. *p.* 58, 75.

1744. letten. Doch 't bleek, door den tyd, dat de vrees, hier, geen' grond gehad hadt. De Fransche en Spaansche Vlooten, die te Toulon gelegen hadden, waren, den twee-entwintigsten van Sprokkelmaand, slaags geraakt, met de Engelsche Vloote onder den Admiraal *Thomas Matthews*, die voor de haven kruiste. 't Gevegt was hevig, en werdt, op de twee volgende dagen, hervat. De Spaansche Oorlogsschepen werden meest beschadigd. Ook klaagde het Spaansche Hof, naderhand, dat de Franschen zig te ver buiten de hitte des gevegts gehouden hadden. De Vereenigde Vlooten werden, op den derden dag, genoodzaakt, te wyken, en te Karthagena in te loopen: waarom de Engelschen zig de overwinning toeschreeven (*i*).

Zeegevegt voor Toulon.

XI. Het Fransch Esquader, welk zig by 't Spaansche gevoegd hadt, ging door, onder den naam van onderstand in schepen. Men verstondt, derhalve, aan 't Fransche Hof, dat men, op deeze wyze, vyandelykheden pleegen kon tegen de Engelschen, zonder in oorlog te treeden met de Kroone. Doch de onderneeming ten behoeve des jongen Pretendents kon geen' voortgang hebben, zonder dat Frankryk den oorlog verklaarde aan Groot-Britanje. Ook was de Oorlogsverklaaring, reeds in 't begin van Lentemaand, gereed gemaakt, en op den vyftienden getekend; schoon zy, niet voor den dertigsten, openlyk geschiedde. De Koning, in deeze Oorlogsverklaaring, vooraf, betuigd hebbende „ dat hy, na de dood van Keizer „ Ka-

Frankryk verklaart Groot-Britanje den oorlog.

(*i*) R. Rolt Repres. of the late War *Vol* III. *p.* 470 &c.

„ Karel den VI., ernstelyk, gearbeid hadt tot 1744.
„ vrede; doch dat zyne poogingen, door het
„ Hof van Londen, verzuimende het waar-
„ agtig belang der Engelschen, geduuriglyk,
„ gedwarsboomd waren; beschuldigt, vervol-
„ gens, den Koning van Engeland, Keurvorst
„ van Hanover, dat hy 't Weener-Hof opge-
„ stookt, het Verdrag van Onzydigheid, zo
„ dra de Fransche troepen Westfaale geruimd
„ hadden, geschonden, en de Scheepvaart
„ der Franschen, door allerlei geweldenaa-
„ ryen, ontrust hadt: alle welke beledigingen
„ zyne Majesteit niet langer verdraagen kon,
„ zonder verzuim van 't gene hy zynen On-
„ derdaanen, zynen Bondgenooten, en zig
„ zelven verschuldigd was: weshalve hy den
„ Koning van Engeland, Keurvorst van Ha-
„ nover, den oorlog aanzeide, te water en te
„ lande (*k*)." De Oorlogsverklaaring des Ko- Groot-Britanje aan Frankryk.
nings van Groot-Britanje volgde, maar wei-
nige dagen, na die des Konings van Frank-
ryk. In dezelve, werdt „ het Fransche Hof
„ de voornaamste schuld gegeven van de on-
„ lusten, die, na 's Keizers dood, in Duitsch-
„ land, ontstaan waren, onaangezien de Ko-
„ ning, in 't jaar 1738, beloofd hadt, tegen
„ den afstand van Lotharingen, de Pragma-
„ tike Sanctie te zullen handhaaven." Wy-
ders, erkende Koning George „ dat hy 't Wee-
„ ner-Hof ondersteund hadt: doch hiertoe was
„ hy verpligt geweest, uit kragte zyner ver-
„ bindtenis tot handhaaving der Pragmatike
„ Sanctie. Frankryk hadt, daarentegen, reeds
„ in

(*k*) *Volez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 317.

1744. „ in Wynmaand des jaars 1740, aan den „ Bevelhebber van een Esquader, tot onder„ steuning van Spanje uitgerust, last gege„ ven, om eene der voornaamste Engelsche „ Volkplantingen in Amerika, vyandelyk, aan „ te tasten. Hier was 't herstellen der Vesting„ werken van Duinkerken, tegen de Verdra„ gen, bygekomen: voorts, 't ontvangen van „ den Zoon des Pretendents, in Frankryk; „ het inscheepen van een aanzienlyk getal „ troepen, ten zynen behoeve, te Duinker„ ken, tot het onderneemen eener Landinge „ in Groot-Britanje, en het zenden van een „ Esquader Oorlogsschepen naar 't Kanaal, „ om deeze landing te begunstigen. 't Verdrag „ van Onzydigheid van 't jaar 1741, welk men „ voorgaf, door zyne Majesteit, geschonden „ te zyn, hadt hy, niet als Koning, maar al„ leen als Keurvorst, geslooten, en in deeze „ hoedanigheid, hadt hy 't opregtelyk gehou„ den. Van geweldenaaryen ter zee, door „ zyne Onderdaanen, gepleegd, hadt hy gee„ ne kennis, en hy zou gereed geweest zyn, „ omze te straffen, zoze hem gebleeken wa„ ren. De gemelde redenen verpligtten hem, „ ondertusschen, om den Franschen Koning, „ insgelyks, den oorlog aan te zeggen, te „ water en te lande: gelyk hy, by deezen, „ deedt (*l*)."

Vier Gewesten dringen weder. 't Voortzetten des oorlogs, die nu algemeen stondt te worden, gaf sommigen Gewesten wederom aanleiding om te dringen op de bevorde-

(*l*) Resol. Holl. 8 *April* 1744. *bl.* 252. *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 321.

dering des Prinsen van Nassau-Oranje tot Generaal over 't Voetvolk; die, voor omtrent twee jaaren, mislukt was. Friesland, welk hierop meest gezet was, vorderde, daarenboven, dat zyner Hoogheid het opperbevel over de tweede twintigduizend man nieuwlings aangeworven Staatsche troepen werdt opgedraagen, en maakte zelfs zwaarigheid, om in de buitengewoone lasten te bewilligen, zo de andere Gewesten hun hierin niet te wille waren. Overyssel verzogt ook ernstelyk, dat het verschil tusschen de Gewesten over de aanstelling der Generaals bygelegd, en *het schrikkelyk wangedrogt van tweedragt en misverstand uit de Republyk geweerd* werdt. Gelderland en Stad en Lande drongen ook sterk op de bevordering van den Prinse tot Generaal. Friesland verklaarde, eindelyk, met ronde woorden, alle gedraagen *Consenten* in te trekken, zo deeze bevordering langer agter bleef. Doch Holland en Zeeland verstonden, dat zulk eene handelwyze naar dwang smaakte; in den tegenwoordigen toestand van 's Lands zaaken, van een zeer gevaarlyk uitzigt was, en op de kragtigste wyze behoorde te worden tegengegaan. Holland in 't byzonder stondt hierop sterk, ter algemeene Staatsvergaderinge. Doch Friesland bleef by het genomen besluit. Gelderland drong, nog in Wintermaand, en zelfs in Bloeimaand des volgenden jaars, op de bevordering van den Prinse. De drie Gewesten voegden zig by die van Gelderland, hoewel Overyssel, eerlang, een weinig aarzelde. Doch Holland en Zeeland waren niet te bewee-

1744.

om, vergeefs, op de aanstelling van den Prinse van Nassau-Oranje, tot Generaal.

1744. weegen (*m*): en de zaak bleef onafgedaan.

George de II. vordert, dat de Staaten met Frankryk breeken.

De wederzydsche Oorlogsverklaaringen van Frankryk en Groot-Britanje waren zo dra niet geschied, of de Koning van Groot-Britanje schreef eenen Brief aan de Staaten, waarby hy begeerde, dat zy, in gevolge van het Verbond van den jaare 1678 (*n*), welk, door verscheiden volgende Verdragen, en laatstelyk, door dat van den jaare 1728, bekragtigd was, in openbaaren oorlog traden met Frankryk (*o*). De Gezant Trevor vorderde, uit 's Konings naam, by voorraad, de twintig Oorlogsschepen, met welken de Staaten, volgens het gemelde Verdrag, verbonden waren, den Koning, zynen Meester, te ondersteunen, boven de zesduizend man, welken zy hem reeds geleverd hadden (*p*). De Staaten gaven, terstond bevel, tot het uitrusten der twintig Oorlogsschepen, tien van welken, eerlang, onder 't bewind van den Luitenant-Admiraal Henrik Grave, in zee staken, naar Engeland, en zig met de Engelsche Vloot, onder den Admiraal *Joan Balchen*, vereenigden. Doch in 't verklaaren van den oorlog aan Frankryk, zagen zy nog merkelyke zwaarigheid. Ook vorderde het Verdrag van den jaare 1678 alleenlyk, dat zulks geschiedde, twee maanden, na dat het begeerd was. Men antwoordde, derhalve „ dat de Staaten „ vertrouwden, dat zyne Groot-Britannische „ Majesteit niet kwalyk neemen zou, dat zy, „ eer

Zy ondersteunen hem, met tien Oorlogsschepen.

(*m*) Resol. Holl. 19, 20 *Maart*, 8, 9 *April*, 28 *May*, 24 *Juny*, 11 *July*, 15 *Aug.* 10 *Dec.* 1744. *bl.* 230, 232, 254, 255, 370, 408, 448, 535, 892. 11 *May* 1745. *bl.* 342.

(*n*) *Zie* XIV. *Deel*, *bl.* 471.

(*o*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 310.

(*p*) Resol. Holl. 14 *April*, 1 *May* 1744. *bl.* 267, 311. *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 331.

„ eer zy, op zulk een gewigtig ſtuk, als het 1744.
„ aanvangen van eenen openbaaren oorlog
„ was, beſlooten, den weg inſloegen, die, by
„ 't Verbond, waarop men zig beriep, was
„ aangeweezen; en, door onderhandeling,
„ een redelyk Verdrag, tuſſchen de oorloo-
„ gende Mogendheden, zogten te wege te
„ brengen." Zy voegden 'er by „ dat de ge-
„ ſteldheid hunner Regeeringe vorderde, dat
„ zy, eer zy een eindelyk Beſluit konden nee-
„ men, raadpleegden met de Staaten der by-
„ zondere Geweſten, aan welken zy, derhal-
„ ve, zonder uitſtel, kennis geeven zouden
„ van den inhoud van 's Konings ſchryven,
„ hen vermaanende, om 'er zig, ten ſpoedig-
„ ſten, op te verklaaren (*q*)."

De Koning van Groot-Britanje ſchreef, ten deezen tyde, ook naar de Hoven van Dresden en Berlyn, met verzoek om den onderſtand, hem, in de hoedanigheid van Keurvorſt van Hanover, by de jongſte Verdragen, beloofd. De Koning van Poolen antwoordde „ dat de „ drieduizend man, welken hy leveren moeſt, „ niet in ſtaat waren, om het Keurvorſten- „ dom Hanover te dekken. Doch dat, zo dra „ men een Leger byeengebragt hadt, welk „ hiertoe in ſtaat zyn mogt, hy geene zwaa- „ righeid maaken zou, om de beloofde drie- „ duizend man daarby te voegen." De Koning van Pruiſſen verklaarde zig overboodig, om het verdedigend Verbond, onlangs, met zyne Majeſteit van Groot-Britanje, aangegaan, in

Pruiſſen weigert Groot-Britanje by te ſtaan.

(*q*) Reſol. Holl. 14 *April* 1744. *bl.* 268. *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 313.

1744. in allen deele, naar te komen. Doch 't kwam, zyns oordeels, in het tegenwoordig geval, niet te pas. „ De Koning van Frankryk hadt „ hem, zeide hy, verklaard, dat hy niet, „ maar de Koning van Engeland de eerste aan„ valler was, in den tegenwoordigen oorlog „ en de onzydigheid verbroken hadt, door „ den inval in de Elzas. Hy hadt, hierom, „ vastgesteld, onzydig te blyven, zo lang hem, „ door de eene of de andere Duitsche Mo„ gendheid, geene reden gegeven werdt, om „ van gedrag te veranderen:" uit welk bewimpeld antwoord, reeds voorspeld werdt, 't gene, weinige maanden laater, gebeurde.

XII. Frankryk besluit, den oorlog te verklaaren aan de Koninginne van Hongarye.

Het Fransche Hof, niet vergenoegd met zig Groot-Britanje ten openbaaren vyand gemaakt te hebben, hadt ook vastgesteld, den oorlog te verklaaren aan de Koninginne van Hongarye, en 's Konings wapenen te voeren in de Oostenrykſche Nederlanden, die bezet bleeven met vreemde troepen, van welken men voorgaf, eenen inval in Frankryk te dugten te hebben. In Oogstmaand des voorleeden jaars, was 'er reeds eenige vyandlykheid gepleegd, ter gelegenheid, dat de Regeering van Brussel drie monniken der Abtdye van S. Hubert, welken met den Abt, die naar Frankryk gevlugt was, briefwisseling hielden, met geweld, hadt doen ligten: waarop de Franschen eenige Oostenrykſche Geregtsdienaars en andere Persoonen hadden doen opvangen (r). Doch dit was slegts een voorspel geweest van 't gene, eerlang, stondt

(r) *Zie* de Memor. *in de* Europ. Merc. *July — Dec.* 1743. *bl.* 223.

ſtondt te volgen. De Franſche Staatsdienaars hadden, tot hiertoe, voorgegeven, dat de Koning geen voordeel zogt, uit den tegenwoordigen oorlog; en, in 't byſtaan zyner Bondgenooten, alleenlyk voldeedt aan de Verdragen, met hen gemaakt. Doch alzo men, aan de beweegingen der Franſche troepen, reeds vroeg in 't voorjaar, gewaar werdt, dat men het tooneel des oorlogs dagt over te voeren in de Ooſtenrykſche Nederlanden, verwagtte men, alomme, inzonderheid na dat aan Groot-Britanje de oorlog verklaard was, eene Oorlogsverklaaring aan de Koninginne van Hongarye. Zy bleef egter nog omtrent vier weeken agter. De Koning van Frankryk, den Markgraaf de Fenelon hebbende aangeſteld, tot eenen der Luitenant-Generaals over 't Leger, welk hy in Vlaanderen verzamelde, vondt geraaden hem, eer hy te velde trok, naar den Haage te zenden, om afſcheid te neemen van de Staaten, by welken hy, omtrent negentien jaaren, in gezantſchap geweeſt was. Ten zelfden tyde, moeſt hy hun 's Konings toeleg op de Ooſtenrykſche Nederlanden bekend maaken: 't welk niet gevoeglyk zou hebben konnen geſchieden, na dat de oorlog verklaard, en de vyandelykheden begonnen zouden zyn. De Fenelon dan, den eenentwintigſten van Grasmaand, in den Haage, te rug gekeerd zynde, verzogt den Heere *Wybrand van Itsma*, die, wegens Friesland, voorzat, om openbaar gehoor, ter algemeene Staatsvergaderinge, tegen den drie-entwintigſten. 't Werdt hem, terſtond, toegeſtaan. Hy werdt, volgens gewoonte, plegtiglyk, afgehaald, met de eerſte

1744.

De Ambaſſadeur de Fenelon geeft 'er den Staaten kennis van.

1744. Koets van Staat, die van zeventig anderen gevolgd werdt. In de Vergadering gekomen zynde, werdt hy in een' Armstoel geplaatst, tegen over den voorzittenden Heere: waarna hy, in de Fransche taale, aanhief, op deezen zin:

„ Hoog-Mogende Heeren,

Inhoud zyner Aanspraake.

„ Op bevel van den Koning, mynen Meester, keer ik tot Uwe Hoog-Mogendheden „ weder, om haar, uit zynen naam, te verklaaren, dat, welk besluit zyne Majesteit „ zig ook verpligt zal vinden te neemen, hy „ de gevoelens, waaruit, zo veele blyken van „ toegenegenheid voor uwen Staat zyn voortgevloeid, nog behoudt, en tot den laatsten „ oogenblik behouden zal. Uwe Hoog-Mogendheden zullen zig konnen te binnen „ brengen, dat ik, door den Koning, tot zynen Staatsdienaar alhier verkooren zynde, „ nu negentien jaaren geleeden, hier gekomen ben, in omstandigheden, waarin het „ Weener-Hof maar pas eene Maatschappy „ hadt opgeregt te Oostende, welker Koophandel dien uwer Onderzaaten geheellyk „ bedorven zou hebben. Dit Hof, zig weinig „ kreunende aan 't houden der Verdragen, „ en vergeetende de versche verpligting, die „ 't aan U hadt, gedroeg zig, ten uwen opzigte, naar zynen onveranderlyken grondregel, van alles te doen dienen tot bevordering zyner byzondere belangen, en te gelooven, dat, wanneer men zig opgeofferd „ hadt ten zynen behoeve, men zig genoeg „ beloond moest rekenen, met de eer van tot

„ des-

„ deszelfs grootheid te hebben medegewerkt. 1744.
„ Opgeblaazen, ter oorzaake van de hoogte
„ van magt, op welke dit Hof geklommen
„ was, door uwe hulpe, geduurende eenen
„ twaalfjaarigen oorlog, trok het voordeel uit
„ de verzwakking uwer kragten, de deerlyke
„ vrugt van al wat gy, ten behoeve van het
„ zelve, gedaan hadt, om de voorwaarden,
„ onder welken gy de Nederlanden aan het
„ zelve overgegeven hadt, met voeten te tree-
„ den. Men regtte, in uwe nabuurſchap, ee-
„ ne Indiſche Maatſchappy op, waardoor de
„ uwe moeſt bedorven worden. Trotſe taal
„ en onbillyke weigering waren het eenige
„ antwoord, op uwe klagten en op uwe Ver-
„ toogen. Het Britanniſche Hof, gedreeven
„ door het zelfde Koopbelang als uwe Hoog-
„ Mogendheden, hieldt nevens u aan. Doch
„ het deedt u geenen dienſt altoos. Het Wee-
„ ner-Hof hadt, om niet ergers te zeggen,
„ ſlegts onverſchilligheid voor u ten beſte, tot
„ op het oogenblik, dat het Frankryk uwe
„ zaak zag ter herte neemen. De Koning,
„ myn Meeſter, belaſtte my, U de behulp-
„ zaame hand te bieden. Hiermede ving ik
„ myn Gezantſchap by uwe Hoog-Mogend-
„ heden aan, en de doorlugtige Leden, voor
„ welken ik de eer heb te ſpreeken, weeten,
„ dat de tuſſchenkomſt van Frankryk de bron
„ en oorzaak geweeſt is van alles, wat u, ſe-
„ dert, van tyd tot tyd, is toegeſtaan. Het
„ dringen van uwe Hoog-Mogendheden, hoe
„ redelyk in zig zelf, op eene geheele ver-
„ nietiging van eenen Koophandel, die, tot
„ groot nadeel Uwer Onderzaaten, aange-

1744. „ vangen was, bevorderde de inzigten van zul-
„ ken, die niet gedoogen konden, dat gy uw
„ voornaamste vertrouwen stelde in de on-
„ dersteuning der Kroone van den Koning,
„ mynen Meester. Gy werdt vervoerd tot
„ verbindtenissen, die gy, door de hulpe zy-
„ ner Majesteit, zoudt hebben konnen ont-
„ gaan. De Koning zagze U op U neemen,
„ met leedwezen; schoon 'er zyne gunstige
„ gevoelens t'uwaards niet door veranderd
„ werden. Hy vertrouwde op het gene de
„ voorzigtigsten uwer wyze Staatsluiden toen
„ reeds voorzagen, dat volgen moest, en te
„ gelyk, hoe noodig het ware, dat men zig
„ naauw vereenigd hieldt, tegen 't misbruik,
„ welk men 'er van dagt te maaken, tot kren-
„ king van 't gene gy verschuldigd zyt aan
„ de vriendschap van den oudsten uwer Bond-
„ genooten. In de uitvoering van 't Verdrag,
„ welk toen geslooten werdt, heeft het Wee-
„ ner Hof getoond, te bezitten den zelfden
„ geest van onregtvaardigheid en trotsheid,
„ waar door het zig, ten uwen opzigte, hadt
„ laaten bestieren. Men heeft zig, in het uit-
„ voeren van het gene in uw voordeel beraamd
„ was, zo traag als onopregt betoond. Hoe
„ bezwaarlyk is men niet gekomen, om met
„ wortel met al uitterooijen eenen Koophan-
„ del, welks vernietiging men u beloofd,
„ en tot zulk een' hoogen prys aangerekend
„ hadt! En hoe dikwils hebt gy u niet be-
„ klaagd, schoon altoos zonder vrugt, over
„ het niet voltrekken van beloften, die, om-
„ trent een ander gewigtig punt, aan Uwen
„ Staat gedaan waren! beloften, die niet
„ slegts

„ flegts onvervuld gebleeven zyn; maar die 't 1744.
„ Weener-Hof nu niet meer in zyne magt
„ heeft te vervullen. Ondertusschen, heeft dit
„ Hof zyne hoop, om u te betrekken in alle
„ de maatregels, die met zyne inzigten zou-
„ den overeenkomen, gevestigd op dit zelfde
„ Verdrag, welk men zelf zo weinig ge-
„ schroomd heeft te krenken, in punten, waar-
„ by gy belang hadt. Nooit, zou de oorlog,
„ dien 't geweld, welk men Poolen aandeedt,
„ noodzaakelyk maakte, ontsteken geweest
„ zyn, zo 't Weener Hof zig zelf niet hadt
„ weeten diets te maaken, dat het alles be-
„ staan, alles onderneemen mogt, en dat gy
„ u niet ontslaagen zoudt konnen agten van,
„ op nieuws, het bloed van uw volk te spil-
„ len, uwe schatkisten te ledigen, om het te on-
„ dersteunen en by te staan, in de uitvoerin-
„ ge van alle de ontwerpen, die zyne onregt-
„ vaardigheid en Staatzugt smeeden konden.
„ Toen, Hoog-Mogende Heeren, toen, ont-
„ vingt gy eene tastbaare proeve der gunsti-
„ ge gevoelens van den Koning mynen Mees-
„ ter, jegens uwen Staat. Het Weener-Hof,
„ de Nederlanden, tegen de letter en den zin
„ der byzondere Verdragen, welken gy met
„ het zelve gemaakt hebt, byna geheellyk
„ laatende dryven, hadt daarmede geen ander
„ oogmerk, dan zyne Majesteit op te wekken,
„ om dezelven aan te tasten, en U dus in te
„ wikkelen in eenen oorlog, waarvan gy de
„ kosten en gevaaren zoudt moeten op u nee-
„ men, en die, ondertusschen, ten behoeve
„ van dit Hof, zou gevoerd worden. Maar
„ zyne Majesteit, bewoogen door de agting,

 „ wel-

1744. „ welke hy u betoonen wilde, verkoor zyne
„ wapenen te voeren in Gewesten, verre af
„ gelegen van zyne grenzen, zonder de on-
„ gemakken en geweldige kosten, welken,
„ onvermydelyk, vast zyn aan eenen oorlog,
„ die ver van huis gevoerd wordt, eens in aan-
„ merking te neemen. En nimmer zult gy uit
„ uw geheugen konnen wisschen de gemak-
„ kelykheid, waarmede hy voldeedt aan uwe
„ begeerte, om de onzydigheid der Neder-
„ landen verzekerd te zien. 's Konings ge-
„ maatigdheid, aan welke ik het genoegen ge-
„ had heb van u al het regt te zien doen, welk
„ men aan dezelve verschuldigd was, zette
„ paalen aan den voortgang zyner wapenen,
„ en herstelde de rust in Europa. Gy weet,
„ Hoog-Mogende Heeren, dat zyne Majesteit
„ begeerde, dat gy de algemeene bevredigers
„ zoudt worden; en dat het aan hem niet ge-
„ mangeld heeft, dat uw Staat niet alle de
„ vrugten trok van de wyze onzydigheid tus-
„ schen de oorloogende Mogendheden, waar-
„ in gy u hadt weeten te handhaaven. Den
„ oorlog na 's Keizers dood wederom ontste-
„ ken zynde, is de Koning, myn Meester,
„ blyven volharden in dezelfde gunstige ge-
„ voelens jegens uwen Staat: en zo de rust
„ in de Nederlanden niet zo verzekerd ge-
„ worden is, als zy, in 't jaar 1733, was, ha-
„ pert het niet hieraan, dat zyne Majesteit
„ niet dikwils te kennen gegeven zou hebben,
„ dat hy gezind was, het zelfde te doen, dat
„ hy toen gedaan hadt; en dat hy nog tot een'
„ grondslag van alle zyne ontwerpen wilde
„ leggen de behoudenis van de rust in Gewes-

„ ten,

„ ten, zo digt gelegen aan uwe grenzen. De 1744.
„ Heeren Afgevaardigden, die uwe Vergade-
„ ring uitmaaken, weeten al wat de Koning
„ my by U heeft doen ter hand neemen, om
„ uwen voornaamſten Staatsdienaaren zyne
„ geheimſte gedagten te vertrouwen; zo met
„ opzigt op de herſtelling der algemeene rus-
„ te in Europa, als op de verzekering van de
„ uwe, in 't byzonder. Zyne Majeſteit heeft,
„ in den onderſtand, dien hy zynen Bondge-
„ nooten beweezen heeft, geen ander oogmerk
„ gehad, dan te wege te brengen, dat zy niet
„ ongunſtiger gehandeld werden, dan de Vor-
„ ſten gehandeld zyn, aan welken de Konin-
„ gin van Hongarye, beſtierd door den raad
„ van het Britanniſche Hof, zig verpligt ge-
„ vonden heeft zeer veel af te ſtaan: in wel-
„ ken afſtand, deeze Vorſtin niets gevonden
„ heeft, welk onbeſtaanbaar was met haar
„ regt, om alleen op te volgen in de Staaten
„ van wylen den Keizer, en met de onver-
„ deelbaarheid der Pragmatike Sanctie. Ze-
„ ker, het Weener-Hof hadt den Koning, my-
„ nen Meeſter, geregtigd, om te gelooven,
„ dat de onderhandeling, waarin het, na de
„ tekening van het Verdrag van 1738, wel
„ met hem hadt willen treeden, om de gron-
„ den der eiſchen en regten, voormaals, door
„ het Huis van Beieren, verkreegen, te on-
„ derzoeken, eene ernſtige onderhandeling
„ ware. Zy werdt, wederzyds, voortgezet, tot
„ op 's Keizers dood, en veelligt zou men tot
„ eene verzoening gekomen zyn, zo deeze
„ Vorſt langer geleefd hadt; maar zyn dood
„ deedt deeze hoop, t'eenemaal, verdwynen.

1744. „ Indien zyne Majesteit, terwyl hy zynen „ Bondgenooten bystondt, bekwaam geweest „ ware, om zig te laaten verblinden door de „ zugt tot de uitbreiding zyner Heerschappye; „ de Koningin van Hongarye heeft 'er mid„ delen toe aangebooden, zo onbestaanbaar „ met de breede voorregten, welken zy aan „ haare Pragmatike Sanctie toeschryft, als met „ het gene zy by U voorgeeft, met opzigt op de „ Nederlanden; doch zyne Majesteit hadt gee„ ne andere begeerte, dan zynen Bondgenoo„ ten voldoening te bezorgen, door eene re„ delyke en billyke overeenkomst. Hy twy„ felde niet, of het oogenblik hiertoe was ver„ scheenen, toen de Keizer, laatstelyk, de „ bemiddeling, die 't Ryk hem aanboodt, aan„ vaardde: in de eere van welke, uwe Hoog„ Mogendheden en de Koning van Groot„ Britanje verzogt werden te deelen. Men zou „ hebben moeten gelooven, dat deeze om„ standigheid de Koningin van Hongarye be„ woogen zou hebben, om eene tusschen„ spraak te omhelzen, die haar zo voordee„ lig geworden zou zyn, door de goede dien„ sten der twee Mogendheden, waaraan het „ Ryk zig vervoegd hadt. Wat moet men, „ ondertusschen, denken van haare afkeerig„ heid van een middel, zo overeenkomstig „ met het gene de Wetten en Instellingen van „ het Duitsche Ryk, in zulk een geval, voor„ schryven? En welke Mogendheid moet men „ houden voor eene vyandinne der Vryheden „ van Europa (een eerwaardige naam, ze„ ker, doch die zeer dikwils onteerd wordt); „ of zy, die de uitvoering deezer Wetten be-

„ geert;

„ geert; of zy, die zulks weigert, of 'er zig tegen verzet? Zouden uwe Hoog-Mogendheden zelven deeze nodiging des Keizerryks onbeantwoord gelaaten hebben, zo gy niet wederhouden geworden waart, door de moeilykheid, die gy vondt, in het openbaaren der geringe gezindheid van de Hoven van Weenen en Londen, om smaak te krygen in 't gene zo bekwaam was om den voortgang der onlusten te stuiten, en dezelven geheellyk te blusschen, als het aanliep tegen hunne inzigten, om den brand algemeen te doen worden? De Koning, myn Meester, heeft, door het te rug roepen zyner Legeren uit Duitschland, zo dra het Keizerryk deeze bemiddeling aangebooden hadt, enze door den Keizer aanvaard was, ten overvloede, doen zien, hoe zeer hy verlangde naar 't einde van den oorlog. Maar wat vrugt heeft zyne Majesteit getrokken van zyne zugt, om een begin te maaken van het herstellen der ruste in het Keizerryk? Men heeft 'er zig van bediend, om zyn gedrag toe te schryven aan zwakheid: men is de grenzen van Frankryk komen bestooken, en men heeft getragt in te dringen tot in 't hert van dit Koningkryk. Wat dank heeft men den Koning geweeten, voor 't blyk van vertrouwen, welk hy u gegeven heeft, toen hy aanboodt, Duinkerken ter uwer bewaaringe te willen overgeeven? Zyne Majesteit zou 't gaarne gedaan hebben: alzo hy vastgesteld hadt, niet dan in den uitersten nood te komen tot de herstelling der Vestingwerken, bekwaam om deeze Stad 1744.

 „ en

1744. „ en derzelver inwooners te beschermen, tegen de aanslagen, daar 't Hof van Londen openlyk van gewaagde; hebbende deszelfs Ambassadeur, met ronde woorden, zelfs in een openbaar Vertoog, aan Uwe Hoog-Mogendheden overgeleverd, aangekondigd het voorneemen, om *Duinkerken tot een Visschers gehugt te maaken.* Zyne Majesteit heeft niets verzuimd, om de gemoeden, eindelyk, tot vrede te neigen; maar de treden, welken hy daartoe gedaan heeft; alle de blyken van ingetoogenheid en gemaatigdheid, door hem gegeven, hebben de Hoven van Weenen en Londen slegts trotser gemaakt, en aangezet, om de schadelykste aanslagen tegen zyne Kroone te smeeden, en om alle regels, zelfs die van de gemeenste welvoeglykheid, te verbreeken. 't Schenden van zyn grondgebied; 't onwettig wegneemen van schepen, zonderze te rug te geeven; 't verbreeken eener afgesmeekte onzydigheid, die schier zo ras vergeten als geslooten was; beledigende taal der Staatsdienaaren; hoonende uitdrukkingen, in alle de schriften, die uit hunne pen voortkomen; hardigheden van het Weener-Hof omtrent de Fransche gevangenen, vierkant tegen het regt des oorlogs, en de uitgedrukte voorwaarden van het Kartel; openlyke en bekende poogingen van dit zelfde Hof, en van dat van Londen, om alle Mogendheden op te stooken tegen Frankryk; breede opgeevingen, door gantsch Europa, van derzelver weidsche ontwerpen tegen dit Ryk; derzelver toeleg, om de Elzas aan te tasten, op het einde van den jong-

„ sten

„ ſten veldtogt;de vermetele zo wel als ſchaam- 1744.
„ telooze verklaaringen, verſpreid op de gren-
„ zen des Koningkryks; zo veele verderfelyke
„ aanſlagen tegen de Kroone van den Koning,
„ mynen Meeſter, en zo veele herhaalde be-
„ ledigingen hebben zyner Majeſteit niet toe-
„ gelaaten, het verklaaren van den oorlog aan
„ deeze twee Mogendheden langer uit te ſtel-
„ len. Zyne Majeſteit wil openlyk handelen.
„ Hy neemt geen beſluit, welk hy niet kan
„ bekend ſtaan; maar men moet niet verwag-
„ ten, dat hy eenig middel, welk, door 't Regt
„ des oorlogs, gewettigd is, verwaarloozen
„ zal. Door welk byzonder voorregt, zou 't
„ den Koning van Groot-Britanje geoorlofd
„ zyn, tot op de grenzen van Frankryk te na-
„ deren, om dezelven aan te taſten, zonder
„ dat de Koning, myn Meeſter, zig, op ge-
„ lyke wyze, zou mogen gedraagen, ten zy-
„ nen opzigte? Zyn dan de Bondgenooten der
„ Koninginne van Hongarye geregtigd, om
„ die des Keizers aan te taſten, zonder dat
„ deezen regt hebben zouden, om het zelfde
„ te doen, omtrent de Bondgenooten der Ko-
„ ninginne van Hongarye? En wie moet ge-
„ agt worden, de Wetten, die de vrede en
„ ruſt der volken beveſtigen, te ſchenden; hy,
„ die, ongetergd, vyandſchap begint, tegen
„ eenen Staat, die met geene Mogendheid in
„ openbaaren oorlog is; of hy, die ſlegts we-
„ derwraak oefent? De trotſe titels, die 't Hof
„ van Londen zig aanmaatigt, worden, al-
„ lenzins, door deszelfs gedrag, gelogen-
„ ſtraft. Het geeft zig, alomme, uit, als een
„ beſchermer van de Vryheid der Scheepvaart:

„ en

1744. „ en niets zou eenen Vorst, die op den Troon „ van Engeland gezeten is, beter voegen. „ Maar wat volgt 'er, in tegendeel, uit alle de „ bevelen, die van 't Hof van Londen en van „ de Engelsche Staatsdienaars voortkomen, „ anders, dan de vernietiging van deeze zelf- „ de vryheid, en eene openbaare schending „ van alle de Verdragen, tot derzelver ver- „ zekering, met tusschenkomst der Engel- „ schen, geslooten? Uwe Hoog-Mogendhe- „ den weeten, by eigene ondervinding, dat „ geen schip vry is voor de geweldenaaryen, „ die, door de Engelsche Staatsdienaars, be- „ gunstigd worden. Het Londensche Hof zou „ zig, onder deksel van het evenwigt van magt „ te bewaaren, gaarne eene algemeene en vol- „ strekte heerschappy willen aanmaatigen. Om „ de vryheden van Europa, zo men 't heet, „ te verdedigen, verkragt men de vryheid des „ Duitschen Ryks, die men altoos opgeofferd „ heeft aan de belangen van het Huis van „ Oostenryk: een gedrag, welk thans minder „ te verschoonen is, om dat de Koning van „ Groot-Britanje, als een Lid des Duitschen „ Ryks, aan deszelfs Wetten en instellingen „ onderworpen is: welken hy niet kan ver- „ breken, zonder zyne Duitsche Staaten in „ de waagschaal te stellen. Men verdrukt ee- „ nen Staat in Italie, die te zwak is, om zyne „ gevoeligheid te doen dugten. Op gelyke wy- „ ze, heeft men zig gedraagen, omtrent Zwee- „ den, toen men zag, dat het te magtige „ vyanden op den hals hadt, om tegenstand „ te konnen bieden. Het byzonder belang van „ het Hof van Londen wordt altoos de gemee-

„ ne

„ ne zaak. Dit is een naam, dien men, by 1744.
„ alle gelegenheden, laat klinken. Doch dee-
„ ze zogenaamde gemeene zaak raakt de Ho-
„ ven van Londen en Weenen alleen: en nog
„ zou 'er dit laatste van uitgesloten zyn, zo
„ het naliet, zig te voegen, naar alle de be-
„ geerten van het eerste. De ongemeene yver
„ voor de onafhangkelykheid der andere Mo-
„ gendheden bepaalt zig alleen tot zulken,
„ die zig wel blindelings willen onderwerpen,
„ aan 't gene het Hof van Londen van haar
„ vordert, zig verbindende, om alle deszelfs
„ ontwerpen te begunstigen. Vyandin van al-
„ le de Hoven, op welken het niet den eer-
„ sten en voornaamsten invloed heeft, stelt
„ het Hof van Londen alles in 't werk, om
„ zig dien invloed te verkrygen. De tegen-
„ woordige gesteldheid van uwen Staat komt,
„ misschien, niet al te wel overeen, met de
„ geheime inzigten en oogmerken van Groot-
„ Britanje. Gy weet, Hoog-Mogende Hee-
„ ren, hoe veele poogingen men aangewend
„ heeft, om uwen Hoog-Mogendheden alle
„ de bitterheid der Regeeringe van Londen
„ en Hanover tegen Frankryk in te storten:
„ en dat men, U hiertoe niet konnende over-
„ haalen, zynen toekeer genomen heeft, tot
„ het middel, om u, van stap tot stap, in te
„ wikkelen in maatregels, die u, in vervolg
„ van tyd, gelyk als uws ondanks, konnen
„ brengen tot het omhelzen van ontwerpen,
„ die men, looslyk, getragt heeft u niet te
„ vroeg te doen zien, om dat men zig verze-
„ kerd hieldt, dat uwe wysheid en voorzig-
„ tigheid u dezelven zouden hebben doen ver-
„ wer-

1744. „ werpen. Misschien heeft men nog andere „ en verborgener inzigten, om welken geheim te houden, de haat tegen Frankryk „ het deksel verstrekken moet; en die, op „ meer dan ééne wyze, de inwendige gesteldheid van uwen Staat zouden konnen omkeeren. Maar ik wil my niet dieper begeeven in het doorgronden deezer stoffe, waaromtrent gy, beter dan ik, weeten en gevoelen moet, 't gene gy te dugten hebt. De „ Jaarboeken van uw Gemeenebest leeren duidelyk genoeg, 't gene my niet voegen zou, „ u te herinneren. De Koning, myn Meester, „ zou, in de zyde, die hy kiest, en die hy „ niet kiest dan met weêrzin, gaarne hebben „ willen voortgaan, in het opzigt, welk hy „ op uwe Hoog-Mogendheden, en op derzelver nabuurschap heeft, zo verre uit te strekken, dat hy zig onthieldt van het aantasten „ der Koninginne van Hongarye, in derzelver bezittingen, in de Nederlanden. Maar „ wat middel, om zig hier van te onthouden, „ heeft men zyner Majesteit overgelaaten? „ Hoe kan hy anders, dan door zyne vyanden „ te voorkomen, zig bewaaren tegen 't gebruik, welk men van dezelfde Nederlanden, die hy ontzien zou hebben, maaken zou, om zyne grenzen te overvallen? „ De aanzienlyke krygsmagt, welke men van „ boven den Ryn derwaards te rug gevoerd „ heeft, is immers de zelfde, die 't vereenigd Leger uitmaakte, welk nu, te gelyk „ met de Hongarische soldaaten, de Elzas en „ Lotharingen verwoesten zou, zo men 't ontwerp, om in deeze Gewesten te dringen,

„ hadt

„ hadt konnen ter uitvoeringe brengen. Kan „ de Koning dit zelfde Leger verspreid zien, „ langs zyne grenzen naar den kant der Ne- „ derlanden, zonder zig te bedienen van de „ middelen, die God hem in handen gesteld „ heeft; en de eerste in 't veld te verschynen, „ om deeze zyne grenzen, tegen eenen inval, „ te dekken? Konnen uwe Hoog-Mogendhe- „ den, met eenigen glimp van reden, verwag- „ ten, dat zyne Majesteit nalaaten zou, zyne „ vyanden aan te vallen, aan eenen kant, van „ waar hy zelf niet verzekerd is, dat hy niet „ zal aangevallen worden? Zou zelfs de over- „ tuiging, dat Uwe Hoog-Mogendheden on- „ veranderlyk gezind zouden blyven, om de „ rust in haare nabuurschap te bewaaren, hem „ gerust stellen konnen, tegen de regtstrydi- „ ge inzigten van zulken, die zo openlyk en „ zo bestendiglyk getoond hebben, dat zy den „ oorlog algemeen zoeken te maaken? Wa- „ ren uwe Hoog-Mogendheden de eersten „ niet, die ongerust werden, over 't voeren „ van Engelsche troepen naar de Nederlan- „ den? Gaven zy het billyk wantrouwen, welk „ zy 'er over opgevat hadden, niet te kennen, „ toen zy, in hun antwoord aan den Graave „ van Stairs en den Heere Trevor van den „ negentienden van Bloeimaand des jaars 1742, „ hunne verwondering en bekommering be- „ tuigden hierover, dat men tot het daadelyk „ overbrengen deezer troepen gekomen was, „ zonder hun, daarvan, vooraf, eenige ken- „ nis te geeven? Is 't, ondertusschen, de o- „ vertogt deezer zelfde troepen niet geweest, „ die Uwe Hoog-Mogendheden, van stap tot

1744.

„ stap,

1744. „ ſtap, zo verre gebragt heeft, dat gy 'er,
„ eerlang, een gedeelte van de uwen hebt by-
„ gevoegd, toen deeze troepen in beweeging
„ waren, om vyandelyk te handelen tegen zy-
„ ne Majeſteit, en den inval in de Elzas te
„ begunſtigen? Zyne Majeſteit zou zig ge-
„ weld moeten aandoen, om te konnen be-
„ ſluiten, dat 'er eenige konſtenaary ſtak, in
„ de Reſolutie van den negentienden van Win-
„ termaand des jaars 1741, die uwe Hoog-
„ Mogendheden hem deeden mededeelen,
„ door haaren Ambaſſadeur in Frankryk, op
„ den zelfden tyd, alsze my ter hand werdt
„ geſteld, in den Haage. Uwe Hoog-Mo-
„ gendheden verklaarden daarin, *dat zy, in-
„ derdaad, ſedert eenigen tyd, 't getal hunner
„ troepen vermeerderd hadden; maar dat deeze
„ vermeerdering, zo wel als die zy, in 't gevolg,
„ nog zouden mogen doen, geenen argwaan ver-
„ wekken moeſt by iemant, en allerminſt by Frank-
„ ryk, om dat dezelve geen ander oogmerk hadt
„ dan hunne eigene zekerheid en beſcherming enz.*
„ Doch deeze zo uitdrukkelyke Verklaaring
„ heeft niet konnen beletten, dat de vermeer-
„ deringen uwer troepen, in 't vervolg, ge-
„ diend hebben, om den uitſlag te bevorde-
„ ren van het aanhoudend aanzoek, welk by
„ U gedaan werdt, om twintigduizend man
„ hulptroepen toe te ſtaan aan de Koningin-
„ ne van Hongarye; noch dat zy, die 'er de
„ beſchikking over hadden, deeze manſchap
„ deeden dienen, tot niets minder dan tot het
„ deelneemen in den inval van de Elzas en
„ Lotharingen. Kan de Koning, in deeze om-
„ ſtandigheden, zyne zekerheid doen afhan-

„ gen

„ gen van uwe bestendigheid, tegen 't gene 1744.
„ de gesteldheid uwer Regeeringe u niet toe-
„ laat altoos naar uwen zin te doen uitval-
„ len? Doch terwyl zyne Majesteit besloo-
„ ten heeft, zig niet te laaten voorkomen, in
„ de Nederlanden; maar zynen vyand aldaar
„ eerst te gaan opzoeken, wil hy, jegens u-
„ we Hoog-Mogendheden, eene openhertig-
„ heid gebruiken, die haar tot een nieuw be-
„ wys van zyne opregtheid verstrekken zal.
„ Hy heeft my belast, my t'uwaards te ver-
„ voegen, om u kennis te geeven van het be-
„ sluit, welk hy genomen heeft, en welk hy
„ op 't punt staat van uit te voeren. Te ge-
„ lyk, heb ik bevel, Hoog-Mogende Heeren,
„ om u te verklaaren, dat de Koning, in al-
„ les, waartoe hy niet besluit, dan om dat
„ men 'er hem toe noodzaakt, geen ander
„ oogmerk heeft, dan, door de kragt zyner
„ wapenen, te boven te komen de onbuig-
„ zaamheid, die de twee Hoven, vyandinnen
„ der Vrede, niet nalaaten te stellen, tegen al
„ wat zou konnen medewerken, tot bevorde-
„ ring van de herstellinge der algemeene rus-
„ te. Groot zal 't genoegen zyner Majesteit
„ zyn, zo hy, in 't verslag, welk ik hem, op
„ myne terugkomst, van 't gehandelde met
„ uwe Hoog-Mogendheden zal moeten doen,
„ zo veel gezindheid van uwe zyde ziet, als 'er,
„ altoos, van de zyne zyn zal, om, met het
„ zelfde oogmerk, alles te doen dienen, tot
„ wegweering der hinderpaalen eener alge-
„ meene bevrediging; en om het groote werk,
„ op eenen vasten en billyken voet voor al-
„ len, voort te zetten. Dit is het eenig voor-

1744. „ werp, welk zyne Majesteit zig voorstelt, in „ alles, wat hy onderneemt. In 't ontvangen „ der bevelen van den Koning, mynen Mees- „ ter, die ik nu volbragt heb, heb ik, Hoog- „ Mogende Heeren, een leevendig gevoel ge- „ had van het geluk van wederom voor uwe „ Hoog Mogendheden te mogen verschynen; „ maar 't zal, voor my, van korten duur zyn: „ de eer, die ik heb, van benoemd te zyn tot „ eenen der Luitenant - Generaals van het „ Leger zyner Majesteit, welk in de Neder- „ landen werken moet, laat my niet toe, dat „ ik uitstelle, de pligten daarvan te gaan waar- „ neemen (s)."

XIII. Antwoord der Staaten; op deeze Aanspraak.

Het antwoord, welk de voorzittende Heer op deeze wydluftige aanspraak gaf, was, volgens gewoonte, kort. Hy beloofde alleenlyk, „ dat men, zonder uitstel, op dezelve raad- „ pleegen, en den Ambassadeur, zo dra mo- „ gelyk, bescheid geeven zou." Ook geschiedde dit, niet lang hierna. De Staaten antwoordden „ dat zy, in 't kort, eenen Staatsdienaar „ zenden zouden naar 't Fransche Hof, om „ zyne Allerchristelykste Majesteit te verze- „ keren van hunne hoogagting, en van hun- „ ne byblyvende gezindheid, om de vriend- „ schap en 't goed verstand met hem te on- „ derhouden. Dat zy egter de onlusten, se- „ dert de dood van Keizer Karel den VI. ont- „ staan, met smerte zagen toeneemen; zo, „ door de Oorlogsverklaaring aan den Koning „ van Groot-Britanje, die reeds geschied; als „ door

(s) Resol. Holl. 25 *April.* 1744. bl. 298, 316. *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 134.

„ door eene diergelyke, aan de Koninginne 1744.
„ van Hongarye, die in 't kort te wagten was.
„ Dat hierop het aantasten der Nederlanden
„ stondt te volgen; die, by de Utreehtsche
„ en andere Verdragen, waren aangemerkt,
„ als een voormuur voor hunnen Staat. Dat
„ zyne Majesteit, toen hy hun van zyne vriend-
„ schap verzekerde, niet onkundig geweest
„ was van het deel, welk zy namen, in de
„ behoudenis dier Nederlanden, en van de
„ Verbindtenissen, die zy, met opzigt op de-
„ zelven, met Groot-Britanje en met het
„ Huis van Oostenryk, hadden aangegaan.
„ Dat zy zig in merkelyke bekommering be-
„ vonden; zoekende, aan den eenen kant, de
„ vriendschap zyner Majesteit, en aan den
„ anderen, hunne Barriere te behouden. Dat
„ zy van de vriendschap en vreedzaamheid
„ van zyne Majesteit vorderden, dat hy hen
„ hielp redden uit deeze bekommering: 't welk,
„ huns oordeels, niet beter geschieden kon,
„ dan door het smooren der onlusten in de
„ geboorte, en door het herstellen der alge-
„ meene Vrede, door onderhandeling. Dat
„ zy de eer van dit werk gaarne aan zyne
„ Majesteit zouden gunnen. Dat zy hierom
„ wenschten, dat 'er geene verdere verwarring
„ in den staat der zaaken gebragt mogt wor-
„ den, door het aantasten der Nederlanden;
„ maar dat zyne Majesteit, veeleer, zulke
„ voorwaarden van Vrede voorsloeg, die zy,
„ aan de Hoven van Londen en Weenen,
„ mogten konnen smaakelyk maaken. Dat het
„ wisselvallig lot der wapenen hen, veelligt,
„ anderszins zou brengen tot besluiten, waar-

1744. „ van zy zeer afkeerig waren. Dat, eindelyk, zyne Majesteit zig verzekerd moest houden, dat zy een goed gebruik zouden maaken van de openingen, die hy goedvinden mogt, hun te doen, mids zy opregt waren, en bekwaam, om 't bedoelde oogwit te bereiken, hebbende zy, in dit hun voorstel, geen ander oogmerk, dan het vertrouwen van zyne Majesteit, langs hoe meer, waardig gerekend te worden (*t*)." Twee dagen hierna, benoemden de Staaten van Holland, tot het gezantschap aan den Koning van Frankryk, den Heer *Unico Willem*, *Graaf van Wassenaar* en *Heer van Twikkelo* (*u*), die, door de algemeene Staaten zynde aangesteld, kort hierop, de reis aannam.

XIV. Inhoud der Oorlogsverklaaringe des Konings van Frankryk aan de Koninginne van Hongarye.

Midlerwyl, hadt Lodewyk de XV. de gedreigde Oorlogsverklaaring aan de Koninginne van Hongarye gedaan. Hy betuigde, in dezelve „ dat hy, het Huis van Beieren ondersteunende, geenen toeleg gehad hadt, om, als voornaame Party, deel te neemen in den oorlog." Hy voegde 'er by „ dat hy gelegenheid gehad zou hebben, om de grenzen zyns gebieds uit te breiden; of door de wapenen, of door het aanvaarden der herhaalde voordeelige aanbiedingen der Koninginne van Hongarye, zo hy zig haaren Bondgenoot hadt willen verklaaren. Dat zyne gemaatigdheid misbruikt was; hebbende het Weener-Hof gantsch Europa vervuld, met lasterlyke schriften, alle *Capitulatien* geschonden, de Fransche gevangenen mishandeld, en eindelyk gepoogd, in de Elzas te drin- „ gen,

(*t*) Resol. Gener. 26 *April* 1744.
(*u*) Resol. Holl. 25 *April* 1744. *bl.* 307.

„ gen, na dat men onbetaamlyke Verklarin- 1744.
„ gen verspreid hadt, langs de grenzen, strek-
„ kende, om eenen opstand te verwekken on-
„ der 't volk: zaaken, allen, waarover zyne
„ Majesteit niet nalaaten kon, eindelyk, zyne
„ gevoeligheid te doen blyken (v)." Drie wee-
ken hierna, kwam de Oorlogsverklaaring der
Koninginne van Hongarye tegen Frankryk in 't licht. „ De Fransche Kroon werdt, in de-
„ zelve, beschuldigd van 't verbreeken des
„ Verdrags, waarby de handhaaving der Prag-
„ matike Sanctie beloofd was; van 't ophitsen
„ der Porte tegen de Koninginne; van 't aan-
„ stooken des Noordschen krygs; van 't ver-
„ deelen haarer Staaten, naar derzelver wel-
„ gevallen, en van 't ontrusten van het Kei-
„ zerryk, Europa en de gantsche Christen-
„ heid: alles, onder het deksel van gemaa-
„ tigdheid en vriendschap." Voorts, werdt
'er in aangemerkt „ dat het Fransche Hof, op
„ het einde van den jongsten veldtogt, alle
„ de vreedzaame voorslagen, welken het hadt
„ willen schynen te doen, wederom ingetrok-
„ ken, en sommige Bondgenooten der Ko-
„ ninginne in Duitschland, met vreeze, an-
„ deren, met hoop op verdere vergrooting
„ van hun gebied, vervuld hadt, om zo
„ Duitschland door Duitschland te onder te
„ brengen, en eindelyk te doen buigen onder
„ 't juk van 't Huis van Bourbon. Alle welke
„ redenen de Koningin in de verpligting ge-
„ bragt zouden hebben, om Frankryk den oor-
„ log te verklaaren, al was deeze Kroon haar
„ hierin niet voorgegaan (w)." Ter-

De Koningin verklaart ook den oorlog aan Frankryk.

(v) Voiez Rousset Recueil, Tom. XVIII. p. 348.
(w) Voiez Rousset Recueil, Tom. XVIII. p. 351.

1744.

XV. De Staaten zenden eenen buitengewoonen Gezant aan den Koning van Frankryk.

Terwyl het Fransche Leger, omtrent de Abtdye van Cisoing, in de Kasselrye van Ryssel, verzameld werdt, hadt Koning Lodewyk zig, in 't begin van Bloeimaand, derwaards begeven, om zig, eerlang, aan 't hoofd zyner Krygsmagt te stellen. In deeze Abtdy, verleende hy, op den zestienden van Bloeimaand, gehoor aan den Graave van Wassenaar-Twikkelo, die last hadt, de goede diensten van den Staat aan te bieden, tot bylegging der geschillen tusschen Frankryk en Groot-Britanje; en het Fransche Hof te ondertasten, omtrent de voorwaarden, op welken de Vrede zou konnen hersteld worden. Doch de Koning gaf, in 't eerste openbaar gehoor, reeds, te verstaan „ dat hy den oorlog lang uitgesteld hadt; „ maar de uitwerksels daarvan niet dagt op „ te schorten (x)." Ook werden, des anderendaags, de vyandelykheden begonnen, langs de Leije. Warneton of Waasten, eene der Barriere-Plaatsen, welke met omtrent vyftig, anderen melden van dertig Staatsche Knegten bezet was, werdt, ligtelyk, overweldigd door eenen hoop Franschen, die de bezetting lieten aftrekken naar Yperen. Een andere veel grooter hoop, onder Graave Maurits van Saxen, natuurlyken Zoon des jongst overleeden Konings van Poolen, en, door Koning Lodewyk, tot Maarschalk van Frankryk verheeven, wierp zig, den volgenden dag, in Kortryk, welk, na de Ryswyksche Vrede, ontmanteld gebleeven was. Harlebeek werdt, insgelyks, bezet. Maar ten zelfden dage, werdt Meenen, eene andere

Opening van den veldtogt in Vlaanderen. De Franschen veroveren Warneton,

Meenen,

(x) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* II. *p.* 31, 34. en andere geschreeven' Stukken.

re Staatsche Barriere-Stad, beslooten, door het gros des Franschen Legers; hebbende den Koning vastgesteld, in persoon, 't bevel te voeren over 't beleg. 't Liep egter aan tot den zevenentwintigsten, eer de loopgraaven geopend werden. 't Beleg werdt voortgezet, tot op den vierden van Zomermaand, wanneer de *Baron van Echten*, die over de Staatsche bezetting geboodt, te raade werdt, de Stad, by eerlyk Verdrag, op te geeven. De bezetting trok naar Sluis, daar zy, den negenden, aankwam. De Hervormden, die zig in Meenen bevonden, kreegen verlof, om aldaar, tot den eersten van Louwmaand aanstaande, te verblyven, en dan te vertrekken, werwaards zy geraaden vonden (y). Ondertusschen, hadden de Maarschalk van Saxen en de Graaf van Clermont Yperen, insgelyks eene Barriere-Stad, berend, op den zesden. De *Prins van Hessen-Philipsthal* geboodt hier over de bezetting, en hadt het geboomte en kreupelbosch om de Vesting, waardoor de werken der Franschen gedekt zouden geworden zyn, by tyds, doen om verre houwen. Hierdoor, werdt het voortzetten der nadernissen, eene wyle, vertraagd. De belegerden schooten fel op de Franschen. Doch 't beleg werdt, zo geregeld, en te gelyk, zo hevig, voortgezet, dat de Bevelhebber, geperst, zo men wil, door de Burgerye, den vyfentwintigsten, besloot, in besprek te treeden. Twee dagen daaraan, werdt het Verdrag getekend (z). De bezetting toog uit, met

1744.

Yperen.

(y) *Zie de Capitulatie in de* Europ. Merc. *Jan.—Juny* 1744. *bl.* 112.

(z) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* II. *p.* 33 *& suiv.*

1744 met alle krygseer. Den Hervormden werdt, ook hier, gelyk te Meenen, vry verblyf toegestaan, tot op den eersten van Louwmaand (*a*). Veurne en 't Fort de Knokke, twee andere Barriere-Plaatsen, waren, ondertusschen, ook aangetast, op den zesentwintigsten, door den Hertoge van Bouflers en den Graave van Clermont. De *Graaf van Hompesch*, die in 't Fort de Knokke geboodt, gaf de Plaats, den negenentwintigsten, op, by eerlyk verdrag. Veurne, over welks bezetting, de *Baron van Schwartsenburg* 't bevel hadt, hieldt het tot den elfden van Hooimaand, wanneer de Plaats, by diergelyk Verdrag, opgegeven werdt (*b*). Alle deeze Plaatsen werden te eerder overgegeven, om dat zy zwak van bezetting waren. Ook waren de Vestingwerken van sommigen in geringen staat.

't Fort de Knokke, en

Veurne.

Handeling van den Graave van Wassenaar, aan 't Fransche Hof.

Midlerwyl, hadt het aantasten van Meenen eenige stremming veroorzaakt in de handelingen des Graaven van Wassenaar; doordien de Fransche Staatsdienaars, met welken hy spreeken moest, en in 't byzonder de Maarschalk van Noailles, den Koning naar 't Leger gevolgd waren. De Gezant hadt, schoon de Franschen oordeelden, dat, niet de Koning, maar de Staaten de eerste opening tot Vrede behoorden te doen, egter reeds uit hen verstaan „ dat Frankryk niets voor zig zelf begeerde; „ doch gaarne den Keizer iet wilde doen toe- „ leggen uit de Voor-Oostenrykſche Landen, „ by voorbeeld, Brisgau geheel of gedeelte- „ lyk;

(*a*) *Zie* de Capitulatie *in de* Europ. Merc. *July — Decemb.* 1744. *bl.* 27.

(*b*) *Zie* de Capitul. *als boven*, *bl.* 31, 33.

„ lyk; behalve dat Parma en Piacenza, zyns 1744.
„ oordeels, aan den Infant Don Filips be-
„ hoorden te worden afgestaan." Doch de Heer van Wassenaar verstondt, dat de Koningin van Hongarye bezwaarlyk hiertoe te beweegen zou zyn. Voorts, hadt hy zyn best gedaan, om het Fransche Hof af te maanen van het veroveren der Plaatsen van Barriere. Men hieldt hem voor „ dat deeze Plaatsen, door
„ de Koninginne van Hongarye, bezeten wer-
„ den; en dat het aantasten derzelven eene
„ daad van vyandelykheid was tegen deeze
„ Vorstin, niet tegen de Staaten." Doch hy antwoordde „ dat de Staaten zig, by de U-
„ trechtsche Vrede, het regt verkreegen had-
„ den, om bezetting te leggen in de Plaatsen
„ van Barriere; dat Frankryk, by het drie-
„ voudig Verbond van den jaare 1717, be-
„ loofd hadt, den Staat, in alle deszelfs Reg-
„ ten, en derhalve ook in dit Regt, te zullen
„ handhaaven; en dat het aantasten en ver-
„ overen der Plaatsen van Barriere met dee-
„ ze belofte onbestaanbaar was." Maar zyne redenen vonden luttel ingang by de Fransche Staatsdienaars. De belegeringen werden voortgezet. De Gezant, in Zomermaand, een' keer naar Holland gedaan hebbende, kwam, in Hooimaand, te rug aan 't Fransche Hof, welk zig toen te Atrecht bevondt; met last om, van wege de Staaten, eenige opening tot vrede te doen, mids dezelve, ter wederzyde, geheim gehouden werdt. Zy bestondt in de volgende punten: „ 1. Wedergeeving van alles, wat
„ Frankryk tot hiertoe veroverd hadt. 2. Ver-
„ nieuwing der belofte van Frankryk, om de

1744. „ Pragmatike Sanctie te handhaaven. 3. Afstand des Keizers van allen eisch op de Oostenrykſche nalaatenſchap. 4. Herſtelling des „ Keizers in 't bezit zyner Erflanden. 5. 't „ Slegten der werken, door Frankryk in 't „ Duitſche Ryk opgeworpen. 6. Vernieuwing „ der verbindteniſſen van Frankryk aan Groot- „ Britanje, met opzigt op den Pretendent. „ 7. Slegting der werken van Duinkerken. 8. „ Afſtand des Konings van Spanje van de „ Ooſtenrykſche nalaatenſchap." Alle deeze punten werden, meer of min, betwiſt, door de Heeren de Noailles en *d'Argenſon*, wien de Heer van Waſſenaar dezelven voorhieldt. Zy vonden 'er geene voldoening in voor den Keizer noch voor Spanje. En Noailles zeide, eindelyk, tegen d'Argenſon: *Ik geloof dat wy geruſtelyk op ons neemen konnen te verklaaren, dat de voorgeſtelde voorwaarden niet aanneemlyk zyn.* Terſtond hierna, nam de Gezant zyn afſcheid van den Koning. Ondertuſſchen, was men overeengekomen om, wegens 't voorgevallene, in 't algemeen en eenpaariglyk te verklaaren, „ dat de gehoudene geſprekken geloopen hadden over zaaken van den tyd, en over ſchikkingen, die te wenſchen waren dat gemaakt „ konden worden (*c*)."

Het vereenigd Leger trekt te velde.

Het ſchielyk overgaan van verſcheiden' Barriere-Plaatſen veroorzaakte, ondertuſſchen, geene kleine ongeruſtheid in den Haage. Het vereenigd Leger der Engelſchen, Ooſtenrykſchen en Staatſchen, welk in de Ooſtenrykſche Nederlanden overwinterd hadt, was, op de eerſte tyding van de vyandelykheden der Franſchen

(*c*) *Uit* geſchreeven Stukken en Aantekeningen.

schen in Vlaanderen, tusschen Aalst en Assche, aan de Dender, byeengetrokken. De Hertog van Aaremberg, die over de Oostenryksche troepen geboodt, sloeg voor, dat men 't ontzet van Meenen, welk toen naauwlyks berend was, behoorde te onderneemen. Doch de Engelsche Veldoverste *Wade* stemde deezen voorslag af, als te gevaarlyk. Ook was het vereenigd Leger nog te zwak van manschap, om iet met voordeel te onderneemen, tegen de overmagt der Franschen. De Staaten van Holland hadden, voor 't einde van Bloeimaand, ter algemeene Staatsvergaderinge, eene vierde vermeerdering van twaalfduizend man doen voorslaan. En terwyl hierop geraadpleegd werdt (*d*), hadt men beslooten, nog twintigduizend man te doen optrekken, ten dienste der Koninginne van Hongarye. Zy werden geligt uit verscheiden' bezettingen, en volgemaakt, door de manschap, die, onlangs, naar Engeland gezonden was, en in Hooimaand, van daar, te rug keerde. Met deeze manschap, welke, door 't beleid van den Luitenant-Generaal Smissaart, de Franschen, die tusschen Gend en Brugge op hen lagen te loeren, gelukkiglyk ontweek (*e*); en met nog twee- of drieduizend Engelschen, werdt het vereenigd Leger gesterkt, welk zig, eerlang, by Oudenaarden, agter de Schelde, nedersloeg. Doch deeze nieuwe onderstand der Staaten scheen nieuw misnoegen te verwekken, aan 't Fransche Hof. De Abt de la Ville, die nog in den Haage bleef,

1744.

De Staaten ondersteunen de Koningin van Hongarye, met nog twintigduizend man.

Frankryk

(*d*) Notul. Zeel. 28 *May*, 11, 15 *Juny* 1744. *bl.* 201, 234, 239.
(*e*) R. ROLT Represent. of the late War, *Vol.* III. *p.* 146.

1744. bleef, den Staaten wederom een Verdrag van onzydigheid hebbende aangebooden, hadt te gelyk verklaard, dat de Koning, zyn Meester, het afwyzen van deezen voorslag voor eene Oorlogsverklaaring zou aanzien. Doch het Engelsche Hof, belang rekenende by 't voortzetten van den oorlog, door middel der Staaten, gaf zig veel moeite, om te beletten, dat deeze voorslag in ernstige overweeging genomen werdt. Ook verstonden de meeste Leden der hooge Regeeringe, dat men dien van de hand behoorde te wyzen: gelyk geschiedde. De Koning van Frankryk was, ten deezen tyde, op reis naar Duitschland, werwaards hem de tyding van den overtogt van Prinse Karel over den Ryn geroepen hadt. Hy trok voort tot aan Mets, daar hy van eene krankheid overvallen werdt, die hem zes weeken bybleef, en merkelyke belemmering gaf aan 't voortzetten van de beweegingen des oorlogs (f).

Staat wederom een Verdrag van onzydigheid voor.

't Wordt afgeweezen.

XVI. De inval in de Nederlanden was de eenige zwaarigheid niet, met welke de Koningin van Hongarye, dit jaar, te worstelen hadt. De Keizer, aangezet door het Fransche Hof, hadt eene Overeenkomst getroffen met den Koning van Pruissen, als Keurvorst van Brandenburg, met Karel Theodoor, Keurvorst van de Palts, en met den Koning van Zweeden, als Landgraaf van Hessen. Zy werdt, op den twee-entwintigsten van Bloeimaand, te Frankfort, getekend. De Bondgenooten beloofden, by dezelve, hunne goede diensten te zullen aanwenden,

't Verbond van Frankfort wordt gesslooten.

(f) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, Tom. II. p. 122.

1744.

den, om 't Weener-Hof te beweegen, tot het erkennen van zyne Keizerlyke Majesteit, voor Hoofd des Duitschen Ryks, en tot het herstellen van denzelven, in 't bezit zyner erflanden. Ook zouden zy elkanderen handhaaven, in hunne wederzydsche bezittingen: elkanderen, uit al hun vermogen, ondersteunende. Wyders, kwam men overeen, dat de geschillen over de Oostenrykschе nalaatenschap, door bemiddeling van de Stenden des Ryks, of by geregtelyke uitspraak, zouden worden afgedaan. Ook zou men den Keurvorst van Keulen, den Koning van Poolen, als Keurvorst van Saxen, en den Prins Theodoor van Beieren, Broeder des Keizers, en onlangs tot Bisschop van Luik verheeven, nodigen, om in dit Verbond te treeden (g). Het Weener-Hof hieldt voor zeker, of verspreidde, ten minste, dat 'er een heimelyk punt by 't Verbond van Frankfort gevoegd was; waarby de Koning van Pruissen aannam, Boheeme te veroveren, ten behoeve des Keizers, mids deeze hem een gedeelte van het zelve en al zyn regt op Silezie afstondt (h). Doch van 's Keizers zyde, werdt beweerd, dat dit punt verdigt was (i). De *Graaf van Sinsheim*, 's Keizers Gezant by de Staaten, verzogt, eerlang, hunne Hoog-Mogendheden tot de aanneeminge van het Frankforter Verbond (k). Doch zyn voorslag, die veelen vreemd voorkwam, werdt beleefdelyk van de hand geweezen (l).

Men nodigt 'er de Staaten toe.

De

(g) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 446.
(h) R. ROLT Represent. of the late War, *Vol.* III. *p.* 203.
(i) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 449.
(k) Resol. Holl. 19 *Sept.* 1744. *bl.* 659.
(l) ROUSSET, *Tom.* XVIII. *p.* 452.

1744. Middelen, door de Koninginne van Hongarye en derzelver Bondgenooten in 't werk gesteld, tegen 't Verbond van Frankfort.

De Overeenkomst van Frankfort was zo dra niet gesloten, of de Koningin van Hongarye en haare Bondgenooten zagen om, naar middel, om het nadeel, welk zy 'er uit voorspelden, te voorkomen. Men hadt zig, reeds in Grasmaand, verbonden met den Keurvorst van Mentz, wien onderstand beloofd werdt, in geld. De Keurvorst van Keulen, Broeder des Keizers, niet gezind om in 't Verbond van Frankfort te treeden, sloot een diergelyk Verdrag, met Groot-Britanje en de Staaten: welk, op den elfden van Hooimaand, in den Haage, getekend werdt. Midlerwyl, hadt de Koningin, te Mentz, eene Akte doen te boek stellen, in de Registers van 't Duitsche Ryk, waarby zy de verkiezing des Keizers onwettig verklaard hadt: welke gewigtige stap den Keizer, het Fransche Hof en de Bondgenooten der Frankfortsche vereeniging in 't vermoeden scheen te brengen, dat men den Keizer zogt te doen ontzetten van zyne waardigheid, en den Groot-Hertog van Toskane, met dezelve, te doen bekleeden. Men zogt zig, hierom, te wapenen tegen zulk een' toeleg (*m*). Men handelde, aan het Fransche Hof, om een Leger Franschen over den Ryn in Duitschland te doen komen, tot dekking, zo men voorgaf, van de Hertogdommen Gulik, Berg en Kleeve, den Keurvorsten van de Palts en van Brandenburg, Bondgenooten des Keizers, toebehoorende (*n*). Tusschen de Oostenrykse troepen, die onder Prinse Karel aan den Opper-

Ryn

(*m*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom*. II. *p*. 95—109.
(*n*) Memoir. *Tom*. II. *p*. 110.

Ryn lagen, en de Keizerlyke bezetting van Filipsburg, welke men meende, dat den overtogt der Franschen dagt te begunstigen, waren, in't begin van Zomermaand, eenige vyandlykheden voorgevallen, die de Keizer hieldt te stryden met het Verdrag van onzydigheid, te Neder-Schönfeld getroffen, en waarover hy ernstelyk klaagde, door 't gantsche Ryk, en aan de voornaamste Hoven. Doch het Weener-Hof verdedigde zig, tegen deeze klagten (o), die of ingang vonden, of niet, naar dat men zig, voor de eene of voor de andere zyde, verklaard hadt. De Koningin van Hongarye liet, ondertusschen, niet af, aan te houden by de Staaten, dat men haar met alle magt onderſteunde (p).

1744.

XVII. Het Oostenrykſche Leger, onder Prinse Karel van Lotharingen, trekt over den Rynstroom.

Het Fransche Leger, onder den *Maarschalk de Coigny*, stondt, ten deezen tyde, nog, aan de linker zyde des Rynstrooms, tusschen Germersheim en Oppenheim, uitgestrekt; houdende den oever zo sterk bezet, dat men den overtogt der Oostenrykschen, onder Prinse Karel, voor genoegzaam onmogelyk aanzag. Het Oostenrykſche Leger hadt zig nedergeslaagen by Heilbron, tusschen den Nekker en den Ryn; doch veranderde eerlang, meer dan eens, van legerstede, besteedende veel tyds, met heen en wedertrekken, om de plaats of plaatsen, daar men den overtogt dagt te waagen, te beter bedekt te houden, voor den vyand (q). Eindelyk, verdeelde Prins Karel zyn Leger, welk op meer dan negentigduizend man be-

(o) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 382, 390, 426.
(p) Resol. Holl. 24 *Juny*, 28 *July* 1744. *bl.* 402, 505.
(q) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* II. *p.* 211.

begroot werdt, op vyftien byzondere Posten,
1744. tusschen Filipsburg en Mentz; eene uitgestrektheid van twintig mylen. Hy hadt, reeds te vooren, eenige Eilandjes in den Ryn bemagtigd en versterkt: een, onder anderen, *Heron* genaamd, daar de stroom, naar den vyandlyken oever, eng, en dikwils waadbaar was: en hier verwagtten de Franschen den overtogt. De Coigny, hieldt 'er zig zo van verzekerd, dat hy 'er den Graave van Sekkendorf, die de Keizerlyke troepen geboodt, insgelyks, van overtuigde. Ook bewoog hy deezen, om by Filipsburg over den Ryn te trekken, en de Linien aan de Queich en de Lauter te bezetten. De Kolonel *Mentzel*, een wakker krygsman, die 't Eilandje Heron inhadt, bestondt, inderdaad, op den zevenentwintigsten van Zomermaand, den stroom te peilen, tergende, zo men wil, terwyl hy hiermede bezig was, den vyand, met smaadelyke woorden. Doch 't leedt niet lang, of hy werdt, van den oever, in den onderbuik geschooten, en overleedt, den volgenden dag, aan de wonde (*r*). Doch de Generaal *Nadasti* hadt, midlerwyl, den Ryn gepeild by Schrek, vier mylen boven Filipsburg, alwaar de kragt van 't afloopend water ook door eenige Eilandjes gebroken wordt. En deeze plaats hadt Prins Karel verkooren, tot den overtogt. Tusschen den eersten en tweeden van Hooimaand, deedt zyne Hoogheid de troepen, die te Stokstad, te Katsch, te Ladenburg en daaromtrent lagen, zonder tenten en pakkaadje, derwaards trekken. De Generaal Nada-

das-

(*r*) Memoir. *Tom.* II. *p.* 116.

dasti en de Kolonel *Trenk* hadden 't bevel van den overtogt. De Pandouren en Hussaasen werden eerst overgezet in schuiten, aan eenen oord, die, door de Keizerlyke Regementen van Taxis en van de Granadiers te paarde, bewaard werdt. Doch deezen werden haast genoodzaakt te wyken, alzo Trenk, die, met de eersten, overgegaan was, geduurigen toevoer kreeg van manschap. Midlerwyl, hadt men eene brug geslaagen over den stroom, en op den tweeden, derden en vierden, raakte een groot deel van 't Leger behouden over. Het Keizerlyk Leger, dat tusschen Rynzabern en Lauterburg uitgestrekt gelegen hadt, was, ondertusschen, naar de grenzen van de Elzas geweeken. De Fransche Krygsmagt was naar boven toe samengetrokken, zorgdraagende, dat zy niet tusschen twee vuuren geraakte, alzo de Generaal *Bernklauw*, terstond, na haaren optogt, te Weisenauw by Mentz, over den Ryn gezet was. Nadasti maakte zig, op den vierden, al meester van Lauterburg, by verdrag. Des anderendaags, bemagtigde hy Weissenburg. De Linien, by beide deeze Steden, werden ook overweldigd, niet zonder verlies van de eene en de andere zyde (*s*). 1744.

De tyding van den onverwagten overtogt van 't Oostenrykische Leger verwekte, alomme, verwondering: en vreugde of verslaagenheid, naar dat elk gezind was. De Koning van Frankryk kreegze te Duinkerken, in 't midden zyner veroveringen van de Barriere-Plaatsen der Staaten. Men wil, dat hyze, in 't eerst, voor

Uitwerking van deezen overtogt op de Krygsbeweegingen in Vlaanderen.

(*s*) *Uit* versch. gedrukte Verhaalen.

1744. voor verdigt hieldt. Doch, door bode op bode, van derzelver zekerheid overtuigd, besloot hy, zig, in persoon, naar den Rynkant te begeeven. Ook zondt hy een gedeelte van zyn Leger, welk in Vlaanderen lag, derwaards, laatende het overig gedeelte, onder 't opperbevel des Maarschalks van Saxen, aan de Leije blyven: alwaar de Maarschalk zig vast verschanste, zonder, het gantsche jaar, iet meer te onderneemen. Het vereenigd Leger, welk op omtrent tagtigduizend man berekend werdt, toog, op 't einde van Hooimaand, omtrent Oudenaarden, over de Schelde. De Hertog van Aremberg hadt 'er 't opperbevel over. Wade geboodt over de Engelsche, en Graaf Maurits van Nassau over de Staatsche hulptroepen. Het sloeg den weg op naar Fransch Vlaanderen, en legerde zig, op den agtsten van Oogstmaand, by Cisoing, daar het Fransche Leger, in 't begin van den veldtogt, gestaan hadt. De Maarschalk van Saxen hieldt zig in zyn voordeel. Men raakte niet handgemeen: 't zy dat de Maarschalk, weetende dat het vereenigd Leger het zyne, in getal, verre te boven ging, den stryd niet zogt; 't zy dat de Staatsche hulptroepen geenen last hadden, om de Franschen aan te tasten. Het vereenigd Leger kwam, eerlang, tot op een half uur van Ryssel. 't Gemeen verwagtte toen 't beleg van deeze Stad. Doch de veldtogt liep ten einde, zonder dat 'er iet uitgevoerd werdt, dan dat men de Kasselryen van Ryssel, Douai en Orchies tot het opbrengen van brandschattingen noodzaakte. Ook stroopten verscheiden' Partyen in Pikardye, in Fransch Henegouwen,

Het vereenigd Leger aldaar trekt op Franschen bodem.

en tot in 't Kamerykſche. Het vereenigd Leger bleef, by Ryſſel, leggen, tot op 't einde van Herfſtmaand, waarna het naar Doornik toog. Voor 't einde van Wynmaand, betrok het de Winterlegeringen. De Franſchen ruimden Kortryk, na dat zy de aarden werken, die zy, van nieuws, om de Plaats hadden opgeworpen, wederom geſlegt hadden (*t*). Ook deedenze de Veſtingwerken van Meenen ſpringen. 1744.

XVIII. De Koning van Pruiſſen beſluit, den Keizer met hulptroepen, te onderſteunen.

De overtogt van Prins Karel over den Rynſtroom hadt den voortgang der Franſche wapenen in de Ooſtenrykſche Nederlanden geſtuit, en zou, waarſchynlyk, gewigtiger gevolgen gehad hebben, zo niet de ſtap, dien de Koning van Pruiſſen, kort na deezen overtogt, deedt, den ſtaat der zaaken t'eenemaal hadt doen veranderen van gedaante. Hy beſloot, naamlyk, in 't begin van Oogſtmaand, een aanzienlyk Leger, onder den naam van Keizerlyke hulptroepen, te doen optrekken naar Boheeme. Ten zelfden tyde, liet het Hof van Berlyn eene verklaaring uitgaan, waarin reden gegeven werdt van 's Konings beſluit. Zy werdt ook aan andere Hoven verſpreid, en behelsde „ dat de Koning niet „ langer hadt konnen zien, dat Duitſchland „ ontruſt, de eer van 't hoofd des Ryks gekrenkt, en de Duitſche Vryheid aan band „ gelegd werdt, door het Weener Hof. „ Duitſchland was overſtroomd geworden, „ door vreemde troepen; die heen en weder „ getrokken waren, zonder daartoe, volgens „ ge-

(*t*) R. Rolt Repreſ. of the late War, *Vol.* III. *p.* 283-286.

1744. „ gewoonte, verlof verzogt te hebben. De „ Koningin van Hongarye hadt Verbonden „ geslooten, waarby zy zekere Mogendheden, „ die haar sterk ondersteund hadden, scha„ deloos hadt gesteld uit Ryks-Leenen, of „ door toezegging van zekere Bisdommen. „ Haare Veldoversten hadden Ryksteden wil„ len inneemen; haare Staatsdienaars hadden „ Keurvorsten gedreigd; de Keizerlyke troe„ pen waren, onder 't geschut van onzydige „ Ryks-Steden, aangetast, en 's Keizers ver„ kiezing was onwettig verklaard; door welk „ laatste, niet zo zeer de Keizer, als de Keur„ vorsten, die hem verkooren hadden, ge„ hoond waren. De Koning hadt niets uit„ staande met de Koninginne van Hongarye. „ Hy eischte niets van haar. Hy tradt slegts, „ als helper, in eenen oorlog, dien zy begon „ te verwekken, in Duitschland. Hy hadt, „ voorheen, den weg van onderhandeling in„ geslaagen, tot herstelling der Vrede. De „ Keizer hadt, om hiertoe te geraaken, van „ alle zyne eischen op de Oostenrykſche na„ laatenschap willen afstaan, zo men hem „ Beieren te rug gave. Doch 't Groot-Bri„ tannische Hof hadt deeze aanbieding van „ de hand geweezen. De Koning hadt, daar„ na, zyne bemiddeling, te gelyk met die des „ Ryks, den Zee-Mogendheden aangeboo„ den. Maar de Staaten der Vereenigde Ne„ derlanden, bespeurende, hoe veel tegen„ stand zy by de Hoven van Weenèn en Lon„ den ontmoeten zouden, haddenze, duide„ lyk genoeg, geweigerd. De verdedigers der „ Duitsche vryheid leefden egter nog; gelyk

„ men

„ men aan 't Verbond van Frankfort zien kon. 1744.
„ De Koning was in dit Verbond getreden.
„ Hy begeerde niets voor zig zelven; maar
„ vatte alleen de wapenen op, om de vryheid
„ aan Duitschland, de agtbaarheid aan den
„ Keizer, en de rust aan Europa weder te gee-
„ ven (*u*)." 's Konings verklaaring, die, van den kant van 't Weener-Hof, niet onbeantwoord bleef (*v*), werdt, eerlang, van eene diergelyke van wege den Keizer gevolgd (*w*). Doch 't bleef by geene schriftelyke Verklaaringen. De Koning van Pruissen vertrok, in 't midden van Oogstmaand, van Berlyn, om zig aan 't hoofd zyns Legers te stellen, welk, door Saxen, naar Boheeme trok, en, op den derden van Herfstmaand, de Stad Praag berende (*x*).

Prins Karel trekt te rug over den Ryn.

Midlerwyl, hadt het Weener-Hof zo dra geene kennis gekreegen van den optogt des Konings van Pruissen, of Prins Karel kreeg last, om over den Ryn te rug te keeren, en Boheeme te komen beschermen. Hy deedt het, met verlies van slegts driehonderd man, tusschen den drie-entwintigsten en vierentwintigsten van Oogstmaand. Zyn hertogt bevrydde de Elzas en Lotharingen van de vrees voor zyne overmagt. Doch Praag gaf zig over, by verdrag, den zestienden van Herfstmaand. De bezetting bleef krygsgevangen. De Pruissische hulptroepen zetteden hunne overwinning voort, langs de Moldau, van zins om zig, by Budweis, of Pisek, te vereenigen met de Keizer-

(*u*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 456, 463, 469.
(*v*) Le même *p.* 471 & *suiv.*
(*w*) Le même *p.* 436.
(*x*) Memoir pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* II. *p.* 145.

1744. zerschen, die vast bezig waren, met het heroveren van Beieren: 't welk Prins Karel gelegenheid gaf, om, door Valt-Munchen, in Boheeme te dringen. Hy werdt gevolgd, door een' aanzienlyken hoop Saxische hulptroepen.

Dryft het Pruissisch Leger uit Boheeme.

De Koning van Pruissen besloot, hierop, te rug te trekken over de Moldau, zyne gewonnen Plaatsen in Boheeme, en Praag zelf verlaatende, voor 't einde van Slagtmaand. Prins Karel, sedert, met de Saxische troepen vereenigd, vervolgde de Pruissischen, tot over de Elve, tot door 't Graafschap Glatz, en tot in Silezie. Het Pruissisch Leger was, op deezen lastigen en gevaarlyken hertogt, door verloop, ziekte en gebrek, geweldiglyk gesmolten. 't

Herwint Opper-Silezie.

Viel Prinse Karel, derhalve, niet moeilyk, gantsch Opper-Silezie te heroveren. Midlerwyl, hadt de Keizer eene Schans te Wilshoven opgeworpen, by welke hy eene brug deedt leggen over den Donauw; waarna hy zig naar Munchen begaf, werwaards hy, eerlang, de Keizerin en zynen Hofstoet ontboodt (y). Na 't wederinneemen van Praag, besloot de Koningin van Hongarye en Boheeme, de Jooden, die, zo men wil, by haar, bedraagen waren, dat zy de Pruissischen, onlangs, te zeer begunstigd hadden, uit Praag en uit gantsch Boheeme te doen vertrekken; doch, op ernstige voorspraak des Konings van Groot-Britanje en der Staaten, werdt het bevel hiertoe, welk reeds afgegaan was, by voorraad, wederom ingetrokken (z).

Zo-

(y) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* II. *p.* 145—163. *en* andere Verhaalen.

(z) *Zie* Europ. Merc. *Jan.—Juny* 1745. *bl.* 50, 89, 128, 147. *July—Dec.* 1745. *bl.* 49.

Zodanig een' uitslag hadt de optogt der Keizerschen en Pruissischen, in dit jaar. Het Fransche Leger onder den Maarschalk de Coigny trok 'er 't meeste voordeel uit. Het toog, zo dra Prins Karel naar Boheeme op weg geslaagen was, over den Rynstroom, en sloeg, in 't midden van Herfstmaand, 't beleg voor Fryburg, de hoofdstad van Brisgau. 't Hadt naauwlyks vier weeken geduurd, toen de Koning van Frankryk, van zyne ziekte hersteld zynde, in persoon, in 't Leger kwam. De Stad gaf zig, den zesden van Slagtmaand, over, by Verdrag, volgens welk de bezetting in de Schansen wyken moest: die egter ook, kort daarna, werden opgegeven. De Koning deedt de Vestingwerken, sedert, slegten, en begaf zig, terstond na 't overgaan der Stad, wederom naar Parys (*a*). Constans werdt, in 's Konings naam, en Rothenburg, Villingen, Stokagh, Rynfeld en andere zwakke Plaatsen hieromtrent, in den naam des Keizers, in bezit genomen: waarmede de veldtogt aan den Opper-Ryn beslooten werdt.

1744. 't Krygsbedryven aan den Ryn.

Fryburg veroverd, door de Franschen.

XIX. Staat des oorlogs in Italie.

De oorlog in Italie was, dit jaar, wakkerlyk voortgezet. De *Prins van Lobkowitz*, die over 't Oostenrykscbe Leger in den Kerkelyken Staat geboodt, noodzaakte de Spaanschen, die onder den *Graave de Gages*, by Pesaro, verschanst lagen, hunne Legerstede te verlaaten, en op den Napolitaanschen bodem te wyken. De Koning der beide Sicilien verklaarde, hierop, dat hy aftradt van 't Verdrag van Onzydigheid, te vooren geslooten (*b*); voeg-

(*a*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* I. *p.* 124 & *suiv.*
(*b*) *Voiez* Rousset Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 367.

1744. voegde zyn Leger by dat van den Graave de Gages, en voerde de vereenigde troepen, eerlang, wederom naar den Pauſelyken bodem. Het Weener-Hof verſtondt toen, dat de Koningin van Hongarye, met regt, wederom treeden mogt, in 't bezit van het Koningkryk van Napels en Sicilie (*c*). De Prins van Lobkowitz kreeg bevel, om het met de wapenen aan te taſten. Hy overviel het vereenigd Leger der Spanjaarden en Napolitaanen op den elfden van Oogſtmaand, by Veletri, waar de Koning van Napels gevaar liep van gevangen te worden (*d*). De veldtogt liep hier, wyders, met eenige ſchutgevegten, ten einde. Doch het vereenigd Leger der Franſchen en Spanjaarden, welk in Savoje lag, onder 't bevel van den Prinſe van Conti en den Infant Don Filips, was, in 't begin van Grasmaand, over de Var getrokken, en hadt zig meeſter gemaakt van de Stad Nizza, die, door de Sardiniſche troepen, verlaaten was. Toen vielenze aan op de vyandelyke Verſchanſingen by Montalban en Villa Franca. Montalban werdt overweldigd. Daarna dieper doorgedrongen in Piemont, ſloegenze het beleg voor de ſterke Veſting Coni, zynde Demont hun reeds in handen gevallen. Doch onaangezien het vereenigd Leger, door eenige manſchap, verſterkt geworden was, werdt Coni, in Wynmaand, wederom verlaten. Oneglia en andere Plaatſen, door Don Filips in bezit genomen, waren, al eerder, ontruimd (*e*).

De

(*c*) Le même *p.* 372.

(*d*) *Vid.* CASTR. BONAMICI de Rebus ad Velitr. geſtis Commentarius.

(*e*) Memoir pour l'Hiſt. de l'Europe, *Tom.* II. *p.* 82—85, 163—177. *en* andere Verhaalen.

De Koning van Sardinie hadt, reeds voor eenigen tyd, bezit genomen van 't gene hem, by 't Verdrag van Worms, in Pavia, Piacenza en daaromtrent was afgestaan (*f*). De Republyk van Genua, bedugt, dat hy zig ook in 't bezit stellen zou van het Markgraafschap en de Stad Final, welk hem zeer gelegen was, om zyn Leger, te water, te doen voorzien van krygs- en mondbehoeften, en waarop zy een gegrond regt oordeelde te hebben, uit hoofde van een Verdrag, in 't jaar 1713, met Keizer Karel den VI. gesloten (*g*), neigde thans tot eene Verbindtenis met Frankryk en Spanje, uit hoofde van welke zy zig van 't bezit van Final zou mogen verzekeren. 't Verdrag werdt, kort hierop, getroffen; doch bleef geheim tot in 't volgende jaar, wanneer Genua zig openlyk voor Frankryk en Spanje verklaarde. 1744. Genua heldt naar de zyde van Frankryk en Spanje.

Tusschen Zweeden en Deenemarke, waren, sedert eenigen tyd, onlusten ontstaan, die tot eenen oorlog scheenen te zullen uitbersten. De Koning van Deenemarke, Zweeden verzwakt ziende, door den oorlog met Rusland, hadt, reeds in 't jaar 1743, begeerd, dat de Hertogen van Holstein, *Peter* en *Adolf Fredrik*, waarvan de eerste, onlangs, tot opvolger op den troon van Rusland, en de tweede tot opvolger op den Zweedschen Troon benoemd was, afstand deeden van het Hertogdom Sleeswyk, waarop hy, al voorlang, geoordeeld hadt regt te hebben, en welk hy thans in bezit hadt. Onlusten tusschen Zweeden en Deenemarke.

De

(*f*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 377.
(*g*) ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 378.

1744. De Koningen van Groot-Britanje en Pruissen en de Staaten der Vereenigde Gewesten gaven zig veel moeite, om de gevreesde onlusten in 't Noorden te voorkomen (*b*). Doch zy slaagden niet, naar genoegen. Eindelyk, werdt 'er, in dit jaar 1744, een Verdrag getroffen, door bemiddeling van Frankryk, waarby het Verdrag van Fredriksburg van den jaare 1720 (*i*), in de voornaamste punten, gevolgd werdt (*k*).

Handeling aan 't Russische Hof. Het Fransche Hof hadt minder invloed op het Russische gehad, na 't sluiten der Vrede, tusschen Rusland en Zweeden. Zelfs was den *Markgraave de la Chetardie*, Franschen Gezant aan 't Russische Hof, reeds te vooren, het Ryk ontzeid. De Keizerin was ook getreden in het Verdrag van Breslau van den jaare 1742 (*l*). De Koning van Groot-Britanje zondt, in de Lente deezes jaars, eenen buitengewoonen Gezant naar Rusland, om over een Verbond te handelen. Ook besslooten de Staaten, in 't najaar, den Heer Daniel de Dieu, thans Schout van Amsterdam, die, ten tyde der Keizerinne Anna, nog eens, aan 't Russische Hof gezonden geweest was (*m*), wederom, in buitengewoone Ambassade, derwaards te zenden (*n*). Doch daar verliep nog een geruime tyd, eer zyne handeling, en die des Engelschen Gezants haar beslag kreegen.

XX. Door- In 't begin van Lentemaand deezes jaars, zwol

(*b*) *Zie* de Memor. *in de* Europ. Merc. *July — Dec.* 1743. *bl.* 207 *enz*
(*i*) *Zie* XVIII. *Deel*, *bl.* 194.
(*k*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe *Tom.* II. *p.* 177.
(*l*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 44.
(*m*) *Zie* hier voor, *bl.* 28.
(*n*) Resol. Holl. 5 *Nov.* 1744. *bl.* 791. 8 *Jan.* 1745. *bl.* 34.

1744.

zwol de Lekstroom, met een' sterken zuidwesten wind, zo hoog, dat 'er, op den elfden, by Leksmonde, een gat in den dyk brak, waardoor eerst de vyf Heeren Landen, en daarna ook de Alblasserwaard onderliepen.

Braak in den Lekdyk.

In Gelderland en in Overyssel, bezweeken de dykaadjen ook, op verscheiden' plaatsen: doch de schade was, op verre na, zo groot niet, als die, omtrent den aanvang des jaars 1741, geleeden was. In 't begin deezes jaars 1744, hadt zig, hier te Lande, een Komeet vertoond, die egter niet lang gezien werdt. Een kleiner ster van deeze soort, wier staart verscheiden' graaden korter was, was hier ook, in Oogstmaand des jaars 1743, beschouwd. Men vondt nog Luiden, doch veel minder, dan in vroeger eeuwen, die deeze verschynsels, als voorboden van naderende oorlogen en andere algemeene rampen, aanmerkten.

Komeeten.

De eerste Griffier der algemeene Staaten, Mr. François Fagel, in Slagtmaand deezes jaars, verzogt hebbende van dit zwaarwigtig ampt, welk hy, tot in eenen hoogen ouderdom, bekleed hadt, ontslaagen te worden (o), werdt, door zynen Neeve, den tweeden Griffier, *Mr. Henrik Fagel*, opgevolgd. De Pensionaris van Haarlem, Mr. Jakob Gillis, werdt toen tot tweeden Griffier aangesteld. De Oud-Griffier overleedt, omtrent twee jaaren hierna, op den vierden van Wynmaand des jaars 1746. Zes Gewesten hadden den Raadpensionaris van der Heim sterk gedrongen, om 't Ampt van Griffier, na den afstand van den Oud-

De Griffier Fagel legt zyn ampt neder.

(o) Resol. Holl. 24 *Nov.* 1744. *bl.* 855.

1744. Oud-Griffier te aanvaarden. Ook scheen hy 'er zeer toe te neigen. Doch de Leden van Holland hadden hem overgehaald, om in zynen dienst als Raadpensionaris te volharden (*p*).

XXI. Aanleiding tot het verhaal van de verandering der Regeeringe over Oostfriesland.

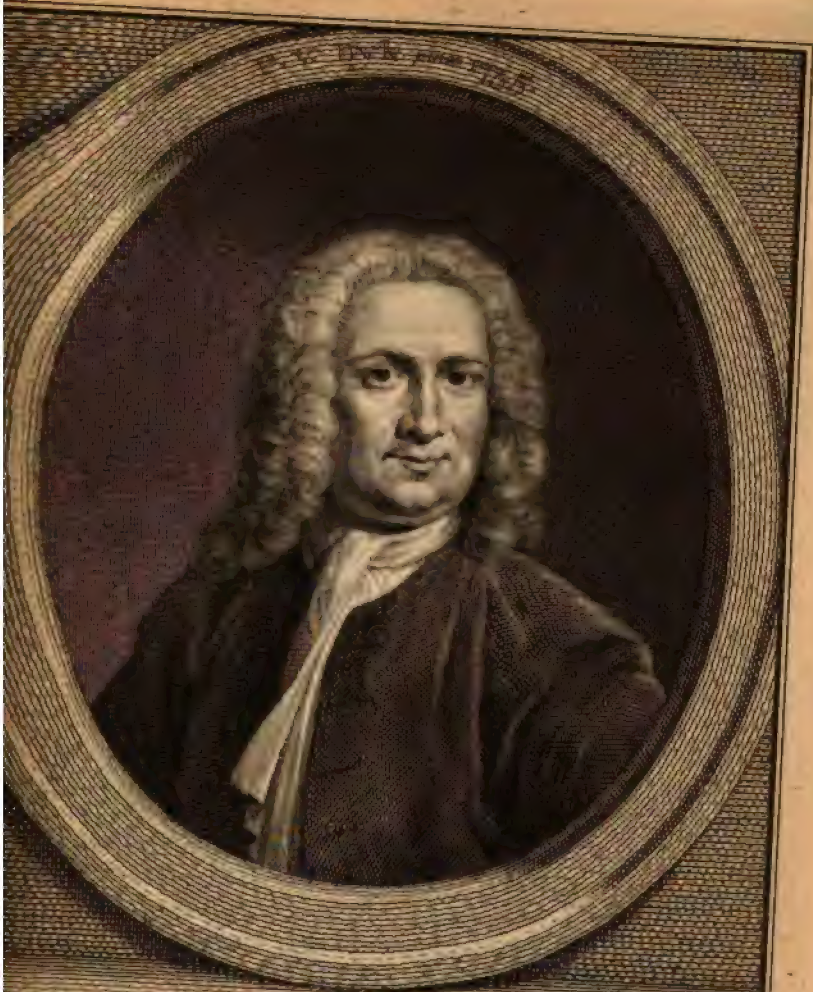
In den toestand der zaaken van Oostfriesland, was, dit jaar, merkelyke verandering gekomen; en naardemaal zy mogelyk de laatste zal zyn, waarby onze Staat byzonder belang heeft; agten wy, die, in den loop onzer Vaderlandsche geschiedenissen, van tyd tot tyd, schetswyze, hebben aangetekend, wat 'er, in dit nabuurig Gewest, merkwaardigs is voorgevallen, niet ondienstig, hier, gelyk als ten besluite van de Oostfriesche geschiedenissen, waarin onze Staat gemengd geweest is, eenigszins omstandiglyk, aan te tekenen, wat 'er, omtrent deezen tyd, in dit aloud Vorstendom, gebeurd zy.

Staat der geschillen aldaar, na 't jaar 1732.

Wy hebben, ter zyner plaatse, gemeld (*q*), dat de Staaten der Vereenigde Gewesten niet in 't Weener-Verdrag van den jaare 1731 hadden willen treeden, voor dat Keizer Karel de VI. zig verbonden hadt, om de Oostfriesche geschillen, tusschen den Vorst en de Stenden, af te doen, op eenen voet, waarover men, in 't volgende jaar, onderling, overeenkwam. De Staaten stonden 'er, sedert, sterk op, dat alles wat, tegen de zogenaamde wederhoorigen, besllooten was, te niet gedaan werdt; gelyk de Graaf van Sinzendorff, Keizerlyke Gezant in den Haage, hun, zo zy verklaarden, mondeling beloofd hadt (*r*), eer zy de schriftelyke

Ver-

(*p*) Resol. Holl. 3, 4, 8 *Dec.* 1744. *bl.* 879, 881, 884.
(*q*) Hier voor, *bl* 73.
(*r*) Resol. Gener. 5 *Sept.* 1740. *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom:* XVII. *p.* 334.

M^r. FRANÇOIS FAGEL,
Griffier vande Hoogmogende Heeren
Staaten Generaal der Vereen: Nederlanden.

Verklaaring, die, by 't Weener-Verdrag, gevoegd werdt, wilden aanneemen. Doch 't Keizerlyke Hof hadt hier geene ooren naar. De Oostfriesche geschillen bleeven, derhalve, onafgedaan. De Staaten besloten, in 't jaar 1737, wederom tot eene bezending naar Oostfriesland, en de Heer Cornelis Hop, Oud-Schepen en Raad der Stad Amsterdam, en voorheen Ambassadeur van den Staat in Frankryk, werdt, door Holland, benoemd tot deeze bezending (*s*). De Keizer en de Koning van Groot-Britanje hadden verklaard, dat de bezending hun aangenaam zyn zou. Doch de Vorst gaf regt het tegendeel te kennen (*t*). Zy hadt, derhalve, geenen voortgang. De Keizer nam, in 't jaar 1738, een besluit op 't vereffenen der geschillen, welk, naar 't oordeel der Staaten, niet overeenkwam met het gene hun, by de voorige Verklaaringen, beloofd was (*u*). Ook werdt het niet ter uitvoeringe gebragt. De zaaken bleeven in deezen verwarden staat tot op 's Keizers dood, die de verwarring onherstelbaar scheen te zullen maaken. Zyn opvolger, Karel de VII., hieldt zig niet verbonden aan 't Weener-Verdrag, en aan 't gene daarby verklaard was; en de Koningin van Hongarye hadt geen gezag in Oostfriesland. Ook gedoogden de tegenwoordige algemeener onlusten niet, dat men, by 't Keizerlyk Hof, op 't afdoen der Oostfriesche geschillen aanhieldt. Alles bleef dan onvereffend. Doch 1744.

(*s*) Resol. Holl. 20 *July* 1737. *bl* 400.
(*t*) Resol. Gener. 20 *April*, 24 *Juny*, 24 *Aug.* 5 *Sept.* 1737. *bl.* 211, 339, 447, 494.
(*u*) *Zie* Europ. Merc. *July* — *Dec.* 1738. *bl.* 55.

1744. De Vorst Karel Edzard sterft.

Doch het overlyden van den regeerenden Vorst, *Karel Edzard*, welk, op den zesentwintigsten van Bloeimaand deezes jaars, voorviel, deedt den staat der Oostfriesche zaaken t'eenemaal veranderen van gedaante. Hy liet noch kind, noch broeder, noch zuster na. Alleenlyk was van het Vorstelyk Huis van Oostfriesland nog in 't leeven *Christina Louisa*, Kleindogter van *Edzard Ferdinand*, Graaf van Oostfriesland, en Broeder des Overgrootvaders van den jongst overleeden Vorst. Zy was onder de Voogdyschap der algemeene Staaten geweest, die haar hadden uitgehuwelykt aan *Joan Lodewyk*, *Graave van Wiedrunkel*, wien zy zoonen gebaard hadt. Ook leefde uit dit zelfde Huis *Maria Ernestina*, Graavin van Rietberg en Gemaalin van *Maximiliaan Ulrich*, Graave van Kaunitz, die, in Herfstmaand deezes jaars, overleedt, en zoonen naliet, by deeze zyne Gemaalinne, eene Agter-Klein-Dogter van *Jan*, jonger Zoon van Edzard den II., Graave van Oostfriesland, verwekt. De jonge Graaven van Wiedrunkel deeden eenige poogingen, om aan 't bezit van Oostfriesland te geraaken. Doch daar waren andere en magtiger mededingers naar dit Vorstendom, voor welken zy agterstaan moesten (*v*). De Koning van Pruissen, Keurvorst van Brandenburg, voerde reeds, sedert het jaar 1732, den titel en wapens van Oostfriesland, zig grondende op een Verdrag, in 't jaar 1694, tusschen Keizer Leopold en den Keurvorst Fredrik, die, naderhand, de eerste Koning van Pruis-

De Koning van Pruissen stelt zig in 't bezit van 't Vorstendom.

(*v*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XIX. *p.* 1, 2.

Pruissen werdt, geslooten; by welk Verdrag, de Keizer beloofde, het Keurhuis van Brandenburg met Oostfriesland te zullen beleenen, wanneer het manlyk oir der tegenwoordige Vorsten, t'eenigen tyde, uitsterven mogt. De Vorsten van Oostfriesland hadden egter, dikwils, en nog laatstelyk in 't jaar 1739, hier tegen *geprotesteerd* (*w*); zonder dat de Koningen van Pruissen zig daaraan gekreund hadden. Ook was Karel Edzard niet zo dra overleeden, of de tegenwoordige Koning, Fredrik de III., werdt van verscheiden' Mogendheden, en onder anderen van de Staaten der Vereenigde Gewesten, voor Vorst van Oostfriesland, erkend. Hy zondt, eerlang, Gemagtigden naar Aurik, die, op den drie entwintigsten van Hooimaand, de hulde, in 's Konings naam, ontvingen. Zy waren verzeld of voorgegaan geweest van een' aanzienlyken hoop Pruissisch Krygsvolk, welk sedert ten deele in Embden, ten deele in Aurik gelegd werdt (*x*). 1744.

De Staaten der Vereenigde Gewesten hadden, gelyk van ouds, nog bezetting in Embden en in Lieroord. Doch de Koning van Pruissen was zo dra niet tot Vorst van Oostfriesland ingehuldigd, of hy deedt hun, door zynen buitengewoonen Gezant, den *Graave van Podewils*, verzoeken „ dat zy hun Krygs- „ volk geliefden te rug te ontbieden, uit de „ twee genoemde Plaatsen, mids hy hun ver- „ zekering gave, voor de voldoening der pen- „ ningen, welken men, hier te Lande, aan Oost- „ fries-

Hy handelt met de Staaten over 't ontruimen der Vestingen Embden en Lieroord.

(*w*) *Zie* Europ. Merc. *Jan.* — *Juny* 1739. *bl.* 112.
(*x*) Europ. Merc. *July* — *Dec.* 1744. *bl.* 85, 98.

1744. „ friesland verſtrekt hadt." De Staaten benoemden, terſtond, Gemagtigden, om met den Pruiſſiſchen Gezant in onderhandeling te treeden; die hem, den dertigſten van Hooimaand, voorſloegen, dat men 't gene wederzyds openſtondt, zou konnen vereffenen op deezen voet: „ Dat de Koning van Pruiſſen „ den Staaten verzekering geeven zou, voor „ het geregeld voldoen van de Intreſten en „ Hoofdſommen der penningen, hier te Lan„ de, verſtrekt aan den Vorſt en Stenden van „ Ooſtfriesland, en aan de Stad Embden. Dat „ de ſchuld der Stenden, tegenwoordig, be„ ſtondt *vooreerſt* in veertigduizend guldens, „ die nog onbetaald gebleeven waren van de „ zesmaalhonderdduizend guldens, in 't jaar „ 1720, geligt. *Ten tweeden*, in vyfmaalhon„ derd zevenentagtigduizend en vyfhonderd „ guldens, zynde het onbetaalde van zesmaal„ honderdduizend guldens, geligt in de jaa„ ren 1721, 1722 en 1723, en waarvoor ee„ nige byzondere inkomſten verbonden wa„ ren: waarby, volgens eene overeenkomſt „ van den jaare 1740, nog was gevoegd 't „ gene van de verpagtte middelen, over 't „ Land van Embden, Lieroord en Norden, „ inkwam, zo ver het meer beliep, dan 't ge„ ne men tot voldoening der eerſtgemelde „ veertigduizend guldens, daar 't byzonder„ lyk voor verbonden was, noodig hebben zou: „ welke ſchikking men begeerde, dat zyne „ Majeſteit nader bekragtigde, gedoogende, „ dat de inkomſten deezer verpagtte midde„ len, door Ontvangers, by hunne Hoog„ Mogendheden geſteld, werden ingevorderd;

Begrooting der penningen, hier te Lande, aan Ooſtfriesland verſtrekt.

„ ge-

„ gelyk tot nog toe geschied was. Dat de Stad 1744.
„ Embden aan den Staat en aan byzondere
„ Persoonen schuldig was, *vooreerst*, vyfmaal-
„ honderdduizend guldens, waarop zy jaar-
„ lyks vyf ten honderd moest betaald heb-
„ ben: 't welk, zo ver men wist, maar eens
„ geschied was, zo dat 'er, meende men, nog
„ vierhonderd vyfenzeventigduizend guldens
„ zouden te betaalen zyn, die men vertrouw-
„ de, dat de Stad, voortaan, nevens de Intres-
„ ten, jaarlyks, by gedeelten, zou afleggen.
„ *Ten tweeden*, in eene somme van vyfentwin-
„ tigduizend guldens, die der Stad, in 't jaar
„ 1740, vergund werdt te mogen opneemen;
„ hoewel men niet wist, of zy 't gedaan hadt.
„ *Ten derden*, in eene somme van twee-ender-
„ tigduizend agthonderd en vyftig guldens, in
„ de jaaren 1728, 1730, 1732 en 1734, aan
„ de Stad verstrekt, waarop tot nog toe geen
„ Intrest betaald was; doch men vertrouwde,
„ dat 'er, voortaan, twee jaaren Intrest, ie-
„ der jaar, betaald, en dat de hoofdsommen
„ wederom gegeven zouden worden. Dat de
„ schuld van den Vorst van Oostfriesland be-
„ stondt, in de volgende sommen: *vooreerst*, in
„ twintigduizend guldens, die nog onbetaald
„ waren van honderd vyfentwintigduizend gul-
„ dens, in 't jaar 1705 geligt. *Ten tweeden*, in
„ honderd en twintigduizend guldens, zynde
„ het onbetaalde van honderdvyfentwintigdui-
„ zend guldens, in 't jaar 1717 opgenomen: en
„ *ten derden*, in tweehonderdduizend guldens,
„ verstrekt in 't jaar 1724: voor alle welke som-
„ men, de Heerlykheden Ezens, Stedesdorp
„ en Witmond, met derzelver inkomsten,

1744. „ verbonden waren. Doch men wist niet, of „ deeze Heerlykheden, thans, in 's Konings „ of in eens anders magt waren. In 't eerste „ geval, zou zyne Majesteit zig verbinden, „ voor 't voldoen deezer schuld met de Intrest; en in het tweede geval, zou hy den „ bezitter, zo ver dezelve van hem afhing, „ daar toe verpligten. Dat de Staaten, daarentegen, twee maanden, na dat hun deeze verzekering gegeven ware, hunne bezetting trekken zouden uit Embden en Lieroord, doende, midlerwyl, het geschut en de „ krygsbehoeften, welken hun toebehoorden, „ van daar vervoeren. Dat, eindelyk, de „ zaaken tusschen deezen Staat en Oostfriesland, wederzyds, zouden gelaaten worden „ op den ouden voet."

De Koning bewilligt in den voorslag der Staaten.

De Graaf van Podewils keerde, met deezen voorslag, naar Berlyn, om 'er den Koning, zynen Meester, kennis van te geeven. En binnen weinige weeken, ontvingen de Staaten antwoord „ dat de Koning het Ontwerp der Overeenkomst, zo als het lag, „ omhelsde; dat hy zig belastte, met alle „ de beloften en verbindtenissen, die 'er in „ gevonden werden, opzigtelyk op de sommen, welken de overleeden' Vorsten van „ Oostfriesland, de Stenden deezes Lands en „ de Stad Embden aan de onderzaaten van „ hunne Hoog - Mogendheden schuldig waren; mids zy, binnen den bestemden tyd, „ de bezettingen, die zy, tot hiertoe, in „ Embden en Lieroord gehouden hadden, „ uit deeze Plaatsen, deeden vertrekken." Ook gaven de Staaten hiertoe last, voor 't einde

de van Oogstmaand, zig verlaatende op 's Konings verklaaring (*y*). En op deeze wyze, werden Embden en Lieroord ontledigd van Staatsche bezetting, die 'er omtrent anderhalve eeuw in gelegen hadt. De Koning van Pruissen stelde, terstond, Gemagtigden aan, om de Vorstelyke schulden te onderzoeken (*z*), en scheen, allenthalve, zyn werk te zullen maaken van 't voldoen der aangegaane verbindtenisse.

1744. Embden en Lieroord worden van Staatsche bezetting ontledigd.

Zo stondt het met de zaaken van Oostfriesland, toen Koning Fredrik de III. den togt ondernam naar Boheeme, die 't Weener-Hof en deszelfs Bondgenooten ten hoogsten onaangenaam was. En 't liep niet langer dan tot den tienden van Herfstmaand aan (*a*), toen de Koning van Groot-Britanje, als Hertog van Brunswyk-Lunenburg, op den Ryksdag te Frankfort, deedt beweeren „ dat hy, uit hoofde van een Verdrag van Erfbroederschap, „ tusschen zynen Voorzaat, *Ernst Augustus*, „ en *Christiaan Everhard*, Vorst van Oostfriesland, in het jaar 1691, en dus voor het „ Verdrag, tusschen Keizer Leopold en den „ Huize van Brandenburg, gesloten, voor „ alle anderen, geregtigd was, tot het Vorstendom van Oostfriesland." Te gelyk, werdt, uit zynen naame, verzogt „ dat de „ stem van Oostfriesland niet gerekend mogt „ worden, op de Ryksvergaderingen, zo lang „ het geschil, over het regt tot dit Vorstendom, nog niet beslegt was (*b*)." Doch het Hof

De Koning van Groot-Britanje beweert, regt te hebben op Oostfriesland.

(*y*) Resol. Gener. *Vener.* 21 *Aug.* 1744. *by* ROUSSET Recueil, *Tom.* XIX. *p.* 123.
(*z*) *Zie* de Public. *in de* Europ. Merc. *July—Dec.* 1744. *bl.* 212.
(*a*) Europ. Merc. *July—Dec.* 1744. *bl.* 205, 212.
(*b*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XIX. *p.* 3—52.

1744. Hof van Berlyn gaf, eerlang, een Geschrift uit, waarin beweerd werdt „ dat het Vorstendom Oostfriesland een mannelyk Ryks Leen „ ware, en, derhalve, noodzaakelyk aan 't „ Ryk verviel, na 't afsterven van 't laatste „ manlyk oir," waaruit besllooten werdt, dat Keizer Leopold 'er, met regt, in zulk een geval, over hadt mogen beschikken. De redenen, die 't Hof van Berlyn gebruikt hadt, werden, wat laater, in openbaaren druk, wederlegd, uit den naam des Konings van Groot-Britanje (c). Doch de Koning van Pruissen bleef in 't bezit van Oostfriesland. Zelfs werdt hy 'er, in 't volgende jaar, mede verlyd, door het Beiersche Hof, welk toen het Stedehouderschap van den Ryn wederom waarnam, zynde den Keizer overleeden. Doch deeze beslissing van het Stedehouderschap werdt, op verzoek van 't Huis van Brunswyk-Lunenburg, te niet gedaan, na dat 'er een Roomsch-Koning verkooren was (d). 't Geschil over 't regt der twee hooge Mededingeren is, tot hiertoe, nog niet beslist geworden, in 't Ryk.

Nadere overeenkomst tusschen den Koning van Pruissen en de Staaten, over 't afdoen der Oostfriesche schulden.

De Koning van Pruissen gaf zig, midlerwyl, veel moeite, om den Staaten de beloofde verzekering te bezorgen, voor de voldoening van 't gene zy van Oostfriesland te vorderen hadden. Doch men vondt de meeste zwaarigheid, om de Stenden te doen bewilligen, in het verbinden der inkomsten van het Embder-, Norder- en Lierder Pagt-Komptoir, voor schulden, waarvoor dezelven, eertyds, niet byzonderlyk verbonden geweest waren. Ook zagen de Stenden ongaarne, dat de twee Ont-

(c) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XIX. *p.* 51.—121.
(d) Le même, *p.* 121.

Ontvangers der Staaten, die hun jaarlyks drie- 1744.
duizend guldens kostten, in 't bewind bleeven.
Met de Stad Embden, hadt men ook nog eenige zwaarigheid (e). Doch de Staaten hielden zig aan den Koning (f): Eindelyk, kwam men overeen, dat de Bestierders der inkomsten van Oostfriesland, die, door de Stenden, werden aangesteld, zig schriftelyk en by eede verpligten zouden „ dat zy de inkomsten, „ die byzonderlyk verbonden waren, voor de „ schulden van de jaaren 1721, 1722 en 1723, „ tot geen ander einde, zouden gebruiken, dan „ tot voldoening der gemelde schulden, met „ de Intresten; dat zy, zo deeze inkomsten „ meer dan vyftigduizend guldens beliepen, „ het overschot, ten zelfden einde, zouden ter „ hand stellen aan den algemeenen Ontvan- „ ger van hunne Hoog-Mogendheden, aan „ welken ook de Ontvanger der Domeinen „ van Oostfriesland, by eede, verbonden zou „ zyn; dat, eindelyk, zo de gemelde inkom- „ sten, ter gelegenheid van overstroomingen „ of andere algemeene rampen, geene vyftig- „ duizend guldens 's jaars mogten konnen op- „ brengen, zy het overschot vervullen zou- „ den, uit de andere Pagten des Lands, en „ byzonderlyk uit die van Lier, Embden en „ Norden (g)." 't Liep aan, tot in de Lente des jaars 1747, eer men dus verre eens werdt. De beëedigde Verbindtenis der Bestierderen van de Oostfriesche inkomsten werdt den Staaten toen overgeleverd. De Koning beloofde ook, by geschrifte, dat hy de hand houden zou

(e) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XIX. *p.* 120, 135, 138.
(f) Resol. Raad van Staate, 14 *Juny*, 4 *Oct* 1745.
(g) Resol. Gener. 9 *Decemb.* 1746. *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XIX. *p.* 145 — 151.

1744. zou aan de getrouwe uitvoering derzelve (*b*). En op deeze wyze, kreegen de Staaten, eindelyk, verzekering voor de voldoening van 't gene zy van Oostfriesland te vorderen hadden: 't ontbeeren van welke verzekering hun, onder anderen, zo lang, tot eene reden verstrekt hadt, om bezetting te houden in Embden en Lieroord. Het Hof van Berlyn bragt, door den tyd, de Regeering van Oostfriesland op zulk een' voet, dat 'er geene reden was, om de onlusten, tusschen den Vorst en de Stenden, waarvan nu niet meer gehoord werdt, vooreerst, wederom te zien herleeven.

XXII. Ernstige Brief der Koninginne van Hongarye aan de Staaten.

De inval des Konings van Pruissen in Boheeme, en de togt der Franschen over den Ryn, om zig van de Voor-Oostenrykfche Landen meester te maaken, hadden de Koningin van Hongarye wederom bewoogen, om ernstelyk aan te houden by de Staaten, op het voldoen van 't gene men aan 't Weener Hof, verstondt, door de Verdragen gevorderd te worden. Zy schreef hun, in Wynmaand „ dat „ de Barriere, waarin de veiligheid van hun„ nen Staat bestondt, haast overweldigd zou „ zyn, zo zy geen ernstiger middelen dan „ langwylige raadpleegingen en 't afvaardigen „ van Gezanten in 't werk stelden, om dezel„ ve te behouden." Zy waarschuwde hen „ te„ gen den toeleg des gemeenen vyands, die, „ eerst getragt hebbende, den Koning van „ Groot-Britanje te onttroonen, nu den Staa„ ten aanviel. Zy moesten dan niet langer „ draalen; maar de wapenen aangrypen, ter „ hunner eigene bescherming, en ter bevor„ dering der algemeene ruste, die, reeds voor-

„ lang,

(*b*) *Voiez* ROUSSET *Recueil*, *Tom.* XIX. *p.* 152, 153.

1744.

„ lang, met minder kosten en moeite, hersteld zou geweest zyn, zo men haaren goeden raad, eerder, opgevolgd hadt (*i*)." De Engelsche Gezant Trevor drong de Staaten ook sterk, tot het verklaaren van den oorlog aan Frankryk, hun voorhoudende, dat de twee maanden, by 't Verbond van den jaare 1678 bepaald, om te raadpleegen en om de onlusten door onderhandeling by te leggen, reeds voor lang, verstreeken waren (*k*). Ook besloten de Staaten, eerlang, tot eene vierde vermeerdering der troepen van den Staat met twaalfduizend man, en tot het kragtiglyk ondersteunen der Koninginne van Hongarye. Doch in 't openlyk breeken met Frankryk vonden zy nog groote zwaarigheid. Zy merkten, in 't antwoord aan de Koninginne van Hongarye, aan „ dat Groot-Britanje zelf zulks „ niet eerst gedaan hadt; waarom zy vertrouwden, dat de Koningin niet vreemd vinden zou, dat zy zig, ten minste nog eenigen tyd, rypelyk berieden, eer zy tot deezen stap kwamen." Zy voegden 'er by „ dat zy zulks te meer vertrouwden, om dat zy niet konden zien, dat haare Majesteit, uit hunne openbaare vredebreuk met Frankryk, eenige byzondere nuttigheid trekken kon: zynde zy gezind, om haar, desonaangezien, by te staan, uit al hun vermogen. Op deezen voet, wilden zy, van nu af aan, met haare Majesteit, overleggen, wat het gemeen belang eischte, dat gedaan werdt. Zy wilden de troepen, die zy, tot hiertoe, tot on- „ der-

De Staaten geeven, in hun antwoord, reden, waarom zy Frankryk den oorlog nog niet konnen verklaaren.

(*i*) *Zie den* Brief *in de* Europ. Merc *July—Dec.* 1744. *bl.* 243.
(*k*) Memor. *van* 17 *Aug en* 12 *Octob.* 1744.

1744. „ derſteuning der gemeene zaake, geſchikt
„ hadden, daartoe nog laaten dienen. Zelfs
„ wilden zy 't getal hunner troepen vermeer-
„ deren, zo zy gelegenheid konden vinden,
„ om Krygsvolk te bekomen, op redelyke
„ voorwaarden. Zy wilden den Koning van
„ Groot Britanje blyven byſtaan, met de Oor-
„ logsſchepen, die zy hem reeds hadden toe-
„ geſchikt. Dit was alles, wat zy zouden kon-
„ nen doen, al waren zy in openbaaren oor-
„ log getreden. Zy wiſten maar al te wel, dat
„ de Krygsmagt der Koninginne en die des
„ Konings van Groot-Britanje, vermeerderd
„ met die des Konings van Sardinie, en met
„ het gene 'er de Staaten zouden konnen by-
„ voegen, niet haalen konden, by die der
„ vyanden, die onlangs zeer ſterk was aange-
„ waſſen: waarom zy oordeelden, dat men
„ ook andere Mogendheden, die der goede
„ zaake waren toegedaan, behoorde te be-
„ weegen, om haare magt te voegen by die
„ der Koninginne en derzelver Bondgenooten.
„ Zy wilden, hiertoe, nevens haare Majeſteit
„ en den Koning van Groot Britanje, zo wel
„ buiten, als in het Duitſche Ryk, ernſtelyk,
„ arbeiden. Zy wilden ook raadpleegen, met
„ hunne Bondgenooten, op het gebruik, welk
„ men van de gemeene Krygsmagt behoorde
„ te maaken, tot beſcherming der Nederlan-
„ den, alwaar zy oordeelden, dat men over-
„ magt van volk behoorde te hebben; het
„ zelve ſtellende onder een bekwaam en er-
„ vaaren Legerhoofd. En ſchoon zy, voor
„ als nog, uitſtelden, in openbaaren oorlog
„ te treeden, wilden zy egter, van nu af,
„ wel

„ wel helpen overleggen, hoe veel onderstand 1744.
„ zy, wanneer 't hier eens toe komen mogt,
„ zouden behooren te leveren; hoewel zy,
„ desaangaande, wel vooraf verklaaren kon-
„ den, dat zy niets meer zouden konnen doen,
„ dan zy reeds deeden. Zy vertrouwden, der-
„ halve, dat zy, hiermede, geagt zouden wor-
„ den voldaan te hebben aan alles, wat men
„ op hen begeerd hadt, de openbaare Vre-
„ debreuk alleenlyk uitgenomen, die toch
„ geene wezenlyke verandering in de zaake
„ zelve maaken kon. Eindelyk, vermaanden
„ zy de Koninginne, op hunne beurt, ook,
„ tot het vermeerderen haarer Krygsmagt,
„ naar gelang van den nood. gelyk zy, Staaten,
reeds boven vermogen, gedaan hadden (*l*)."

XXIII. Beweegingen aan den Beneden-Ryn.

Op 't einde van den Veldtogt aan den Rynkant, hadden de Franschen een Leger, onder den Maarschalk de Maillebois, gezonden naar den Beneden-Ryn, welk zo veel ongerustheid verwekte by de Bondgenooten der Koninginne van Hongarye, dat men, eerlang, besloot, eenige Oostenrykſche en Engelsche troepen uit de Nederlanden derwaards te doen trekken, om 't oog te houden op de beweegingen des vyands. De Staaten voegden 'er agtduizend man by, onder den Luitenant-Generaal Smissaart. De Hertog van Aremberg hadt het opperbevel over dit vereenigd Leger.

Handeling in Duitschland.

Ten zelfden tyde, zonden de Staaten den Graaf van Wassenaar-Twikkelo aan den Keurvorst van Keulen, en den Heer *Tjeert van Aylva* naar eenige andere Duitsche Hoven, om dezelven verbonden te houden, aan de belangen van het

(*l*) Resol. Gener. . . . *Nov.* 1744.

1744. het Huis van Oostenryk. De Koning van Groot-Britanje en de Staaten hadden, den vierden van Hooimaand, eene Overeenkomst getroffen met den Keurvorst van Keulen, op het aanwerven van eenige manschap, tegen eenen bepaalden onderstand. De Graaf van Wassenaar kreeg last om op het naarkomen deezer overeenkomst aan te dringen, om eene overeenkomst op het uitleveren van wederzydsche overloopers te sluiten, en om den Keurvorst te bevestigen in zyne goede gevoelens omtrent de herstellinge der ruste in het Duitsche Ryk. Hy slaagde, in 't een en 't ander, gelukkiglyk, schoon hy naauwlyks eene maand besteedde tot het voltrekken van zynen last. De Keurvorst liet zig te ligter beweegen, om by de ontworpen' maatregels te volharden, doordien zekere Fransche zendeling, die, zo vermoed werdt, gezogt hadt, hem in de belangen van Frankryk over te haalen, reeds voor de aankomst des Graaven van Wassenaar, onverrigter zaake, te rug gekeerd was. De Heer van Wassenaar deedt, in de Lente des volgenden jaars, eene tweede reize naar 't Hof van Bon, strekkende om het zelve over te haalen tot het bevorderen der Vrede tusschen de Hoven van Weenen en Beieren, die eerlang getroffen werdt: en om een nieuw Verdrag op 't leveren van zevenduizend man te bewerken. Hy vertoefde toen te Bon tot in Wynmaand, en keerde vervolgens naar den Haage te rug (*m*).

'**t Verbond van Warschauw**

De Heer Cornelis Calkoen, voor deezen Ambassadeur der Staaten by de Porte, werdt, ten zelfden einde, en te gelyk om over een ver-

(*m*) *Uit* geschreeven Stukken.

verdedigend Verbond te handelen, in Wintermaand, gezonden naar 't Hof van Dresden. 1744.

tusschen Groot-Britanje, de Koningin van Hongarye, Keurvorst van Saxen en de Staaten wordt gesloten.

't Verbond van Frankfort, schoon niemant, buiten de Vorsten, die 't gesloten hadden, zig, tot hiertoe, in het zelve begeven hadt, verwekte egter merkelyke ongerustheid onder de Bondgenooten der Koninginne van Hongarye, die geraaden vonden, de kragt van dit Verbond te breeken, door een ander, waaraan, te Dresden, gearbeid werdt. De Heer Calkoen hadt, den zevenentwintigsten, voor de eerste reize, gehoor by den Koning van Poolen, die, misnoegd op het Hof van Berlyn, over den doortogt der Pruissische manschap door Saxen zonder verlof, zig, als Keurvorst van Saxen, gereedelyk inliet in de handeling over een Verbond met de Koninginne van Hongarye, den Koning van Groot-Britanje, en de Staaten der Vereenigde Gewesten. Het werdt, weinige dagen laater, op den agtsten van Louwmaand des jaars 1745, te Warschauw, getekend, en is, sedert, by den naam van 't *viervoudig Verbond*, bekend geweest. In de inleiding van dit Verbond, werdt verklaard „ dat men, met het zelve, beoogde, de rust „ te herstellen in Europa, en in het Duitsche „ Ryk in 't byzonder, en de trouw der Ver- „ dragen te handhaaven." Men beloofde elkanderen „ hiertoe eenpaarige maatregels te „ zullen neemen, en elkanderen, in 't opvol- „ gen derzelven, te zullen bystaan. De Ko- „ ning van Poolen verbondt zig, op nieuws, „ tot de handhaaving der Pragmatike Sanc- „ tie, op gelyke wyze, als de Koning van „ Groot-Britanje en de Staaten zig daartoe

1745.

Inhoud van het zelve.

„ ver-

1745. „ verbonden hadden, en waartoe, dus luidde
„ het Verbond, het Lighaam des Duitschen
„ Ryks zig, insgelyks, verpligt hadt. Hy zou,
„ ten deezen einde, Boheeme, welk reeds aan-
„ getast werdt, en de verdere Staaten der
„ Koninginne van Hongarye, van stonden aan,
„ byspringen met een Leger van dertigdui-
„ zend man. De Koning van Groot-Britanje
„ en de Staaten verbonden zig, om, zo lang
„ de nood zulks vereischen zou, den Koning
„ van Poolen, jaarlyks, te ondersteunen met
„ honderd en vyftigduizend ponden sterlings,
„ waarvan Groot-Britanje honderdduizend
„ ponden betaalen zou, en de Staaten vyftig-
„ duizend ponden, of vyfhonderd en vyftig-
„ duizend Hollandsche guldens. Zo dra 't ge-
„ vaar, aan den kant van Boheeme en van 't
„ Keurvorstendom Saxen, over zyn zou, zou
„ zyne Poolsche Majesteit, ter eerster aanmaa-
„ ninge, tienduizend man doen optrekken,
„ te weeten, agtduizend knegten en tweedui-
„ zend ruiters, die gebruikt zouden worden,
„ of in de Nederlanden, of in Duitschland,
„ naar dat de Koning van Groot-Britanje en
„ de Staaten zulks, ten gemeenen nutte, zou-
„ den geraaden vinden; welke troepen, door
„ den Koning van Poolen, zouden onderhou-
„ den worden, tegen eenen onderstand van
„ negentigduizend ponden sterlings in 't jaar,
„ te betaalen, zestigduizend ponden, door den
„ Koning van Groot-Britanje, en dertigduizend
„ ponden, of driehonderd en dertigduizend
„ guldens, door de Staaten. Zo de Landen
„ des Konings van Poolen in Duitschland, ter
„ gelegenheid van dit Verbond, mogten wor-
„ den

„ den aangetast, beloofden de Bondgenooten 1745.
„ hem niet alleen te zullen ondersteunen,
„ maar ook de wapenen niet te zullen afleg-
„ gen, voor zy hem behoorlyke vergoeding
„ hadden bezorgd. Zo de voorzienigheid de
„ vereenigde poogingen mogt zegenen, zou
„ de Koning van Poolen zyn aandeel hebben,
„ in de verkreegen' voordeelen: ook zou men,
„ voor de belangen van zyn Huis, zorg draa-
„ gen, by de aanstaande Vredehandelinge.
„ De Keizerin van alle de Russen en de Re-
„ publyk en 't Koningkryk van Poolen wer-
„ den, van nu af, met naame, verzogt, om,
„ als handelende Partyen, in dit Verdrag te
„ willen treeden, en te gelyk alle andere Ko-
„ ningen, Keurvorsten, Vorsten en Staaten,
„ die de gemeene vryheid en veiligheid ter
„ herte namen (n)." Het Hof van Berlyn heeft voorgegeven, dat, by eenige geheime punten van dit Verbond, beraamd was „ dat de Ko-
„ ningin van Hongarye haar regt op een ge-
„ deelte van Silezie aan den Koning van Poo-
„ len zou afstaan; en dat de Koning van Groot-
„ Britanje zyne Poolsche Majesteit in staat zou
„ stellen, om een Leger in Poolen te onder-
„ houden, en daar door de Kroon erfelyk te
„ maaken in zyn huis." Ook dagt men, te Berlyn, dat deeze Vorst het oog hadt op het Hertogdom Maagdenburg en andere Pruissische bezittingen (o). Doch van dit alles is my niets zekers gebleeken. Andere en zekerer berigten hebben my eerder overtuigd, dat de Koningin van Hongarye haar regt op gantsch Silezie, ten

(n) *Voiez* Rousset Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 516.
(o) R. Rolt Repres. of the late War, *Vol.* III. *p.* 508, 602.

1745. ten deezen tyde, volkomenlyk heeft willen behouden.

XXIV. Dood van Keizer Karel den VII.

't Viervoudig Verbond werdt zeer voordeelig geoordeeld voor de Koninginne van Hongarye. Doch 't was maar weinige dagen getekend geweest, toen 'er iet voorviel, welk den staat haarer zaaken nog eene gunstiger verandering scheen te belooven. Keizer Karel de VII. overleedt, onverwagt, te Munchen, op den twintigsten van Louwmaand. *Maximiliaan-Jozef*, zyn eenige Zoon, volgde hem op in de Keurvorstelyke waardigheid van Beieren (*p*), een gedeelte van welk Hertogdom, in 't voorleeden jaar, heroverd was. Doch 's Keizers dood gaf der Oostenrykſche partye in 't Ryk aanleiding, om te arbeiden aan de verheffing van den Groot-Hertoge van Toskane tot de Keizerlyke waardigheid: waarvan wy den uitslag wel haast zien zullen.

Staat des krygs, in Beieren.

Midlerwyl, werdt de oorlog in Beieren voortgezet. De Oostenrykschen, onder den Generaal *Bernklau*, Amberg in de Opper-Palts dreigende met een beleg, noodzaakten de Fransche bezetting deezer Stad, de wyk te neemen naar 't Kasteel van Rothemburg. Nieuwmark werdt, daarna, veroverd, by Verdrag. Voorts, vielen 'er, geduurende den Winter, eenige schutgevegten voor, met wederzydsche schade; maar met het begin van Lentemaand, trokken de Oostenrykschen over de Inn en den Donauw, sloegen de Franschen en Beierschen by Phaffenhoffen, en maakten zig meester van verscheiden' Plaatsen (*q*). Midlerwyl, was de

Slag by Phaffenhoffen.

Ko-

(*p*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* II *p.* 187.
(*q*) Memoir. *Tom.* II. *p.* 190—196, 221—223.

Koningin van Hongarye met den nieuwen Keurvorst van Beieren in onderhandeling getreden over een Verdrag, zonder dat men elkanderen hadt konnen verstaan. Doch de uitslag van 't gevegt by Phaffenhoffen deedt den Keurvorst, eindelyk, besluiten. Hy voorzag ligtelyk, dat Frankryk, welks bystand hy nie ontbeeren kon, hem minder dan wylen zynen Vader zou willen ondersteunen. Ook bleek, al vroeg in 't voorjaar, dat de meeste Krygsmagt der Franschen in de Oostenrykscher Nederlanden zou gebruikt worden. De Keurvorst liet zig, derhalve, beweegen, om eenige vooraf-gaande Punten, die te Fuessen, op den tweeentwintigsten van Grasmaand, getekend werden, goed te keuren. De Koningin, thans in Silezie de handen vol werks hebbende aan 't bestryden van den Koning van Pruissen, besloot 'er ligtelyk toe. Zy beloofde „ den overleeden Keurvorst voor Keizer te zullen erkennen, en den tegenwoordigen te zullen herstellen, in 't bezit van gantsch Beieren, gelyk het, voor 't jaar 1741, bezeten geweest was. De Keurvorst stondt, daarentegen, af van al zyn regt op de Oostenrykscher nalaatenschap, zo ver het streedt met de Pragmatike Sanctie: hy verklaarde, geenen eisch te maaken op de Voor-Oostenrykscher Plaatsen, die thans in de magt van Frankryk waren, en hy zou de troepen, welken hy daar hadt, te rug ontbieden. Hy erkende de wettigheid der Boheemsche Keurstemme, en beloofde, op de aanstaande verkiezinge eens Keizers, zig voor zyne Koningklyke Hoogheid, den Egtgenoot en

1745.

Verdrag van Fuessen.

„ Me-

1745. „ Mederegent haarer Majesteit, te zullen verklaaren. Wyders, kwam men overeen, dat „ Ingolstad, door onzydige troepen, en Braunau en Schardingen, door troepen der Koninginne, bewaard zouden worden, tot dat „ 'er een Keizer verkooren zou zyn (*r*)." 't Verdrag van Fuessen werdt, terstond, uitgevoerd: de Oostenryksche troepen ruimden 't Keurvorstendom Beieren, voor 't grootste gedeelte, en verzamelden zig, in 't Hertogdom Nieuwburg. De *Graaf van Traun* voerde ze, sedert, naar den Meinstroom, daar zy zig eerlang vereenigden met het Leger der Bondgenooten (*s*), welk in 't Keurvorstendom Keulen gelegen hadt: gelyk wy, wel haast, zien zullen.

De Maarschalk de Bel-isle, wordt, nevens zynen Broeder, op den Brunswykschen bodem, vastgehouden.

De dood des Keizers, en het Verdrag van Fuessen, welk 'er eerlang opvolgde, bragten merkelyke verandering voort, in de maatregels des Konings van Frankryk. De Maarschalk de Bel-isle was, tegen 't einde des voorleeden jaars, te Munchen geweest, om den Keizer te versterken in 't aankleeven der maatregelen van Frankryk. Van hier, was hy naar Kassel gereisd, om den last zyns Meesters te voltrekken, by Prinse Willem, die 't Landgraafschap regeerde, uit den naam van zynen Broeder, den Koning van Zweeden; en tienduizend Hessen in Franschen dienst hadt doen overgaan. Doch in Wintermaand, van Kassel vertrekkende naar Berlyn, werdt hy, in plaats van door Turingen te reizen, zynen weg genono-

(*r*) *Voiez* ce Traité de Fuessen *dans les* Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* II. *p.* 212.

(*s*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* II. *p.* 309-315.

nomen hebbende over den Brunswykschen bodem, nevens zyn' broeder, den *Graaf van Bel-isle*, te Elbingerode, aangehouden, uit den naam van den Koning van Groot-Britanje, als Keurvorst van Hanover. Men voerde hen, den volgenden dag, naar 't Kasteel van Osterode; daar zy in hegtenis bleeven, tot dat zy, in Sprokkelmaand deezes jaars, te lande naar Stade gebragt, en in een Engelsch Konings Jagt, welk te Kokshaven op hen wagtte, naar Engeland overgevoerd werden. Het Fransche Hof, zeer misnoegd over dit voorval, vorderde het ontslag der twee Broederen, voor welken men 't losgeld, in gevolge der geslootene Overeenkomst wegens de Krygsgevangenen, beloofde te voldoen. Doch 't liep aan, tot in Oogstmaand, eer de Koning verklaarde, dat hyze als krygsgevangen aanmerkte. Zy werden, terstond daarna, op hun woord van eere, ontslaagen, verbindende den Maarschalk zig, om het ontslag te zullen te wege brengen van alle de Engelsche en Hanoversche krygsgevangenen in den veldslag by Fontenoi, waarvan wy, in 't volgende Boek, zullen moeten gewaagen. Ook is hy, in Frankryk te rug gekeerd zynde, deeze zyne verbindtenis getrouwelyk naargekomen (*t*). Ondertusschen, belette dit voorval het voortzetten der Fransche handelingen in Duitschland. De Keizer stelde veel gewigts in 't slaaken der twee Broederen, en schreef, terstond na dat zy gevat waren, eenen brief aan de Regeeringe van

1745.

Naar Engeland gevoerd.

Geslaakt.

(*t*) *See* R. Rolt Represent. of the late War, *Vol.* III. *p.* 389—404.

1745. van Hanover, om derzelver ontslag te verwerven (*u*). En hieruit is genoeg af te neemen, dat 'er zaaken van gewigt, tusschen hem en den Maarschalk de Bel-isle, gehandeld waren, en dat zyn dood merkelyke verslaagenheid moest veroorzaaken aan 't Fransche Hof. 't Verdrag van Fuessen werdt, daar, ook zo kwalyk genomen, dat men 't geheellyk aan de onervaarenheid van den jongen Keurvorst, en aan 't kwaad beleid van eenigen zyner Staatsdienaaren toeschreef (*v*): 't welk egter alleenlyk bewees, dat de maatregels van Frankryk, door het treffen van dit Verdrag, gedeeltelyk, verydeld geworden waren.

XXV. Krygsbedryven in Silezie.

't Hof van Berlyn was niet minder te onvrede, over 't sluiten van 't Verdrag van Fuessen. Ook zou dit Hof, welk, in den voorleeden nazomer, op 's Keizers naam, de wapenen wederom gevoerd hadt in Boheeme, na 't overlyden van Karel den VII., genoodzaakt geweest zyn, eenen anderen naam te geeven aan het voortzetten des oorlogs, zo niet de troepen der Koninginne, op 't einde des voorleeden jaars, in Opper-Silezie gevallen waren, en zig van verscheiden' Plaatsen, te vooren den Koning van Pruissen afgestaan, hadden meester gemaakt. De Koningin hadt, ten zelfden tyde, eene Verklaaring doen verspreiden, waarby zy de Sileziërs nodigde, om zig wederom te begeeven onder haare Regeeringe. En deeze vyandelykheden kon de Koning van Pruissen aanzien, als eenen aanvallenden kryg, die

(*u*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* II. *p.* 143, 180—186.
(*v*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* II. *p.* 306.

die hem regt gaf, om zyne troepen, uit eigen hoofde, aan te voeren tegen die der Koninginne. Ook hadt de Koning zig, in Wintermaand, reeds wederom begeven naar Silezie, om zig aan 't hoofd zyns Legers te stellen. De Prins van Anhalt-Dessau toog, met het zelve, op den negenden van Louwmaand, over den Neisstroom, de Oostenrykschen noodzaakende, de ingenomen' Plaatsen in Opper-Silezie wederom te verlaaten. Ratibor alleen hieldenze nog in, tot in 't begin van Sprokkelmaand, wanneer de Stad zig, by Verdrag, opgeeven moest. De Oostenrykschen en Saxischen lieten egter den toeleg op Silezie niet vaaren; maar beslooten, tegen 't einde van Bloeimaand, wederom derwaards te trekken. De eersten lagen, ten deezen tyde, te Konigsgratz in Boheeme; daar zy de Saxische manschap, die, volgens 't Verbond van Warschauw, by 't Leger der Koninginne moest gevoegd worden, afwagtten, om zig, met dezelve, te vereenigen, en gelykerhand in Silezie te rukken. De Koning van Pruissen, zyn Leger, te Frankenstein, aan de grenzen van 't Graafschap Glatz, byeengetrokken hebbende, terwyl het vereenigd Leger, onder Prinse Karel van Lotharingen, tot aan Landshut, doorgedrongen was, toog naar Reichenbach, middlerwyl doende verspreiden, dat hy, zig te zwak bevindende, om den vyand het hoofd te bieden, op deszelfs aankomst, naar Breslau dagt te wyken. Terwyl het vereenigd Leger vast voorttrok, naar de vlakte van Friedberg, hadt de Koning van Pruissen eenige hoopen vooruit gezonden, die zig agter hoogten en bos- 1745.

1745. ſchaadjen nederſloegen. Het gros zyns Legers zelf trok, by nagt, met ſtillen trom en zonder te vuuren, voort, naar Striegau. Op den vierden van Zomermaand, raakten de Legers handgemeen, by Friedberg. 't Gevegt was hevig; doch 't leedt niet lang, of de Saxiſche troepen werden eerſt in wanorde gebragt; daarna een deel der Ooſtenrykſchen. Eindelyk, week het geheele Leger der Koninginne, wordende van dat des Konings vervolgd, tot aan de toegangen naar 't gebergte, welk Boheeme van Silezie ſcheidt. De aftogt der Ooſtenrykſchen geſchiedde, in goede orde. Doch het vereenigd Leger hadt veel volks, en meer dan zeſtig ſtukken geſchuts verlooren. 't Verlies van deezen ſlag werdt, in 't algemeen, toegeſchreeven aan de onbedreevenheid der Saxiſche manſchap (w), die, voor een groot gedeelte, onlangs, geworven was.

Slag by Friedberg.

Beweegingen der wederzydſche Legeren, in Boheeme.

De beide Legers hielden zig, na den ſlag, eenen geruimen tyd, ſtil, zonder iet te onderneemen. Het vereenigd Leger lag by Konigsgratz, niet verre van de Elve. Het Pruisſiſche, zig aan de andere zyde der Riviere hebbende nedergeſlaagen, zogt die, meer dan eens, over te trekken; doch 't mislukte geduuriglyk. Het beſteedde veel tyds, met heen en weder trekken, om het vereenigd Leger te beweegen tot het verlaaten zyner voordeelige Legerplaatſe. Eindelyk, raakte het over de Elve; doch gebrek aan mondbehoeften deedt het, eerlang, wederom te rug trekken

over

(w) Memoir. pour l'Hiſt. de l'Europe, *Tom.* II. *p.* 196-199, 271-281.

over den ſtroom. Prins Karel hieldt zig bezig, met het onderſcheppen van den vyandlyken voorraad, zonder van Legerſtede te veranderen: waarin hem de Huſſaaren, onder Nadasti, Trenk en *Franchini*, van veel dienſt waren. De Koning van Pruiſſen zag zig, eindelyk, genoodzaakt, op te breeken, en naar Silezie te keeren. Prins Karel vondt toen geraaden, zyne Legerſtede te verlaaten, en zig by Koningshof neder te ſlaan; terwyl de Pruiſſiſche troepen zig, by Trautenau, legerden. De Legers raakten, niet verre van Prausnitz, aan elkanderen, op den dertigſten van Herfſtmaand. De vereenigde Ooſtenrykſchen en Saxiſchen werden hier, andermaal, genoodzaakt, het Slagveld te ruimen (*x*); hoewel zy beweerden, dat aan de Pruiſſiſche zyde de meeſte manſchap geſneuveld was. 't Verlies van den ſlag werdt, zo men wil, veroorzaakt, door de drift der Ooſtenrykſche Huſſaaren; die, veel te vroeg, uit het ſlagveld geweeken, en in de vyandlyke Legerſtede aan 't plonderen gevallen waren: waartoe, zo geloofd werdt, de Koning zelf hen hadt doen verlokken. Eenige weeken te vooren, hadden 's Konings troepen in Silezie zig, by Verdrag, meeſter gemaakt van de Stad Kozel aan de Oder (*y*). Na den ſlag by Prausnitz, ſloeg de Koning van Pruiſſen verder op weg, naar Boheeme. Doch de optogt der Ooſtenrykſchen en Saxiſchen, die, door de Lausnitz, naar Silezie ſcheenen te willen, deedt hem van be-

1745.

Gevegt by Prausnitz.

(*x*) Memoir. pour l'Hiſt. de l'Europe, *Tom*. II. *p*. 337—340, 344—352.
(*y*) Memoir. *Tom*. II. *p*. 340-344.

1745. besluit veranderen. Hy trok hun te gemoet, en leverde hun slag: van welken wy de uitkomst, wat laater, te boek zullen stellen.

XXVI. Krygsbedryven aan den Ryn en Mein.

Terwyl de kryg, hoog in Duitschland, zo fel voortgezet werdt, viel 'er, aan den Rynkant, luttel voor, tusschen de wederzydsche Legers. De Bondgenooten der Koninginne van Hongarye, die, in en omtrent het Keurvorstendom Keulen, gelegen hadden, begonden, reeds omtrent het einde van Sprokkelmaand, byeen te trekken. De Franschen, onder den Maarschalk de Maillebois, zig nu aanmerkende als hulptroepen der Bondgenooten van het Frankforts Verbond, trokken, in 't begin van Lentemaand, by Hoechst, over de Mein, om, zo zy voorgaven „ de vrye verkiezing eens „ Keizers te bevorderen, waaraan de naby„ heid der Oostenrykſche, Staatsche en Ha„ noversche troepen niet dan hinderlyk kon „ zyn." In Bloeimaand, maakten zy zig meester van 't Kasteel Konigstein, in 't Keurvorstendom Mentz. 't Vereenigd Leger, merkelyk versterkt geworden zynde, door de Oostenrykſche manschap, onder den Graave van Traun, die, na 't Verdrag van Fuessen, uit Beieren te rug gekomen was, lag, in 't begin van Hooimaand, by Gelnhausen. De Prins van Conti, 't bevel over 't Fransche Leger op zig genomen hebbende, vondt ongeraaden, om zig voor de aanvallen van een' magtiger' vyand bloot te stellen, en trok te rug over den Ryn. Men gaf toen voor, dat het Fransche Hof zig niet dagt te moeijen, met de verkiezing eens Keizers, die te Frankfort stondt te geschieden; en dat het Leger, onder den Prinse

van

van Conti, hierom, op den Franschen bodem te rug getrokken was. 1745.

De Keurvorst van Saxen hadt zig, kort na de dood van Karel den VII., verklaard tot mededinger naar de Keizerlyke Kroon. Doch alzo hy, om dezelve te verkrygen, de hulp van Frankryk en Pruissen noodig hadt, die thans niet ligt te bekomen zou geweest zyn, moest hy zynen toeleg laaten vaaren. Frankryk zou, stelt men vast, gevorderd hebben, dat hy van de Poolsche Kroon afstondt, ten behoeve van Koning Stanislaus of van eenigen anderen Vorst, die geheel in de Fransche belangen was. De Koning van Pruissen hadt lang geen goed oog gehad op het Hof van Dresden, en de argwaan was toegenomen na 't sluiten van 't Verdrag van Warschauw, en na de vyandelykheden, die 'er op gevolgd waren. Het Weener-Hof, zig dan van den voornaamsten of eenigen mededinger naar de Keizerlyke waardigheid ontslaagen ziende, hadt de stemmen der meeste Keurvorsten, sedert, gewonnen, voor den Groot-Hertoge van Toskane, die, om by der hand te zyn, zig, voor eenigen tyd, aan 't hoofd van 't vereenigd Leger, geplaatst hadt. De Keurvorstelyke Gezanten kwamen, in Oogstmaand, byeen, te Frankfort. Men stelde, eerlang, den dertienden van Herfstmaand vast, tot het doen der verkiezinge. Doch de Brandenburgsche Gezant kantte zig hier tegen, verklaarende de tegenwoordige Vergadering voor onwettig, om dat men, in dezelve, op den voorslag van den Keurvorst van Mentz, het regt der Boheemsche Keurstemme erkend hadt. De Keur-Paltsische Gezant voegde zig

De Groot Hertog van Toskane wordt tot Keizer verkooren, onder den naam van Franciskus den I.

1745. by hem, en deezen twee verlieten de Stad, eer de Verkiezingsdag gekomen was. Men voer egter voort, met de verkiezinge, die, met eenpaarige ſtemmen der overige Leden, geſchiedde. Franciskus Stefanus, Hertog van Lotharingen en Bar, en Groot-Hertog van Toskane, werdt tot Roomſch-Koning en toekomenden Keizer verklaard, onder den naam van *Franciskus den I* (z). Men verwagtte van deeze keuze eene gunſtige uitwerking in de zaaken der Koninginne van Hongarye, wier Gemaal nu meer invloed ſtondt te hebben, dan te vooren, op de Vorſten en Leden des Duitſchen Ryks. Ook liep het jaar niet ten einde, of Duitſchland werdt inwendig bevredigd. Doch eer dit gebeurde, ontſtak 'er nog een nieuwe kryg, tuſſchen de Huizen van Saxen en Brandenburg.

XXVII. Onluſten tuſſchen de Hoven van Berlyn en Dresden.

De Koning van Pruiſſen was zeer misnoegd geweeſt op den Koning van Poolen, Keurvorſt van Saxen, ſedert dat deeze het Verbond van Warſchauw geſlooten, de Koningin van Hongarye onderſteund hadt, en, nevens haar, in Silezie gevallen was. Het Hof van Berlyn ſcheen, daarenboven, te gelooven, dat 'er een heimelyk Verdrag geſlooten was, tuſſchen de Hoven van Weenen en Dresden, waarby de Koningin van Hongarye de Sileziſche Vorſtendommen Glogau, Jauer en Wohlau, en de Koopſteden op 't gebergte afſtondt aan den Huize van Saxen. Voorts, klaagde men, over eenige buitenſpoorigheden, die, door de Ooſten-

(z) Memoir. pour l'Hiſt. de l'Europe, *Tom.* II. *p.* 189, 210, 211, 315-331. en andere Verhaalen.

tenrykſche en Saxiſche troepen, in Silezie, bedreeven waren, tegen weerlooze ingezetenen. De Koning van Pruiſſen liet, in Oogſtmaand, eene Verklaaring uitgaan, waarin alle deeze bezwaarniſſen tegen het Hof van Dresden begreepen waren. Hy voegde 'er by „ dat „ hem niets overſchoot, dan geweld met ge„ weld te keeren; zyne onderdaanen, tegen „ welken de Koning van Poolen, Keurvorſt van „ Saxen, zo veele onmenſchelykheden hadt „ doen begaan, kragtiglyk, te beſchermen; „ de verderfelyke aanſlagen van deezen Vorſt „ te voorkomen, en deszelfs onderdaanen, „ in Saxen, dezelfde rampen te doen onder„ vinden, welken hy, ongeſtraft, aan Pruis„ ſiſche onderdaanen hadt gemeend te kon„ nen doen ſmaaken (*a*)." Het Hof van Dresden gaf, eerſt na verloop van eene maand, eene wederlegging van deeze Verklaaring in 't licht, waarin aangeweezen werdt „ dat de Koning „ van Poolen, Keurvorſt van Saxen, in 't on„ derſteunen der Koninginne van Hongarye, „ die in haare Staaten aangevallen was, niets „ gedaan hadt, dan 't gene hy, uit hoofde van „ het verdedigend Verbond, met haar aan„ gegaan, gehouden was te doen; dat het „ Verbond van Warſchauw, welk het Hof van „ Berlyn onregtvaardig genoemd hadt, ook „ louter verdedigend was, moetende het dit „ Hof om 't even zyn, of het onderhoud der „ Saxiſche troepen, door zyne Poolſche Ma„ jeſteit zelve, bekoſtigd werdt, of door an„ deren. De Staaten der Vereenigde Gewes-

„ ten,

1745.

Verklaaring van 't Hof van Berlyn.

Wederlegd door dat van Dresden.

(*a*) *Voiez* Rousset Recueil, *Tom.* XXI. *p.* 1.

1745. „ ftaan zou van Silezie; dat de Koning van „ Pruiffen zyne Keurftem by de verkiezing „ eens Keizers", die toen nog aanftaande was, „ geeven zou aan den Groot-Hertoge van „ Toskane, terftond na het tekenen der Vre„ de, welk, binnen zes weeken, zou moeten „ gefchieden: tot welken tyd toe, dit Verdrag „ geheim blyven zou. De Koningen van Groot„ Britanje en van Poolen, als Keurvorften „ van Brunswyk-Lunenburg en van Saxen, „ de Keurvorft van de Palts en het Huis van „ Heffen-Kaffel zouden, in deeze Vrede, be„ greepen worden (*d*)." De Koning van Groot-Britanje hadt, na 't fluiten deezer Overeenkomft, ernftelyk gearbeid, om de Hoven van Weenen en Dresden te beweegen tot handeling, op den ontworpen voet. Doch het Weener Hof, zig vleiende met de herovering van Silezie, kon niet befluiten, tot den afftand van dit Hertogdom: 't welk dan gelegenheid gaf tot het voortzetten des oorlogs, van de zyde des Konings van Pruiffen.

Slag by Hennersdorf. Wy hebben reeds aangetekend (*e*), dat hy, na den Slag by Prausnitz, de vereenigde Saxifche en Ooftenrykfche troepen, die, zo men hem berigt hadt, door de Lausnitz, een Markgraaffchap van den Huize van Saxen, naar Silezie toogen, te gemoet getrokken was. Ook trof hy de Saxifchen, die de voorhoede uitmaakten, aan, by Hennersdorf, op den drieentwintigften van Slagtmaand. Zy werden geheellyk geflaagen, en lieten 'er een groot getal

(*d*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XIX. *p.* 441.
(*e*) Hier voor, *bl.* 501.

1745.

tal van dooden en gevangenen. Het Pruiſſiſche Leger trok, den volgenden dag, voort naar Gorlitz, daar men Prins Karel en de Ooſtenrykſchen dagt te vinden; doch zy waren reeds geweeken naar de grenzen van Boheeme. Gorlitz en Oſtritz, daar 't vereenigd Leger zyne magazynen hadt, werden toen ingenomen, door de Pruiſſiſche troepen. Zittaw, aan de Boheemſche grenzen, werdt, insgelyks, overmeeſterd. De Koning van Poolen, het Pruiſſiſche Leger ziende naderen naar Dresden, verliet, met zynen meeſten Hofſtoet, deeze Hoofdſtad zyns Keurvorſtendoms, de wyk neemende naar Praag, daar hy zig eenige weeken onthieldt. Leipzig, Meiſſen en Torgaw werden, eerlang, met Pruiſſiſche manſchap bezet. Gantſch Saxen lag open, voor de overwinnende wapenen des Konings van Pruiſſen, zynde het Ooſtenrykſche Leger, onder Prinſe Karel, geweeken naar Boheeme (*f*).

Veroveringen der Pruiſſiſchen in de Lausnitz en in Saxen.

XXIX.

Aanvang eener Vredehandelinge, aan 't Hof van Dresden.

Midlerwyl, hadt zyne Pruiſſiſche Majeſteit, door *Thomas de Villiers*, Gezant van Groot-Britanje aan het Hof van Dresden, eenige voorſlagen laaten doen tot een verdrag. Hy vorderde „ dat de Koning van Poolen, Keurvorſt van Saxen, de Overeenkomſt van Hanover eenvoudiglyk aannam, en zig verbondt, om nimmer doortogt te verleenen aan Ooſtenrykſche troepen, tot het doen van eenen inval in Silezie, of in andere Staaten des Konings van Pruiſſen." Maar men hadt, op deezen voorſlag, geantwoord „ dat de Koning van Poolen niet ongeneigd was, „ om

(*f*) Memoir. pour l'Hiſt. de l'Europe, *Tom.* II. *p.* 352—355.

1745. „ om de Hanoverſche overeenkomſt aan te „ neemen; doch dat hy, deswege, vooraf „ raadpleegen moeſt met het Weener-Hof; „ 't welk hy zonder uitſtel doen zou. Voorts, „ zou hy de Ooſtenrykſche troepen doen vertrekken uit zyne Staaten, en hun nimmer „ doortogt door dezelven verleenen, om in „ Silezie, of in andere Pruiſſiſche landen te „ vallen, mids zyne Pruiſſiſche Majeſteit zy„ne troepen uit Saxen te rug trok." Doch de Koning van Pruiſſen, oordeelende, dat het Weener-Hof ligter tot verdrag beſluiten zou, wanneer het Saxiſche voorgegaan was, begeerde zyne Krygsmagt niet uit Saxen te trekken, voor dat de Koning van Poolen de Hanoverſche overeenkomſt, zuiverlyk en eenvoudiglyk, aangenomen hadt. Het Hof van Dresden beſloot, hierop, den derden van Wintermaand, in afzyn des Konings, die toen reeds naar Praag geweeken was, de Overeenkomſt aan te neemen, mids de Koning van Pruiſſen de vyandelykheden, terſtond, deedt ophouden; geene brandſchattingen meer trok uit Saxen; de gevorderden wederom uitkeerde, en zyne troepen, zonder uitſtel, uit Saxen deedt vertrekken. Doch de Koning van Pruiſſen, toen, tot Bautzen in de Lausnitz doorgedrongen met het Hoofdleger, hadt geenen zin in 't ſtaaken der vyandelykheden, voor het tekenen van 't Verdrag. Het te rug geeven der gevorderde brandſchattingen ſloeg hy plat af. Ten zelfden tyde, ſchreef hy aan den Engelſchen Gezant Villiers „ dat hy, met ſmerte, verſtaan hadt, „ dat de Koning van Poolen zyne Hoofdſtad „ hadt verlaaten; dat dezelve, hierdoor, on-

„ ge-

„ gelyk gedaan hadt aan zyne wyze van denken; en dat hy, ook in 't hevigst van den oorlog, eerbied getoond zou hebben voor 's Konings Persoon en Huisgezin." Wyders, begeerde hy „ dat de Engelsche Gezant Villiers zig voorzage van volmagt van den Koning van Groot-Britanje, om de handhaaving van Silezie te belooven, en dat de Russische en Staatsche Gezanten hiervan ook hun werk maakten." *Ik zie*, besloot hy, *deeze Vrede aan, als den grondslag der bevrediging van Duitschland. De Koningin van Hongarye zalze, terstond*, *of*, *niet lang na datze geslooten zal zyn, ombelzen.* Doch de Koning van Poolen kon niet besluiten, 't Verdrag aan te gaan, zo de Koning van Pruissen zig niet vooraf verbondt tot het staaken der vyandelykheden: waarnaar zyne Pruissische Majesteit geene ooren hadt (g). Ook vernam hy, ten deezen tyde, dat de Oostenrykschen wederom uit Boheeme te rug kwamen, om zig, met de Saxischen, die te Pirna byeengetrokken waren, te vereenigen. Hy trok dan zyne verspreidde benden te hoop, en overviel de Saxischen, die zig by Kesselsdorf gelegerd hadden, op den vyftienden van Wintermaand. Ook gelukte het hem, wederom, eene volkomen' zege op hen te behaalen. De Oostenrykschen en de overige Saxischen trokken, hierop, te rug naar Boheeme. De Koning van Pruissen deedt, na de overwinning by Kesselsdorf, zyne intrede in Dresden, daar hy de jongste Prinsen en Prinsessen van Saxen aan-

1745.

Slag by Kesselsdorf.

(g) *Voiez* Les Lettr. du Roi de Prusse & d'autres *dans le* Recueil *de* ROUSSET, *Tom.* XXI. *p.* 66, 72, 74, 76, 78, 79, 81, 87, 90, 92.

1745. aantrof, die, ter oorzaake hunner tedere jaaren, niet met den Koning, hunnen Vader, naar Praag gevoerd waren. Hy bejegendeze zeer edelmoediglyk, en deedtze naar hunnen ſtaat bedienen. Men vondt veel geſchuts in Dresden; 't welk den overwinnaar in handen viel (*b*).

Uiterſte aanbieding des Konings van Pruiſſen.

Op den dag van 't gevegt by Keſſelsdorf, ontving de Koning van Pruiſſen eenen brief van den Engelſchen Gezant Villiers, meldende „ dat het Saxiſche Hof toeſtondt, dat het „ Pruiſſiſche Leger uit Saxen onderhouden „ werdt; doch hoopte, dat zyne Majeſteit „ niets meer begeeren zou." Hy voegde 'er by „ dat hy deeze verklaaring aanzag als een' „ nader' ſtap tot vrede. Dat hy ook, met „ den *Graave van Harrach*, Staatsdienaar der „ Koninginne van Hongarye, geſproken hadt; „ en dat hem toeſcheen, dat deeze Vorſtin „ niet ongezind was, om te ſluiten, zo zyne „ Pruiſſiſche Majeſteit eenige verzagting in „ de punten der Hanoverſche Overeenkomſt „ wilde toelaaten (*i*)." De Koning beantwoordde deezen brief, uit Dresden, eerſt drie dagen, na dat hy dien ontvangen hadt. Hy betuigde „ dat hem vreemd voorgekomen was, voorſlagen tot vrede te ontvangen, op den dag „ van eenen veldſlag; doch dat hy nog meer „ verwonderd geweeſt was, dat een Engelſch „ Staatsdienaar hem raaden kon, af te gaan „ van een Verdrag, welk hy met den Koning „ van Groot-Britanje geſlooten hadt." *Veeleer*,

Zyn ernſtig en dringend ſchryven.

(*b*) Memoir. pour l'Hiſt. de l'Europe, *Tom.* III. *p.* 355-360.
(*i*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XXI. *p.* 97.

aan, voegde hy 'er by, *zult gy my zien vergaan, met myn gantsche Leger, dan dat ik, in den minsten stip, zou willen wyken van dit Verdrag. Zo de Koningin van Hongarye dan, eindelyk, eens vrede maaken wil, nog ben ik gereed, om die, volgens de Hanoversche overeenkomst, te tekenen; doch zo zyze geheellyk van de hand wyst, zal ik geregtigd zyn, om myne eischen op haar te verhoogen. Breng my ook het laatste besluit van den Koning van Poolen, dien ik nog eens, voor 't laatst, myne vriendschap aanbiede. Myn voorspoed maakt my niet opgeblaazen. Laat my dan weeten, of hy den oorlog en 't bederf van zyn Land verkiest, boven de Vrede met zyne nabuuren, en de herstelling der rust in Duitschland* (k). 1745.

Zulk dringend schryven, komende by de tyding der nederlaage te Kesselsdorf, was oorzaak, dat de Graaf van Harrach, uit den naam der Koninginne van Hongarye, en de Graaven van *Bulow* en *Stubenberg*, uit dien des Konings van Poolen, als Keurvorst van Saxen, zig, behoorlyk gevolmagtigd, spoedden naar Dresden: daar zy, terstond, in onderhandeling traden met den Pruissischen Staatsdienaar, Graave van Podewils, met wien zy, haast, overeenkwamen wegens twee Verdragen, die, op den vyfentwintigsten van Wintermaand, getekend werden. In het eene, tusschen de Koningen van Poolen en Pruissen, als Keurvorsten van Saxen en Brandenburg, werden „ de wederzydsche eischen, welken „ men ten lasten van elkanderen hadt, we- „ gens

XXX. De Vrede tusschen de Hoven van Weenen, Dresden en Berlyn wordt, te Dresden, geslooten.

(k) Lettre du Roi de Prusse *du* 18. *Dec.* 1745. *dans le* Recueil *de* ROUSSET, *Tom.* XXI. *p.* 99.

1745. „ gens schade, gedaan of geleeden in de twee „ laatste oorlogen, vernietigd gerekend. Zy„ ne Poolsche Majesteit verbondt zig, de „ brandschattingen, die zyne Pruissische Ma„ jesteit van de Stad Leipzig en de Stenden „ van Saxen gevorderd hadt, tot den twee„ entwintigsten deezer maand, te zullen doen „ betaalen. De Pruissische troepen zouden „ de Saxische Staaten, terstond, verlaaten. „ De Koning van Poolen tradt, eenvoudig„ lyk en zuiverlyk, in de Overeenkomst van „ Hanover, en beloofde, binnen drie wee„ ken, eene Akte van afstand, uit den naam „ zyner Gemaalinne, van al het regt, welk „ zy, uit hoofde der Pragmatike Sanctie, „ immer zou konnen agten te hebben, op „ de Staaten, den Koning van Pruissen, by „ 't Verdrag van Breslau, afgestaan. De Stad „ en de tol van Furstenberg op de Oder, en „ het Dorp Schidlo werden, door den Koning „ van Poolen, aan dien van Pruissen, tegen „ een goed van gelyke waarde, uit Silezie of „ van elders, afgestaan. De Protestantsche „ Godsdienst zou, in de Staaten van Saxen, „ met naame in de Opper- en in de Neder„ Lausnitz, blyven in den staat, waarin de„ zelve tegenwoordig was. Rusland, Groot„ Britanje en de Staaten der Vereenigde Ge„ westen zouden genodigd worden, om de „ handhaaving van dit Verdrag op zig te „ neemen, zullende het zelve, al schoon „ deeze handhaaving agter bleeve, nogtans, „ zyne volle kragt behouden (*l*)" By het twee-

(*l*) *Voiez* Rousset Recueil, *Tom.* XIX. *p.* 423.

tweede Verdrag, tusschen de Koninginne van Hongarye en den Koning van Pruissen, werden „ de voorafgaande Punten en het „ Verdrag van Breslau van den jaare 1742, „ benevens de Overeenkomst van Hanover „ van Oogstmaand deezes jaars, aangenomen „ en bekragtigd. De Koningin zou haare troe- „ pen, binnen twaalf dagen, doen trekken „ uit de Plaatsen, aan den Koning afgestaan, „ by het Verdrag van Breslau: binnen wel- „ ken tyd, de Koning ook zyne troepen de „ Landen der Koninginne zou doen ruimen. „ De Koningin zou den Koning de Barony „ van Turnhout in Brabant overgeeven. De „ Koning beloofde, als Keurvorst van Bran- „ denburg, de verkiezing van den Groot- „ Hertog van Toskane tot Keizer voor wet- „ tig te zullen erkennen, als mede de werk- „ zaamheid der Boheemsche Keurstemme: en „ de Koningin verbondt zig, haar best te zul- „ len doen, om den Keizer, haaren Gemaal, „ te beweegen, tot de bevestiging der voor- „ regten, door wylen Keizer Karel den VII., „ aan het Keurvorstelyk Huis toegekend. De „ Koningin beloofde, den Koning te zullen „ handhaaven in 't bezit van alle zyne Staa- „ ten, zonder onderscheid, en de Koning de „ Koningin, in alle haare Staaten, in Duitsch- „ land. De Koning van Groot Britanje ver- „ bondt zig niet alleen tot de handhaaving „ van dit Verdrag; maar beloofde ook, ne- „ vens de handelende Mogendheden, zyn „ best te zullen doen, om de Staaten der „ Vereenigde Gewesten en het gantsche Duit-

1745.

1745. „ sche Ryk over te haalen, tot het aanneemen van deeze zelfde handhaavinge, dezelve doende begrypen, in het aanstaande algemeen Verdrag van Vrede, inzonderheid met opzigt op alle de Staaten des Konings van Pruissen, ook van die, welken hem, by 't Verdrag van Breslau, waren afgestaan. De Koning van Poolen werdt, als Keurvorst van Saxen, in dit Verdrag begreepen, op den voet der Hanoversche Overeenkomst: ook de Koning van Groot-Britanje, als Keurvorst van Brunswyk-Lunenburg, benevens het doorlugtig Huis van Hessen-Kassel. Men zou 'er ook den Keurvorst van de Palts in begrypen, en hem herstellen in 't bezit zyner erflanden, zo dra hy den Keizer en de Boheemsche Keurstem erkend hadt (*m*):" 't welk niet lang agterbleef.

Gevolgen deezer Vrede. Het sluiten deezer twee Verdragen herstelde de Vrede in Duitschland. De Koning van Groot-Britanje nam, in Bloeimaand des volgenden jaars 1746, de handhaaving van zyne Pruissische Majesteit, in 't bezit van Silezie en het Graafschap Glatz, by eene byzondere Akte, op zig, en beloofde, op nieuws, de Staaten der Vereenigde Gewesten, ware 't mogelyk, te beweegen, tot het aanneemen van deeze zelfde handhaavinge. De Koning van Pruissen verbondt zig, daarentegen, wederom, tot voldoening van 't gene de onderdaanen des Konings van Groot-Britanje op de inkomsten van Silezie te goede hadden (*n*). Doch

(*m*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XIX. *p.* 432.
(*n*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XIX. *p.* 445, 448.

Doch de Staaten kwamen traaglyk tot de belofte van handhaavinge, welke men hun afvorderde. Ook was 'er het Duitsche Ryk niet gemakkelyk toe te brengen, vooral, om dat de Koningin van Hongarye begeerde, dat het, te gelyk, de handhaaving der Pragmatike Sanctie op zig name; waartoe, in 't jaar 1732, by meerderheid van stemmen, besloten was. De Koning van Pruissen hadt de voorzigtigheid gehad van zig, by 't Verdrag van Dresden, niet uitdrukkelyk te verbinden, tot het handhaaven der Pragmatike Sanctie. Hy hadt zig alleenlyk verpligt, tot de handhaaving van de bezittingen der Koninginne in Duitschland: en hiertoe wilde hy nu de verbindtenis, waarin het Hof van Berlyn, voorheen, met opzigt op de Pragmatike Sanctie, geagt werdt, getreden te zyn, alleen bepaald hebben. Hy vorderde, derhalve, dat aan 't Verdrag van Dresden voldaan wierdt, al ware 't schoon, dat men 't Ryk niet mogt konnen beweegen, om de handhaaving der Pragmatike Sanctie, eenpaariglyk, op zig te neemen. Doch 't Weener-Hof verstondt, dat het een niet zonder het ander behoorde te geschieden (o): welk geschil oorzaak was, dat het Ryk tot geen besluit kwam, voor 't jaar 1751; wanneer de Leden des Ryks, zig, met voorbehoudenis nogtans van des Ryks Regten, tot de handhaavinge van het Verdrag van Dresden verbonden (p). 1745.

Doch

(o) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XIX. p. 450—460.
(p) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XX. p. 479.

1745. Inzigten des Konings van Pruissen.

Doch onaangezien de Koning van Pruissen zig niet zo wel bevestigd zag, in 't bezit van Silezie, als hy gehoopt hadt; de voorspoed zyner wapenen, waaruit de Verdragen van Dresden waren voortgekomen, hadden 'er hem egter meer van verzekerd, dan hy 'er, te vooren, van verzekerd geweest was. De Koningin van Hongarye was genoodzaakt geweest, het Verdrag van Breslau, waarby hem Silezie en Glatz waren afgestaan, van nieuws, te bekragtigen. De Koningen van Groot-Britanje en Poolen hadden, uitdrukkelyk, beloofd, hem in 't bezit van 't gene hem te Breslau was afgestaan te zullen handhaaven. Hy bereikte, derhalve, zyn oogmerk, ten grooten deele, by de Verdragen van Dresden, en de Koningin hadt minder kans, dan te vooren, om zig immer hersteld te zien, in 't gene zy den Koning van Pruissen hadt moeten overgeeven. Veelen verwonderden zig egter, dat de Koning van Pruissen zig, midden in den loop zyner overwinningen, zo genegen getoond hadt, om met beide de Mogendheden, met welken hy in oorlog was, te verdraagen; hebbende hy zelfs, gelyk wy boven zagen, terstond na den slag by Hennersdorf, het Hof van Dresden, door middel van den Engelschen Gezant Villiers, aangezogt, om zonder uitstel met hem te sluiten. Doch, behalve de voordeelen, die hy nu kans zag te bedingen, bewoog hem de Verklaaring, onlangs, door de Keizerinne van Rusland, gedaan, om met het voltrekken der handelinge allen mogelyken spoed te maaken.

De

De Gezanten der Koninginne van Hongarye en des Konings van Groot-Britanje hadden zig, dit gantsche jaar, veel moeite gegeven, om het Russische Hof, ernstiger dan tot hiertoe geschied was, te doen treeden in de maatregels, die by de Bondgenooten der Koninginne beraamd waren, of nog beraamd zouden worden. De buitengewoone Ambassadeur der Staaten, de Dieu, die, op 't einde van Grasmaand deezes jaars, te Petersburg aangekomen was, hadt hunne poogingen ondersteund. Hy was, in zyn eerste Gezantschap, onder de Regeeringe van Keizerinne Anna, reeds bekend geweest, by de tegenwoordige Keizerinne, die toen buiten bewind leefde, en weinig bezoek ontving van zulken, die wel zogten te staan ten Hove. Doch de Heer de Dieu hadt geene zwaarigheid gemaakt, om haar, nu en dan, te begroeten; zig hierin egter gedraagende met zo veel beleid, dat hy geen' argwaan gaf aan de hooge Regeeringe. Zyne komst was, derhalve, niet onaangenaam geweest aan haare Majesteit. Hy hadt wel last mede om wederom te handelen, over een Verdrag van Koophandel, welk in zyn eerste Gezantschap onvoltrokken gebleeven was. Doch het voornaam oogmerk zyner tegenwoordige Ambassade was, nevens de Gezanten van Hongarye en Groot-Britanje, de Keizerin te beweegen, tot het kragtiglyk ondersteunen der Koninginne van Hongarye. Het Russische Hof scheen hiertoe, in 't eerst, genegen; doch veranderde, na het sluiten der Overeenkomst

1745.

Handeling aan 't Russische Hof.

van

1745. van Hanover, en vorderde, door den tyd, veel zwaarder onderstandgelden dan in den aanvang der handelinge; over welken men 't, niet dan met veel moeite, eens werdt. De Keizerin hadt geweigerd, het viervoudig Verbond, welk in Louwmaand te Warschauw getekend was, aan te neemen. Doch de ontworpen inval des Konings van Pruissen in Saxen hadt haar tot andere gedagten gebragt. Zy verklaarde zig geneigd, om den Koning van Poolen, haaren Bondgenoot, te ondersteunen (q). Zy gaf zelfs aan een gedeelte haarer troepen bevel, om zig gereed te houden tot den optogt. De Fransche Gezant zogt de uitvoering van dit bevel te voorkomen, door eene verklaaring, dat de Koning, zyn Meester, in geval van openbaare Vredebreuk tusschen de Hoven van Berlyn en Dresden, niet zou konnen nalaaten, den Koning van Pruissen by te staan. Doch men merkte deeze verklaaring aan, als eene bedreiging, en men gaf den Gezant te verstaan „ dat, gelyk de Kei„ zerin niet beoogd hadt, iemant te drei„ gen, zy ook van niemant gedreigd wilde „ worden (r)." De tyding van deeze beweeging aan 't Russische Hof hadt, ondertusschen, zo veel invloed op het Hof van Berlyn, dat het haakte naar eene spoedige vrede, eer de Russische troepen, hier of daar, eenen inval deeden, in de Staaten des Konings van Pruissen. De optogt deezer troepen, die reeds tot in Koerland waren voortge-

(q) Notul. Zeel. 30 *Nov.* 1745. *bl.* 517.
(r) *Zie* de Declaratie *in de* Europ. Merc. *July — Decemb.* 1745. *bl.* 303.

getrokken (*s*), werdt gestaakt, zo dra de Verdragen van Dresden geslooten waren. 1745.

XXXI. Staat des oorlogs in Italie.

De Koningin van Hongarye geraakte, door deeze Verdragen, aan rust, in Duitschland. 't Verdrag van Fuessen hadt haar, reeds te vooren, bevredigd met den Keurvorst van Beieren, die zig, in Hooimaand des volgenden jaars, verbondt, om zevenduizend man, tegen zekeren vastgestelden onderstand, op de been te zullen houden, tot ondersteuning der gemeene zaake (*t*). In Italie liepen de zaaken der Koninginne, dit jaar, agterwaards, inzonderheid, na dat de Staat van Genua zig voor Frankryk en Spanje verklaard hadt. Tusschen de Spaansche en Sardinische troepen in Piemont, waren, vroeg in 't voorjaar, niet dan eenige ligte schutgevegten voorgevallen. Ook scheenen de twee Legers, die in den Kerkelyken Staat lagen, geen oogmerk te hebben, dan elkanderen, door heen en weder trekken, af te matten, en den voorraad, in deezen oord, te verteeren. Doch de Graaf de Gages, die 't Spaansche Leger geboodt, in Grasmaand, opgebroken zynde van Viterbo, toog over de Panaro, en sloeg den weg in naar Genua, van zins, om door 't gebied van deezen Staat te trekken, en zig te vereenigen met het Leger onder den Infant Don Filips, in Piemont. De Oostenrykschen, onder den Prinse van Lobkowitz, volgden hem op de hielen. Hy

(*s*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* III. *P.* I. *p.* 85.
(*t*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XIX. *p.* 472.

1745. Hy trok eerst in den Staat van Lucca, daar hy den voorraad verteerde: en hy was zodra niet genaderd op de grenzen van 't Genueesch gebied, of de Staat van Genua, tot hiertoe de onzydigheid bewaard hebbende, verklaarde zig openlyk, tegen den Koning van Sardinie en deszelfs Bondgenooten (*u*). 't Verdrag van Worms, waarby het regt der Koninginne van Hongarye op het Markgraafschap van Final, welk Keizer Karel de VI, in 't jaar 1713, aan den Staat van Genua hadt opgedraagen, aan den Koning van Sardinie afgestaan was (*v*), verstrekte deezen Staat tot eene reden, om zig met Frankryk, Spanje en den Koning der beide Siciliën te verbinden, tegen den Koning van Sardinie en deszelfs Bondgenooten (*w*). De Generaal *Schuilemburg*, met eenige Oostenrykſche manschap, vooruit getrokken op den Genueeschen bodem, maakte zig, op 't einde van Zomermaand, meester van Novi. De Genueezen hadden toen reeds tienduizend man en eenige stukken geschuts gevoegd by het Spaansche Leger, onder den Graave de Gages. De Koning van Sardinie zag hen, derhalve, van deezen tyd af, aan als zyne openbaare vyanden. Ook nam hy de Corsen, die van den Staat van Genua plagten af te hangen, in zyne byzondere bescherming (*x*): 't welk eerlang ook, door de Koninginne van Hongarye, ge-

De Staat van Genua verklaart zig tegen den Koning van Sardinie.

(*u*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe *Tom.* II. *p.* 224, 225.
(*v*) *Zie* hier voor, *bl.* 413.
(*w*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XIX. *p.* 326.
(*x*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XIX. *p.* 339.

geschiedde. De Corsen, voorwendende, zwaarlyk mishandeld te zyn door de Genueezen, waren, reeds in 't jaar 1732, tegen hen opgestaan, en hadden, sedert, den *Baron van Neuhoff*, onder den naam van *Theodorus den I.*, tot hunnen Koning verkooren. Doch deeze, vergeefs gezogt hebbende, naar genoegzaamen uitheemschen onderstand, zelfs by byzondere persoonen in Holland en in Zeeland; sommigen van welken hem krygsbehoeften hadden toegevoerd, terwyl men anderen verdagt hieldt van hem, in persoon, aan boord gehad te hebben (*y*); hadt zig, tot hiertoe, nog niet konnen bevestigen in 't nieuw gebied. De Corsen hadden, derhalve, hunne toevlugt genomen tot den Koning van Sardinie, zo dra Genua zig openlyk tegen hem verklaard hadt. Het Leger onder den Infant Don Filips, midlerwyl, versterkt geworden zynde, met een' aanzienlyken hoop Fransche troepen, onder den Maarschalk de Maillebois, was, door de Valeie van Bormida, voortgetrokken, en hadt zig omtrent Alessandria della Paglia, in 't Milaneesche, vereenigd, met het Leger onder den Graave de Gages. De Oostenrykſche en Sardinische Krygsmagt toog, insgelyks, derwaards, en sloeg zig, op eene zeer voordeelige Legerstede, agter de Tanaro, neder (*z*). Midlerwyl, vielen 'er, nu

1745.

Opstand der Corsen.

(*y*) Resol. Holl. 25 *Octob.* 14, 20, 22 *Novemb.* 1737. *bl.* 596, 633, 647, 656. 16 *July*, 25 *Septemb.* 16, 17 *Octob.* 13, 14, 20 *Nov.* 1738. *bl.* 406, 551, 565, 567, 615, 617, 629. Notul. Zeel. 9 *Sept.* 25, 28 *Nov.* 4, 8 *Dec.* 1738, *bl.* 161, 222, 223, 238, 252, 259.

(*z*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* II. *p.* 225-237.

1745. nu en dan, schutgevegten voor, tusschen de wederzydsche Legers. In Oogstmaand, sloeg de Graaf de Gages 't beleg voor Tortona, welk zig, den vierden van Herfstmaand, by Verdrag, overgaf. Een Esquader Engelsche Oorlogsschepen, eenen tyd lang, gekruist hebbende in de Middellandsche zee, hadt, midlerwyl, reeds in Hooimaand, eenige bomben geworpen in Savona, eene voornaame Stad in 't Genueesche. Sedert, hieldt dit Esquader de haven van Genua bezet. Midlerwyl waren Acqui en Pavia ingenomeh door de Spaanschen. De Infant Don Filips zogt de Oostenrykſche en Sardinische troepen uit te lokken, tot eenen algemeenen veldslag, dien zy, voorzigtiglyk, zogten te ontwyken, zig houdende in hun voordeel, agter de Tanaro. Doch tegen 't einde van Herfstmaand, besloot men aan te vallen op de verschansingen des Konings van Sardinie: by welke gelegenheid, de wederzydsche Legers slaags raakten, omtrent Bassignana. De vereenigde Krygsmagt der Franschen en Spaanschen behaalde hier de overwinning. Alessandria della Paglia en Valence vielen haar, daarna, in handen, en wat laater Casal in Montferrat en Asti in Piemont. De Infant deedt zelf 't beleg slaan voor 't Kasteel van Milaan, na dat hy de Stad bezet hadt. De wederzydsche Legers betrokken, sedert, de Winterkwartieren; het Fransche en Spaansche in Provence, en omtrent Savona; en de Oostenrykschen en Sardinischen in Piemont. Het Engelsch Esquader, ook eenige bomben in Genua geworpen hebbende,

Slag by Bassignana.

de, die luttel nadeels deeden, begaf zig, eerlang, naar Bastia, Hoofdstad van 't Eiland Corsica, en beschoot de Plaats, die Genueesche bezetting inhadt, zo hevig, dat zy, welke, reeds te vooren, beslooten geweest was door de Corsen, eerlang, genoodzaakt werdt, zig, by Verdrag, op te geeven: hoewel zy, kort hierna, herwonnen werdt, door de Genueezen (*a*). De oorlog in Italie slaagde dus ongelukkig voor de Koninginne van Hongarye en derzelver Bondgenooten, ter oorzaake van den hagchelyken stap, dien de Staat van Genua hadt goedgevonden te doen. Parma en Piacenza en verscheiden' Steden in 't Milaneesche en in Piemont waren den Infant, Don Filips, in handen gevallen, en hy maakte reeds rekening op de verovering van 't Kasteel van Milaan. Doch de staat der zaaken veranderde haast, in zyn nadeel: gelyk wy, in 't volgende Boek, zullen verhaalen. 1745.

XXXII. De Zoon des Pretendents verwekt eenen opstand in Schotland.

Sedert dat Frankryk en Groot-Britanje elkanderen den oorlog verklaard hadden, viel 'er, in eenen geruimen tyd, niets vyandelyks tusschen beide voor, behalven het neemen van Koopvaardyschepen. Doch, in het tegenwoordig jaar, werdt 'er, van de zyde van Groot-Britanje, en, zo men geloofde, ook van de zyde van Frankryk, iet gewigtigers ondernomen. De Zoon des Pretendents, die zig, tot hiertoe, in Frankryk onthouden hadt, begaf zig, in Hooimaand deezes jaars, aldaar,

(*a*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* II. *p.* 392-424.

1745. daar, heimelyk en onbekend, ſcheep, om in Schotland aan land te treeden, en zig aan 't hoofd te ſtellen van veelen, die hier, eerlang, eenen opſtand ondernamen, ten zynen behoeve. Het Hof van Londen, de lugt gekreegen hebbende van zyn vertrek, beloofde dertigduizend ponden ſterlings aan elk, die hem wiſt over te leveren aan 't Geregt. Ook werden de Staaten wederom verzogt, om den onderſtand van zesduizend man, die, in 't voorleeden jaar, ook naar Engeland was overgeſcheept. Men was, terſtond, gereed, om Koning George deeze troepen toe te zenden. De Abt de la Ville gaf zig veel moeite, om het inſcheepen derzelven te beletten. Hy beweerde, dat deeze troepen, in Doornik en in andere Steden der Nederlanden, welken, dit jaar, aan Frankryk waren overgegaan, hebbende gelegen, zig verbonden hadden, om, tot den eerſten van Louwmaand des jaars 1747, niet tegen Frankryk of deszelfs Bondgenooten te zullen dienen (*b*). Doch alzo Lodewyk de XV. nog niet openlyk verklaard hadt, dat hy den Zoon des Pretendents voor zynen Bondgenoot hieldt, antwoordde men den Abt de la Ville „ dat „ de Staatſche troepen, naar Engeland geſchikt, in geene vreemde ſoldy zouden overgaan, en alleen tegen de wederſpannelingen gebruikt worden (*c*)." Wat laater, be-

De Staaten zenden den Koning wederom zesduizend man hulptroepen toe.

(*b*) *Voiez* Memoir. pour l'Hiſt. de l'Europe, *Tom.* III. *P.* I. *p.* 42, 49.

(*c*) Reſol. Gener. *Mart.* 21 *Sept.* 1745.

besloot men egter, op een nieuw Vertoog 1745.
van den Abt, waarby hy beweerde, dat de bezettingen zig verpligt hadden, om geen' den minsten Krygsdienst te doen, den Koning van Frankryk genoegen te geeven, en geene troepen te scheepen, die, volgens de verdragen, in zekeren tyd, niet mogten dienen tegen Frankryk (*d*). De Staatsche hulptroepen, die onder bevel stonden van Graave Maurits van Nassau (*e*), midlerwyl, in Engeland zynde aangekomen, sloegen zig neder te Newcastle, daar zy geland waren. De oudste Zoon des Pretendents, *Karel Eduard*, was, midlerwyl, aan 't hoofd van eenen hoop Bergschotten, getrokken naar Edenburg, daar men hem, terstond, de poorten geopend, en zynen Vader voor Koning uitgeroepen hadt. Hy hadt zig, onderweg, van verscheiden' open' Steden meester gemaakt. De Generaal *Joan Cope*, die over eenige Koningklyke manschap geboodt, den wederspannelingen te gemoet getrokken zynde, werdt door hen aangetast, en op de vlugt gedreeven. Zy ontvingen, eerlang, eenigen onderstand in manschap en Krygsbehoeften, die te Duinkerken waren ingescheept. Doch 's Konings Leger, welk uit vyftienduizend man bestondt, naar Schotland opgetrokken zynde, verspreidde den woesten hoop der wederspannelingen t'eenemaal, en versloeg 'er veelen. Edenburg onder

(*d*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* III. *P.* I. *p.* 55. R. ROLT Represent. of the late War, *Vol.* IV. *p.* 143, 145.
(*e*) Notul. Zeel. 11 *Oct.* 1745. *bl.* 447.

1745. ter niet verleend werden. Doch de Staaten vonden geraaden, de tien Oorlogsschepen, die zy den Engelschen ter hulpe hadden toegeschikt, te rug te ontbieden tot beveiliging van den Koophandel van 's Lands ingezetenen (*k*).

De Engelschen veroveren Kaap Breton, op de Franschen.

De Koning van Groot-Britanje hadt, sedert den aanvang des oorlogs met Frankryk, toeleg gemaakt, om der Fransche Kroone afbreuk te doen, in Noord-Amerika. Frankryk was, onder anderen, by de Utrechtsche Vrede, in 't bezit gebleeven van 't Eiland van Kaap Breton, en hadt hier de Vesting Louisburg doen stigten, waardoor de Bakkeljaauwvisschery, en de Koophandel op de Fransche Volkplantingen hieromtrent gedekt werden. De Engelsche Kommandeur Warren, sedert eenigen tyd kruissende voor de golf van S. Laurens, ondernam, met behulp van eenige Landtroepen, uit Nieuw-Engeland herwaards gezonden, in Bloeimaand, Louisburg aan te tasten, en veroverde de Vesting, na een beleg van zeven weeken. Hy was toen meester van Kaap Breton, en gevolgelyk van de visschery der Franschen hieromtrent, waarby het Ryk, naar men rekende, verscheiden millioenen in 't jaar werdt benadeeld. Ook strekte de verovering van Kaap Breton zeer tot ontrusting der Fransche Volkplantingen hieromtrent, welker Koophandel en Scheepvaart, geweldiglyk, belemmerd werden. De Koning van Groot-Britanje kreeg zo dra gee-

né

(*k*) R. Rolt *Vol.* IV. *p.* 251.

ge kennis van 't bemagtigen van Kaap Breton, of hy stelde orde, om de Vesting aldaar van manschap en krygsbehoeften te voorzien (*l*). Zelfs liet men 't gerugt loopen, dat de Koning van zins was, dit Eiland onafscheidelyk te hegten aan de Kroone: 't welk nogtans niet geschied is. Doch 't bleek, eerlang, van hoe veel gewigt 't verlies van Kaap Breton gerekend werdt in Frankryk, alzo het te rug geeven van dit Eiland, eene der voornaamste beweegredenen was, die 't Fransche Hof deedt besluiten, tot het tekenen eener vrede, welke veel voordeeliger was voor de Mogendheden, met welken Koning Lodewyk geoorloogd hadt, dan zy, na 't voeren van eenen ongelukkigen kryg, anderszins, zouden hebben konnen verwagten. 1745.

Men twyfelde zelfs, ten deezen tyde, of de verovering van Kaap Breton niet rykelyk opwoog de nadeelen, door de Koninginne van Hongarye en derzelver Bondgenooten, geleeden in de Nederlanden, in den veldtogt deezes jaars: met het verhaal van welken, wy het volgende Boek zullen aanvangen.

(*l*) R. ROLT Represent. of the late War, *Vol.* IV. *p.* 5-30. Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* II. *p.* 301 *en* andere Verhaalen.

VERBETERINGEN

in 't XVIII. Deel.

Bl. 102.	reg. 7	staat	*Henrik Grave*	lees	*Lucas de Veth*
384.	— 15	—	*Emmert*	—	*Emmen*
396.	— 11	—	Lingedyk	—	Waaldyk
—	— 13	—	dezelfde dyk	—	de Lingedyk

LYST
DER
PRINTVERBEELDINGEN.